

THE
AṄGUTTARA NIKĀYA
(EKAKANIPĀTA, DUKANIPĀTA & TIKANIPĀTA)

General Editor
BHIKKHU J. KASHYAP

PĀLI PUBLICATION BOARD
(BIHAR GOVERNMENT)

B. E. 2504

V. E. 2017

1960

Sole Agents:

MOTI LAL BANARASI DAS,

Nepal: Khatara,

Post Box No 75,

Varanasi,

(India)

GENERAL PREFACE

The teaching of the prophets is generally distorted by the beliefs of the world and the interpretations of the priests. If we wish to ascertain what the founders of great religions taught, we have to get back to the original sources.

Buddhism in all its forms goes back to the life and teaching of the Buddha. While the austerities practised by him till he attained enlightenment appeal to the Hinayāna, the Pāli, or the Southern school, his life of service and compassion for 45 years after the attainment of enlightenment is the authority for the Mahāyāna, the Sanskrit or the Northern school.

The religious quest springs from the consciousness of the imperfection and suffering of the world. The questions which worried Tolstoy in the fiftieth year of his life disturb all thinking men. "What is life? Why should I live? Why should I do anything? Is there any meaning in life that can overcome inevitable death?" Nijinsky summed up the whole problem in his *Diary* when he wrote "The whole life of my wife and of all mankind is death." How can we be saved from the body of this death? This is the problem of religion.

The Buddha traces suffering to selfish desire. Suffering is the result of tension between a living creature's essential impulse to try to make itself into the centre of the universe and its essential dependence on the rest of creation. Craving is that which binds the individual to the creative process. The individual with selfish desire becomes the slave of the universe. We can overcome suffering only if we get rid of *tṛṣṇā* or *tanhā*. To attempt to get rid of suffering through the various devices of self-deception is not to cease to suffer but to suffer in a different way.

The Buddha formulates the eight fold path of morality which helps us to eliminate selfish desire and overcome suffer-

ing When the Upanisads declare, "That thou art", *tat tvam asi*, it is not a mere statement of fact It is a call to action Make thyself that which thou know thou canst be Whereas the Hindu mind believes in a permanent element in the individual which can stand firm and unshaken in the midst of change the Buddhist stresses the dynamic character of the self No change is possible with an unchanging consciousness We can achieve the possibilities in us by the exertion of the will rather than by the play of the intellect Religion is not a creed, but a vital process It is no use railing against God or destiny when we are ourselves the authors of our disgrace If few are chosen, it is because few choose to be chosen The Buddha laid stress on the creative freedom of man The Buddha did not encourage dependence on the supernatural He could not conceive of a being capable of creating a world for the express purpose of its creatures praising him The ten veramanis or prohibitions or abstinenances called *dasasila* or *dasasikkhapada* which the novices in the path of Buddhism utter are given in these words "I take upon myself the abstinence, (1) from destroying life, (2) from taking what is not given (3) from leading an unchaste life, (4) from speaking untruth, (5) from giving myself to intoxicating drugs, (6) from eating at irregular hours, (7) from seeing musical and dancing performances and other shows and pageants, (8) from wearing garlands, perfumes, unguents and other bodily decorations, (9) from using high couches and seats, (10) from accepting gifts of gold and silver" The first five are the Buddhist *pañcasila*

Pānāpātā veramanī sikkhāpadam samādiyāmi

Adinnādānā veramanī sikkhāpadam samādiyāmi

Kāmesu micchācārā veramanī sikkhāpadam samādiyāmi

Musāvādā veramanī sikkhāpadam samādiyāmi

Surā mērayamajja pamādatthānā

veramanī sikkhāpadam samādiyāmi

Conflicts in the world are conflicts in the human soul enlarged If men were at peace within themselves, the outer conflicts between nations would inevitably cease By practising the Buddha's *pañcasila* we will develop patience, courage, love

and unselfishness. The Buddha teaches us that even in an age of anxiety and violence, it is possible to gain and maintain inner harmony, which is not at the mercy of outward circumstance.

Nirvāṇam paramam sukham : Nirvāṇa is the highest bliss. It is not a negative state of annihilation but a positive state of joy, consciousness grown from an unhappy to a beatific one. The Buddha does not tell us that man is but a bubble on the turbulent surface of nature and that he has no destiny save to undergo dissolution. The Hindu affirms that man can realise his identity with Brahman, the ground of all being; the Buddhist says that man can live in a transfigured world where *samsāra* and *nirvāṇa* are one. In *Mahā-saccaka Sutta*, the Buddha himself is reported to have described the supreme triumph of reaching the goal of his quest as follows :

“When this knowledge, this insight had arisen within me, my heart was set free from intoxication of lusts, set free from the intoxication of becoming, set free from the intoxication of ignorance. In me, thus emancipated, there arose the certainty of that emancipation. And I came to know : “Rebirth is at an end. The higher life has been fulfilled. What had to be done has been accomplished. After this present life there is no further for this or that. This last insight did I attain to in the last watch of the night. Ignorance was beaten down, insight arose, darkness was destroyed, the light came, inasmuch as I was there strenuous, earnest, master of myself.” Thus ended the struggle of six long years.

The Buddha is said to be a physician. Even as the physician strives to restore to health a sick man, the Buddha tries to restore us to our normal condition. If our leaders become normal, we may be able to replace the present social order in which division, falsehood and violence prevail, by a new one in which humanity, truth and brotherhood will reign.

On the occasion of the 2,500th anniversary of the Buddha's parinirvāṇa, the Government of India decided to publish

standard versions in Devanāgarī script of the complete Pāli and the Sanskrit texts of the two schools, Southern and Northern, in the hope that some of the readers of these books may be impelled to love the good, to practise altruism and hold their spirit aloof from the desires and ambitions of the world.

S. Radhakrishnan

INTRODUCTION

1. The Pāli Tipiṭaka

After the passing away of the Buddha at Kusinārā, the disciples had assembled to pay their last homage to him. The Venerable Mahā Kassapa, the chief of the congregation, was delivering words of consolation to the bereaved assembly, reminding them of the declaration of the Buddha:—"It is the very nature of all things near and dear to us that we must divide ourselves from them." Subhadra, a monk who had received ordination in an advanced age, however, did not look gloomy. He took a perverted view of the situation and spoke—"Do not grieve, brothers, for now we are definitely released from the restraint of the Great Teacher and his too rigid discipline. While the Teacher lived, we were constantly rebuked for failing to observe the hard rules; but, now we are at liberty to do as we please; therefore, do not grieve." These words sounded a note of warning against the future possible distortion of the Dhamma at the hands of faithless members of a similar category. The Venerable Mahā Kassapa felt an urgent need for convening a Grand Council of the leading Elders of the Saṅgha to make a full collection of the teachings, and also to adopt means for their right preservation and transmission to posterity. He addressed the Bhikkhus thus:—"Come, friends, let us chant together the Dhamma and the Vinaya..." The Venerable Mahā Kassapa drew a list of five hundred names of the topmost disciples to be appointed as members of the Council. At first, the name of the Venerable Ānanda was left out in view of the fact that he had not attained Arhat-hood till then. But, as no one else in the Saṅgha had the privilege of listening to the Teacher so very closely and for such a long period of time, his participation was deemed necessary and important. He was, consequently, asked to go to a suitable abode and develop insight, so as to become an Arhat and be able in time to join the Council. King Ajātasattu made necessary arrangements for the accommodation and convenience

of the convention at Rājagaha, a favourite resort of the Teacher himself. A spacious beautiful pavilion was raised for the meeting at the entrance of the Sattapanni cave, on the northern side of the Vebhāra Hill.

Venerable Ānanda made the best efforts to train himself in developing insight. He kept walking up and down for the whole night absorbed in deep meditation; and, early in the morning, as he was going to stretch himself on the bed, his feet had left the ground and the head had not reached the pillow, at that moment, as if by a flash of light, darkness was dispelled and the sublime light of saint-hood dawned upon him. And, through his miraculous superhuman power of an Arhat, he appeared all of a sudden on his appointed seat in the hall, as if emerging out of the ground, exactly as the proceedings were going to be started.

With the permission of the Saṅgha, Venerable Mahā Kassapa asked Upāli questions on Vinaya, relating to the different monastic transgressions; the matter, the occasion, the individuals concerned, the principal rules (paṭṭhānti), the amended rules (anupaṭṭhānti) and all other details about them. In this, the Vinaya text was agreed upon and settled. Then, again, with the permission of the Saṅgha, he asked Ānanda questions on the Dhamma; the occasion of a sermon and the person or persons with reference to whom it was preached¹.

The commentary, Aṭṭhakathā, of a much later date, assumes that the Abhidhamma-Piṭaka was also included in the collection of the Dhamma, and that the Tipiṭaka, as it is available to us, was finalised at this very stage.²

A century after the passing away of the Buddha, a great controversy arose in the Saṅgha concerning the interpretation of some Vinaya rules. This necessitated the holding of the Second Council at Vesālī. Seven hundred leading Elders from distant parts of the country assembled to take part in

1. *Cullavagga*, Chapter XL 2. *Sumaṅgalavilāsini*, *Nidāna-kathā*.

it; and they had drawn up a new edition of the Scripture, resulting in the fixing up of the Piṭakas, Nikāyas, Aṅgas and Dhammakhandhas¹.

A century after, when King Asoka embraced Buddhism and gave patronage to its propagation, the richly furnished monasteries became centres of attraction even for the members of other sects. They donned the yellow robe, either by proper ordination or stealthily, and went about as Bhikkhus enjoying the privileges and honour given to them. They could not, however, leave their own inclinations behind, and began to twist and distort the Doctrine in their own ways. This led to a state of confusion and it became difficult to distinguish the true principles from the coloured ones. The Elders felt the necessity of safeguarding the purity of the Dhamma by affecting a total purge of the alien elements in the philosophical life of the Saṅgha. This task was entrusted to the Venerable Moggaliputta Tissa, a saint, a thinker and a writer. He compiled a book called the Kathāvatthu, refuting all the foreign theories, which was adopted as a book of the Tipiṭaka at the Third Council held at Pāṭaliputta under his presidency. After the council, Asoka despatched missionaries to the then civilised parts of the world for a wide propagation of the Dhamma².

Prince Mahinda and Princess Saṅghamittā renounced the world and joined the Order to lead a mission to Sīhaladīpa (Ceylon). Since then, the island became a stronghold of Buddhism, and, even up to this day, has maintained the tradition of Pāli Tipiṭaka with all religious zeal³.

Up till then, the Tipiṭaka was traditionally handed down orally from teachers to pupils. The complete Scripture was compiled in the form of books for the first time in Ceylon in 29 B. C., under the patronage of king Vattagāmaṇi Abhaya, with all the detailed classifications that are now obtained in the Pāli Tipiṭaka of the Theravāda School. This was done at the

1. *Cullavagga*, chapter xi. 2. *Mahāvamsa*, chapter v.
3. *Mahāvamsa*, op. cit.

Council convened for the purpose, known as the Fourth Great council¹.

The Fifth Council, according to orthodox tradition, was held at Mandlay, Upper Burma, in 1871, under the patronage of king Mindon. In this Council the entire Pāli Tipiṭaka was revised, re-edited and finally engraved on 729 marble slabs as follows²—

Vinaya:	111 slabs
Sutta:	410 slabs
Abhidhamma:	208 slabs

Now, in this present age, the necessity of bringing out an upto-date edition of the Tipiṭaka printed on modern machines was felt. This task was taken up by the Burmese Chaṭṭha Saṅgāyana, the Sixth Great Council, held in Rangoon, which opened on the 17th May, 1954 in the artificially built Rock Cave, especially constructed for the purpose, at a little distance from the city. Two thousand and five hundred of the most erudite Bhikkhus, from all parts of the world, participated in chanting the Tipiṭaka together. A modern printing press was installed in a separate building and there the texts were printed as soon as they received the sanction of the Saṅgāyana. The Council kept functioning for two years, and concluded on the fullmoon day, May 1956, synchronising with the 2500th Jayanti of the Buddha.

In Ceylon, Burma, Thailand and Cambodia the principal religion of the people is Theravāda Buddhism, that adheres to Pāli Tipiṭaka as its Scripture. There, they have been having editions of it in their own scripts. Pāli Text Society, London, has been able to complete the publication of a major portion of it in Roman characters. But, as yet, it is not fully available in any script of India.

It is with a view to removing this want that the Government of India and the State Government of Bihar have jointly sanctioned a scheme of editing and publishing the entire Pāli

1. *Mahāvamsa*, chapter x-xxiii. 2. बौद्ध धर्म के २५०० वर्ष, १९५६, p. 35.

Tipiṭaka in Devanāgarī, which will be complete in 40 volumes of about 400 pages each. This task has been entrusted to the Devanāgarī Tripiṭaka Publication Department, Nalanda. It aims at presenting a co-ordinated edition of the text based on the printed books in Roman, Sinhalese, Burmese and Siamese scripts.

The following chart will show the distribution of books in the literature:—

TIPIṬAKA

Vinaya Piṭaka	Sutta Piṭaka	Abhidhamma Piṭaka
1. Mahāvagga	1. Dīghanikāya	1. Dhammasaṅgani
2. Cullavagga	2. Majjhimanikāya	2. Vibhaṅga
3. Pārājika	3. Saṃyuttanikāya	3. Dhātukathā
4. Pācittiya	4. Aṅguttaranikāya	4. Puggalapapaññatti
5. Parivāra	5. Khuddakanikāya	5. Kathāvatthu
	which contains the following fifteen books:—	6. Yamaka
	i. Khuddakapāṭha	7. Paṭṭhāna
	ii. Dhammapada	
	iii. Udāna	
	iv. Itivuttaka	
	v. Suttanipāta	
	vi. Vimānavatthu	
	vii. Petavatthu	
	viii. Theragāthā	
	ix. Therīgāthā	
	x. Jātaka	
	xi. Niddesa	
	xii. Paṭisambhidāmagga	
	xiii. Apadāna	
	xiv. Buddhavaṃsa &	
	xv. Cariyāpiṭaka	

2. The Present Book

This big book, covering four volumes in our series, is the fourth *Nikāya* of the *Sutta Piṭaka*. The very name of the book,

'*Anguttara*' reveals that the method of treatment in it is characterised by grouping numerical classifications of principles in the gradual ascending order. As far as the spirit and contents of its discourses are concerned, it is very much one with the other books of this *Piṭaka*. There are altogether eleven chapters in it, constituting so many groupings or *Nipāṭas*, making a collection of short *Suttas* arranged in divisions or *Vaggas*.

As an important book like the *Mulindapañha* calls it by the name of '*Ekottara*', it is evident that this title of it also must have been in vogue at a time or in a circle, which expresses a meaning not different from that of '*Anguttara*'. The Chinese translation of this book, in the collection of the Sanskrit version of the *Tripitaka* of the *Sarvashvada* literally means the same as '*Ekottara*'.

This style of grouping numerical classifications of principles is not a new feature only of this *Nikāya*, though here it forms the chief basis of the composition of the entire work. The same method has been adopted at previous places, like—the *Sangitipariyāya Sutta* and the *Dasuttara Sutta* of the *Dīgha Nikāya*, the *Kumārāpañha Sutta* of the *Khuddakapāṭha*, the *Theragāthā*, the *Therīgāthā*, the *Jhuttaka* and others. In the *Abhidhammapiṭaka* the method of such numerical classification becomes very prominent throughout. Specially, about the *Puggala-paññatti*, it can be asserted that it is so similar to the *Anguttara Nikāya*, that it is even possible to get the entire book assimilated in it without causing any loss either to the contents or the style.

The *Thānanga Sutta* of the *Prākṛta Āgama* literature comes so near to the *Anguttara Nikāya*—in spirit, language, style and contents—that it would not even be improper to call it a Jain edition of it. Even from the old Brahminical literature, it is not difficult to collect portions parallel to these. It seems that during those days, when, for the preservation of their literary traditions, memory was a chief resort, this style of numerical classification was greatly helpful. Rather, it would be very valuable if a scholar undertakes to make studies in such

numerical classifications on a comparative basis in the different traditions of Indian literature

If we follow our usual plan in writing the introduction, as adopted in the previous volumes, we are committed to give a summary of the book at this place. But, it seems, it would be neither manageable nor profitable to do that in the case of this book, containing as many as 2308 small *Suttas*. The best we can do here is to give a cursory bird's eye view of it, as one would open it here and there

VOLUME I

Ekaka Nipāta

(Collection of classifications by one)

One thing is very strong that arrests the heart of a man or woman—the form or sound of the opposite sex¹

**

**

**

One thing leads to the arising of the 'hindrances'—a perverted thought. One thing leads to the suppression of the same—a disciplined thought²

**

**

**

One thing is restless most of all—our own mind³

**

**

**

The mind in itself is pure and bright, it is due to the foreign impurities that it gets defiled⁴

**

**

**

One thing—Loving kindness (*Metta*)—practised even for the fraction of a second—yields great merit⁵

**

**

**

One thing—association with the noble—yields great results⁶

**

**

**

One thing must be developed with vigilance—wisdom; for, it is much more valuable than wealth and property¹

**

**

**

The only person who can turn the wheel of the *Dhamma* so well as the *Tathāgata* is *Sāriputta*²

**

**

**

One who excels all in having long experience is *Aññā Koṇḍañña* in wisdom is *Sāriputta* in having psychic powers is *Mahā Moggallāna* in leading a coarse life is *Mahākassapa* in having supernatural vision is *Anuruddha* in coming from a high family is *Bhaddiya Kāḷagodhā* in having a sweet voice is *Lakundaka* in making roarious proclamation is *Pindola Bhāradvaja* in delivering sermons is *Mañānputta*³

**

**

**

The watery beings are far greater in number than those that live on land Just, so, the number of other species is far greater than those who are born as human beings Just so, the ignorant are far greater in number than those that are wise Just so, those that remain in bondage are far greater in number than those that are liberated⁴

2. Duka Nipāta

(Collection of classifications by two)

There are two evils of a bad action—of this world, and of the other Due to a bad action one is subjected to reproach in the society and punishment in the court—this is the first, and, is born in a lowly state—this is the second Man must be afraid of both, and refrain from committing a bad act⁵

**

**

**

There are two attitudes—gratefulness, and ungratefulness A good man remains obliged to one who has done good to

him—this is the first; and, a bad man does not remain such—this is the second¹.

**

**

**

There are two, whose obligation one cannot be freed of—mother, and father. Even if one were to carry about one's mother and father on the head, nursing them as best as possible, there can be no freedom from their obligation. Such great is the obligation of mother and father. The only possibility of it is by helping them to see the truth and to follow the right path².

**

**

**

There are two statuses—of the elder, and of the youngster. This is not determined by the age of a person, but by the goodness one has³.

**

**

**

There are two conditions—of the criminal becoming powerful over the government, and of the government being powerful over the criminal. Just so, there are two conditions in the Order—of the bad monks becoming powerful over the good, and of the good monks being powerful over the the bad⁴.

**

**

**

There are two states in an association—when the members remain undivided, and when there is a division amongst them⁵.

**

**

**

There are two assemblies—that in which the members do not pay heed to a deep sermon on the *Dhamma*, but do that to a shallow flowery lecture of a common speaker; and that in which the members do otherwise⁶.

**

**

**

Two persons are born for the good of the many—the Perfectly Enlightened One and the *Cakkavatti* king⁷.

**

**

**

1. p. 59 2. p. 59 3. p. 64 4. p. 65. 5. p. 66 6. p. 68

7. p. 71.

Two persons do not get shaken at a sudden roar of the thunder—the Buddha, and a lion of the forest. (The Buddha, because he is free from all egoism; and the lion, because his egoism is very strong)¹.

**

**

**

There are two states of blissfulness—that of the householder, and that of the homeless. The second is much superior to the first².

**

**

**

There are two principles—mind, and matter³.

**

**

**

There are two principles—shame in committing evil, and fear in it⁴.

**

**

**

There are two fools—one who does not discharge ■ duty that is his own, and one who undertakes upon himself a duty that is of some one else⁵.

**

**

**

Two hopes are difficult to give up—of gain, and of life⁶.

**

**

**

Two persons are rare in this world—one who does first good to other, and one who remains grateful⁷.

**

**

**

There are two gifts—of the articles, and of the *Dhamma*. The second is superior to the first⁸.

**

**

**

There are two quests—of the things, and of the truth. The second is superior to the first⁹.

Tika Nipāta

(Collection of classifications by three)

There are three places the King is always reminded of—

1. p. 72.

2. p. 74.

3. p. 77.

4. p. 77.

5. p. 78.

■ p. 80.

7. p. 80.

8. p. 84.

9. p. 85.

of his birth, of his coronation, and of his victory Just so, there are three places the *Bhikkhu* is always reminded of—of his ordination, of his attainment of insight into the truth, and of his attainment of ultimate liberation¹

**

**

**

There are three persons—hopeless, hopeful, and free from hope One who has no high ambition is the first, one who has it is the second, and one who has risen above all temptations—the saint—is the third²

**

**

**

Three things are essential for a good monk—mastery over the senses, moderation in food, and awakefulness³

**

**

**

There are three persons, whose obligation is very great—due to whom one gets faith in the Triple Gem, due to whom one gets the right view, and due to whom one is able to realise the ultimate freedom⁴

**

**

**

There are three persons—like a rotting a sore on the body, like the lightening, and like a diamond An easily irritable man is the first, who, like a rotting sore on the body, bursts forth being hurt even slightly The second is one, who has got glimpse into the four noble truths, like a lightening in the sky, that makes visible all round in the dark The *Arhat* is the third, who, like the diamond, does not get hurt by any external agency⁵

**

**

**

There are three persons—blind, one-eyed, and two-eyed One who is neither wise in wordly dealings nor in a spirituality is blind of both the eyes One who is wise in worldly dealings, but has no entrance in the spiritual life is blind of one eye And one, who is wise in both, is like a two-eyed person⁶

**

**

**

There are three protections of the thief—a hiding in a place difficult to approach, a hiding in a thick jungle, and the support of the government authorities¹.

**

**

**

Kesamutti Sutta: 'O *Kālāmas*, not by heresay, not by tradition, not by customary, not by bookish authority, not by mere sophistry, not by an example, not by a grand form, not by the glamour of a philosophical view, not by grandeur, and not with the thought that one's teacher should be respected. But, O *Kālāmas*, be guided by your own knowledge and conviction².

**

**

**

There are three trainings—in conduct, in concentration, and in insight³.

**

**

**

One should realise the three—that there does exist pleasure in the world, that there are evils in it, and, that there is a freedom from the evils⁴.

**

**

**

There are three persons—like the mark inscribed on stone, like the mark drawn on the ground, and like the mark drawn on the surface of water. The first is one whose anger is as strong as the mark inscribed on rock. The second is one whose anger is as short-lived as the mark drawn on the ground, which disappears quickly by wind or water. And, the third is one who does not get offended at all, like the mark that disappears out no sooner it is drawn on the surface of water⁵.

**

**

**

There are three qualities of a true friend—readiness to offer whatever he has, readiness to render his best possible service, and not minding even a serious offence⁶.

VOLUME II

Catukka Nipāta

(Collection of classifications by four)

Four are the shortcomings in a judicial authority—

1 p 151

2 p 171

3 p 212.

4 p 240

5 p 263

6 p 266

giving decision by his own desire, by ill will, by dullness, and by fear¹

**

**

**

Four qualities are necessary for keeping others favourable to oneself—offering presents, sweet speech, assistance, and equal treatment²

**

**

**

There are four ways of disposing of a question—answered absolutely, answered with reservation, answered by a counter question, and by paying no heed to it³

**

**

**

There are four perversions of a view—taking the transitory to be permanent, taking the miserable to be ■ bliss, taking the non self to be self, and taking the dirty to be clean⁴

**

**

**

There are four defilements of the sun and the moon, due to which their brilliance get dulled—cloud, mist, dirt, and eclipse⁵

**

**

**

There are four marital relations—ugly with ugly, ugly with beautiful, beautiful with ugly, and beautiful with beautiful

If both the husband and wife are immoral, it is a first type of the relation. If the wife is moral but the husband is not, it is the second type. If the husband is moral but the wife is not, it is the third type. And, if both of them are good, it is the fourth type⁶

**

**

**

Four gifts are given by one who makes a gift of food—life, beauty, happiness, and strength⁷

**

**

**

Four things are very rare—earning by fair means, fame, if earned by fair means, long life, if earned by fair means,

and also having got fame, attainment of heaven, if the above conditions are fulfilled ¹

**

**

**

There are four families of the serpent king—*Vīrūpakkha*, *Erāpatha*, *Chabyaputta*, and *Kanhāgotamaka*. One should develop loving kindness (*Metta*) with them, and be safe from a danger from their side ²

**

**

**

If the government is bad, the officers also become bad, the society becomes bad. Due to a bad state of affairs in the life of the world, there is a disturbance even in the natural agencies, which lead to a awful state ³

**

**

**

There are four qualities of a good man—he does not speak against others even being asked, he does readily speak in praise of others even without being asked, he discloses one's own fault even without being asked, and he feels shy in disclosing one's own merits even being asked ⁴

**

**

**

There are four persons: dark destined to darkness, dark destined to light, light destined to darkness, and, light destined to light. The first person is one who is born in a low family, and is also given to immoral deeds. The second person is one who is born in a low family, but is devoted to self-discipline and a progressive life. The third person is one who is born in a high family, but is leading a bad life. And, the fourth person is one who is both born in a high family and is also leading a high life ⁵

**

**

**

There are four clouds—that which thunders but does not rain, that which rains but does not thunder, that which neither thunders nor rains, and, that which both thunders and rains. Compared to these, there are four persons—one who speaks but does not act, one who acts but does

not speak, one who neither speaks nor acts, and, one who does both act and speak¹.

**

**

**

There are four places that the devoted disciple should visit and get inspired—where the Buddha was born, where he attained Perfect Enlightenment, where he turned the wheel of the *Dhamma*, and, where he got *Mahā Parinibbāna*².

**

**

**

There are four paths—difficult and slow, difficult but quick, easy but slow, and both easy and quick³.

**

**

**

There are four originations—love from love, hatred from love, love from hatred, and hatred from hatred. One loves a man who loves him—this is the first. One hates a man who does ill of a person dear to him—this is the second. One loves him who is the enemy of his enemy—this is the third. One hates a man who hates him—this is the fourth⁴.

**

**

**

There are four postures—the posture of a corpse, lying flat on the back; the posture of the sensual man, lying on the left side; the posture of the lion, lying on the right; and, the posture of the *Tathāgata*, absorbed in different stages of *Jhāna*⁵.

**

**

**

Four things are greatly beneficial to a man—association of the noble, listening to a discourse on the *Dhamma*, right reflection, and a *Dhammika* life⁶.

**

**

**

One, having the following four things in him, is destined to go to hell—commits a crime, encourages others to commit a crime, feels happy at a crime, and speaks in praise of a crime⁷.

1 || 107.

2 p 126

3. p 157

4 || 226.

5 p 237.

6 p 260.

7. p. 268.

Pañcaka Nipāta

There are five strengths of the learner (*Sekha*)—faith, shame in committing evil, fear in the same, energy, and insight¹.

**

**

**

Purity of life ensures right concentration, right concentration ensures insight and ultimate realisation, insight and ultimate realisation ensure detachment and renunciation, and, detachment and ultimate realisation ensure the realisation of emancipation².

**

**

**

There are five advantages in charity—love of people, association of the noble, name and fame, fulfilment of the duties of a householder, and birth in heaven hereafter³.

**

**

**

There are five opportune charities—given to a visitor, given to one who is departing, given to an ailing patient, given during famine, and of a new yield of crop given to the unblemished monks⁴.

**

**

**

There are five wealths—of faith, of purity in conduct, of learning, of renunciation, and, of wisdom⁵.

**

**

**

One must constantly reflect on the five facts—that old age is sure to come, that disease is difficult to avoid, that there is an undoubted surity of death, that there is bound to be a separation from the near and dear ones, that one's own actions are the cause of one's state and destiny⁶.

**

**

**

There are five soldiers—one who gets unnerved at the very sight of a battle from a distance, one who gets unnerved

1. p. 273

2. p. 283.

3 p. 306.

4. p. 307.

5. p. 318.

6. p. 334.

the approach of the battle, one who gets unnerved when dered to charge, one who get unnerved at the very attack the enemy, and one who stands all these and is able to fight the victory is won¹.

**

**

**

There are five factors that make a dacoit bold to carry his crime—he is able to hide himself in an unapproachable ace, he is able to hide himself in thick jungles, when caught is able to get himself freed with the support of the ministers the government, he is able to give big bribes and to get himself freed, and he carries on all alone without a partner².

**

**

**

These are the five qualities of an assistant accompanying onk—goes behind neither too far nor too close, holds what is it in the bowel, forbids while speaking undesirably, does it drop in while talking to some one else, is wise and sharp³.

**

**

**

There are the five factors of a patient being easy to be aited upon—takes only that which is for the good of his alth, is moderate in taking that, is ready to take medicine, not shy in communicating his exact symptoms and, is able bear the pain and agony of the disease⁴.

**

**

**

There are the five requisite qualities of one, who waits on a patient—is able to administer the medicine; knows hat is good and what is bad for the patient; waits upon with feeling of loving kindness, not with a greed of any gain; ces not hesitate in removing the commode or the washing owl of the patient; and, is able to deliver religious discourse him from time to time⁵.

**

**

**

These five factors are not conducive to the longevity f a man—takes that which is harmful, is not moderate in

taking that which is healthy, ■ an over eater, roams about untimely, is not controlled in the senses²

**

**

**

A devotional talk looks vain to the faithless, an ethical talk looks vain to the criminal, a learned talk looks vain to the ignorant, a talk on charity looks vain to the miser, and, ■ talk of wisdom looks vain to a fool³

**

**

**

The preacher should have the following five qualities in him—ability to make a speech graduated, giving apt similes, compassion for the congregation, having no desire for fees, and, making the speech as impersonal as possible⁴

**

**

**

Gotama had seen the following five dreams just before getting Buddha hood—that he was sleeping flat on India, the Himalayas being his pillow, his right hand dipped the western sea, his left hand in the eastern sea, and the feet in the southern sea, that a certain kind of reeds sprung up from his navel and stood spreading on high in the sky, that a cluster of ants, of white body and black head, covered his feet up to the knees, that birds of various colours come up to him from different directions and turned white at his feet, that he was walking on a lull of dung being unpolluted by it⁵

**

**

**

These are the five factors that make a speech good and perfect—spoken timely, consistently, softly, meaningfully, and, lovingly⁶

**

**

**

There are five advantages in using a twig stick as tooth brush—it ■ good for the eyes, it removes bad smell, the taste-buds get toned up, it avoids food being mixed up with cough or bile, and, it makes the food agreeable⁷

**

**

**

There are five faults in a chatterer—he speaks lie, he indulges in back biting, his speech is rough, he goes on gossiping, is born in hell after death¹

**

**

**

There are five evils in Madhurā (modern Mathura)—the land is uneven, it is full of dust, the dogs are fierce, there are evil spirits, and it is difficult to obtain alms²

**

**

**

There are five disadvantages in undertaking unnecessary long journeys—is unable to attend new lessons, is unable to revise the old lessons, is timid before others, is caught by some serious disease, and has no group of friends³

**

**

**

Just like the black serpent, the woman has five evils in her—excessive anger, revengefulness, poison, being double-tongued, and, unfaithfulness⁴

VOLUME III

Chakka Nipāta

(Collection of classifications by six)

The following six are disadvantageous to a learner—having too much of business, gossiping, too much of sleep, having a large company, unrestraint in the senses, and, lack of moderation in food⁵

**

**

**

There are six roots of action—Greed, ill will and dullness are the roots of bad actions, renunciation, kindness and wisdom are the roots of good actions⁶

**

**

**

Pūṇa Kassapa has taught six classes of people—'greed-class' is of those who have a bad livelihood, 'blue-class' is of

those who have a difficult livelihood, 'red class' is of those who are the followers of *Nigāṇṭha*¹

**

**

**

A monk who has the following six qualities in him is sure to make progress in spirituality—contentedness, devotion, purity of character, energy, mindfulness and wisdom²

**

**

**

There are the six impossibilities—that the person of right view would have disregard for the Buddha, for the *Dhamma*, for the *Saṅgha*, for the teaching, would fall in a woeful state, and would take on eighth birth³

Sattaka Nīpāta

(Collection of classifications by seven)

These are the seven strengths—faith, energy, modesty, discretion, mindfulness, concentration, and insight⁴

**

**

**

There are the seven points in the *Vyṃs* that make them undeflatable—assembling together very often, assembling together with unanimity, not breaking their tradition, respecting their superiors, not misbehaving with the girls and ladies of the community, worshipping their shrines, and giving protection to the sunts⁵

**

**

**

There are the seven points that lead a lay disciple to prosper—does not neglect visiting the monks, listens to the religious discourse, trains himself in good conduct, is strong in devotion, does not indulge in seeing faults of the monks, does not look elsewhere for guidance, and offers his services for the good of the Order⁶

**

**

**

These are the seven qualities of a true friend—is ready

to make his best sacrifice, is ready to render his best services, does not mind a fault of his, reveals the hidden to him, keeps his secrecy, does not desert during adversity, and keeps regards for him even when he is stricken by poverty¹.

**

**

**

Seven are the accessories of *Samādhi*—right view, right resolution, right speech, right action, right livelihood, right effort, and right mindfulness².

**

**

**

Aggi Sutta, : gives a description of bloody sacrifice, at which thousands of animals were brought near the sacrificial post for being slaughtered. The Buddha gave a spiritual interpretation of the procedure of the sacrifice, and converted the *Brāhmaṇa*³.

**

**

**

There are seven kinds of wives—like an executioner, like a thief, like a grand mother, like a mother, like a sister, like a friend, and like a servant. A bad wife, having connection with someone else, ready even to murder her husband is the first. The wife who always tries to get money and ornaments from her husband, and is never ready to give him any from it—is the second. The wife who is lazy, inactive, easily irritable, and keeps her husband in hard control—is the third. The wife who is full of compassion for her husband—is the fourth. The wife who has great regards for her husband—is the fifth. The wife who is faithful and friendly—is the sixth. And the wife who is always afraid of her husband, standing in obedience—is the seventh⁴.

**

**

**

There are seven arrangements in a frontier city—a strong post at the gate, deep and wide moat all round, high and wide road all round, collection of arms, military cantonment, clever gate-keeper, high and wide boundary wall running all round⁵.

Aṭṭhaka Nipāta

{Collection of classifications by eight}

There are eight advantages in the practice of loving kindness (*Mettā*)—sleeps peacefully, awakes peacefully, has no bad dreams, becomes lovable to men, the same to spirits, the gods give protection, fire or poison or weapon can do no harm, ■ at least born in the plane of the Brahmas¹

**

**

**

There are eight ways of the world—gain, loss, fame, blame, dispraise, praise, pleasure and pain²

**

**

**

Siha Sutta Narrates the conversion of the famous *Nigantha* disciple—Captain *Siha*³

**

**

**

There are eight ‘impurities—non revision is the impurity of a memorised stanza, lack of upkeep is the impurity of a building, sloth is the impurity of beauty, negligence is the impurity of a watch man, misconduct is the impurity of the wife, misery is the impurity of the charitable, evil deeds are the impurity of this world and the next, and ignorance is the worst of all impurities⁴

**

**

**

Woman has the following eight ways to entangle the heart of man—weeping, smiling, talking, moving on one side, twisting the brows, perfumes, offering good food and touching⁵

**

**

**

There are eight wonderful points in the ocean—gradual depth, not rising beyond the shore, not letting a corpse stagnate in it, accommodating the water falling from the different rivers, constancy of volume, unity of saltish taste, treasure of all precious stones, and abode of huge beings⁶

**

**

**

There are eight kinds of gift—given due to attachment,

given due to some hope from him, given considering it to be good, given to the monks thinking it to be proper, given for fame, and given for self-purification¹.

**

**

**

As the seeds do not take root in a ground faulty in eight ways, so the charity does not yield good resultant that is given to one who is underserving in eight ways².

VOLUME IV

Navaka Nipāta

(Collection of classifications by nine)

Four strengths beget freedom from five fears The four strengths are—wisdom, energy, unblemishness and winning people in favour. The five fears that are got rid of by these are—fear of livelihood, of bad name, of people going against, of death, and of falling in a bad state³.

**

**

**

There are nine person—*Arhat*; one who is on the path of Arhat-hood; *Anāgāmi*; one who is on the path of the realisation of the fruition of *Anāgāmi*; *Sakadāgāmi*; one who is on the path of the realisation of the fruition of it; *Sotāpanna*; one who is on the path of the realisation of the fruition of it; and the *Puthujjana*⁴.

**

**

**

These nine reflections, if developed and cultured, yield great results—reflection over the impurities of one's own body, over death, over abominableness of food, over non-attachment towards the world, over transitoriness, over all transitory states being misery, over all miserable states being non-substance, over the feelings of getting rid of, and, over renunciation⁵.

**

**

**

The family having the following nine manners must not be visited by the monks—that does not greet respectfully, that does not pay due regard, that does not offer honourable seats, that does not give recognition to existing qualities, that offers little even if it is plenty, that offers bad things even

if it has good, that offers with disregard, that does not come near, and that does not pay heed to the *Dhamma* that is being preached¹.

**

**

**

These are the nine considerations that cause one to get hurt—that he did harm to me, that he does harm to me, that he will do harm to me, that he did harm to my dear one, that he does harm to my dear one, that he will do harm to my dear one, that he did good to my enemy, that he does good to my enemy, and that he will do good to my enemy².

**

**

**

These are the nine graduated cessation—worldly desires cease in him who has got the First *Jhāna*, mental application ceases in him who has got the Second *Jhāna*, thrill ceases in him who has got the third *Jhāna*, respiration ceases in him who has got the Fourth *Jhāna*, sense of *Rūpa* ceases in him who has got the *Ākāsānañcāyatana*, sense of space ceases in him who has got the *Vitakkāsañcāyatana*, sense of consciousness ceases in him who has got the *Ākīraṇāyatana*, sense of nothingness ceases in him who has got *Nevasaññānāsaññāyatana*, cognition and affection cease in him who has got *Saññāvedayitanirodha*³.

**

**

**

With the help of the simile of a young calf taking a jump in an unknown direction and thus falling off, it has been taught that, in the process of a meditative practice, one should not be impatient to take a step further, without first getting firmness in the acquired stage⁴.

**

**

**

Nibbāna is realised with a concentration, atleast as strong as that of the first stage of *Jhāna*. It is much better if the concentration is of the strength of the higher stages⁵.

Dasaka Nipāta

(Collection of classifications by ten)

Purity of character generates non-repentance; that

1. p. 32.

2. p. 48.

3. p. 49.

4. p. 57

5. p. 61.

generates joy, that generates thrill, that generates tranquility, that generates ease, that generates concentration, that generates insight, that generates detachment, that ensures the realisation of emancipation ¹

**

**

**

A man of impure character is repentful A repenting man has no joy Without joy there is no thrill Without thrill there is no tranquility Without tranquility there is no ease Without ease there is no right concentration Without right concentration there is no realisation of the truth Without realisation of the truth, there is no detachment Without detachment there is no realisation of Emancipation ²

**

**

**

It would be very fruitful if a *Bhikkhu*, having the five qualities in him, dwells in an abode suitable in five ways ³

**

**

**

There are ten fetters, that keep a being in the bondage of birth & death—static view of existence (*sakkajaditṭhi*), doubt (*vicikicchā*), indulgence in rituals thinking that the performance of these would yield liberation (*śīlabbataparāṃśā*), desire (*kāmacchanda*), ill will (*byāpāda*), attachment for the blissful states of the *Rūpa Jhāna*, for the *Arūpa Jhāna*, egoism, distractedness, and ignorance ⁴

**

**

**

The universe is thousands of times bigger than this system in which there move the sun and the moon The plane of *Āśāha Brahmā* is the highest of all Even that is not beyond the limitation of the law of transitoriness One should develop non-attachment even towards that ⁵

**

**

**

The *Tattvagata* has laid down the rules of *Pāṭurekkhā* with a view to the following ten purposes—for the well being of the Order, for the convenience of the Order, for restraining the rough, for the destruction of the evils hereafter, for generating faith in the faithless, for developing faith in the faithful,

1 p. 98.

2 p. 101

3 p. 102

4 p. 111

5. p. 145.

sub-headings and adopting a method of punctuation, thereby making the text more useful for the modern reader.

(a) *Headings*

In the old-fashioned books, no headings have been given in the beginning of a section. Instead, it is at the end that we have words like...*ñiṭṭhilaṃ*. But, to the modern reader, this presents a difficulty in forming a complete picture of the text as an organic unity. We have, therefore, ventured to provide headings, numbered and arranged, with the purpose of bringing to relief the order and sequence in the parts of it. As far as possible, the headings have been constructed with words picked up from the body of the text, the chief objective being to indicate at the outset what does the section contain. Our readers should note that they have been supplied by us and that they do not belong to the original text.

The principal headings have been printed in 20pt. Black and are numbered. Suttas contained in it have been printed in 16pt. Mono Black, and are numbered. In the folio of odd pages, only Suttas have been mentioned.

(b) *Selection of readings*

In selecting a reading for our text out of the variants available, philological justification, no doubt, has been the chief consideration; but, at the same time, we have not lost sight of the importance of the historical usage. When different forms are both grammatically correct and current in use, we have put one in the text and mentioned the others in the foot-notes. In such cases, selection of one form does not mean the rejection of others.

(c) *Punctuation marks*

Originally, no punctuation marks were used in Pāli, except, perhaps, one for full-stop. The Siamese edition has followed the same tradition. But, as the syntax of Pāli is, at times, so very difficult and complicated, the use of the modern marks of punctuation is decidedly advantageous in making out the meaning explicit and in bringing out clearly the inter-connections between the different constituent clauses

for the long life of the *Dhamma*, and in the best interest of the Discipline¹

**

**

**

A *Bhikkhu* must avoid entering the inner compartments of the royal palace, for the following ten considerations—a smile on his face in the presence of the queen might be misunderstood by the king, the king might suspect him of having caused conception in the queen, forgetting that it was actually done by himself, he might get involved unnecessarily in a case of theft, he might be suspected of having divulged the secrecy of the government etc.²

Ekādasaka Nipāta

(Collection of classifications by eleven)

There are eleven merits in loving kindness (*Metta*)—he sleeps peacefully, gets up peacefully, does not see a bad dream, he wins the love of men, of the spirits, the gods give protection, is not harmed by fire or poison or weapon, attains concentration easily, gets a glowing face, has a peaceful death, and at least he attains to the plane of *Brahma*.³

3. The Present Edition

This presents a co-ordinated edition in Devanāgarī of the *Anguttara Nikāya* of the *Sutta Piṭaka* based on the following versions of the text—Burmese, Chattha sangāyana publication, 1956, Siamese, Mahāmakuta Government publication, 1926, Sinhalese, edited by Siri Devamitta Mahānāyaka Thera, 1929, and Roman, edited by Rev Richard Morris (P.T. 1885)

For preparing our MSS, we have adopted the Chattha-sangāyana edition as our basic text, an edition that has been brought out by the efforts and sanction of an international Sangha constituting of the zealous holders of the orthodox Theravāda tradition. Very often, we have agreed in selecting the readings and in paragraph-arrangement, but, we have broken new grounds by providing a system of headings and

sub-headings and adopting a method of punctuation, thereby making the text more useful for the modern reader.

(a) *Headings* -

In the old-fashioned books, no headings have been given in the beginning of a section. Instead, it is at the end that we have words like...*niṭṭhitam*. But, to the modern reader, this presents a difficulty in forming a complete picture of the text as an organic unity. We have, therefore, ventured to provide headings, numbered and arranged, with the purpose of bringing to relief the order and sequence in the parts of it. As far as possible, the headings have been constructed with words picked up from the body of the text, the chief objective being to indicate at the outset what does the section contain. Our readers should note that they have been supplied by us and that they do not belong to the original text.

The principal headings have been printed in 20pt. Black and are numbered. Suttas contained in it have been printed in 16pt. Mono Black, and are numbered. In the folio of odd pages, only Suttas have been mentioned.

(b) *Selection of readings*

In selecting a reading for our text out of the variants available, philological justification, no doubt, has been the chief consideration; but, at the same time, we have not lost sight of the importance of the historical usage. When different forms are both grammatically correct and current in use, we have put one in the text and mentioned the others in the foot-notes. In such cases, selection of one form does not mean the rejection of others.

(c) *Punctuation marks*

Originally, no punctuation marks were used in Pāli, except, perhaps, one for full-stop. The Siamese edition has followed the same tradition. But, as the syntax of Pāli is, at times, so very difficult and complicated, the use of the modern marks of punctuation is decidedly advantageous in making out the meaning explicit and in bringing out clearly the inter-connections between the different constituent clauses

and phrases, which, in their absence, would have remained obscure, if not misleading. We have, therefore, used all the modern marks freely, not in a mechanically rigid manner, but, only with a view to facilitating the correct understanding of the sentences. And in this, we have tried to be systematic and consistent.

The following marks have been used—full stop of Devanagari (।), comma (,), Colon (:), semicolon (;), note of interrogation (?), note of interjection (!), hyphen (-), dash (—), double inverted commas (" "), and single inverted commas (' ').

(d) *Abbreviations*

In the foot note, the abbreviation *सि०* stands for the Sinhalese edition, *सि०* for the Siamese edition, *रो०* for the Roman edition and *ब०* for the Burmese edition.

In the margin, the abbreviation 'R' stands for the Roman, and 'B' for the Burmese editions. They indicate that the page number put by its side begins from that line. Reference to the page numbers of the Roman edition will facilitate the use of the P T S Pāli English Dictionary, as well as other modern publications in or on Pāli, in which references are made to the books of the Roman edition.

(e) *Corner references*

On odd pages of the book, the corner numbers refer to the *Nipata*, *Vagga* and *Sutta* number occurring at the end of the page, and on even pages they refer to those occurring at the beginning of the page.

(f) *Spelling*

About the mode of our spelling, it is necessary to note that we have generally treated the indeclinable particles *va*, *pi* and *hi* as independent words, as the initial vowels of *eva*, *api* and *iti* are very often dropped in Pāli.

The Parasavarna combination has essentially been made when occurring in the same words, as—*Sangha*, *Kiñci*, *Pañca* etc. At other places, this combination has been generally

avoided as—*evam pi*, *kammam ti* etc. But, to show that the other forms are also grammatically valid, we have on occasions, used this form also—*evampi*, *kammanti* etc.

Some western editors have accepted the same method of spelling; but, in cases where 'ti' is preceded by 'i' or 'pi' by 'a' they have applied the Sanskrit rule of sandhi—*akāṣṭhaḥ saṁvare dīrghaḥ*; and have spelt the indeclinable particles together with the preceding words; as—*desesīti* and *tassāpi*. But, in such cases also, we have spelt them separately, as—*desesī ti* and *tassā pi*. The lengthening of the preceding vowels before *ti* and *pi* may well be explained by the rule—*Byañjane dīgharassā* (Moggallāna 1.33), which allows lengthening of a short vowel, if it precedes a consonant; as in—*muni+care=munī care*; *Khanti+paramam=Khantī paramam*; *Gotama+ti=Gotamā ti*, *Hoti+ti=Hotī ti*.

**

**

**

The basic MSS have been edited by the Venerable Acharya D. Sasanasiri, Principal, International Pali Institute, Mahabodhi Society, Sarnath, and finally revised by our learned Editor, Shree Birbal Sharma, M. A., who has also vigilantly supervised the work of printing.

My best thanks are due to them for their prompt and valuable cooperation.

Bhikkhu J. Kashyap

अङ्गुत्तरनिकायपालि

(एकक-दुक-तिकनिपाता)

सूची

१. एककनिपातो

विडुक्का

१. रूपादिवग्गो	३
२. नीवरणप्पहानवग्गो	४
३. अकम्मनियवग्गो	६
४. अदन्तवग्गो	७
५. पणिहितअच्छवग्गो	८
६. अच्छरासज्जातवग्गो	१०
७. विरियारम्भवग्गो	१२
८. कल्याणमितादिवग्गो	१३
९. पमादादिवग्गो	१५
१०. दुतियपमादादिवग्गो	१७
११. अघम्मवग्गो	२०
१२. अनापत्तिवग्गो	२०
१३. एकपुगलवग्गो	२२
१४. (क) एतदग्गवग्गो	२३
(ख) एतदग्गवग्गो	२४
(ग) एतदग्गवग्गो	२४
(घ) एतदग्गवग्गो	२५
(ङ) एतदग्गवग्गो	२५
(च) एतदग्गवग्गो	२६
(छ) एतदग्गवग्गो	२६
१५. (क) अट्ठानपात्ति	२७
(ख) अट्ठानपात्ति	२८
(ग) अट्ठानपात्ति	२९

१६. (क) एकघम्मपात्ति	३३
(ख) एकघम्मपात्ति	३३
(ग) एकघम्मपात्ति	३३
(घ) एकघम्मपात्ति	३३

१७. पसादकरवग्गो	३३
१८. अपरअच्छरासज्जातवग्गो	३३
१९. कायमत्तासत्तिवग्गो	४
२०. अमतवग्गो	४

२. दुकनिपातो

१. कम्मकरणवग्गो	४१
१. वज्जसुत्तं	४१
२. पघानसुत्तं	४६
३. तपनीयसुत्तं	४८
४. अतपनीयसुत्तं	४८
५. उपज्ज्यातसुत्तं	४८
६. संयोजनसुत्तं	४९
७. कण्हसुत्तं	४९
८. सुवकसुत्तं	४९
९. चरियसुत्तं	४९
१०. वस्सूपनायिकसुत्तं	५०
तस्सुदानं	५०
१. कम्मकरणवग्गो	४६
२. अधिकरणवग्गो	५०
३. वातवग्गो	५७

	पिठुद्धा		पिठुद्धा
४. समञ्चितवग्गो	५६	१०. मलसुत्तं	६६
५. परिसवग्गो	६६	तस्सुद्धानं	६७
तस्सुद्धानं	७१	२. रथकारवग्गो	६७
६. पुग्गलवग्गो	७१	१. ज्ञातसुत्तं	६७
७. सुखवग्गो	७४	२. सारणीयसुत्तं	६८
८. सनिमित्तवग्गो	७६	३. आसंससुत्तं	६९
९. धम्मवग्गो	७७	४. चक्कवत्तिमुत्तं	१००
१०. बालवग्गो	७८	५. सचेतनसुत्तं	१०२
११. आसाहुप्पज्जवग्गो	८०	६. अपण्णकसुत्तं	१०४
१२. आयाचनवग्गो	८१	७. अत्तव्यावाधसुत्तं	१०५
१३. वानवग्गो	८४	८. देवलोकसुत्तं	१०५
१४. सन्धारवग्गो	८५	९. पठमपापणिकसुत्तं	१०६
१५. समापत्तिवग्गो	८६	१०. दुतियपापणिकसुत्तं	१०७
१६. कोधधम्मो	८८	तस्सुद्धानं	१०८
१. कोधपेय्यालं	८८	३. पुग्गलवग्गो	१०८
२. अकुसलपेय्यालं	८९	१. समिद्धसुत्तं	१०८
१७. अत्यवसवग्गो	९०	२. गिलानसुत्तं	१११
१. विनयपेय्यालं	९०	३. सङ्खारसुत्तं	११२
२. रागपेय्यालं	९१	४. बहुकारसुत्तं	११३
३. तिकनिपातो		५. बजिरूपमसुत्तं	११३
१. बालवग्गो	९३	६. सेवितव्यसुत्तं	११४
१. भयसुत्तं	९३	७. जिगुच्छित्तव्यसुत्तं	११५
२. तल्लणसुत्तं	९३	८. गूयभाणीसुत्तं	११७
३. चिन्तीसुत्तं	९४	९. अन्वसुत्तं	११८
४. अच्चयसुत्तं	९५	१०. अवकुज्जसुत्तं	११९
५. अयोनिशोसुत्तं	९५	तस्सुद्धानं	१२२
६. अकुसलसुत्तं	९५	४. देवदूतवग्गो	१२२
७. सावज्जसुत्तं	९६	१. सप्रहाकसुत्तं	१२२
८. सव्यावज्जसुत्तं	९६	२. आनन्दसुत्तं	१२२
९. खतसुत्तं	९६	३. सारिपुत्तसुत्तं	१२३

	पिठ्डा		पिठ्डा
४. निदानमुत्तं	१२४	६. जाणुस्सोणिसुत्तं	१५३
५. हत्यकमुत्तं	१२६	१०. सङ्गारवसुत्तं	१५५
६. देवदूतमुत्तं	१२८	तस्सुदानं	१६०
७. यमराजमुत्तं	१३१	७. महावग्गो	१६०
८. चतुमहाराजमुत्तं	१३१	१. तित्थायतनमुत्तं	१६०
९. सुसुमालमुत्तं	१३४	२. भयमुत्तं	१६४
१०. आधिपतेव्यमुत्तं	१३६	३. वेनामपूरमुत्तं	१६७
तस्सुदानं	१३८	४. सरभमुत्तं	१७१
५. चूळवग्गो	१३८	५. केसमुत्तिसुत्तं	१७४
१. सम्मुखीभावमुत्तं	१३८	६. सान्हमुत्तं	१७६
२. तिष्ठानगुत्तं	१३८	७. कयावत्युत्तं	१८२
३. अत्यवसमुत्तं	१३६	८. अञ्जतिस्त्रियमुत्तं	१८४
४. कयापवत्तिसुत्तं	१३६	९. प्रकुसलमूलमुत्तं	१८६
५. पण्डितमुत्तं	१३६	१०. उपोसयमुत्तं	१९०
६. सीलवन्तमुत्तं	१३६	तस्सुदानं	१९६
७. सङ्खतलक्खणमुत्तं	१३६	८. आनन्दवग्गो	१९६
८. असङ्खतलक्खणमुत्तं	१४०	१. छद्ममुत्तं	१९६
९. पव्वतराजमुत्तं	१४०	२. आजीवकमुत्तं	२०१
१०. आतप्पकरणीयमुत्तं	१४०	३. महानामसरकमुत्तं	२०३
११. महाचोरमुत्तं	१४१	४. निगण्ठमुत्तं	२०४
तस्सुदानं	१४२	५. निवेसकमुत्तं	२०५
६. ब्राह्मणयग्गो	१४२	६. पठमभवमुत्तं	२०६
१. पठमद्वेब्राह्मणमुत्तं	१४२	७. दुतियभवमुत्तं	२०७
२. दुतियद्वेब्राह्मणमुत्तं	१४३	८. मीलव्यतगुत्तं	२०८
३. अञ्जतरब्राह्मणमुत्तं	१४४	९. गन्धजातमुत्तं	२०८
४. परिव्याजकमुत्तं	१४५	१०. चूळनिजामुत्तं	२१०
५. निद्वुत्तमुत्तं	१४६	तस्सुदानं	२१२
६. पलोकमुत्तं	१४७	९. समपयग्गो	२१२
७. यच्छगोतनुत्तं	१४८	१. समपगुत्तं	२१२
८. तिग्गणमुत्तं	१५०	२. गद्वनमुत्तं	२१२

३. खेतसुतं	२१३	७. अरविस्तसुतं	२४२
४. वज्जिपुत्तसुतं	२१३	८. व्यापन्नसुतं	२४३
५. सेक्खसुतं	२१४	९. पठमनिदानसुतं	२४४
६. पठमसिक्खासुतं	२१४	१०. दुतियनिदानसुतं	२४५
७. दुतियसिक्खासुतं	२१६	तस्सुदानं	२४६
८. ततियसिक्खासुतं	२१७	१२. आपायिकवग्गो	२४७
९. पठमसिक्खत्तयसुतं	२१८	१. आपायिकसुतं	२४७
१०. दुतियसिक्खत्तयसुतं	२१८	२. दुस्सभसुतं	२४७
११. सङ्खवासुतं	२१९	३. अप्पमेय्यसुतं	२४७
तस्सुदानं	२२२	४. आनेज्जसुतं	२४७
१०. लोणकपल्लवग्गो	२२२	५. विपत्तिसम्पदासुतं	२४९
१. अच्चायिकसुतं	२२२	६. अपण्णकसुतं	२५०
२. पविबेकसुतं	२२३	७. कम्मन्तसुतं	२५१
३. सरदसुतं	२२४	८. पठमसोचेय्यसुतं	२५२
४. परिसासुतं	२२५	९. दुतियसोचेय्यसुतं	२५३
५. पठमआजानीयसुतं	२२६	१०. मोनेय्यसुतं	२५४
६. दुतियआजानीयसुतं	२२७	तस्सुदानं	२५५
७. ततियआजानीयसुतं	२२७	१३. कुत्तिनारवग्गो	२५५
८. पोत्थकसुतं	२२८	१. कुत्तिनारसुतं	२५५
९. लोणकपल्लसुतं	२३०	२. भण्हनसुतं	२५६
१०. पंसुघोवकसुतं	२३४	३. गोतमकचेतियसुतं	२५७
११. निमित्तसुतं	२३७	४. भरण्डुकालामसुतं	२५७
तस्सुदानं	२३९	५. हत्थकसुतं	२५९
११. सम्बोधवग्गो	२३९	६. कटुवियसुतं	२६०
१. पुब्बेवसम्बोधसुतं	२३९	७. पठमअनुरुद्धसुतं	२६१
२. पठमअस्सादसुतं	२४०	८. दुतियअनुरुद्धसुतं	२६२
३. दुतियअस्सादसुतं	२४०	९. पटिच्छन्नसुतं	२६३
४. समणब्राह्मणसुतं	२४१	१०. लेखसुतं	२६३
५. खण्णसुतं	२४१	तस्सुदानं	२६४
६. अतित्तिसुतं	२४१		

१४. योधाजीववग्गो	विट्ठु	२. सावज्जसुत्तं	विट्ठु
१. योधाजीवसुत्तं	२६४	३. विसमसुत्तं	२७२
२. परिसासुत्तं	२६४	४. असुचिसुत्तं	२७३
३. मित्तसुत्तं	२६६	५. पठमखतसुत्तं	२७३
४. उप्पादासुत्तं	२६६	६. दुत्तियखतसुत्तं	२७३
५. केसकम्बलसुत्तं	२६६	७. तत्तियखतसुत्तं	२७४
६. सम्पदासुत्तं	२६७	८. चत्तुत्पखतसुत्तं	२७४
७. बुद्धिसुत्तं	२६७	९. वन्दनासुत्तं	२७४
८. अस्सल्लब्धसुत्तं	२६७	१०. पुब्बण्हसुत्तं	२७४
९. अस्सपरस्ससुत्तं	२६९	तत्सुद्धानं	२७५
१०. अस्साजानीयसुत्तं	२७०	१६. अचेत्तकवग्गो	२७५
११. पठममोरनिवापसुत्तं	२७१	तत्सुद्धानं	२७७
१२. दुत्तियमोरनिवापसुत्तं	२७१	१७. कम्मपयपेम्मासं	२७७
१३. तत्तियमोरनिवापसुत्तं	२७२	तत्सुद्धानं	२७९
तत्सुद्धानं	२७२	१८. रागपेम्मासं	२७९
१५. मङ्गलवग्गो	२७२	तत्सुद्धानं	२८०
१. अकुसलसुत्तं	२७२		

THE PĀLI ALPHABET IN DEVANĀGARĪ AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

अ a आ ā इ i ई ī उ u ऊ ū ए e ओ o

CONSONANTS WITH VOWEL "A"

क ka	ख kha	ग ga	घ gha	ङ ṅa
च ca	छ cha	ज ja	झ, ञ jha	ञ ña
ट ṭa	ठ tha	ड ḍa	ढ dha	ण ṇa
त ta	थ tha	द da	ध dha	न na
प pa	फ pha	ब ba	भ bha	म ma
य ya	र ra	ल la	व va	श ṣa
		ह ha	ळ ḷa	वृ ṛa

VOWELS IN COMBINATION

क ka ना kā कि ki की kī कु ku कू kū के ke को ko
 ख kha ना khā कि khi की kī कु khu कू khū के khe को kho

CONJUNCT-CONSONANTS

क kka	ख kka	ङ dda	म् mba
ख kkhā	ख ūcha	ध dhya	म् mbha
य kya	य ūja	ध dhva	म् mma
कि kri	ना, न्ना ūjha	न् nta	म् mya
कल kla	ङ, दङ ūla	न् ntva	म् mha
कव kva	ङ, दङ ūlha	न् nthā	म् yya
ख khya	ङ, दङ ūḍa	न् nda	म् yha
ख khva	ङ, दङ ūḍha	न् ndra	म् lla
ग gga	घ ṛga	न् ndha	म् lya
ग ggā	घ ṛgha	न्, न्ना nna	म् lha
ग gya	घ ṛḍa	न् nya	म् vha
ङ gra	घ ṛḥa	म् nha	म् sta
ङ ṛka	म् ṛha	म् ppa	म् stra
ङ ṛkha	त् tta	म् ppha	म् sna
ङ, दङ ṛga	त् ttha	म् pya	म् sma
ङ, दङ ṛgha	त् tva	म् pla	म् sya
च cca	त् tya	म् bba	म् sva
च cchā	त् tra	म् bbha	म् ssa
ज jja	ङ, दङ dda	म् bya	म् hma
जा, न्ना jjha	ङ ddha	म् bra	म् lva
ञ ṇṇa	घ dya	म् mpa	म् lha
ञ ṇṇha	ङ dra	म् mpha	

1-5; 6-10; 11-15; 16-20; 21-25; 26-30; 31-35

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

सुत्तपिटके
अङ्गुत्तरनिकायो
(एकक-द्वक-तिका निपाता)

अङ्गुत्तरनिकायपालि

१. एककनिपातो

१. रूपादिवग्गो

१. एवं मे सुतं । एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति वने अनायपिण्डकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं । भगवा दवोच —

B. vol. I, 1
R. vol. I, 1

“नाहं, भिक्खवे, अञ्जं एकरूपं पि समनुपस्सामि यं एवं सस्स चित्तं परियादाय तिट्ठति यययिदं, भिक्खवे, इत्थिरूपं । यरूपं, भिक्खवे, पुरिसस्स चित्तं परियादाय तिट्ठती” ति ।

5

२. “नाहं, भिक्खवे, अञ्जं एकसदं पि समनुपस्सामि यं एवं सस्स चित्तं परियादाय तिट्ठति यययिदं, भिक्खवे, इत्थिसदो । यसदो, भिक्खवे, पुरिसस्स चित्तं परियादाय तिट्ठती” ति ।

10

३. “नाहं, भिक्खवे, अञ्जं एकगन्धं पि समनुपस्सामि यं एवं सस्स चित्तं परियादाय तिट्ठति यययिदं, भिक्खवे, इत्थियगन्धो : यगन्धो, भिक्खवे, पुरिसस्स चित्तं परियादाय तिट्ठती” ति ।

४. “नाहं, भिक्खवे, अञ्जं एकरसं पि समनुपस्सामि यं एवं सस्स चित्तं परियादाय तिट्ठति यययिदं, भिक्खवे, इत्थिरसो । इत्थि- भिक्खवे, पुरिसस्स चित्तं परियादाय तिट्ठती” ति ।

R. 2

15

५. “नाहं, भिक्खवे, अञ्जं एकफोट्टुब्बं पि समनुपस्सामि यं पुरिमस्स चित्तं परियादाय तिट्ठति यययिदं, भिक्खवे, इत्थिफोट्टुब्बो । यफोट्टुब्बो, भिक्खवे, पुरिमस्स चित्तं पग्गिादाय तिट्ठती” ति ।

B. 2

६. “नाहं, भिक्खवे, अञ्जं एकरूपं पि समनुपस्सामि यं एवं यया चित्तं परियादाय तिट्ठति यययिदं, भिक्खवे, पुरिमरूपं । पुरिम- भिक्खवे, इत्थिया चित्तं परियादाय तिट्ठती” ति ।

20

७ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकसद्द पि समनुपस्सामि य एव इत्थिया चित्त परियादाय तिट्ठति यथयिद, भिक्खवे, पुरिससद्दो । पुरिस-यद्दो, भिक्खवे, इत्थिया चित्त परियादाय तिट्ठती” ति ।

८ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकगन्ध पि समनुपस्सामि य एव इत्थिया चित्त परियादाय तिट्ठति यथयिद, भिक्खवे, पुरिसगन्धो । पुरिसगन्धो, भिक्खवे, इत्थिया चित्त परियादाय तिट्ठती” ति ।

९ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकरस पि समनुपस्सामि य एव इत्थिया चित्त परियादाय तिट्ठति यथयिद, भिक्खवे, पुरिसरसो । पुरिसरसो, भिक्खवे, इत्थिया चित्त परियादाय तिट्ठती” ति ।

१० “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकफोटुब्ब पि समनुपस्सामि य एव इत्थिया चित्त परियादाय तिट्ठति यथयिद, भिक्खवे, पुरिसफोटुब्बो^१ । पुरिसफोटुब्बो^१, भिक्खवे, इत्थिया चित्त परियादाय तिट्ठती” ति ।

—०—

२. नीवरणप्पहानवग्गो

R १ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्नो वा कामच्छन्दो उप्पज्जति उप्पन्नो वा कामच्छन्दो भिग्घो-
15 भावाय वेपुल्लाय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, सुभनिमित्त । सुभनिमित्त, भिक्खवे, अयोनिसो मनसि करोतो अनुप्पन्नो चेव कामच्छन्दो उप्पज्जति उप्पन्नो च कामच्छन्दो भिग्घोभावाय^२ वेपुल्लाय सवत्तती” ति ।

B १ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्नो वा व्यापादो^३ उप्पज्जति उप्पन्नो वा व्यापादो भिग्घोभावाय
20 वेपुल्लाय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, पटिघनिमित्त । पटिघनिमित्त, भिक्खवे, अयोनिसो मनसि करोतो अनुप्पन्नो चेव व्यापादो उप्पज्जति उप्पन्नो च व्यापादो भिग्घोभावाय वेपुल्लाय सवत्तती” ति ।

३ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्न वा धीनमिद्ध^४ उप्पज्जति उप्पन्न वा धीनमिद्ध भिग्घोभावाय
25 वेपुल्लाय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, ग्ररति तन्दि विजग्गिता^५ भत्त-सम्मदो चेतसो च लीनत्त । लीनचित्तस्स, भिक्खवे, अनुप्पन्न चेव

१ पुरिसफोटुब्ब - रो० । २ भिग्घोभावाय - सी० । ३ व्यापादो - सी०, रो० । ४ धीनमिद्ध - म०, त्या० । ५ विजग्गिता - सी०, त्या०, रो० ।

धीनमिदं उप्पज्जति उप्पन्नं च धीनमिदं भिय्योभावाय वेपुल्लाय सवत्तती" ति ।

४ "नाह, भिक्खवे, अज्ज एकधम्मं पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्नं वा उद्वच्चकुक्कुच्च उप्पज्जति उप्पन्नं वा उद्वच्चकुक्कुच्च भिय्योभावाय वेपुल्लाय सवत्तति यययिद, भिक्खवे, चेतनो अन्नूपममो । 5
अन्नूपसस्तत्तित्तस्म, भिक्खवे, अनुप्पन्नं चेव उद्वच्चकुक्कुच्च उप्पज्जति उप्पन्नं च उद्वच्चकुक्कुच्च भिय्योभावाय वेपुल्लाय सवत्तती" ति ।

५ "नाह, भिक्खवे, अज्ज एकधम्मं पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्ना वा विचिकिच्छा उप्पज्जति उप्पन्ना वा विचिकिच्छा भिय्यो-
भावाय वेपुल्लाय सवत्तति यययिद, भिक्खवे, अयोनिस्सो मनसिकारो । 10
अयोनिस्सो, भिक्खवे, मनसि करोतो अनुप्पन्ना चेव विचिकिच्छा उप्प-
ज्जति उप्पन्ना च विचिकिच्छा भिय्योभावाय वेपुल्लाय सवत्तती" ति ।

६ "नाह, भिक्खवे, अज्ज एकधम्मं पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्नो वा कामच्छन्दो नुप्पज्जति उप्पन्नो वा कामच्छन्दो पहीयति यययिद, भिक्खवे, असुभनिमित्त । 15
असुभनिमित्त, भिक्खवे, योनिसो मनसि करोतो अनुप्पन्नो चेव कामच्छन्दो नुप्पज्जति उप्पन्नो च काम-
च्छन्दो पहीयती" ति ।

७ "नाह, भिक्खवे, अज्ज एकधम्मं पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्नो वा व्यापादो नुप्पज्जति उप्पन्नो वा व्यापादो पहीयति यययिद, भिक्खवे, मेत्ता चेतोविमुत्ति । 20
मेत्त, भिक्खवे, चेतोविमुत्ति योनिसो मनमि करोतो अनुप्पन्नो चेव व्यापादो नुप्पज्जति उप्पन्नो च व्यापादो पहीयती" ति ।

८ "नाह, भिक्खवे, अज्ज एकधम्मं पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्नं वा धीनमिदं नुप्पज्जति उप्पन्नं वा धीनमिदं पहीयति यययिद, भिक्खवे, आरम्भघातु निवरमघातु पक्खमघातु । 25
आग्दविन्धिम्म, भिक्खवे, अनुप्पन्नं चेव धीनमिदं नुप्पज्जति उप्पन्नं च धीनमिदं पहीयती" ति ।

९ "नाह, भिक्खवे, अज्ज एकधम्मं पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्नं वा उद्वच्चकुक्कुच्च नुप्पज्जति उप्पन्नं वा उद्वच्चकुक्कुच्च

म्ह पि समनुपत्तामि य
सवत्तति यययिद, भिक्खवे,
लीकत महनो अनत्याय

म पि समनुपत्तामि य 5
यययिद भिक्खवे, चित्त ।
तय सवत्तती" ति ।

। पि समनुपत्तामि य
।ययिद, भिक्खवे, चित्त ।
'वाह होती" ति । 10

। पि समनुपत्तामि य
यिद, भिक्खवे, चित्त ।
होती" ति ।

४. अदन्तवग्गो

१ "नाह, भिक्खवे, अज्ज एकधम्म पि समनुपत्तामि य B 6
। अदन्त महतो अनत्याय सवत्तति यययिद, भिक्खवे, चित्त । चित्त, 15
क्खवे, अदन्त महतो अनत्याय सवत्तती" ति ।

२ "नाह, भिक्खवे, अज्ज एकधम्म पि समनुपत्तामि य
। दन्त महतो अत्याय सवत्तति यययिद, भिक्खवे, चित्त । चित्त,
क्खवे, दन्त महतो अत्याय सवत्तती" ति ।

३ "नाह, भिक्खवे, अज्ज एकधम्म पि समनुपत्तामि य 20 R 7
। अगुत्त महतो अनत्याय सवत्तति यययिद, भिक्खवे, चित्त । चित्त,
क्खवे, अगुत्त महतो अनत्याय सवत्तती" ति ।

४ "नाह, भिक्खवे, अज्ज एकधम्म पि समनुपत्तामि य
। गुत्त महतो अत्याय सवत्तति यययिद, भिक्खवे, चित्त । चित्त,
क्खवे, गुत्त महतो अत्याय सवत्तती" ति । 25

५ "नाह, भिक्खवे, अज्ज एवधम्म पि समनुपत्तामि य
। अरक्खित महतो अनत्याय सवत्तति यययिद, भिक्खवे, चित्त । चित्त,
क्खवे, अरक्खित महतो अनत्याय सवत्तती" ति ।

पहीयति यथयिद, भिक्खवे, चेतसो वूपससो । वूपसन्तचित्तस्त, भिक्खवे,
अनुप्पन्ना चेव उद्वच्चकुक्कुच्च नुप्पज्जति उप्पन्ना च उद्वच्चकुक्कुच्च
पहीयती” ति ।

R 5

१० “नाह, भिक्खवे, अज्झ एकधम्म पि समनुपस्सामि येन
अनुप्पन्ना वा विचिकिच्छा नुप्पज्जति उप्पन्ना वा विचिकिच्छा पहीयति
यथयिद, भिक्खवे, योनिसो मनसिकारो । योनिसो, भिक्खवे, मनसि
करोतो अनुप्पन्ना चेव विचिकिच्छा नुप्पज्जति उप्पन्ना च विचिकिच्छा
पहीयती” ति ।

—०—

३. अकम्मनियवग्गो

१ “नाह, भिक्खवे, अज्झ एकधम्म पि समनुपस्सामि य
एव अभावित अकम्मनिय’ होति यथयिद, भिक्खवे’, चित्त । चित्त,
भिक्खवे, अभावित अकम्मनिय होती” ति ।

२ “नाह, भिक्खवे, अज्झ एकधम्म पि समनुपस्सामि य
एव भावित कम्मनिय होति यथयिद, भिक्खवे, चित्त । चित्त, भिक्खवे,
भावित कम्मनिय होती” ति ।

B 5 M

३ “नाह, भिक्खवे, अज्झ एकधम्म पि समनुपस्सामि य
एव अभावित महतो अनत्याय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, चित्त । चित्त,
भिक्खवे, अभावित महतो अनत्याय सवत्तती” ति ।

४ “नाह, भिक्खवे, अज्झ एकधम्म पि समनुपस्सामि य एव
भावित महतो अत्याय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, चित्त । चित्त,
भिक्खवे, भावित महतो अत्याय सवत्तती” ति ।

५ “नाह, भिक्खवे, अज्झ एकधम्म पि समनुपस्सामि य
एव अभावित अपातुभूत महतो अनत्याय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे,
चित्त । चित्त, भिक्खवे, अभावित अपातुभूत महतो अनत्याय
सवत्तती” ति ।

R 6 25

६ “नाह, भिक्खवे, अज्झ एकधम्म पि समनुपस्सामि य
एव भावित पातुभूत महतो अत्याय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, चित्त ।
चित्त, भिक्खवे, भावित पातुभूत महतो अत्याय सवत्तती” ति ।

CVB-NO 12

GSF-NO 2

2113-NO-4

७
म्भ पि समनुपस्सामि य
सवत्तति यथयिद, भिक्खवे,
लोकत महतो अनत्याय

म पि समनुपस्सामि य 5
यथयिद भिक्खवे, चित्त ।
।य सवत्तती" ति ।

। पि समनुपस्सामि य
।ययिद, भिक्खवे, चित्त ।
।वाह होतो" ति । 10

। पि समनुपस्सामि य
यिद, भिक्खवे, चित्त ।
होती" ति ।

४. अदन्तवग्गो

१ "नाह, भिक्खवे, अज्ज एकघम्म पि समनुपस्सामि य B 6
। अदन्त महतो अनत्याय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, चित्त । चित्त, 15
क्खवे, अदन्त महतो अनत्याय सवत्तती" ति ।

२ "नाह, भिक्खवे, अज्ज एकघम्म पि समनुपस्सामि य
। दन्त महतो अत्याय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, चित्त । चित्त,
क्खवे, दन्त महतो अत्याय सवत्तती" ति ।

३ "नाह, भिक्खवे, अज्ज एकघम्म पि समनुपस्सामि य 20 R 7
। अगुत्त महतो अनत्याय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, चित्त । चित्त,
क्खवे, अगुत्त महतो अनत्याय सवत्तती" ति ।

४ "नाह, भिक्खवे, अज्ज एकघम्म पि समनुपस्सामि य
। गुत्त महतो अत्याय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, चित्त । चित्त,
क्खवे, गुत्त महतो अत्याय सवत्तती" ति । 25

५ "नाह, भिक्खवे, अज्ज एकघम्म पि समनुपस्सामि य
। अरक्खित्त महतो अनत्याय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, चित्त । चित्त,
क्खवे, अरक्खित्त महतो अनत्याय सवत्तती" ति ।

६ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि य एव रक्खित महतो अत्थाय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, चित्त । चित्त, भिक्खवे, रक्खित महतो अत्थाय सवत्तती” ति ।

७ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि य एव असवुत्त महतो अनत्थाय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, चित्त । चित्त, भिक्खवे, असवुत्त महतो अनत्थाय सवत्तती” ति ।

८ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि य एव सवुत्त महतो अत्थाय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, चित्त । चित्त, भिक्खवे, सवुत्त महतो अत्थाय सवत्तती” ति ।

D 7 10 ९ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि य एव अदन्त अगुत्त अरक्खित असवुत्त महतो अनत्थाय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, चित्त । चित्त, भिक्खवे, अदन्त अगुत्त अरक्खित असवुत्त महतो अनत्थाय सवत्तती” ति ।

१० “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि य एव दन्त गुत्त रक्खित सवुत्त महतो अत्थाय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, चित्त । चित्त, भिक्खवे, दन्त गुत्त रक्खित सवुत्त महतो अत्थाय सवत्तती” ति ।

— ० —

५. पणिहितअच्छवग्गो

R 8 १ “सेय्यथापि, भिक्खवे, सालिसूक वा यवसूक वा मिच्छा-पणिहित हत्येन वा पादेन वा अक्कन्त हत्थ वा पाद वा भेच्छति^१ लोहित वा उप्पादेस्सती ति नेत ठान विज्जति । त किस्स हेतु ? मिच्छापणि-
20 हितत्ता, भिक्खवे, सूकस्स^२ । एवमेव खो, भिक्खवे, सो वत्त भिक्खु मिच्छापणिहितेन चित्तेन अविज्ज भेच्छति, विज्ज उप्पादेस्सति, निब्बान सच्छिवरिस्सती ति नेत ठान विज्जति । त किस्स हेतु ? मिच्छापणि-हितत्ता, भिक्खवे, चित्तस्सा” ति ।

22 २ “सेय्यथापि, भिक्खवे, सालिसूक वा यवसूक वा सम्मापणि-हित हत्येन वा पादेन वा अक्कन्त हत्थ वा पाद वा भेच्छति लोहित वा उप्पादेस्सती ति ठानमेत विज्जति । त किस्स हेतु ? सम्मापणिहितत्ता,

१ भेजति - सी०. पिभिज्जति - स्मा० । २ सालिसूकस्स - स्मा० रो०. ।

भिक्षवे, सूक्तस्य । एवमेव खो, भिक्षवे, सो वत भिक्षु सम्पापणि-
हितेन चित्तेन अविज्ज भेच्छति, विज्ज उप्पादेस्सति, निब्बान सच्छि-
करिस्सती ति ठानमेत विज्जति । त किस्स हेतु ? सम्पापणिहितता,
भिक्षवे, चित्तस्सा” ति ।

३ “इधाह, भिक्षवे, एकच्च पुगल पदुदुचित्त एव चेतसा 5 B 8
चेतो परिच्च पजानामि - ‘इमम्हि चे अय समये पुगलो काल करेय्य,
यथाभत निक्खित्तो एव निरये’ । त किस्स हेतु ? चित्त हिस्स,
भिक्षवे, पदुदु ।

“चेतोपदोसहेतु’ पन, भिक्षवे, एवमिवेकच्चे सत्ता कायस्स
भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जन्ती” ति । 10

४ “इधाह, भिक्षवे, एकच्च पुगल पसन्नचित्त एव चेतसा
चेतो परिच्च पजानामि - ‘इमम्हि चे अय समये. पुगलो काल 2 R 9
करेय्य, यथाभत निक्खित्तो एव समे’ । त किस्स हेतु ? चित्त हिस्स,
भिक्षवे, पसन्न ।

“चेतोपसादहेतु पन, भिक्षवे, एवमिवेकच्चे सत्ता कायस्स भेदा 15
पर मरणा सुगतिं सग्ग लोक उपपज्जन्ती” ति ।

५ “सैय्यथापि, भिक्षवे, उदकरहृदो आविलो लुलितो’
कलसीभूतो तत्थ चक्खुमा पुरिसो तीरे ठितो न पस्सेय्य सिप्पिसम्बुक
पि सक्खरकठल’ पि मच्छगुम्ब पि चरन्त पि तिट्ठन्त पि । त किस्स
हेतु ? आविलत्ता, भिक्षवे, उदकस्स । एवमेव खो, भिक्षवे, सो वत 20
भिक्षु आविलेन चित्तेन अत्तत्थ वा अस्सति परत्थ वा अस्सति उभयत्थ
वा अस्सति उत्तरि वा मनुस्सधम्मा अलमारियव्याणदस्सनविसेस सच्छि-
करिस्सती ति नेत्त ठान विज्जति । त किस्स हेतु ? आविलत्ता, भिक्षवे,
चित्तस्सा” ति ।

६ “सैय्यथापि, भिक्षवे, उदकरहृदो अच्छो विप्पसन्नो अना- 28
विलो तत्थ चक्खुमा पुरिसो तीरे ठितो पस्सेय्य सिप्पिसम्बुक पि सक्खर-
कठल पि मच्छगुम्ब पि चरन्त पि तिट्ठन्त पि । त किस्स हेतु ? अना-
विलत्ता, भिक्षवे, उदकस्स । एवमेव खो, भिक्षवे, सो वत भिक्षु
अनाविलेन चित्तेन अत्तत्थ वा अस्सति परत्थ वा अस्सति उभयत्थ वा

जस्तति उत्तरि वा मनुस्सयम्मा अलमरियज्जाणदस्सनविसेस सच्छि
वरिस्सती ति ठानमेत विज्जनि । त किस्स हेतु ? अनाविलत्ता
भिक्षवे, चित्तस्सा ति ।

७ “सेय्यथापि, भिक्षवे, यानि कानिचि स्वखजातान
5 फन्दनो^१ तेस गम्भमक्खायति यदिद मुदुताय चैव कम्मज्जताय च
B ७ एवमेव खो अह, भिक्षवे, नाज्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि य ए
भावित बहुलीकत मुदु च होति कम्मज्ज च यथयिद चित्त । चित्त
भिक्षवे, भावित बहुलीकत मुदु च होति कम्मज्ज च होती” ति ।

8 “नाह, भिक्षवे, अज्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि
10 य एव जहुपरिवत्त यथयिद चित्त । यावज्जिद, भिक्षवे, उपमा ि
न सुकरा याव जहुपरिवत्त चित्त ’ ति ।

९ “पभस्सरमिद, भिक्षवे, चित्त । त च खो आगन्तुको
उपक्किलेसेहि उपक्किलिट्ठ’ ति ।

१० “पभस्सरमिद, भिक्षवे, चित्त । त च खो आगन्तुको
15 उपक्किलेसेहि विप्पमुत्त” ति ।

६. अञ्जरासङ्घातवग्गो

१ “पभस्सरमिद, भिक्षवे, चित्त । त च खो आगन्तुको
उपक्किलेसेहि उपक्किलिट्ठ । त अस्सुतवा पुयुज्जनो यथाभूत नप
जानाति । तस्मा अस्सुतवता पुयुज्जनस्स चित्तभावना नत्थी ।
वदामी” ति ।

20 २ “पभस्सरमिद, भिक्षवे, चित्त । त च खो आगन्तुको
उपक्किलेमेहि विप्पमुत्त । त सुत्वा अरियसावको यथाभूत पजानाति
तस्मा मुत्तवतो अरियमावसस्स चित्तभावना अत्थी ति वदामी” ति ।

३ “अञ्जरागङ्घातमत्त पि चे, भिक्षवे, भिक्षु मेत्ताचि
धारोपति, यय वुच्चति, भिक्षवे — ‘भिननु अरिस्तज्जानो विहरति सत्त
25 गागनयरो भोगादपतिकरो’, समोप गट्ठपिण्ड भुञ्जति’ । यो एन वा
ये न ज्ञानीयगेन्ती” ति ।

४ “अच्छरासद्वातमत्त पि चे, भिक्खवे, भिक्खु मेत्ताचित्त^१ वेति, अय वुच्चति, भिक्खवे — ‘भिक्खु अरित्तज्ज्ञानो विहरति सत्थु-
[सनकरो ओवादपत्तिकरो, अमोघ रट्ठपिण्ड भुञ्जति]’ । को पन वादो
न बहुलीकरोन्ती” ति ।

५ “अच्छरासद्वातमत्त पि चे, भिक्खवे, भिक्खु मेत्ताचित्त 5 R 11
नसि करोति, अय वुच्चति, भिक्खवे — ‘भिक्खु अरित्तज्ज्ञानो विहरति
[थुसासनकरो ओवादपत्तिकरो अमोघ रट्ठपिण्ड भुञ्जति]’ । को पन
दो ये न बहुलीकरोन्तो” ति ।

६ “ये कैचि, भिक्खवे, धम्मा अकुसला अकुसलभागिया
कुसलपक्खिका, सञ्चे ते मनोपुव्वङ्गमा । मनो तेस धम्मान पठम 10
यज्जति, अन्वदेव अकुसला धम्मा” ति ।

७ “ये कैचि, भिक्खवे, धम्मा कुसला कुसलभागिया कुसल-
वेक्खका, सञ्चे ते मनोपुव्वङ्गमा । मनो तेस धम्मान पठम उप्पज्जति,
न्वदेव कुसला धम्मा” ति ।

८ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि येन 15
उप्पन्ना वा अकुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना वा कुसला धम्मा परि-
यन्ति यययिद, भिक्खवे, पमादो । पमत्तस्स, भिक्खवे, अनुप्पन्ना चेव
कुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना च कुसला धम्मा परिहायन्ती” ति ।

९ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि येन
उप्पन्ना वा कुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना वा अकुसला धम्मा परि- 20
यन्ति यययिद, भिक्खवे, अप्पमादो । अप्पमत्तस्स, भिक्खवे, अनुप्पन्ना
व कुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना च अकुसला धम्मा परि-
यन्ती” ति ।

१० “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि येन
उप्पन्ना वा अकुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना वा कुसला धम्मा 25
रेहायन्ति यययिद, भिक्खवे, कोसज्ज । कुसीतस्स, भिक्खवे, अनुप्पन्ना
व अकुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना च कुसला धम्मा परि-
यन्ती” ति ।

७. विरियारम्भवगो

१ “नाह, भिक्षवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्ना वा कुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना वा अकुसला धम्मा परिहायन्ति यथयिद, भिक्षवे, विरियारम्भो । आरद्धविरियस्स, भिक्षवे, अनुप्पन्ना चेव कुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना च अकुसला धम्मा परिहायन्ती” ति ।

२ “नाह, भिक्षवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्ना वा अकुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना वा कुसला धम्मा परिहायन्ति यथयिद, भिक्षवे, महिच्छता । महिच्छस्स, भिक्षवे, अनुप्पन्ना चेव अकुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना च कुसला धम्मा परिहायन्ती” ति ।

३ “नाह, भिक्षवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्ना वा कुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना वा अकुसला धम्मा परिहायन्ति, यथयिद, भिक्षवे, अप्पिच्छता । अप्पिच्छस्स, भिक्षवे, अनुप्पन्ना चेव कुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना च अकुसला धम्मा परिहायन्ती” ति ।

४ “नाह, भिक्षवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्ना वा अकुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना वा कुसला धम्मा परिहायन्ति यथयिद, भिक्षवे, असन्तुट्ठिता । असन्तुट्ठस्स, भिक्षवे, अनुप्पन्ना चेव अकुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना च कुसला धम्मा परिहायन्ती” ति ।

५ “नाह, भिक्षवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्ना वा कुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना वा अकुसला धम्मा परिहायन्ति यथयिद, भिक्षवे, सन्तुट्ठिता । सन्तुट्ठस्स, भिक्षवे, अनुप्पन्ना चेव कुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना च अकुसला धम्मा परिहायन्ती” ति ।

R 13 III

६ “नाह, भिक्षवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्ना वा अकुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना वा कुसला धम्म परिहायन्ति यथयिद, भिक्षवे, अयोनिस्सो मनसिकारो । अयोनिस्सो भिक्षवे, मनसि करोतो अनुप्पन्ना चेव अकुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना च कुसला धम्मा परिहायन्ती” ति ।

॥ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकवम्म पि समनुपस्सामि येन अनुप्पत्ता वा कुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पत्ता वा अकुसला धम्मा परिहायन्ति यययिद, भिक्खवे, योनिसो मनसिकारो । योनिसो भिक्खवे, मनसि करोतो अनुप्पत्ता चेव कुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पत्ता च अकुसला धम्मा परिहायन्ती” ति ।

5

८ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकवम्म पि समनुपस्सामि येन अनुप्पत्ता वा अकुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पत्ता वा कुसला धम्मा परिहायन्ति यययिद, भिक्खवे, असम्पजज्जा । असम्पजानस्स, भिक्खवे, अनुप्पत्ता चेव अकुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पत्ता च कुसला धम्मा परिहायन्ती” ति ।

10

९ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकवम्म पि समनुपस्सामि येन अनुप्पत्ता वा कुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पत्ता वा अकुसला धम्मा परिहायन्ति यययिद, भिक्खवे, सम्पजज्जा । सम्पजानस्स, भिक्खवे, अनुप्पत्ता चेव कुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पत्ता च अकुसला धम्मा परिहायन्ती” ति ।

15

१० “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकवम्म पि समनुपस्सामि येन अनुप्पत्ता वा अकुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पत्ता वा कुसला धम्मा परिहायन्ति यययिद, भिक्खवे, पापमित्तता । पापमित्तस्स, भिक्खवे, अनुप्पत्ता चेव अकुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पत्ता च कुसला धम्मा परिहायन्ती” ति ।

20

८. कल्याणमितादिवग्गो

१ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकवम्म पि समनुपस्सामि येन अनुप्पत्ता वा कुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पत्ता वा अकुसला धम्मा परिहायन्ति यययिद, भिक्खवे, कल्याणमित्तता । कल्याणमित्तस्स, भिक्खवे, अनुप्पत्ता चेव कुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पत्ता च अकुसला धम्मा परिहायन्ती” ति ।

25

२ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकवम्म पि समनुपस्सामि येन अनुप्पत्ता वा अकुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पत्ता वा कुसला धम्मा परिहायन्ति यययिद, भिक्खवे, अनुयोगो अकुसलान धम्मान, अननुयोगो कुसलान धम्मान । अनुयोगा, भिक्खवे, अकुसलान धम्मान, अननुयोगा

कुसलान धम्मान अनुप्पन्ना चेव अकुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना च कुसला धम्मा परिहायन्ती” ति ।

३ “नाह, भिक्खवे, अज्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि यन अनुप्पन्ना वा कुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना वा अकुसला धम्मा परिहायन्ति यथयिद, भिक्खवे, अनुयोगो कुसलान धम्मान, अननुयोगो अकुसलान धम्मान । अनुयोगा, भिक्खवे, कुसलान धम्मान, अननुयोगा अकुसलान धम्मान अनुप्पन्ना चेव कुसला धम्मा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना च अकुसला धम्मा परिहायन्ती” ति ।

४ “नाह, भिक्खवे, अज्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्ना वा वोज्झङ्गा नुप्पज्जन्ति उप्पन्ना वा वोज्झङ्गा न भावना-
 १० पारिपूरि गच्छन्ति यथयिद, भिक्खवे, अयोनिस्सो मनसिकारो । अयो-
 निस्सो, भिक्खवे, मनसिकारोतो अनुप्पन्ना चेव वोज्झङ्गा नुप्पज्जन्ति
 उप्पन्ना च वोज्झङ्गा न भावनापारिपूरि गच्छन्ती” ति ।

५ “नाह, भिक्खवे, अज्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि येन
 १५ अनुप्पन्ना वा वोज्झङ्गा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना वा वोज्झङ्गा भावनापारि-
 पूरि गच्छन्ति यथयिद, भिक्खवे, योनिस्सो मनसिकारो । योनिस्सो,
 भिक्खवे, मनसि करोतो अनुप्पन्ना चेव वोज्झङ्गा उप्पज्जन्ति उप्पन्ना
 च वोज्झङ्गा भावनापारिपूरि गच्छन्ती” ति ।

६ “अप्पमत्तिवा एसा, भिक्खवे, परिहानि यदिव ज्ञाति-
 २० परिहानि । एत पतिक्खिट्ठ, भिक्खवे, परिहानीन यदिव पज्जा-
 परिहानी” ति ।

७ “अप्पमत्तिवा एसा, भिक्खवे, बुद्धि यदिव ज्ञातिबुद्धि ।
 एतदग्ग, भिक्खवे, बुद्धीन यदिव पज्जाबुद्धि । तस्मात्तिह, भिक्खवे, एव
 भिविस्तत्त्व — ‘पज्जाबुद्धिया वदित्तामा’ ति । एव हि यो,
 २५ भिक्खवे, भिविस्तत्त्व” ति ।

८ “अप्पमत्तिवा एसा, भिक्खवे, परिहानि यदिव भोगपरि-
 हानि । एत पतिक्खिट्ठ, भिक्खवे, परिहानीन यदिव पज्जा-
 परिहानी” ति ।

६ “अप्पमत्तिका एसा, भिक्खवे, बुद्धि यदिद भोगवुद्धि । एतदग्ग, भिक्खवे, बुद्धीन यदिद पञ्ञावुद्धि । तस्मात्तिह, भिक्खवे एव सिक्खितव्व — ‘पञ्ञावुद्धिया वद्विस्सामा’ ति । एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितव्व” ति ।

१० “अप्पमत्तिका एसा, भिक्खवे, परिहानि यदिद यसो- 5 परिहानि । एत पतिकित्तिहु, भिक्खवे, परिहानीन यदिद पञ्ञापरिहानी” ति ।

६. पमादादिवग्गो

१ “अप्पमत्तिका एसा, भिक्खवे, बुद्धि यदिद यसोवुद्धि । एतदग्ग, भिक्खवे, बुद्धीन यदिद पञ्ञावुद्धि । तस्मात्तिह, भिक्खवे, एव सिक्खितव्व — ‘पञ्ञावुद्धिया वद्विस्सामा’ ति । एव हि वो, भिक्खवे, 10 सिक्खितव्व” ति ।

२ “नाह, भिक्खवे, अञ्ञ एकघम्म पि समनुपस्सामि यो एव महतो अन्त्याय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, पमादो । पमादो, भिक्खवे, महतो अन्त्याय सवत्तती” ति ।

R 15

३ “नाह, भिक्खवे, अञ्ञ एकघम्म पि समनुपस्सामि यो 15 एव महतो अत्याय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, अप्पमादो । अप्पमादो, भिक्खवे, महतो अत्याय सवत्तती” ति ।

४ “नाह, भिक्खवे, अञ्ञ एकघम्म पि समनुपस्सामि यो एव महतो अन्त्याय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, कोसञ्ञ । कोसञ्ञ, भिक्खवे, महतो अन्त्याय सवत्तती” ति ।

20

५ “नाह, भिक्खवे, अञ्ञ एकघम्म पि समनुपस्सामि यो एव महतो अत्याय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, विरियारम्भो । विरिया-रम्भो, भिक्खवे, महतो अत्याय सवत्तती” ति ।

६ “नाह, भिक्खवे, अञ्ञ एकघम्म पि समनुपस्सामि यो एव महतो अन्त्याय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, महिच्छना । 25 महिच्छना, भिक्खवे, महतो अन्त्याय सवत्तती” ति ।

■ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि यो एव महतो अत्थाय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, अप्पिच्छता । अप्पिच्छता, भिक्खवे, महतो अत्थाय सवत्तती” ति ।

५ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि यो एव महतो अनत्थाय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, असन्तुट्ठिता । असन्तुट्ठिता, भिक्खवे, महतो अनत्थाय सवत्तती” ति ।

६ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि यो एव महतो अत्थाय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, सन्तुट्ठिता । सन्तुट्ठिता, भिक्खवे, महतो अत्थाय सवत्तती” ति ।

१० “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि यो एव महतो अनत्थाय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, अयोनिसो मनसिकारो । अयोनिसो मनसिकारो, भिक्खवे, महतो अनत्थाय सवत्तती” ति ।

११ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि यो एव महतो अत्थाय सवत्तति यथयिद भिक्खवे, योनिसो मनसिकारो । योनिसो मनसिकारो, भिक्खवे, महतो अत्थाय सवत्तती” ति ।

१२ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि यो एव महतो अनत्थाय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, असम्पज्ज । असम्पज्ज, भिक्खवे, महतो अनत्थाय सवत्तती” ति ।

१३ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि यो एव महतो अत्थाय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, सम्पज्ज । सम्पज्ज, भिक्खवे, महतो अत्थाय सवत्तती” ति ।

१४ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि यो एव महतो अनत्थाय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, पापमित्तता । पापमित्तता, भिक्खवे, महतो अनत्थाय सवत्तती” ति ।

१५ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि यो एव महतो अत्थाय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, वत्थाणमित्तता । वत्थाणमित्तता, भिक्खवे, महतो अत्थाय सवत्तती” ति ।

१६. “नाहं, भिक्खवे, अज्जं एकवम्मं पि समनुपस्सामि एवं महतो अनत्याय संवत्तति यययिदं, भिक्खवे, अनुयोगो अकुसलानानं, अननुयोगो कुसलानं धम्मानं । अनुयोगो, भिक्खवे, अकुसलानानं, अननुयोगो कुसलानं धम्मानं महतो अनत्याय संवत्तती” ति ।

१७. “नाहं, भिक्खवे, अज्जं एकवम्मं पि समनुपस्सामि यो 5
महतो अत्याय संवत्तति यययिदं, भिक्खवे, अनुयोगो कुसलानं धम्मानं,
नुयोगो अकुसलानं धम्मान । अनुयोगो, भिक्खवे, कुसलान धम्मान,
नुयोगो अकुसलानं धम्मान महतो अत्याय संवत्तती” ति ।

१०. दुतियपमादादिवग्गो

१. “अज्झत्तिकं, भिक्खवे, अज्झं ति करित्वा नाज्जं एकज्झं 10
समनुपस्सामि यं एवं महतो अनत्याय संवत्तति यययिदं, भिक्खवे,
दो । पमादो, भिक्खवे, महतो अनत्याय संवत्तती” ति ।

२. “अज्झत्तिकं, भिक्खवे, अज्झं ति करित्वा नाज्जं एकज्झं
समनुपस्सामि यं एवं महतो अत्याय संवत्तति यययिदं, भिक्खवे,
मादो । अप्पमादो, भिक्खवे, महतो अत्याय संवत्तती” ति ।

r. 17

३. “अज्झत्तिकं, भिक्खवे, अज्झं ति करित्वा नाज्जं एकज्झं 15
समनुपस्सामि यं एवं महतो अनत्याय संवत्तति यययिदं, भिक्खवे,
ज्जं । कोमज्जं, भिक्खवे, महतो अनत्याय संवत्तती” ति ।

४. “अज्झत्तिकं, भिक्खवे, अज्झं ति करित्वा नाज्जं एकज्झं
समनुपस्सामि यं एवं महतो अत्याय संवत्तति यययिदं,
त्यये, विरियारम्भो । विरियारम्भो, भिक्खवे, महतो अत्याय 20
त्तती” ति ।

५-१२. अज्झत्तिं, भिक्खवे, अज्झं ति करित्वा नाज्जं एकज्झं
समनुपस्सामि यं एवं महतो अनत्याय संवत्तति यययिदं, भिक्खवे,
एत्थं . . पे . . अपिच्छता . . भगन्नुट्ठिता . . तन्नुट्ठिता . . एयोनिगो
गितारो . . योनिगो मननितारो . . भगम्पज्ज . . मम्पज्ज . . 25

r. 17

१३ “बाहिर, भिक्खवे, अङ्गं ति करित्वा नाञ्ज एकङ्गं पि समनुपस्सामि य एव महतो अन्त्याय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, पाप-
मित्ता । पापमित्ता, भिक्खवे, महतो अन्त्याय सवत्तती” ति ।

१४ “बाहिर, भिक्खवे, अङ्गं ति करित्वा नाञ्ज एकङ्गं पि
५ समनुपस्सामि यो एव महतो अन्त्याय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, कल्याण-
मित्ता । कल्याणमित्ता, भिक्खवे, महतो अन्त्याय सवत्तती” ति ।

१५ “अज्झत्तिक, भिक्खवे, अङ्गं ति करित्वा नाञ्ज एकङ्गं
पि समनुपस्सामि य एव महतो अन्त्याय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे,
अनुयोगो अकुसलान धम्मान, अननुयोगो कुसलान धम्मान । अनुयोगो,
१० भिक्खवे, अकुसलान धम्मान, अननुयोगो कुसलान धम्मान महतो
अन्त्याय सवत्तती” ति ।

१६ “अज्झत्तिक, भिक्खवे, अङ्गं ति करित्वा नाञ्ज एकङ्गं
पि समनुपस्सामि य एव महतो अन्त्याय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे, अनु-
योगो कुसलान धम्मान, अननुयोगो अकुसलान धम्मान । अनुयोगो
१५ भिक्खवे, कुसलान धम्मान, अननुयोगो अकुसलान धम्मान महतो अन्त्याय
सवत्तती” ति ।

१७ “नाहु, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्मं पि समनुपस्सामि यं
एव सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे
पमादो । पमादो, भिक्खवे, सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय
२० सवत्तती” ति ।

१८ “नाहु, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्मं पि समनुपस्सामि यं
एव सद्धम्मस्स तितिया असम्मोसाय अनन्तरधानाय सवत्तति यथयि
R. 10 भिक्खवे, अपमादो । अपमादो, भिक्खवे, सद्धम्मस्स तितिया असम्मो-
साय अनन्तरधानाय सवत्तती” ति ।

D. 10 २५ १९ “नाहु, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्मं पि समनुपस्सामि
यो एव सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय सवत्तति यथयिद, भिक्खवे
कोसज्ज । कोसज्ज, भिक्खवे, सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय
सवत्तती” ति ।

भिक्षवे, विरियारम्भो । विरियारम्भो, भिक्षवे, सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरवानाय सवत्तती” ति ।

२१-३१ “नाह, भिक्षवे, अज्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि यो एव सद्धम्मस्स सम्मोसाय अनन्तरवानाय सवत्तति यययिद, भिक्षवे, महिच्छता पे० अपिच्छता असन्तुट्ठिता सन्तुट्ठिता अयोनिस्सो 5 मनसिकारो योनिस्सो मनसिकारो असम्पज्ज सम्पज्ज पापमितता कल्याणमितता अनुयोगो अकुसलान धम्मान, अननुयोगो कुसलान धम्मान । अनुयोगो, भिक्षवे, अकुसलान धम्मान, अननुयोगो कुसलान धम्मान सद्धम्मस्स सम्मोसाय अनन्तरवानाय सवत्तती” नि ।

३२ “नाह, भिक्षवे, अज्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि यो 10 एव सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरवानाय सवत्तति यययिद, भिक्षवे, अनुयोगो कुसलान धम्मान, अननुयोगो अकुसलान धम्मान । अनुयोगो, भिक्षवे, कुसलान धम्मान, अननुयोगो अकुसलान धम्मान सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अनन्तरवानाय सवत्तती” ति ।

३३ “ये ते भिक्षवे, भिक्षू अधम्म धम्मो ति दीपेन्ति ते, 15 भिक्षवे, भिक्षू बहुजनअहिताय पटिपत्ता बहुजनअसुखाय, बहुतो जनस्स अनत्थाय अहिताय दुक्खाय देवमनुस्सान । बहु च ते, भिक्षवे, भिक्षू अपुज्ज पसवन्ति, ते चिम’ सद्धम्म अन्तरधापेन्ती” ति ।

३४ “ये ते, भिक्षवे, भिक्षू धम्म अधम्मो ति दीपेन्ति ते, भिक्षवे, भिक्षू बहुजनअहिताय पटिपत्ता बहुजनअसुखाय, बहुतो जनस्स 20 अनत्थाय अहिताय दुक्खाय देवमनुस्सान । बहु च ते, भिक्षवे, भिक्षू अपुज्ज पसवन्ति, ते चिम सद्धम्म अन्तरधापेन्ती” ति । B 19

३५-४२ “ये ते, भिक्षवे, भिक्षू अविनय विनयो ति दीपेन्ति पे० विनय अविनयो ति दीपेन्ति पे० अभासित गलपित 25 R 19 तथागतेन भासित लपित तथागतेना ति दीपेन्ति पे० भामित लपित तथागतेन अभासित अलपित तथागतेना ति दीपेन्ति पे० अनाचिण्ण तथागतेन आचिण्ण तथागतेना ति दीपेन्ति पे० आचिण्ण तथागतेन अनाचिण्ण तथागतेना ति दीपेन्ति पे० अपज्जत्त तथागतेन पज्जत्त तथागतेना ति दीपेन्ति पे० पज्जत्त तथागतेन अपज्जत्त तथागतेना

ति दीपेन्ति ते, भिक्षवे, भिक्षू बहुजनअहिताय पटिपन्ना बहुजन-
असुखाय, बहुनो जनस्स अन्त्याय अहिताय दुक्खाय देवमनुस्सान ।
बहु च ते, भिक्षवे, भिक्षू अपुञ्ज पसवन्ति, ते चिम सद्धम्म अन्तर-
धापेन्ती” ति ।

११. अधम्मवगो

१ “ये ते, भिक्षवे, भिक्षू अधम्म अधम्मो ति दीपेन्ति ते,
भिक्षवे, भिक्षू बहुजनहिताय पटिपन्ना बहुजनसुखाय, बहुनो जनस्स
अत्याय हिताय सुखाय देवमनुस्सान । बहु च ते, भिक्षवे, भिक्षू पुञ्ज
पसवन्ति, ते चिम सद्धम्म ठपेन्ती” ति ।

२ “ये ते, भिक्षवे, भिक्षू धम्म धम्मो ति दीपेन्ति ते, भिक्षवे,
१० भिक्षू बहुजनहिताय पटिपन्ना बहुजनसुखाय, बहुनो जनस्स अत्याय
हिताय सुखाय देवमनुस्सान । बहु च ते, भिक्षवे, भिक्षू पुञ्ज पसवन्ति,
ते चिम सद्धम्म ठपेन्ती” ति ।

३-१० “ये ते, भिक्षवे, भिक्षू अविनय अविनयो ति दीपेन्ति ते, भिक्षवे,
दीपेन्ति पे० विनय विनयो ति दीपेन्ति पे० अभासित
१५ अलपित तथागतेन अभासित अलपित तथागतेना ति दीपेन्ति
D 20 पे० भासित लपित तथागतेन भासित लपित तथागतेना
R 20 ति दीपेन्ति पे० अनाचिण्ण तथागतेन अनाचिण्ण तथागतेना
ति दीपेन्ति पे० आचिण्ण तथागतेन आचिण्ण तथागतेना ति
दीपेन्ति पे० अपञ्जत्त तथागतेन अपञ्जत्त तथागतेना ति दीपेन्ति
20 पे० पञ्जत्त तथागतेन पञ्जत्त तथागतेना ति दीपेन्ति ते,
भिक्षवे, भिक्षू बहुजनहिताय पटिपन्ना बहुजनसुखाय, बहुनो जनस्स
अत्याय हिताय सुखाय देवमनुस्सान । बहु च ते, भिक्षवे, भिक्षू पुञ्ज
पसवन्ति, ते चिम सद्धम्म ठपेन्ती” ति ।

१२. अनापत्तिवग्गो

१ “ये ते, भिक्षवे, भिक्षू अनापत्ति आपत्ती ति दीपेन्ति
25 ते, भिक्षवे, भिक्षू बहुजनअहिताय पटिपन्ना बहुजनअसुखाय, बहुनो
जनस्स अन्त्याय अहिताय दुक्खाय देवमनुस्सान । बहु च ते, भिक्षवे,
भिक्षू अपुञ्ज पसवन्ति, ते चिम सद्धम्म अन्तरधापेन्ती” ति ।

२ “ये ते, भिक्षवे, भिक्षू आपत्ति अनापत्ती ति दीपेन्ति ते, भिक्षवे, भिक्षू बहुजनअहिताय पटिपन्ना बहुजनअसुखाय, बहुनो जनस्स अनत्याय अहिताय दुक्खाय देवमनुस्सान । बहु च ते, भिक्षवे, भिक्षू अपुञ्ज पसवन्ति, ते चिम सद्धम्म अन्तरधापेन्ती” ति ।

३-१० “ये ते, भिक्षवे, भिक्षू लहुक आपत्ति गरुका आपत्ती ति दीपेन्ति पे० गरुक आपत्ति लहुका आपत्ती ति दीपेन्ति पे० दुट्ठुल्ल आपत्ति अदुट्ठुल्ला आपत्ती ति दीपेन्ति पे० अदुट्ठुल्ल आपत्ति दुट्ठुल्ला आपत्ती ति दीपेन्ति पे० सावसेस आपत्ति अनवसेसा आपत्ती ति दीपेन्ति पे० अनवसेस आपत्ति सावसेसा आपत्ती ति दीपेन्ति पे० सप्पटिकम्म आपत्ति अप्पटिकम्मा आपत्ती ति दीपेन्ति पे० अप्पटिकम्म आपत्ति सप्पटिकम्मा आपत्ती ति दीपेन्ति ते, भिक्षवे, भिक्षू बहुजनअहिताय पटिपन्ना बहुजनअसुखाय, बहुनो जनस्स अनत्याय अहिताय दुक्खाय देवमनुस्सान । बहु च ते, भिक्षवे, भिक्षू अपुञ्ज पसवन्ति, ते चिम सद्धम्म अन्तरधापेन्ती” ति ।

R 21

J 21

११ “ये ते, भिक्षवे, भिक्षू अनापत्ति अनापत्ती ति दीपेन्ति ते, भिक्षवे, भिक्षू बहुजनहिताय पटिपन्ना बहुजनसुखाय, बहुनो जनस्स अत्याय हिताय सुखाय देवमनुस्सान । बहु च ते, भिक्षवे, भिक्षू पुञ्ज पसवन्ति, ते चिम सद्धम्म ठपेन्ती” ति ।

१२ “ये ते, भिक्षवे, भिक्षू आपत्ति आपत्ती ति दीपेन्ति त, भिक्षवे, भिक्षू बहुजनहिताय पटिपन्ना बहुजनसुखाय, बहुनो जनस्स अत्याय हिताय सुखाय देवमनुस्सान । बहु च ते, भिक्षवे, भिक्षू पुञ्ज पसवन्ति, ते चिम सद्धम्म ठपेन्ती” ति ।

१३-२० “ये ते, भिक्षवे, भिक्षू लहुक आपत्ति लहुका आपत्ती ति दीपेन्ति गरुक आपत्ति गरुका आपत्ती ति दीपेन्ति दुट्ठुल्ल आपत्ति दुट्ठुल्ला आपत्ती ति दीपेन्ति अदुट्ठुल्ल आपत्ति अदुट्ठुल्ला आपत्ती ति दीपेन्ति सावसेस आपत्ति सावसेसा आपत्ती ति दीपेन्ति अनवसेस आपत्ति अनवसेसा आपत्ती ति दीपेन्ति सप्पटिकम्म आपत्ति अप्पटिकम्मा आपत्ती ति दीपेन्ति अप्पटिकम्म आपत्ति अप्पटिकम्मा आपत्ती ति दीपेन्ति ते, भिक्षवे, भिक्षू बहुजनहिताय पटिपन्ना बहुजन-

सुखाय, बहुनो जनस्स अत्याय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं । बहं च ते भिक्खवे, भिक्खू पुञ्जं पसवन्ति, ते चिमं सद्धम्मं ठपेन्ती” ति ।

१३. एकपुग्गलवग्गो

R. 22

१. “एकपुग्गलो, भिक्खवे, लोके उप्पज्जमानो उप्पज्जति बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय अत्याय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं । कतमो एकपुग्गलो ? तथागतो अरहं सम्मासम्बुद्धो । अखो, भिक्खवे, एकपुग्गलो लोके उप्पज्जमानो उप्पज्जति बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय अत्याय हिताय सुखाय देवमनुस्सानं” ति ।

B 22

२. “एकपुग्गलस्स, भिक्खवे, पातुभावो दुल्लभो लोकेस्मि कतमस्स एकपुग्गलस्स ? तथागतस्स अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । इमस्स खो, भिक्खवे, एकपुग्गलस्स पातुभावो दुल्लभो लोकेस्मि” ति ।

३. “एकपुग्गलो, भिक्खवे, लोके उप्पज्जमानो उप्पज्जति अच्छरियमनुस्सो । कतमो एकपुग्गलो ? तथागतो अरहं सम्मासम्बुद्धो प्रम खो, भिक्खवे, एकपुग्गलो लोके उप्पज्जमानो उप्पज्जति अच्छरियमनुस्सो” ति ।

४. “एकपुग्गलस्स, भिक्खवे, कालकिरिया बहुनो जनस्स अनुत्तप्पा होति । कतमस्स एकपुग्गलस्स ? तथागतस्स अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स । इमस्स खो, भिक्खवे, एकपुग्गलस्स कालकिरिया बहुनं जनस्स अनुत्तप्पा होती” ति ।

५. “एकपुग्गलो, भिक्खवे, लोके उप्पज्जमानो उप्पज्जति अदुत्तियो असहायो अप्पटिमो अप्पटिसमो, अप्पटिभागो अप्पटिपुग्गलं असमो असमसमो द्विपदानं अग्गो । कतमो एकपुग्गलो ? तथागतो अरहं सम्मासम्बुद्धो । अय खो, भिक्खवे, एकपुग्गलो लोके उप्पज्जमानं उप्पज्जति अदुत्तियो असहायो अप्पटिमो अप्पटिसमो अप्पटिभागो अप्पटिपुग्गलो असमो असमसमो द्विपदानं अग्गो” ति ।

६-१७ “एकपुग्गलस्स, भिक्खवे, पातुभावा महतो चण्डुस्स पातुभावो होति, महतो आलोकस्स पातुभावो होति, महतो ओभासस्स

पातुभावो होति, द्यन्न अनुत्तरियान पातुभावो होति, चतुन्न पटिसम्भिदान
 सच्छिक्किरिया होति, अनेकधातुपटिवेधो होति, नानाधातुपटिवेधो होति,
 विज्जाविमुत्तिफलसच्छिक्किरिया होति, सोत्तापत्तिफलसच्छिक्किरिया R 23
 होति, सकदागामिफलसच्छिक्किरिया होति, अनागामिफलसच्छिक्किरिया
 होति, अरहत्तफलसच्छिक्किरिया होति । कतमस्स एकपुग्गलस्स ? S B 23
 तयागतस्स अरहत्तो सम्मासम्बुद्धस्स । इमस्स खो, भिक्खवे, एक-
 पुग्गलस्स पातुभावा महतो चक्खुस्स पातुभावो होति, महतो आलोकस्स
 पातुभावो होति, महतो श्रोभासस्स पातुभावो होति, द्यन्न अनुत्तरियान
 पातुभावो होति, चतुन्न पटिसम्भिदान सच्छिक्किरिया होति, अनेकधातु-
 पटिवेधो होति, नानाधातुपटिवेधो होति, विज्जाविमुत्तिफलसच्छि- 10
 क्किरिया होति, सोत्तापत्तिफलसच्छिक्किरिया होति, सकदागामिफलसच्छि-
 क्किरिया होति, अनागामिफलसच्छिक्किरिया होति, अरहत्तफलसच्छि-
 क्किरिया होती" ति ।

१८ "नाह भिक्खवे, अज्झ एकपुग्गल पि समनुपस्सामि यो एव
 तयागतेन अनुत्तर धम्मचक्क पवत्ति स सम्मदेव अनुप्पवत्तेति ययमिद, 13
 भिक्खवे, सारिपुत्तो । सारिपुत्तो, भिक्खवे, तयागतेन अनुत्तर धम्म-
 चक्क पवत्ति स सम्मदेव अनुप्पवत्तेती" ति ।

१९. (क) एतदग्गवग्गो

१ "एतदग्ग, भिक्खवे, मम सावकान भिक्खून् रत्तञ्जून
 यदिद अज्जासिकोण्डज्जो" ।

- २ महापञ्जान यदिद सारिपुत्तो । 20
- ३ इद्धिमन्तान यदिद महामोग्गल्लानो ।
- ४ धुतवादान यदिद महाक्खसपो ।
- ५ दित्र्चत्तुवान यदिद अनुद्धो ।
- ६ उच्चाकुल्लान यदिद भद्वियो वारिगोपाय' पुत्तो ।
- ७ मञ्जुस्सरान यदिद लल्लुण्डवभद्वियो' । 25
- ८ सीहनादिान यदिद पिण्डोलमारद्दाजो । R 24

१ अज्जासिकोण्डज्जो - गी०, स्वा०, रो० । २ वारिगोपाय - गी०, रो० ।

३ लल्लुण्डव - गी०, स्वा०, रो० ।

६ घम्माकथिकान यदिद पुण्णो मन्ताणिपुत्तो ।

१० “एतदग्गं सङ्खित्तेन भासितस्स वित्थारेण अत्थ विभजन्तान
यदिदं महाकच्चानो” ति ।

(ख) एतदग्गवग्गो

R 24

१ “एतदग्गं, भिक्खवे, मम सावकान् भिक्खून मनोमय
॥ काय अभिनिम्मिनन्तान् यदिदं चूलपन्यको” ।

२. चेतोवियट्ठुसलान्^१ यदिदं चूलपन्यको ।

३. सञ्जाविट्ठुसलान् यदिदं महापन्यको ।

४. अरणविहारीन् यदिदं सुभूति ।

५. दक्खिण्येयान् यदिदं सुभूति ।

10

६. आरञ्जकान् यदिदं रेवतो खदिरवनियो ।

७. लायीन् यदिदं कङ्कारेवतो ।

८. आरद्धविरियान् यदिदं सोणो कोल्लिविसो^२ ।

९. कल्याणवाक्करणान् यदिदं सोणो कुटिकण्णो ।

१०. लाभीन् यदिदं सीवल्लि ।

15

११ “एतदग्गं सद्धाधिमुत्तान् यदिदं वक्कली” ति ।

(ग) एतदग्गवग्गो

१ “एतदग्गं, भिक्खवे, मम सावकान् भिक्खून सिक्खा-
कामान् यदिदं राहुलो” ।

B 25

२. सद्धापण्णजितान् यदिदं रट्ठपासो ।

३. पठम सलाक गण्हन्तान् यदिदं कुण्डधानो ।

20

४. पटिभानवन्तान् यदिदं वज्झीसो ।

५. समन्तपासादिकान् यदिदं उपसेनो वज्झन्तपुत्तो ।

६. सेनासनपञ्जापकान् यदिदं दम्बो मल्लपुत्तो ।

७. देवतान् पियमनापान् यदिदं पिलिन्दवच्छो ।

८. खिप्पाभिञ्जान् यदिदं बाहियो दारुचीरियो ।

१ चूलपन्यको - सी०, रो० । २ चेतोवियट्ठुसलान् - रो० । ३ कोल्लिविसो - रो० ।

६. ... चित्तकथिकानं यदिदं कुमारकस्सपो ।

१०. “एतदगं ... पटिसम्मिदाप्पत्तानं यदिदं महाकोट्टितो” ति ।

— ० —

(घ) एतदगवगो

१. “एतदगं, भिक्खवे, मम सावकानं भिक्खुनं बहुस्सुतानं यदिदं आनन्दो” ।

२. ... सतिमन्तानं यदिदं आनन्दो ।

९

३. ... गतिमन्तानं यदिदं आनन्दो ।

R 23

४. ... धितिमन्तानं यदिदं आनन्दो ।

५. ... उपट्ठाकानं यदिदं आनन्दो ।

६. ... महापरिरानं यदिदं उरुवेलकस्सपो ।

७. ... कुलप्पसादकानं यदिदं काळुदायी^१ ।

10

८. ... अप्पावाधानं यदिदं वाकुलो^२ ।

९. ... पुब्बेनिवासं अनुस्सरन्तानं यदिदं सोभितो ।

१०. ... विनयघरानं यदिदं उपासि ।

११. ... भिक्खुनोयादकानं यदिदं नन्दको ।

D 26

१२. ... इन्द्रियेषु गुत्तद्वारानं यदिदं नन्दो ।

15

१३. ... भिक्खुओवादकानं यदिदं महाकप्पिनो ।

१४. ... तेजोघातुकुसलानं यदिदं सागतो ।

१५. ... पटिभानेय्यकानं यदिदं राघो ।

१६. “एतदगं ... सुत्तचीवरवरानं यदिदं मोघराजा” ति ।

— ० —

(ङ) एतदगवगो

१. “एतदगं, भिक्खवे, मम माविकानं भिक्खुनीनं रत्तञ्जलं 20 यदिदं महापजापत्तिगोतमी” ।

२. ... महापज्जानं यदिदं सेमा ।

३. ... इद्धिमन्तीने^३ यदिदं उप्पमवण्णा ।

४. ... विनयघरानं यदिदं पटाचारा^४ ।

१. वानुशयी - सी०, रो० । २. वक्खुलो - सी०, स्था०, रो० । ३. इद्धिमन्तीने - रो० ।

४. पटाचारा - सी० ।

- ५ धम्मकथिकान यदिद धम्मदिज्ञा ।
 ६ ज्ञायीन यदिद नन्दा ।
 ७ आरद्धविरियान यदिद सोणा ।
 ८ दिब्बचक्खुकान यदिद वकुत्ता^१ ।
 ९ खिप्पाभिञ्जान यदिद भद्दा कुण्डलकेसा ।
 १० पुब्बेनिवास अनुत्सरन्तीन यदिद भद्दा कापिलानी ।
 ११ महाभिञ्जप्पत्तान यदिद भद्दकच्चाना ।
 १२ लूखचीवरधरान यदिद किंसागोतमी ।
 १३ "एतदग्ग सद्धाधिमुत्तान यदिद सिङ्गालकनात्ता"^२ ति

(च) एतदग्गवग्गो

- १ "एतदग्ग, भिक्खवे, मम सावकान उपासकान पठम सरण
 गच्छन्तान यदिद तपुस्सभस्सिका वाणिजा"^३ ।
 २ दायकान यदिद सुदत्तो गहपति अनाथपिण्डिको ।
 ३ धम्मकथिकान यदिद चित्तो गहपति मच्छिकासण्डिको ।
 ४ चतूहि सङ्गहवत्थूहि परिस सङ्गहन्तान यदिद हत्थको^४
 ५ प्राळवको^५ ।
 ६ पणीतदायकान यदिद महानामो सबको ।
 ७ मनापदायकान यदिद उग्गो गहपति वेसालिको ।
 ८ सद्धपुपट्टाकान यदिद हत्थिगामको^६ उग्गतो गहपति ।
 ९ अवेच्चप्पसत्तान यदिद सुरबन्धो^७ ।
 १० पुग्गलप्पसत्तान यदिद जीवको कोमारभच्चो ।
 १० "एतदग्ग विस्सासकान यदिद नकुत्तपित्ता गहपती^८ ति ।

(छ) एतदग्गवग्गो

- १ "एतदग्ग, भिक्खवे, मम साविकान उपासिकान पठम सरण
 गच्छन्तीन यदिद सुजात्ता सेनियधीता"^९ ।

१ सज्जना - सी० । स्या० । २ सिगात्ता - सी० । ३ हट्ठको - सी० ।
 ४ प्राळवको - सी० । ५ सी० । ६ पोचनेसु नत्थि । ७ सूरौ धम्मट्ठा - सी०
 स्या०, सी० । ८ सेनानीधिता - सी०, सेनानीधिता - सी० ।

२. ... दायिकानं यदिदं विसाखा मिगारमाता ।

३. ... बहुस्सुतानं यदिदं सुज्जुत्तरा ।

४. ... मेत्ताविहारीनं यदिदं सामावती ।

५. ... ज्ञायीनं यदिदं उत्तरानन्दमाता ।

६. ... पणीतदायिकानं यदिदं सुप्पवासा कोलियधीता^१ ।

5

७. ... गित्तानुपट्ठाकीनं यदिदं मुणिया उपासिका ।

D. 28

८. ... अवेच्चप्पसन्नानं यदिदं कात्थियानी ।

९. ... विस्सासिकानं यदिदं नकुलमाता गहपत्तानी ।

१०. "एतदगं ... अनुस्सवप्पसन्नानं यदिदं काळी^२ उपासिका

कुलघरिका^३" ति ।

10

१५. (क) अट्टानपालि

१. "अट्टानमेतं, भिक्खवे, अनवकासो यं दिट्ठिसम्पन्नो पुगलो कञ्चि सद्धारं निच्चतो उपगच्छेय्य । नेतं ठानं विज्जति । ठानं च लो एतं, भिक्खवे, विज्जति यं पुणुज्जनो कञ्चि सद्धारं निच्चतो उपगच्छेय्य । ठानमेतं विज्जती" ति ।

R. 27

२. "अट्टानमेतं, भिक्खवे, अनवकासो यं दिट्ठिसम्पन्नो पुगलो कञ्चि सद्धारं सुत्ततो उपगच्छेय्य । नेतं ठानं विज्जति । ठानं च लो एतं, भिक्खवे, विज्जति यं पुणुज्जनो कञ्चि सद्धारं सुत्ततो उपगच्छेय्य । ठानमेतं विज्जती" ति ।

15

३. "अट्टानमेतं, भिक्खवे, अनवकासो यं दिट्ठिसम्पन्नो पुगलो कञ्चि धम्मं अत्ततो उपगच्छेय्य । नेतं ठानं विज्जति । ठानं च लो एतं, भिक्खवे, विज्जति यं पुणुज्जनो कञ्चि धम्मं अत्ततो उपगच्छेय्य । ठानमेतं विज्जती" ति ।

20

४. "अट्टानमेतं, भिक्खवे, अनवकासो यं दिट्ठिसम्पन्नो पुगलो मातरं जीविता वोरोपेय्य । नेतं ठानं विज्जति । ठानं च लो, भिक्खवे, एतं विज्जति यं पुणुज्जनो मातरं जीविता वोरोपेय्य । ठानमेतं विज्जती" ति ।

25

१. कोट्टिय० - सो० । २. कात्थि - मी० । ३. कुलघरिका - मी०, घा०, रो० ।

D 29

५ “अट्टानमेत, भिक्खवे, अनवकासो य दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो पितर जीविता वोरोपेय्य । नेत ठान विज्जति । ठान च खो एत, भिक्खवे, विज्जति य पुयुज्जनो पितर जीविता वोरोपेय्य । ठानमेत विज्जती” ति ।

६ “अट्टानमेत, भिक्खवे, अनवकासो य दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो अरहन्त जीविता वोरोपेय्य । नेत ठान विज्जति । ठान च खो एत, भिक्खवे, विज्जति य पुयुज्जनो अरहन्त जीविता वोरोपेय्य । ठानमेत विज्जती” ति ।

७ “अट्टानमेत, भिक्खवे, अनवकासो य दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो तयागतस्स पदुट्ठचित्तो लोहित उप्पादेय्य । नेत ठान विज्जति । ठान च खो एत, भिक्खवे, विज्जति य पुयुज्जनो तयागतस्स पदुट्ठचित्तो लोहित उप्पादेय्य । ठानमेत विज्जती” ति ।

८ “अट्टानमेत, भिक्खवे, अनवकासो य दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो सङ्घ भिन्देय्य । नेत ठान विज्जति । ठान च खो एत, भिक्खवे, विज्जति य पुयुज्जनो सङ्घ भिन्देय्य । ठानमेत विज्जती” ति ।

९ “अट्टानमेत, भिक्खवे, अनवकासो य दिट्ठिसम्पन्नो पुग्गलो अञ्ज सत्थार उद्दिसेय्य । नेत ठान विज्जति । ठान च खो एत, भिक्खवे, विज्जति य पुयुज्जनो अञ्ज सत्थार उद्दिसेय्य । ठानमेत विज्जती” ति ।

१० “अट्टानमेत, भिक्खवे, अनवकासो य एकस्सा लोकाधानुया द्वे अरहन्तो सम्मासम्बुद्धा अपुव्व अचरिम उप्पज्जेय्यु । नेत ठान विज्जति । ठान च खो एत, भिक्खवे, विज्जति य एकस्सा लोकधाधानुया एको व अरह सम्मासम्बुद्धो उप्पज्जेय्य । ठानमेत विज्जती” ति ।

(स) अट्टानपात्ति

१ “अट्टानमेत, भिक्खवे, अनवकासो य एकस्सा लोकधाधानुया द्वे राजानो चक्रवर्त्ती अपुव्व अचरिम उप्पज्जेय्यु । नेत ठान विज्जति । ठान च गो एत, भिक्खवे, विज्जति य एकस्सा लोकधाधानुया एको राजा चक्रवर्त्ती उप्पज्जेय्य । ठानमेत विज्जती” ति ।

२ “अट्टानमेत, भिक्खवे, अनवकासो य इत्थी अरह् अस्स सम्मासम्बुद्धो । नेत ठान विज्जति । ठान च खो, एत, भिक्खवे, विज्जति य पुरिसो अरह् अस्स सम्मासम्बुद्धो । ठानमेत विज्जती” ति ।

३ “अट्टानमेत, भिक्खवे, अनवकासो य इत्थी राजा अस्म चक्कवत्ती । नेत ठान विज्जति । ठान च खो एत, भिक्खवे, विज्जति य पुरिसो राजा अस्स चक्कवत्ती । ठानमेत विज्जती” ति । ५

४-६ “अट्टानमेत, भिक्खवे, अनवकासो य इत्थी सक्कत्त कारेय्य पे० मारत्त कारेय्य पे० ब्रह्मत्त कारेय्य । नेत ठान विज्जति । ठान च खो एत, भिक्खवे, विज्जति य पुरिसो सक्कत्त कारेय्य पे० मारत्त कारेय्य पे० ब्रह्मत्त कारेय्य । ठानमेत विज्जती” ति । १०

७ “अट्टानमेत, भिक्खवे, अनवकासो य कायदुच्चरितस्स इट्ठो कन्तो मनापो विपाको निव्वत्तेय्य । नेत ठान विज्जति । ठान च खो एत, भिक्खवे, विज्जति य कायदुच्चरितस्स अनिट्ठो अकन्तो अमनापो विपाको निव्वत्तेय्य । ठानमेत विज्जती” ति ।

८-९ “अट्टानमेत, भिक्खवे, अनवकासो य वचोदुच्चरितस्स तस्स पे० य मनोदुच्चरितस्स इट्ठो वन्तो मनापो विपाको निव्वत्तेय्य । नेत ठान विज्जति । ठान च खो एत, भिक्खवे, विज्जति य मनोदुच्चरितस्स अनिट्ठो अवन्तो अमनापो विपाको निव्वत्तेय्य । ठानमेत विज्जती” ति । १५

(ग) अट्टानपाति

१ “अट्टानमेत, भिक्खवे, अनवकासो य कायमुचरितस्स अनिट्ठो अवन्तो अमनापो विपाको निव्वत्तेय्य । नेत ठान विज्जति । ठान च खो एत, भिक्खवे, विज्जति य कायमुचरितस्स इट्ठो वन्तो मनापो विपाको निव्वत्तेय्य । ठानमेत विज्जती” ति । २० २१

२-३ “अट्टानमेत, भिक्खवे, अनवकासो य वचोमुचरितस्स पे० मनोमुचरितस्स अनिट्ठो अवन्तो अमनापो विपाको निव्वत्तेय्य । नेत ठान विज्जति । ठान च खो एत, भिक्खवे, विज्जति य मनोमुचरितस्स इट्ठो वन्तो मनापो विपाको निव्वत्तेय्य । ठानमेत विज्जती” ति । २५ २६

४ “अट्टानमेत, भिक्खवे, अनवकासो य कायदुच्चरित-
समङ्गी तन्निदाना तप्पच्चया कायस्स भेदा पर मरणा सुगतिं सगं लोक
उपपज्जेय्य । नेत ठान विज्जति । ठान च खो एत, भिक्खवे, विज्जति
य कायदुच्चरितसमङ्गी तन्निदाना तप्पच्चया कायस्स भेदा पर मरणा
■ अपाय दुग्गतिं विनिपात निरय उपपज्जेय्य । ठानमेत विज्जती” ति ।

५-६ “अट्टानमेत, भिक्खवे, अनवकासो य वचीदुच्चरित-
समङ्गी पे० य मनोदुच्चरितसमङ्गी तन्निदाना तप्पच्चया कायस्स
भेदा पर मरणा सुगतिं सगं लोक उपपज्जेय्य । नेत ठान विज्जति ।
ठान च खो एत, भिक्खवे, विज्जति य मनोदुच्चरितसमङ्गी तन्निदाना
10 तप्पच्चया कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गतिं विनिपात निरय उप-
पज्जेय्य । ठानमेत विज्जती” ति ।

७ “अट्टानमेत, भिक्खवे, अनवकासो य कायसुचरितसमङ्गी
तन्निदाना तप्पच्चया कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गतिं विनिपात
निरय उपपज्जेय्य । नेत ठान विज्जति । ठान च खो एत, भिक्खवे,
■ विज्जति य कायसुचरितसमङ्गी तन्निदाना तप्पच्चया कायस्स भेदा पर
मरणा सुगतिं सगं लोक उपपज्जेय्य । ठानमेत विज्जती” ति ।

८-९ “अट्टानमेत, भिक्खवे, अनवकासो य वचीसुचरित-
समङ्गी पे० य मनोसुचरितसमङ्गी तन्निदाना तप्पच्चया कायस्स
भेदा पर मरणा अपाय दुग्गतिं विनिपात निरय उपपज्जेय्य । नेत ठान
■ 30 20 विज्जति । ठान च खो एत, भिक्खवे, विज्जति य मनोसुचरितसमङ्गी
तन्निदाना तप्पच्चया कायस्स भेदा पर मरणा सुगतिं सगं लोक उप-
पज्जेय्य । ठानमेत विज्जती” ति ।

१६. (क) एकधम्मपालि

१ “एकधम्मो, भिक्खवे, भावितो बहुलोक्तो एवन्त-
निच्चिदाय विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिज्जाय सम्बोधाय निज्वा-
25 नाय सवत्तति । यतमो एकधम्मो ? बुद्धानुस्सति । अयं एत, भिक्खवे,
एकधम्मो भावितो बहुलोक्तो एवन्तनिच्चिदाय विरागाय निरोधाय
उपसमाय अभिज्जाय सम्बोधाय निज्वाणाय सवत्तती” ति ।

२-१०. "एकधम्मो, भिक्खवे, भावितो बहुलोकतो एकन्तनिव्वि-
य विरागाय निरोधाय उपसमाय अभिञ्जाय सम्बोधाय निव्वानाय
वत्तति । कतमो एकधम्मो ? धम्मानुत्तति . पे० . सङ्खानुत्तति
लानुत्तति ... चागानुत्तति देवतानुत्तति आनापानत्तति
रणत्तति ... कामगतत्तति ... उपसमानुत्तति । अथ त्वो, भिक्खवे, 5
कधम्मो भावितो बहुलोकतो एकन्तनिव्विदाय विरागाय निरोधाय
पसमाय अभिञ्जाय सम्बोधाय निव्वानाय सवत्तती" ति ।

(स) एकधम्मपाति

१. "नाहं, भिक्खवे, अञ्जं एकधम्म पि समनुपस्सामि येन
नुप्पन्ना वा अकुसला धम्मा उपपज्जन्ति उपपन्ना वा अकुसला धम्मा
भिय्योभावाय वेपुल्लाय सवत्तन्ति यथयिद, भिक्खवे, मिच्छादिट्ठि । 10
मिच्छादिट्ठिकत्त, भिक्खवे, अनुपपन्ना चेव अकुसला धम्मा उपपज्जन्ति
पपन्ना च अकुसला धम्मा भिय्योभावाय वेपुल्लाय सवत्तन्ती" ति ।

२. "नाहं, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि येन
नुप्पन्ना वा कुसला धम्मा उपपज्जन्ति उपपन्ना वा कुसला धम्मा भिय्यो-
त्ताय वेपुल्लाय संवत्तन्ति यथयिद, भिक्खवे, सम्मादिट्ठि । सम्मा- 15 १ 31
दिट्ठिकत्त, भिक्खवे, अनुपपन्ना चेव कुसला धम्मा उपपज्जन्ति उपपन्ना च
सला धम्मा भिय्योभावाय वेपुल्लाय सवत्तन्ती" ति ।

३. "नाहं, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि येन
नुप्पन्ना वा कुसला धम्मा नुपपज्जन्ति उपपन्ना वा कुसला धम्मा परि-
पन्ति यथयिद, भिक्खवे, मिच्छादिट्ठि । मिच्छादिट्ठिकत्त, भिक्खवे, 20 ॥ 33
नुपपन्ना चेव कुसला धम्मा नुपपज्जन्ति उपपन्ना च कुसला धम्मा परि-
पन्ती" ति ।

४. "नाहं, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि येन-
नुपपन्ना वा अनुसत्ता धम्मा नुपपज्जन्ति उपपन्ना वा अनुसत्ता धम्मा
ग्गिहायन्ति यथयिद, भिक्खवे, सम्मादिट्ठि । सम्मादिट्ठिकत्त, भिक्खवे, 31
नुपपन्ना चेव अनुसत्ता धम्मा नुपपज्जन्ति उपपन्ना च अनुसत्ता धम्मा
ग्गिहायन्ती" ति ।

५ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्ना वा मिच्छादिट्ठि उप्पज्जति उप्पन्ना वा मिच्छादिट्ठि पवडुति यथयिद, भिक्खवे, अयोनिसो मनसिकारो । अयोनिसो, भिक्खवे, मनसि करोतो अनुप्पन्ना चेव मिच्छादिट्ठि उप्पज्जति उप्पन्ना च मिच्छादिट्ठि पवडुती” ति ।

६ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि येन अनुप्पन्ना वा सम्मादिट्ठि उप्पज्जति उप्पन्ना वा सम्मादिट्ठि पवडुति यथयिद, भिक्खवे, योनिसो मनसिकारो । योनिसो, भिक्खवे, मनसि करोतो अनुप्पन्ना चेव सम्मादिट्ठि उप्पज्जति उप्पन्ना च सम्मादिट्ठि पवडुती” ति ।

७ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि येन सत्ता कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गतिं विनिपात निरय उप्पज्जन्ति यथयिद, भिक्खवे, मिच्छादिट्ठि । मिच्छादिट्ठिया, भिक्खवे, समन्नागता सत्ता कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गतिं विनिपात निरय उप्पज्जन्ती” ति ।

R 32

८ “नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि येन सत्ता कायस्स भेदा पर मरणा सुगतिं सग्ग लोक उप्पज्जन्ति यथयिद, भिक्खवे, सम्मादिट्ठि । सम्मादिट्ठिया, भिक्खवे, समन्नागता सत्ता कायस्स भेदा पर मरणा सुगतिं सग्ग लोक उप्पज्जन्ती” ति ।

९ “मिच्छादिट्ठिक्खस्स, भिक्खवे, पुरिसपुग्गलस्स य चेव कायवम्म यथादिट्ठि समत्त समादिन्न य च वचीकम्म पे० य च मनोवम्म यथादिट्ठि समत्त समादिन्न या च चेतना या च पत्यना यो च पणिधि ये च सह्कारा सब्बे ते धम्मा अनिदुग्गय अकन्ताय भ्रमनापाय अहिंताय दुग्गय सब्बन्ति । त किस्स हेतु ? दिट्ठि हिस्स, भिक्खवे, पापिका । मेय्ययाणि, भिक्खवे, निम्बवीज वा कोसातविबीज वा तित्तवलावुबीज वा अन्लाय पयविया^१ निक्खित्त य चेव पयवीरस^२ उपादियति य च आपोरम उपादियति सब्ब त तित्तवत्ताय वटुकत्ताय असातत्ताय सब्बत्ति । त निस्स हेतु ? बीज हिस्स, भिक्खवे, पापक । एवमेव खो, भिक्खवे, मिच्छादिट्ठिवस्स पुरिमपुग्गलस्स य चेव कायवम्म यथादिट्ठि समत्त

समादिशे यं च वचीकम्मं .. पे० .. यं च मनोकम्मं ययादिद्वि समत्तं
समादिशे या च चेतना या च पत्यना यो च पणिधि ये च सहारा सव्वे
ते धम्मा अनिद्वयाय अकन्ताय अमनापाय अहिताय दुक्खाय संबतन्ति ।
त किस्स हेतु ? दिट्ठि हिस्स, भिक्खवे, पापिका” ति ।

१०. “सम्मादिद्विकम्म, भिक्खवे, पुरिमपुग्गलस्स यं चेव काय- 5
कम्मं ययादिद्वि समत्तं समादिशे यं च वचीकम्म पे० . यं च मनोकम्मं
ययादिद्वि समत्तं समादिशे या च चेतना या च पत्यना यो च पणिधि
ये च सहारा सव्वे ते धम्मा इद्वयाय कन्ताय मनापाय हिताय सुखाय
संबतन्ति । तं किस्स हेतु ? दिट्ठि हिस्स, भिक्खवे, न्हिका । सेय्ययापि,
भिक्खवे, उच्छुबीजं वा सातिबीजं वा मुहिदाबीजं वा अत्ताय पयविया 11
निक्खित्तं यं चेव पयबीरस उपादियति यं च आपोरस उपादियति सव्वं
तं मयुरत्ताय सातत्ताय असेचनकत्ताय संबतन्ति । तं किस्स हेतु ? बीजं
हिस्स, भिक्खवे, भद्वकं । एवमेव सो, निक्खवे, सम्मादिद्विकम्म
पुरिमपुग्गलस्स यं चेव कायकम्म ययादिद्वि समत्तं समादिशे यं च वची- 15
कम्मं .. पे०... यं च मनोकम्मं ययादिद्वि समत्तं समादिशे या च चेतना
या च पत्यना यो च पणिधि ये च सहारा सव्वे ते धम्मा इद्वयाय कन्ताय
मनापाय हिताय सुखाय संबतन्ति । तं किस्स हेतु ? दिट्ठि हिस्स,
भिक्खवे, न्हिका” ति ।

(ग) एकचम्यपाति

१. “एकपुग्गलो, भिक्खवे, लोके उप्पज्जनानो उप्पज्जति 2
बहुजनग्रहाय बहुजनग्रनुवाय, बहुनो जनस्स अनन्याय ग्रहाय 29
दुक्खाय देवमनुस्मान् । जनसो एकपुग्गलो ? निज्जादिद्विरो होति 31
विपरीतदम्मानो । सो बहुजन सद्धम्मा बहुतेन्ये अनज्जमे पणिट्ठापेति ।
अयं सो, भिक्खवे, एकपुग्गलो लोके उप्पज्जनानो उप्पज्जति बहुजन-
ग्रहाय बहुजनग्रनुवाय, बहुनो जनस्स अनन्याय ग्रहाय दुक्खाय 25
देवमनुस्मान्” ति ।

२ “एकपुग्गलो, भिक्खवे, लोके उप्पज्जनानो उप्पज्जति
बहुजनग्रहाय बहुजनग्रनुवाय, बहुनो जनस्स अनन्याय ग्रहाय दुक्खाय देव-

मनुस्सान । कतमो एकपुग्गलो ? सम्मादिट्ठिको होति अविपरीत-
दस्सनो । सो बहुजन असद्वम्मा बुद्धापेत्वा सद्वम्मे पतिद्वापेति । अय-
खो, भिक्खवे, एकपुग्गलो लोके उप्पज्जमानो उप्पज्जति बहुजन-
हिताय बहुजनसुखाय, बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देव
5 मनुस्सान" ति ।

३ "नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकधम्म पि समनुपस्सामि य-
एव महासावज्ज यथयिद, भिक्खवे, मिच्छादिट्ठि । मिच्छादिट्ठिपरमानि,
भिक्खवे, महासावज्जानी" ति ।

४ "नाह, भिक्खवे, अञ्ज एकपुग्गल पि समनुपस्सामि यो
10 एव बहुजनअहिताय पटिपन्नो बहुजनअसुखाय, बहुनो जनस्स अनत्थाय
अहिताय दुक्खाय देवमनुस्सान यथयिद, भिक्खवे, भवखलि मोघपुरिसो ।
सैय्यथापि भिक्खवे, नदीमुखे खिप्प उट्ठेय्य बहून मच्छान महिताय
दुक्खाय अनयाय व्यसनाय, एवमेव खो, भिक्खवे, भवखलि मोघपुरिसो
मनुस्सखिप्प मञ्जे लोके उप्पतो बहून सत्तान् अहिताय दुक्खाय अनयाय
15 व्यसनाया" ति ।

R 31

५ "दुरक्खाते, भिक्खवे, धम्मविनये यो च समादपेति य-
च समादपेति यो च समादपितो तथत्ताय पटिपज्जति सब्बे ते बहु
अपुञ्ज पसवन्ति । त किस्स हेतु ? दुरक्खातत्ता, भिक्खवे, धम्मस्सा" ति ।

D 36

६ "स्वाक्खाते, भिक्खवे, धम्मविनये यो च समादपेति य-
20 च समादपेति यो च समादपितो तथत्ताय पटिपज्जति सब्बे ते बहु पुञ्ज
पसवन्ति । त किस्स हेतु ? स्वाक्खातत्ता, भिक्खवे, धम्मस्सा" ति ।

७ "दुरक्खाते, भिक्खवे, धम्मविनये दायवेन मत्ता जानि-
तत्ता, नो पटिग्गाहवेन । त किस्स हेतु ? दुरक्खातत्ता, भिक्खवे,
धम्मस्सा" ति ।

23

८ "स्वाक्खाते, भिक्खवे, धम्मविनये पटिग्गाहवेन मत्ता
जानितत्ता, नो दायवेन । त किस्स हेतु ? स्वाक्खातत्ता, भिक्खवे,
धम्मस्सा" ति ।

९ "दुरक्खाते, भिक्खवे, धम्मविनये यो आग्दविरियो सो दुक्ख
विहरति । त किस्स हेतु ? दुरक्खातत्ता, भिक्खवे, धम्मस्सा" ति ।

१०. “स्वाक्खाते, भिक्खवे, धम्मविनये यो कुसीतो सो दुक्खं विहरति । तं किस्स हेतु ? स्वाक्खातत्ता, भिक्खवे, धम्मस्सा” ति ।

११. “दुक्खाते, भिक्खवे, धम्मविनये यो कुसीतो सो सुखं विहरति । तं किस्स हेतु ? दुक्खातत्ता, भिक्खवे, धम्मस्सा” ति ।

१२. “स्वाक्खाते, भिक्खवे, धम्मविनये यो आरद्धविरियो ५ सो सुखं विहरति । तं किस्स हेतु ? स्वाक्खातत्ता, भिक्खवे, धम्मस्सा” ति ।

१३. “सैय्यथापि, भिक्खवे, अप्पमत्तको पि गूयो दुग्गन्वी होति; एवमेव सो अहं, भिक्खवे, अप्पमत्तकं पि भवं न वण्णेमि, अन्तमसो अच्छरासद्धातमत्तं” पि ।

10

१४-१७ “सैय्यथापि, भिक्खवे, अप्पमत्तकं पि मुत्तं दुग्गन्वं होति ... अप्पमत्तको पि खेळो दुग्गन्वी होति ... अप्पमत्तको पि पुब्बो दुग्गन्वी होति ... अप्पमत्तकं पि लोहितं दुग्गन्वं होति; एवमेव सो अहं, भिक्खवे, अप्पमत्तकं पि भवं न वण्णेमि, अन्तमसो अच्छरासद्धातमत्तं” पि ।

R. 51

(घ) एकधम्मपाणि

१. “सैय्यथापि, भिक्खवे, अप्पमत्तकं इमस्मि जम्बुदीपे आराम- 15 B 57 रामणैय्यकं वनरामणैय्यकं भूमिरामणैय्यकं पोक्खरणीरामणैय्यकं; अथ सो एतेव बहुतरं यदिदं उक्कूलविकूलं नदीविदुग्गं खानुकण्ट-फट्ठानं पच्चत्तविसमं; एवमेव सो, भिक्खवे, अप्पका ते सत्ता ये अत्तजा, अथ सो एतेव सत्ता बहुतरा ये ओदका” ।

२. ... एवमेव सो, भिक्खवे, अप्पका ते सत्ता ये मनुस्सेनु 20 पच्चाजायन्ति; अथ सो एतेव सत्ता बहुतरा ये अज्जन्त मनुस्सेहि पच्चाजायन्ति । एवमेव सो, भिक्खवे, अप्पका ते सत्ता ये मज्झिमेनु जनपदेनु पच्चाजायन्ति; अथ सो एतेव सत्ता बहुतरा ये पच्चन्तिमेनु जनपदेनु पच्चाजायन्ति अविज्जातारेनु मित्तकेनु ।

३. ... एवमेव सो, भिक्खवे, अप्पका ते सत्ता ये पच्चयन्तो 25 अज्जन्त अनेज्जगूणा पटिवत्ता नुनागिन्दुन्नानित्तम अत्थमज्जानुं;

अथ खो एतेव सत्ता बहुतरा ये दुप्पञ्जा जळा एल्लमूगा न पटिवता
गुभासितदुब्भासितस्स अत्यमञ्जातु ।

४ एवमेव खो, भिक्खवे, अप्पका ते सत्ता ये अरियेव
पञ्जाचक्खुना समन्नागता, अथ खो एतेव सत्ता बहुतरा ये अविज्जागता
५ सम्मूह्हा ।

५ एवमेव खो, भिक्खवे, अप्पका ते सत्ता ये लभन्ति
तथागत दस्सनाय, अथ खो एतेव सत्ता बहुतरा ये न लभन्ति तथागत
दस्सनाय ।

६ एवमेव खो, भिक्खवे, अप्पका ते सत्ता ये लभन्ति
तथागतप्पवेदित धम्मविनय सबनाय, अथ खो एतेव सत्ता बहुतरा
ये न लभन्ति तथागतप्पवेदित धम्मविनय सबनाय ।

७ एवमेव खो, भिक्खवे, अप्पका ते सत्ता ये सुत्वा धम्म
धारेन्ति, अथ खो एतेव सत्ता बहुतरा ये सुत्वा धम्म न धारेन्ति ।

८ एवमेव खो, भिक्खवे, अप्पका ते सत्ता ये धातान
धम्मान अत्य उपपरिक्खन्ति, अथ खो एतेव सत्ता बहुतरा ये धातान
धम्मान अत्य न उपपरिक्खन्ति ।

९ एवमेव खो, भिक्खवे, अप्पका ते सत्ता ये अत्यमञ्जाय
धम्मानञ्जाय धम्मानुधम्म पटिपज्जन्ति, अथ खो एतेव सत्ता बहुतरा
ये अत्यमञ्जाय धम्ममञ्जाय धम्मानुधम्म न पटिपज्जन्ति ।

१० एवमेव खो, भिक्खवे, अप्पका ते सत्ता ये सवेज्जनियेसु
ठानेसु सविज्जन्ति, अथ खो एतेव सत्ता बहुतरा ये सवेज्जनियेसु ठानेसु
न सविज्जन्ति ।

११ एवमेव खो, भिक्खवे, अप्पका ते सत्ता ये सविग्गा
योनिस्सो पदहन्ति, अथ खो एतेव सत्ता बहुतरा ये सविग्गा योनिस्सो न
१२ पदहन्ति ।

१२ एवमेव खो, भिक्खवे, अप्पका ते सत्ता ये ववस्मग्गा-
रम्मण नरित्वा लभन्ति समाधि लभन्ति चित्तस्सेवग्गत, अथ खो
एतेव सत्ता बहुतरा ये ववस्मग्गारम्मण नरित्वा न लभन्ति समाधि न
चित्तस्सेवग्गत ।

१३. ... एवमेव खो, भिक्खवे, अप्पका ते सत्ता ये अत्तग-
रसगानं लाभिनो; अथ खो एतेव सत्ता बहुतरा ये अत्तगारसगानं न
लाभिनो, उज्जेन कपालाभतेन यापेन्ति ।

१४. ... एवमेव खो, भिक्खवे, अप्पका ते सत्ता ये अत्थरसस्स
धम्मरसस्स विमुत्तिरसस्स लाभिनो; अथ खो एतेव सत्ता बहुतरा ये 5
अत्थरसस्स धम्मरसस्स विमुत्तिरसस्स न लाभिनो । तस्मातिह, भिक्खवे,
एवं सिक्खित्तव्व — अत्थरसस्स धम्मरसस्स विमुत्तिरसस्स लाभिनो
भविस्सामा ति । एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खित्तव्व ति ।

B. 39

१५-१७. “सेय्यथापि, भिक्खवे, अप्पमत्तकं इमस्मि जम्बुदीपे
आरामरामणेय्यकं वनरामणेय्यकं भूमिरामणेय्यकं पोक्खरणीरामणेय्यकं; 10
अथ खो एतदेव बहुतरं यदिदं उक्कूलविकूलं नदीविदुगं खाणुकण्टकट्टानं
पञ्चतविसमं । एवमेव खो, भिक्खवे, अप्पका ते सत्ता ये मनुस्सा
चुता मनुस्सेमु पच्चाजायन्ति, अथ खो एतेव सत्ता बहुतरा ये मनुस्सा
चुता निरये पच्चाजायन्ति ... पे०... तिरच्छानयोनिया पच्चाजायन्ति
...पे०... पेत्तिविसये पच्चाजायन्ति” । 15

१८-२०. ... एवमेव खो, भिक्खवे, अप्पका ते सत्ता ये
मनुस्सा चुता देवेषु पच्चाजायन्ति; अथ खो एतेव सत्ता बहुतरा ये
मनुस्सा चुता निरये पच्चाजायन्ति ... तिरच्छानयोनिया पच्चाजायन्ति ...
पेत्तिविसये पच्चाजायन्ति ।

२१-२३. ... एवमेव खो, भिक्खवे, अप्पका ते सत्ता ये 20
देवा चुता देवेषु पच्चाजायन्ति; अथ खो एतेव सत्ता बहुतरा ये देवा
चुता निरये पच्चाजायन्ति ... तिरच्छानयोनिया पच्चाजायन्ति ... पेत्ति-
विसये पच्चाजायन्ति ।

२४-२६. ... एवमेव खो, भिक्खवे, अप्पका ते सत्ता ये देवा
चुता मनुस्सेमु पच्चाजायन्ति; अथ खो एतेव सत्ता बहुतरा ये देवा 25
चुता निरये पच्चाजायन्ति ... तिरच्छानयोनिया पच्चाजायन्ति ...
पेत्तिविसये पच्चाजायन्ति ।

२७-२९. ... एवमेव खो, भिक्खवे, अप्पका ते सत्ता ये
निरया चुता मनुस्सेमु पच्चाजायन्ति; अथ खो एतेव सत्ता बहुतरा ये
निरया चुता निरये पच्चाजायन्ति ... तिरच्छानयोनिया पच्चाजायन्ति ... 30
पेत्तिविसये पच्चाजायन्ति ।

३०-३२ एवमेव खो, भिक्खवे, अप्पका ते सत्ता ये
निरया चुता देवेसु पच्चाजायन्ति, अथ खो एतेव सत्ता बहुतरा ये
निरया चुता निरये पच्चाजायन्ति तिरच्छानयोनिया पच्चाजायन्ति
पेत्तिविसये पच्चाजायन्ति ।

B 40 5 ३३-३५ एवमेव खो, भिक्खवे, अप्पका ते सत्ता ये
तिरच्छानयोनिया चुता मनुस्सेसु पच्चाजायन्ति, अथ खो एतेव सत्ता
बहुतरा ये तिरच्छानयोनिया चुता निरये पच्चाजायन्ति तिरच्छान-
योनिया पच्चाजायन्ति पेत्तिविसये पच्चाजायन्ति ।

R 33 ३६-३८ एवमेव खो, भिक्खवे, अप्पका ते सत्ता ये
10 तिरच्छानयोनिया चुता देवेसु पच्चाजायन्ति, अथ खो एतेव सत्ता
बहुतरा ये तिरच्छानयोनिया चुता निरये पच्चाजायन्ति तिरच्छान-
योनिया पच्चाजायन्ति पेत्तिविसये पच्चाजायन्ति ।

३९-४१ एवमेव खो, भिक्खवे, अप्पका ते सत्ता ये
15 पेत्तिविसया चुता मनुस्सेसु पच्चाजायन्ति, अथ खो एतेव सत्ता बहुतरा
ये पेत्तिविसया चुता निरये पच्चाजायन्ति तिरच्छानयोनिया पच्चा-
जायन्ति पेत्तिविसये पच्चाजायन्ति ।

४२-४४ "सेय्यथापि एवमेव खो, भिक्खवे, अप्पना ते सत्ता
ये पेत्तिविसया चुता देवेसु पच्चाजायन्ति, अथ खो एतेव सत्ता बहुतरा
ये पेत्तिविसया चुता निरये पच्चाजायन्ति तिरच्छानयोनिया पच्चा-
20 जायन्ति पेत्तिविसये पच्चाजायन्ति" ।

१७. पसादकरधम्मवग्गो

१-१६ "अट्ठमिदं, भिक्खवे, ताभान यदिदं आरज्जि-
पत्तं पे० पिण्डपातिवत्तं पमुबूलिवत्तं तेचीवरिवत्तं धम्म-
रगिवत्तं विअयपत्तं वाहुमच्च थावरैय्यं आवण्णसम्पदा
पण्णारग्गम्पदा महापण्णारक्ता वोलपुत्ति वण्णपोवत्तरता
25 रत्थापण्णारग्गता अण्णिच्छता अण्णावाधता" ति ।

१८. अपरअच्छरासङ्घातवगो

१ “अच्छरासङ्घातमत्तं पि चे, भिक्खवे, भिक्खु पठमं ज्ञानं भावेति, अयं वुच्चति, भिक्खवे — ‘भिक्खु अरित्तज्ज्ञानो विहरति, सत्यु-
सासनकरो ओवादपत्तिकरो, अमोघं रट्ठपिण्डं मुञ्जति’ । को पन वादो
ये न बहुलीकरोन्ती” ति ।

B 41

२-८ अच्छरासङ्घातमत्तं पि चे, भिक्खवे, भिक्खु दुतियं ५
ज्ञानं भावेति पे० ततियं ज्ञानं भावेति पे० चतुत्थं ज्ञानं
भावेति पे० मेत्तं चेतोविमुत्तिं भावेति पे० कण्ठं चेतोविमुत्तिं
भावेति पे० मुदितं चेतोविमुत्तिं भावेति पे० उपेक्खं चेतो १०
विमुत्तिं भावेति पे० ।

R 39

९-१२ काये कायानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो १०
सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्स पे० वेदनासु वेदानु-
पस्सी विहरति चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति धम्मेषु धम्मानुपस्सी
विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्स ।

१३-१६ अनुप्पन्नान् पापकान् अकुसलान् धम्मान् अनु-
प्पादाय छन्दं जनेति वायमतिं विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति १५
पदहति उप्पन्नान् पापकान् अकुसलान् धम्मान् पद्धानाय छन्दं जनेति
वायमतिं विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति अनुप्पन्नान् कुसलान्
धम्मान् उप्पादाय छन्दं जनेति वायमतिं विरियं आरभति चित्तं पग्ग-
ण्हाति पदहति उप्पन्नान् कुसलान् धम्मान् कित्तिया असम्मोसाय
भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारिपूरिया छन्दं जनेति वायमतिं २०
विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति ।

१७-२० दृन्दसमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धिपादं भावेति
विरियसमाधिपधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धिपादं भावेति चित्तसमाधि-
पधानसङ्खारसमन्नागतं इद्धिपादं भावेति वीगसासमाधिपधानसङ्खार-
समन्नागतं इद्धिपादं भावेति ।

25

२१-२५ सद्धिन्द्रियं भावेति विरियिन्द्रियं भावेति
सतिन्द्रियं भावेति समाधिन्द्रियं भावेति पज्जिन्द्रियं भावेति ।

समतिक्कमा पटिघसञ्ज्ञानं अत्यङ्गमा नानत्तसञ्ज्ञानं अमनसिकारा
अनन्तो आकासो ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति B. 43
सब्बसो आकासानञ्चायतनं समतिक्कम्म अनन्त विञ्जाण ति विञ्जाण-
ञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति सब्बसो विञ्जाणञ्चायतन समति-
क्कम्म नत्थि किञ्चो ति आकिञ्चञ्चायतन उपसम्पज्ज विहरति 5
सब्बसो आकिञ्चञ्चायतन समतिक्कम्म नेवसञ्ज्ञानासञ्चायतन उप-
सम्पज्ज विहरति . सब्बसो नेवसञ्ज्ञानासञ्चायतन समतिक्कम्म
सञ्जावेदयितनिरोध उपसम्पज्ज विहरति ।

६२-७१. पथवीकसिण^१ भावेति आपोकसिण भावेति
मज्झकसिणं भावेति . वायोकसिण भावेति नीलकसिण भावेति 10
पीतकसिणं भावेति .. लोहितकसिणं भावेति ओदात्तकसिण भावेति
आकासकसिणं भावेति .. विञ्जाणकसिण भावेति ।

७२-८१. असुभसञ्ज भावेति मरणसञ्ज भावेति
आहारे पटिकूलसञ्ज भावेति सव्यलोके अनभिरतिसञ्ज भावेति
अनिच्चसञ्ज भावेति .. अनिच्चे दुक्खसञ्ज भावेति दुक्खे अनत्त- 15
सञ्जं भावेति .. पद्धानसञ्ज भावेति विरागसञ्ज भावेति
निरोधसञ्ज भावेति ... ।

८२-९१. अनिच्चसञ्ज भावेति अनत्तसञ्ज भावेति
मरणसञ्ज भावेति . आहारे पटिकूलसञ्ज भावेति सव्यलोके B. 42
अनभिरतिसञ्ज भावेति . अट्टिकसञ्ज भावेति पुळ्लवकसञ्ज^२ 20
भावेति .. विनीलकसञ्ज भावेति . विच्छिद्दकसञ्ज भावेति ..
उद्धुमात्तकसञ्ज भावेति .. ।

९२-१०१. बुद्धानुस्सति भावेति .. धम्मानुस्सति भावेति ...
सङ्खानुस्सति भावेति . सीलानुस्सति भावेति . चागानुस्सति भावेति .
देवतानुस्सति भावेति ... आनापानस्सति भावेति .. मरणस्सति^३ 25
भावेति ... कायगतस्सति भावेति ... उपसमानुस्सति भावेति . ।

१०२-१११. पठमज्ज्ञानमहगत सद्विन्द्रियं भावेति .. विरि- B 44
यिन्द्रियं भावेति . सतिन्द्रियं भावेति .. समाविन्द्रिय भावेति ..

१. पठविनसिण - सी०, रो० । २. पुल्लवकसञ्ज - सी० । ३. मरणस्सति -

B 42

२६-३०. सद्भावल भावेति विरियवल भावेति सतिवल
भावेति समाधिवल भावेति पञ्जाबल भावेति ।

R 40

३१-३७ सतिसम्बोज्झङ्ग भावेति धम्मविचयसम्बोज्झङ्ग
भावेति विरियसम्बोज्झङ्ग भावेति पीतिसम्बोज्झङ्ग भावेति
5 पस्सद्विसम्बोज्झङ्ग भावेति समाधिसम्बोज्झङ्ग भावेति उपेक्षा-
सम्बोज्झङ्ग भावेति ।

३८-४५ सम्मादिट्ठि भावेति सम्मासङ्कुप्प भावेति
सम्मावाच भावेति सम्माकम्मन्त भावेति सम्माभ्राजीव भावेति
सम्मावायाम भावेति सम्मासति भावेति सम्मासर्माधि भावेति ।

10

४६-५३ अज्झत्त रूपसञ्जी बहिद्वा रूपानि पस्सति
परित्तानि सुवण्णदुब्बण्णानि । 'तानि अभिभुय्य' जानामि पस्सामी'
ति - एवसञ्जी होति अज्झत्त रूपसञ्जी बहिद्वा रूपानि पस्सति
अप्पमाणानि सुवण्णदुब्बण्णानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी'
ति - एवसञ्जी होति अज्झत्त अरूपसञ्जी बहिद्वा रूपानि पस्सति
15 परित्तानि सुवण्णदुब्बण्णानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति
- एवसञ्जी होति अज्झत्त अरूपसञ्जी बहिद्वा रूपानि पस्सति
अप्पमाणानि सुवण्णदुब्बण्णानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी'
ति - एवसञ्जी होति अज्झत्त अरूपसञ्जी बहिद्वा रूपानि पस्सति
नीलानि नीलवण्णानि नीलनिदस्सनानि नीलनिभासानि । 'तानि अभि-
20 भुय्य जानामि पस्सामी' ति - एवसञ्जी होति अज्झत्त अरूपसञ्जी
बहिद्वा रूपानि पस्सति पीतानि पीतवण्णानि पीतनिदस्सनानि पीतनिभा-
सानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति - एवसञ्जी होति
अज्झत्त अरूपसञ्जी बहिद्वा रूपानि पस्सति लोहितकानि लोहितक-
वण्णानि लोहितकनिदस्सनानि लोहितकनिभासानि । 'तानि अभिभुय्य
25 जानामि पस्सामी' ति एवसञ्जी होति अज्झत्त अरूपसञ्जी बहिद्वा
रूपानि पस्सति ओदातानि ओदातवण्णानि ओदातनिदस्सनानि ओदात-
निभासानि । 'तानि अभिभुय्य जानामि पस्सामी' ति - एवसञ्जी
होति ।

R 41

५४-६१ रूपी रूपानि पस्सति अज्झत्त अरूपसञ्जी बहिद्वा
30 रूपानि पस्सति सुभ तेव अधिमुत्तो होति ... सब्बसो रूपसञ्जान

समतिक्कमा पटिपसञ्जानं अत्यङ्गमा नानत्तसञ्जानं अमनसिकारा
अनन्तो आकासो ति आकासानञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति B. 43
सब्बसो आकासानञ्चायतनं रागतिक्कम्म अनन्तं विञ्जानं ति विञ्जान-
ञ्चायतनं उपसम्पज्ज विहरति .. सब्बसो विञ्जानञ्चायतन समति-
क्कम्म नत्थि किञ्ची ति आकिञ्चञ्चायतनं उगसम्पज्ज विहरति 5
सत्तरो आकिञ्चञ्चायतनं समतिक्कम्म नेवसञ्जानासञ्चायतन उप-
सम्पज्ज विहरति ... सब्बसो नेवसञ्जानासञ्चायतन समतिक्कम्म
सञ्जावेदयितनिरोधं उपसम्पज्ज विहरति ।

६२-७१. पथवोकसिण' भावेति आपोकसिण भावेति .
मेजोकसिणं भावेति ... वायोकसिणं भावेति नीलकसिण भावेति 10
पीतकसिणं भावेति ... लोहितकसिणं भावेति ओशतकसिण भावेति .
आकासकसिणं भावेति ... विञ्जानकसिण भावेति ।

७२-८१. असुभसञ्ज भावेति .. मरणसञ्ज भावेति
आहारे पटिकूलसञ्जं भावेति ... सब्बलोके अनभिरतिसञ्ज भावेति .
अनिच्चसञ्जं भावेति ... अनिच्चे दुक्खसञ्ज भावेति दुक्खे अनत्त- 15
सञ्जं भावेति ... पहानसञ्ज भावेति . विरागसञ्ज भावेति
निरोधसञ्जं भावेति ... ।

८२-९१. अनिच्चसञ्ज भावेति अनत्तसञ्ज भावेति
मरणसञ्ज भावेति ... आहारे पटिकूलसञ्ज भावेति सब्बलोके R. 42
अनभिरतिसञ्जं भावेति .. अट्टिकसञ्जं भावेति . पुच्छदकसञ्ज' 20
भावेति ... विनीलकसञ्जं भावेति ... विच्छिद्दकसञ्ज भावेति ...
उद्धुमात्तकसञ्जं भावेति .. ।

९२-१०१. बुद्धानुस्सति भावेति ... धम्मानुस्सति भावेति ...
सत्तानुस्सति भावेति ... सीसानुस्सति भावेति ... चागानुस्सति भावेति ...
देवतानुस्सति भावेति ... आनापानस्सति भावेति ... मरणस्सति' 25
भावेति ... कायगतास्सति भावेति ... उपसमानुस्सति भावेति ... ।

१०२-१११. षष्ठमज्ज्ञानमहगतं सद्विन्द्रियं भावेति ... विरि- B. 41
यिन्द्रियं भावेति ... सतिन्द्रियं भावेति ... समाधिन्द्रियं भावेति ...

पञ्चिन्द्रिय भावेति सद्भावल भावेति विरियवल भावेति
सतिवल भावेति समाधिवल भावेति पञ्चावल भावेति ।

- ११२-१८१ “द्वितीयज्ज्ञानसहगत पे० तृतीयज्ज्ञानसहगत
पे० चतुर्थज्ज्ञानसहगत पे० मेत्तासहगत पे० करुणासहगत
5 पे० मुदितासहगत पे० उपेक्षासहगत पे० सद्भिन्द्रिय भावेति
R 43 विरियिन्द्रिय भावेति सतिन्द्रिय भावेति समाधिन्द्रिय भावेति
पञ्चिन्द्रिय भावेति सद्भावल भावेति विरियवल भावेति सतिवल
भावेति समाधिवल भावेति पञ्चावल भावेति । अयं वृत्तति,
भिक्षवे,—‘भिक्षु अरितज्ज्ञानो विहरति सत्युपासनकरो श्रोवादपतिकरो,
10 अमोघ रदुपिण्ड भुञ्जति’ । को एव वादो ये न बहुलीकरोन्ती’ ति ।

१६. कायगतासतिवग्गो

१ “यस्स कस्सचि, भिक्खवे, महासमुदो चेतसा फुटो अन्तो-
गधा तस्स कुभ्रदियो या काचि समुद्गमा, एवमेव सो, भिक्खवे, यस्स
कस्सचि कायगता सति भाविता बहुलीकता अन्तोगधा तस्स कुसला
धम्मा ये वेचि विज्जाभागिया” ति ।

- 11 २-८ “एकधम्मो, भिक्खवे, भावितो बहुलीकतो महतो सवेगाय
सवत्तति महतो अत्याय सवत्तति महतो योगवसेमाय सवत्तति
सनिग्गमपज्ज्याय सवत्तति ज्ञानदस्सनप्पटिलाभाय सवत्तति दिट्ठ-
धम्ममुखविहाराय सवत्तति विज्जाविमुत्तिफलसन्धिधिरियाय
सवत्तति । एतमो एवधम्मो ? कायगता सति । अयं सो, भिक्खवे,
20 एवधम्मो भावितो बहुलीकतो महतो सवेगाय सवत्तति, महतो
अत्याय सवत्तति, महतो योगवसेमाय सवत्तति, सतिस्समपज्ज्याय
सवत्तति, ज्ञानदस्सनप्पटिलाभाय सवत्तति, दिट्ठधम्ममुखविहाराय
सवत्तति, विज्जाविमुत्तिफलसन्धिधिरियाय सवत्तति” ति ।

- R 43 ६ “एवधम्मे, भिक्खवे, भाविते बहुलीकते पायो पि पम्म-
45 भन्ति, चित्तं पि पम्मम्भन्ति, वितररविचारं पि दूरसम्भन्ति, वेधता
पि विज्जाभागिया धम्मा भायनापाग्गिपूर्णि गच्छन्ति । एतमस्मि
R 44 एवधम्मे ? कायगताय मतिपा । इमस्मि मां, भिक्खवे, एवधम्मे भाविने
यत्तीवरे पायो पि पम्मम्भन्ति, चित्तं पि पम्मम्भन्ति, वितररविचारं

पि वूपसम्मन्ति, केवला पि विज्जाभागिया धम्मा भावनापारिपूर्णि
गच्छन्ती” ति ।

१०. “एकधम्मो, भिक्खवे, भाविते बहुलीकते अनुप्पन्ना चेव
अकुसला धम्मा नुप्पज्जन्ति, उप्पन्ना च अकुसला धम्मा पहीयन्ति ।
कतमस्मि एकधम्मो ? कायगताय सतिया । इमस्मि खो, भिक्खवे, 5
एकधम्मो भाविते बहुलीकते अनुप्पन्ना चेव अकुसला धम्मा नुप्पज्जन्ति,
उप्पन्ना च अकुसला धम्मा पहीयन्ती” ति ।

११. “एकधम्मो, भिक्खवे, भाविते बहुलीकते अनुप्पन्ना चेव
कुसला धम्मा उप्पज्जन्ति, उप्पन्ना च कुसला धम्मा भिय्योभावाय
वेपुल्लाय संवत्तन्ति । कतमस्मि एकधम्मो ? कायगताय सतिया । 10
इमस्मि खो, भिक्खवे, एकधम्मो भाविते बहुलीकते अनुप्पन्ना चेव कुसला
धम्मा उप्पज्जन्ति, उप्पन्ना च कुसला धम्मा भिय्योभावाय वेपुल्लाय
संवत्तन्ती” ति ।

१२. “एकधम्मो, भिक्खवे, भाविते बहुलीकते अविज्जा
पहीयति, विज्जा उप्पज्जति, अस्मिमानो पहीयति, अनुसया समुग्धातं 15
गच्छन्ति, संयोजना पहीयन्ति । कतमस्मि एकधम्मो ? कायगताय
सतिया । इमस्मि खो, भिक्खवे, एकधम्मो भाविते बहुलीकते अविज्जा
पहीयति, विज्जा उप्पज्जति, अस्मिमानो पहीयति, अनुसया समुग्धातं
गच्छन्ति, संयोजना पहीयन्ती” ति ।

१३-१४. “एकधम्मो, भिक्खवे, भावितो बहुलीकतो पञ्जा- 20
पभेदाय संवत्तति ... अनुपादापरिनिव्वानाय संवत्तति । कतमो एकधम्मो ?
कायगता सति । अयं खो, भिक्खवे, एकधम्मो भावितो बहुलीकतो
पञ्जापभेदाय संवत्तति, अनुपादापरिनिव्वानाय संवत्तती” ति ।

१५-१७. “एकधम्मो, भिक्खवे, भाविते बहुलीकते अनेकधातु- B 46
पटिवेधो होति ... नानाधातुपटिवेधो होति ... अनेकधातुपटिसम्मिदा होति । 25
कतमस्मि एकधम्मो ? कायगताय सतिया । इमस्मि खो, भिक्खवे,
एकधम्मो भाविते बहुलीकते अनेकधातुपटिवेधो होति, नानाधातु-
पटिवेधो होति, अनेकधातुपटिसम्मिदा होती” ति ।

१८-२१. “एकधम्मो, भिक्खवे, भावितो बहुलीकतो सोता-
पत्तिफलसच्छिन्निरियाय संवत्तति ... सकदागामिफलसच्छिन्निरियाय 30

R. 45

संवत्तति ... अनागामिफलसच्छिकिरियाय संवत्तति ... अरहत्तफलसच्छि-
 किरियाय संवत्तति । कतमो एकधम्मो ? कायगता सति । अयं खो,
 भिक्खवे, एकधम्मो भावितो बहुलोकतो सोतापत्तिफलसच्छिकिरियाय
 संवत्तति, सकदागामिफलसच्छिकिरियाय संवत्तति, अनागामिफल-
 5 सच्छिकिरियाय संवत्तति, अरहत्तफलसच्छिकिरियाय संवत्तती” ति ।

२२-३७ “एकधम्मो, भिक्खवे, भावितो बहुलोकतो पञ्जा-
 पटिलाभाय संवत्तति .. पञ्जाबुद्धिया संवत्तति ... पञ्जावेपुल्लाय संव-
 त्तति ... महापञ्जताय संवत्तति .. पुयुपञ्जताय संवत्तति ... विपुलपञ्जताय
 संवत्तति ... गम्भीरपञ्जताय संवत्तति ... असमन्तपञ्जताय संवत्तति ...
 10 भूरिपञ्जताय संवत्तति ... पञ्जाबाहुल्लाय संवत्तति ... सीधपञ्जताय
 संवत्तति .. जहुपञ्जताय संवत्तति ... हासपञ्जताय संवत्तति ... जवन-
 पञ्जताय संवत्तति ... तिक्खपञ्जताय संवत्तति ... निव्वेधिकपञ्जताय
 संवत्तति । कतमो एकधम्मो ? कायगता सति । अयं खो, भिक्खवे,
 एकधम्मो भावितो बहुलोकतो पञ्जापटिसाभाय संवत्तति, पञ्जाबुद्धिया
 15 संवत्तति, पञ्जावेपुल्लाय संवत्तति, महापञ्जताय संवत्तति, पुयुपञ्ज-
 ताय संवत्तति, विपुलपञ्जताय संवत्तति, गम्भीरपञ्जताय संवत्तति,
 असमन्तपञ्जताय संवत्तति, भूरिपञ्जताय संवत्तति, पञ्जाबाहुल्लाय
 संवत्तति, सीधपञ्जताय संवत्तति, जहुपञ्जताय संवत्तति, हास-
 पञ्जताय संवत्तति, जवनपञ्जताय संवत्तति, तिक्खपञ्जताय संवत्तति,
 20 निव्वेधिकपञ्जताय संवत्तती” ति ।

२०. अमत्तवग्गो

D 47

१ “अमत्त ते, भिक्खवे, न परिभुज्जन्ति ये कायगतासति
 न परिभुज्जन्ति । अमत्त ते, भिक्खवे, परिभुज्जन्ति ये कायगतासति
 परिभुज्जन्ती” ति ।

२. “अमत्त तेस, भिक्खवे, अपरिभुत्तं येसं कायगतानति
 25 अपरिभुत्ता । अमत्त तेस, भिक्खवे, परिभुत्तं येसं कायगतासति परि-
 भुत्ता” ति ।

३ “अमत तेस, भिक्खवे, परिहीन येस कायगतासति परिहीना ।
अमत तेस, भिक्खवे, अपरिहीन येस कायगतासति अपरिहीना” ति ।

४ “अमत तेम, भिक्खवे, विरद्ध^१ येस कायगतासति विरद्धा ।
अमत तेस, भिक्खवे, आरद्ध येस कायगतासति आरद्धा” ति ।

५ “अमत ते, भिक्खवे, पमादिभु ये कायगतासति पमादिभु ।
अमत ते, भिक्खवे, न पमादिभु ये कायगतासति न पमादिभु” ।

६ “अमत तेम, भिक्खवे, पमुट्ठ येस कायगतासति पमुट्ठा ।
अमत तेस, भिक्खवे, अप्पमुट्ठ येस कायगतासति अप्पमुट्ठा” ति ।

७ “अमत तेस, भिक्खवे, अनासेवित येस कायगतासति
अनासेविता । अमत तेस, भिक्खवे, आसेवित येस कायगतासति आसे- 10
विता” ति ।

८ “अमत तेम, भिक्खवे, अभावित येस कायगतासति अभा-
विता । अमत तेम, भिक्खवे, भावित येस कायगतासति भाविता” ति ।

९ “अमत तेस, भिक्खवे, अयहुलीकत येस कायगतासति
अयहुलीकता । अमत तेस, भिक्खवे, बहुलीकत येस कायगतासति 15
यहुलीकता” ति ।

१० “अमत तेस, भिक्खवे, अनभिज्जात येस कायगतासति
अनभिज्जाता । अमत तेस, भिक्खवे, अभिज्जात येस कायगतासति
अभिज्जाता” ति ।

११ “अमत तेस, भिक्खवे, अपरिज्जात येस कायगतासति 20
अपरिज्जाता । अमत तेस, भिक्खवे, परिज्जात येस कायगतासति
परिज्जाता” ति ।

१२ “अमत तेस, भिक्खवे, असच्छिन्नत येस कायगतासति
असच्छिन्नता । अमत तेस, भिक्खवे, सच्छिन्नत येस कायगतासति स-
च्छिन्नता” ति । 25

इदमबोध भगवा । अतमना ते भिक्खू भगवतो भासित
अभिनन्दु ति ।

एवमनिपातो निद्वितीयो ।

१. दुकनिपातो

१. कम्मकरणवग्गो

१. वज्जसुत्तं । एव मे सुत । एक समय भगवा सावस्थिय विहरति जतवने अनाथपिण्डकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच —

- ५ “द्वेमानि, भिक्खवे, वज्जानि । कतमानि द्वे ? दिट्ठधम्मिक च वज्ज सम्परायिक च वज्ज । कतम च, भिक्खवे, दिट्ठधम्मिक वज्ज ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पस्सति चोर आगुचारिं राजानो गहेत्वा विविधा कम्मकारणा कारेन्ते, कसाहि पि ताळेन्ते, वेत्तेहि पि ताळेन्ते, अद्ददण्डकेहि पि ताळेन्ते, हत्थ पि छिन्दन्ते, पाद पि छिन्दन्ते, हत्थपाद पि छिन्दन्ते, १० कण्ण पि छिन्दन्ते, नास पि छिन्दन्ते, कण्णनास पि छिन्दन्ते, विलङ्गयालिक पि करोन्ते, सङ्खमुण्डक पि करोन्ते, राहुमुख पि करोन्ते, जोतिमालिक पि करोन्ते, हत्थपज्जोतिक पि करोन्ते, एरकवत्तिक पि करोन्ते, चीरकवासिक पि करोन्ते, एण्य्यक पि करोन्ते, वल्लिसमसिक^१ पि करोन्ते, १५ कहापणिक पि करोन्ते, खारापतच्छिक पि करोन्ते, पलिघपरिवत्तिक पि करोन्ते, पलालपीठक पि करोन्ते, तत्तेन पि तेत्तेन ओसिञ्चन्ते, सुनखेहि पि खादापेन्ते, जीवन्त पि सूले उत्तासेन्ते, असिना पि सीस छिन्दन्ते ।

- “तस्स एव होति — ‘यथारूपान खो पापकान कम्मान हेतु चोर आगुचारिं राजानो गहेत्वा विविधा कम्मकारणा कारेन्ति, कसाहि पि ताळेन्ति, वेत्तेहि पि ताळेन्ति, अद्ददण्डकेहि पि ताळेन्ति, हत्थ पि छिन्दन्ति, २० पाद पि छिन्दन्ति, हत्थपाद पि छिन्दन्ति, कण्ण पि छिन्दन्ति, नास पि छिन्दन्ति, कण्णनास पि छिन्दन्ति, विलङ्गयालिक पि करोन्ति, सङ्खमुण्डक पि करोन्ति, राहुमुख पि करोन्ति, जोतिमालिक पि करोन्ति, हत्थपज्जोतिक पि करोन्ति, एरकवत्तिक पि करोन्ति, चीरकवासिक पि करोन्ति, एण्य्यक पि करोन्ति, वल्लिसमसिक^१ पि करोन्ति, कहापणिक २५ पि करोन्ति, खारापतच्छिक पि करोन्ति, पलिघपरिवत्तिक पि करोन्ति, पलालपीठक पि करोन्ति, तत्तेन पि तेत्तेन ओसिञ्चन्ति, सुनखेहि पि

खादापेन्ति, जीवन्तं पि सूखे उत्तासेन्ति, असिना पि सोसं छिन्दन्ति । अहं चेव खो पन एवरुप पापकम्मं करेय्यं, मं पि राजानो गहेत्वा एवरुपा विविधा कम्मकारणां करेय्यु, कसाहि पि ताळेय्यु पे० असिना पि सोसं छिन्देय्यु' ति । सो दिट्ठधम्मिकस्स वज्जस्स भीतो न परेस पाभत विलुम्पन्तो' चरति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, दिट्ठधम्मिकं वज्ज । 5

“कतमं च, भिक्खवे, सम्परायिकं वज्जं ? इदं, भिक्खवे, एकच्चो इति पटिसञ्चिक्खति — ‘कायदुच्चरितस्स खो पन पापको दुक्खो विपाको अभिसम्पराय, वचीदुच्चरितस्स पापको दुक्खो विपाको अभिसम्पराय, मनोदुच्चरितस्स पापको दुक्खो विपाको अभिसम्पराय । अहं चेव खो पन कायेन दुच्चरितं चरेय्यं, वाचाय दुच्चरितं चरेय्यं, मनसा दुच्चरितं चरेय्यं । किं च तं याहं न कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुर्गातिं विनिपातं निरयं उपपज्जेय्यं’ ति । सो सम्परायिकस्स वज्जस्स भीतो कायदुच्चरितं पहाय कायगुचरितं भावेति, वचीदुच्चरितं पहाय वचीगुचरितं भावेति, मनोदुच्चरितं पहाय मनोगुचरितं भावेति, सुद्धं अत्तानं परिहरति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, सम्परायिकं वज्जं । 15

“इमानि खो, भिक्खवे, द्वे वज्जानि । तस्मातिह, भिक्खवे, एव सिक्खितत्वं — ‘दिट्ठधम्मिकस्स वज्जस्स भायिस्साम, सम्परायिकस्स वज्जस्स भायिस्साम, वज्जभीरुनो भविस्साम वज्जभयदस्साविनो’ ति । एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितत्वं । वज्जभीरुनो, भिक्खवे, वज्जभयदस्साविनो एतं पाटिकल्लं यं परिमुच्चिस्सति सव्ववज्जेही” ति । 20

२ पधानसुत्तं । “द्वेमानि, भिक्खवे, पधानानि दुरभिसम्भवानि लोकास्मि । कतनानि द्वे ? यं च गिहीनं अगारं अज्झावसतं चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारानुप्पादानत्थं पधानं, यं च अगारस्मा अतगारियं पच्चजिन्नानं सव्वूपधिपटिनिस्सगत्थं पधानं । इमानि खो, भिक्खवे, द्वे पधानानि दुरभिसम्भवानि लोकास्मि । 25

“एतदग्गं, भिक्खवे, इमेसं द्विन् पधानानं यदिदं सव्वूपधिपटिनिस्सगत्थं पधानं । तस्मातिह, भिक्खवे, एव सिक्खितत्वं — ‘सव्वूपधिपटिनिस्सगत्थं पधानं पदहिस्साम्मा’ ति । एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितत्वं” ति ।

३ तपनीयसुतं । “द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा तपनीया । कतमे द्वे ? इव, भिक्खवे, एकच्चस्स कायदुच्चरितं कतं होति, अकतं होति कायमुचरितं, वचीदुच्चरितं कतं होति, अकनं होति वचीमुचरितं, मनोदुच्चरितं कतं होति, अकतं होति मनोमुचरितं । सो ‘कायदुच्चरितं मे कतं’
 ५ ति तप्पति, ‘अकतं मे कायमुचरितं’ ति तप्पति, ‘वचीदुच्चरितं मे कतं’ ति तप्पति, ‘अकतं मे वचीमुचरितं’ ति तप्पति, ‘मनोदुच्चरितं मे कतं’ ति तप्पति, ‘अकतं मे मनोमुचरितं’ ति तप्पति । इमे खो, भिक्खवे, द्वे धम्मा तपनीया” ति ।

४ अतपनीयसुतं । “द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा अतपनीया । कतमे द्वे ?
 १० इव, भिक्खवे, एकच्चस्स कायमुचरितं कतं होति, अकतं होति कायदुच्चरितं, वचीमुचरितं कतं होति, अकतं होति वचीदुच्चरितं, मनोमुचरितं कतं होति, अकनं होति मनोदुच्चरितं । सो ‘कायमुचरितं मे कतं’ ति न तप्पति, ‘अकनं मे कायदुच्चरितं’ ति न तप्पति, ‘वचीमुचरितं मे कतं’ ति न तप्पति, ‘अकतं मे वचीदुच्चरितं’ ति न तप्पति, ‘मनोमुचरितं मे कतं’
 १५ ति न तप्पति, ‘अकतं मे मनोदुच्चरितं’ ति न तप्पति । इमे खो, भिक्खवे, द्वे धम्मा अतपनीया” ति ।

५ उपञ्जातसुतं । “द्विष्णाह, भिक्खवे, धम्मानं उपञ्जासि — या च असत्तुट्ठिना कुमलेसु धम्मेसु, या च अप्पटिवानिता पधानास्मि । अप्पटिवानं सुदाह, भिक्खवे, पदहामि — ‘कामं तच्चो’ च न्हारु’ च अट्ठि च त्रयस्सित्तु, सरीरे उपसुत्तत्तु मसलोहितं, यं तं पुरिसयामेन पुरिसविरियेन’ पुरिसपरक्कमेन पत्तञ्च न तं अपाणुगित्वा विरियस्स सण्ठानं भविस्सती’ ति । तस्मै मय्ह, भिक्खवे, अप्पमादाधिगता सम्बोधि^१, अप्पमादाधिगतो धनुत्तरो योगक्खेमो । तुम्हे चे पि, भिक्खवे, अप्पटिवानं पदहेय्याथ —
 २५ ‘कामं तच्चो च न्हारु च अट्ठि च त्रयस्सित्तु, सरीरे उपसुत्तत्तु मसलोहितं, यं तं पुरिसयामेन पुरिसविरियेन पुरिसपरक्कमेन पत्तञ्च न तं अपाणुगित्वा विरियस्स सण्ठानं भविस्सती’ ति, तुम्हे पि, भिक्खवे, नचिरस्सेव — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्सा अनयारियं पव्वजन्ति तदनुत्तरं — ब्रह्मचरियपरियोमानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्ज्या सच्चिक्कत्वा उपसम्पज्जं विहरिस्सय । तस्मात्तिह, भिक्खवे, एव सिवित्तव्वं — ‘अप्पटिवानं

१-१ तच्चो न्हारु — स्था०, रा०, ज्ञा च न्हारु — सी० । २ • वीरियेन — म० । ३ बोधि — सी०, स्था०, रो० ।

पदहिस्साम । कागं तच्चो च न्हारु च अट्ठि च अवसिस्सतु, सरीरे उप-
सुत्सतु मसलोहितं, य तं पुरिसयामेन पुरिसविरियेन पुरिसपरक्कमेन
पत्तव्वं न तं अपापुणित्वा विरियस्स सण्ठान भविस्सती' ति । एव हि
वो, भिक्खवे, सिक्खितव्वं" ति ।

६. संयोजनसुत्तं । "द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा । कत्तमे द्वे ? या च ९
संयोजनियेसु धम्मेषु अस्सादानुपस्सिता, या च संयोजनियेसु धम्मेषु
निव्विदानुपस्सिता । संयोजनियेसु, भिक्खवे, धम्मेषु अस्सादानुपस्सी
विहरन्तो रागं न' पजहति', दोसं न पजहति, मोहं न पजहति । राग
अप्पहाय, दोसं अप्पहाय, मोहं अप्पहाय न परिमुच्चति जातिया जराय
मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि । न १०
परिमुच्चति दुक्खस्मा ति वदामि ।

"संयोजनियेसु, भिक्खवे, धम्मेषु निव्विदानुपस्सी विहरन्तो राग
पजहति, दोसं पजहति, मोहं पजहति । रागं पहाय, दोसं पहाय, मोहं
पहाय, परिमुच्चति जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि
दोमनस्सेहि उपायासेहि । परिमुच्चति दुक्खस्मा ति वदामि । इमे खो, १५
भिक्खवे, द्वे धम्मा" ति ।

७. कण्हसुत्तं । "द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा कण्हा । कत्तमे द्वे ?
अहिरिका च अनोत्तप्प च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे धम्मा कण्हा" ति ।

८. सुक्कसुत्तं । "द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा सुक्का । कत्तमे द्वे ?
हिरी' च ओत्तप्प च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे धम्मा सुक्का" ति । २०

९. चरियसुत्तं । "द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा' सुक्का' लोक पालेन्ति ।
कत्तमे द्वे ? हिरी च ओत्तप्प च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे सुक्का धम्मा लोक
न पालेय्यु, नयिध पञ्जायेथ माता ति वा मातुच्छा ति वा मातुलानी ति
वा आचरियभरिया ति वा गरुन दारा ति वा । सम्भेद लोको अगमिस्स,
यथा अजेत्तका' कुक्कुटसूकरा सोणसिङ्गाला । यस्मा च खो, भिक्खवे, इमे २५
द्वे सुक्का धम्मा लोक पालेन्ति तस्मा पञ्जायति माता ति वा मातुच्छा
ति वा मातुलानी ति वा आचरियभरिया ति वा गरुन दारा ति वा" ति ।

१-१ नप्पजहति - सी०, रो० । २ हिरि - सी०, रो० । ३-४ सुक्का धम्मा -
सी०, स्या०, रो० । ४ अजेत्तका - सी०, स्या० ।

१० वस्तूपनायिकसुत्तं । “द्विमा, भिक्खवे, वस्तूपनायिका ।
कनमा द्वे ? पुरिमिका च पच्छिमिका च । इमा^१ खो, भिक्खवे,
द्वे वस्तूपनायिका” ति ।

कम्मकरणवग्गो पठमो ।

तत्सुदान

R 52 वज्जा^२ पघाना^३ द्वे तपनीया, उपञ्जातेन^४ पञ्चम ।
3 संयोजन च कण्ह च, सुक्क चरिया^५ वस्तूपनायिकेन वग्गो ।

२. अधिकरणवग्गो

B 54 १ “द्वेमानि, भिक्खवे, वलानि । कतमानि द्वे ? पटिसङ्खान-
वल च भावनावल च । कतम च, भिक्खवे, पटिसङ्खानवल ? इय,
भिक्खवे, एकच्चो इति पटिसञ्चिवसति — ‘कायदुच्चरितस्स खो पापको
विपाको दिट्ठे’ चेव^१ धम्मे अभिसम्पराय च, वचीदुच्चरितस्स पापको
10 विपाको दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्पराय च, मनोदुच्चरितस्स पापको
विपाको दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्पराय चा’ ति । सो इति पटिसङ्खाय
कायदुच्चरित पहाय कायसुचरित भावेति, वचीदुच्चरित पहाय वची-
सुचरित भावेति, मनोदुच्चरित पहाय मनोसुचरित भावेति, सुद्ध अत्तान
परिहरति । इद वुच्चति, भिक्खवे, पटिसङ्खानवल ।

15 “कतम च, भिक्खवे, भावनावल । तन, भिक्खवे, यमिव
भावनावल रोपानमेतं^२ वल । सेस हि सो, भिक्खवे, वल आगम्म
राग पजहति, दोस पजहति, मोह पजहति । राग पहाय, दोस पहाय,
मोह पहाय य अकुत्तल न त ऊरंति, य पाप न त सेवति । इद वुच्चति,
भिक्खवे, भावनावल । इमानि खो, भिक्खवे, द्वे वलानी” ति ।

21 २ “द्वेमानि, भिक्खवे, वलानि । वत्तमानि द्वे ? पटिसङ्खान-
वल च भावनावल च । कतम च, भिक्खवे, पटिसङ्खानवल ? इय,
भिक्खवे, एकच्चो इति पटिसञ्चिवसति — ‘कायदुच्चरितस्स खो पापको
विपाको दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्पराय च, वचीदुच्चरितस्स पापको
विपाको दिट्ठे चेव धम्मे अभिसम्पराय च, मनोदुच्चरितस्स पापको

१ इय - खो । २-२ वज्जपणवा - खो । ३ उपञ्जान - खो ।
४ अत्तान - खो । ५-५ दिट्ठ - खो, खो । ६ ऐतमेत - खो ।

विपाको दिद्वे चेव धम्मो अभिसम्पराय चा' ति । सो इति पटिसङ्खाय
कायदुच्चरित पहाय कायसुचरित भावेति, वचीदुच्चरित पहाय वची-
सुचरित भावेति, मनोदुच्चरित पहाय मनोसुचरित भावेति, मुद्ध
अत्तान परिहरति । इद वुच्चति, भिक्खवे, पटिसङ्खानवल ।

“कतम च, भिक्खवे, भावनावल ? इध, भिक्खवे, भिक्खु १ २ ३३
सतिसम्बोज्झङ्ग भावेति विवेकनिस्सित विरागनिस्सित निरोध-
निस्सित बोसगपरिणामि, धम्मविचयसम्बोज्झङ्ग भावेति विरिय-
सम्बोज्झङ्ग भावेति पीतिसम्बोज्झङ्ग भावेति पस्सद्विसम्बोज्झङ्ग
भावेति समाधिसम्बोज्झङ्ग भावेति उपेक्खासम्बोज्झङ्ग भावेति
विवेकनिस्सित विरागनिस्सित निरोधनिस्सित बोसगपरिणामि । १०
इद वुच्चति, भिक्खवे, भावनावल । इमानि खो, भिक्खवे, द्वे
वत्तानी” ति ।

३ “द्वेमानि, भिक्खवे, वत्तानि । कतमानि द्वे ? पटिसङ्खान-
वल च भावनावल च । अतम च, भिक्खवे, पटिसङ्खानवल ? इध,
भिक्खवे, एकच्चो इति पटिसञ्चिक्खति — ‘कायदुच्चरितस्स खो पापको १५ ३ ३५
विपाको दिद्वे चेव धम्मो अभिसम्पराय च, वचीदुच्चरितस्स खो पापको
विपाको दिद्वे चेव धम्मो अभिसम्पराय च, मनोदुच्चरितस्स खो पापको
विपाको दिद्वे चेव धम्मो अभिसम्पराय चा' ति । सो इति पटिसङ्खाय
कायदुच्चरित पहाय कायसुचरित भावेति, वचीदुच्चरित पहाय वची-
सुचरित भावेति, मनोदुच्चरित पहाय मनोसुचरित भावेति, मुद्ध अत्तान २०
परिहरति । इद वुच्चति, भिक्खवे, पटिसङ्खानवल ।

“कतम च, भिक्खवे, भावनावल ? इध, भिक्खवे, भिक्खु
विविच्चेव कामेहि, विविच्च अकुसलेहि धम्मोहि सवितक्क सविचार
विवेकज पीतिसुख पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । वितक्कविचारान
वूपसमा भज्जत्त सम्पसादन चेतसो एकोदिभाव अवितक्क अविचार २३
समाधिज पीतिसुख दुतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । पीतिया च
विरागा उपेक्खको च विहरति सतो च सम्पजानो, सुख च कायेन पटि-
सवेदेति, य त अरिया आचिक्खन्ति — ‘उपेक्खको सतिमा सुखविहारो’
ति ततिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सुखस्स च पहाना दुक्खस्स च

पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सान अत्थङ्गमा^१ अदुवखमसुख उपेक्खा-
सतिपारिसुद्धिं चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । इदं वुच्चति, भिक्खवे,
भावनावल । इमानि खो, भिक्खवे, द्वे बलानी” ति ।

४ “द्वेमा, भिक्खवे, तथागतस्स धम्मदेसना । कतमा द्वे ?
५ सङ्घित्तेन च वित्थारेन च । इमा खो, भिक्खवे, द्वे तथागतस्स धम्म-
देसना” ति ।

५ “यस्मिं, भिक्खवे, अधिकरणे आपन्नो च भिक्खु चोदको
च भिक्खु न साधुक अत्तना व अत्तान पच्चवेवसति तस्मेत्त, भिक्खवे,
अधिकरणे पाटिकङ्ख^२ दीघत्ताय खरत्ताय बाळत्ताय सबत्तिस्सति, भिक्खु
१० च न फासु विहरिस्सन्ती ति । यस्मिं च खो, भिक्खवे, अधिकरणे आपन्नो
च भिक्खु चोदको च भिक्खु साधुक अत्तना व अत्तान पच्चवेवसति तस्मेत्त,
भिक्खवे, अधिकरणे पाटिकङ्ख न दीघत्ताय खरत्ताय बाळत्ताय सबत्ति-
स्सति, भिक्खु च फासु विहरिस्सन्ती ति ।

“कथं च, भिक्खवे, आपन्नो भिक्खु साधुक अत्तना व अत्तान
१५ पच्चवेवसति ? इयं, भिक्खवे, आपन्नो भिक्खु इति पटिसञ्चिवसति —
‘अहं खो अकुसल आपन्नो कञ्चिदेव देसं कायेन । न सो भिक्खु अद्दस
अकुसल आपज्जमानं कञ्चिदेव देसं कायेन । नो चे अहं अकुसल आप-
ज्जेय्यं कञ्चिदेव देसं कायेन, न मं सो भिक्खु पस्सेय्यं अकुसल आपज्ज-
मानं कञ्चिदेव देसं कायेन । यस्मा च खो, अहं अकुसल आपन्नो कञ्चि-
२० देव देसं कायेन, तस्मा मं सो भिक्खु अद्दस अकुसल आपज्जमानं कञ्चि-
देव देसं कायेन । दित्वा च पनं मं सो भिक्खु अकुसल आपज्जमानं
कञ्चिदेव देसं कायेन अनत्तमनो ग्रहीति । अनत्तमनो समानो अनत्तमन-
यनं मं सो भिक्खु अवच । अनत्तमनवचनाहं तेन भिक्खुना युत्तो समानो
अनत्तमनो ग्रहीति । अनत्तमनो समानो परेसं आरोचेति । इति ममेव
२५ तत्थं अन्नयो अच्चगमा सुद्धायक^३ व भण्डस्मिं ति । एयं खो, भिक्खवे,
आपन्नो भिक्खु साधुक अत्तना व अत्तान पच्चवेवसति ।

“अथ च, भिक्खवे, चोदको भिक्खु साधुक अत्तना व अत्तान
पच्चवेवसति ? इयं, भिक्खवे, चोदको भिक्खु इति पटिसञ्चिवसति —
‘अयं गो भिक्खु अयुत्तन आपन्नो कञ्चिदेव देसं कायेन । अहं’ इमं

१ अत्थङ्गमा — रा० । २ पाटिकङ्ख — रा० । ३ सुद्धायक — गी०, त्या०,
रा० । ४ आहं — म० ।

भिक्षुं अद्वयं अकुमलं आपज्जमानं कञ्चिदेव देसं कायेन । नो चे अयं
 भिक्षु अकुमलं आपज्जमेय्य कञ्चिदेव देसं कायेन, नाहं इमं भिक्षुं पत्सेय्यं
 अकुमलं आपज्जमानं कञ्चिदेव देसं कायेन । यस्मा च खो, अयं भिक्षु
 अकुमलं आपन्नो कञ्चिदेव देसं कायेन, तस्मा अहं इमं भिक्षु अद्वय
 अकुमलं आपज्जमानं कञ्चिदेव देसं कायेन । दिस्वा च पत्ताहं इमं ५
 भिक्षुं अकुमलं आपज्जमानं कञ्चिदेव देसं कायेन अनत्तमनो अहोसि ।
 अनत्तमनो ममानो अत्तमनवचनाहं इमं भिक्षुं धवच्चं । अनत्तमन-
 वचनायं भिक्षु मया पुत्तो ममानो अनत्तमनो अहोमि । अनत्तमनो
 समानो परेसं आरोचेसि । इति ममेव तत्थ अच्चयो अच्चगमा मुद्धादयकं
 व मण्डस्मि ति । एवं खो, भिक्षव्वे, चोदको भिक्षु साधुकं अत्तना व १०
 अत्तानं पच्चवेक्खति ।

R 53

B. 57

“यस्मि, भिक्षव्वे, अधिकरणे आपन्नो च भिक्षु चोदको च
 भिक्षु न साधुकं अत्तना व अत्तानं पच्चवेक्खति तस्मेतं, भिक्षव्वे, अवि-
 करणे पाटिकहं दीपत्ताय खरत्ताय बाळत्ताय संवत्तिस्सति, भिक्षू च
 न फासुं विहरिस्सन्ती ति । यस्मि च खो, भिक्षव्वे, अधिकरणे आपन्नो १५
 च भिक्षु चोदको च भिक्षु साधुकं अत्तना व अत्तानं पच्चवेक्खति
 तस्मेतं, भिक्षव्वे, अधिकरणे पाटिकहं न दीपत्ताय खरत्ताय बाळत्ताय
 संवत्तिस्सति, भिक्षू च फासुं विहरिस्सन्ती” ति ।

६. अथ खो अय्यतरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसद्धमि; उप-
 सद्धमित्वा भगवता मद्धि मग्घोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वेति- २०
 मारेत्वा एकमन्तं निमीदि । एकमन्तं निसिद्धो खो सो ब्राह्मणो भगवन्तं
 एतदवोच — “को नु खो, भो गोतम, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चे
 सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उप-
 पज्जन्ती” ति ?

“अयम्वचरियाविसमचरियाहेतु खो, ब्राह्मण, एवमिधेकच्चे २५
 सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उप-
 पज्जन्ती” ति ।

“को नु खो, भो गोतम, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चे सत्ता
 कायस्स भेदा परं मरणा भुगतिं सय्यं लोकं उपपज्जन्ती” ति ?

R 56

“धम्मचरियासमचरियाहेतु खो, ब्राह्मण, एवमिधेकच्चे सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जन्ती” ति ।

“अमिक्कन्त, भो गोतम ! अमिक्कन्तं, भो गोतम ! सेय्यथापि, भो गोतम, निक्कुज्जित वा उक्कुज्जेय्य, पटिच्छन्नं वा विवरेय्य, मूहस्स
5 वा मग्ग आचिक्खेय्य, अन्धकारे वा तेलपज्जोतं धारेय्य — ‘चवसुभन्तो रूपानि दक्खन्ती’ नि, एवमेव भोता गोतमेन अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो । एसाह भवन्त’ गोतमं सरणं गच्छामि धम्मं च भिवसु-
10 राद्धं च । उपासकं म भव गोतमो धारेतु अज्जतम्मे पाणुपेत सरणं गत” ति ।

D. 50

10 ७ अथ खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उप-
सङ्कमित्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीत्ति-
सारेत्वा एकगन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्धो खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो
भगवन्त एतदवोच — “को नु खो, भो गोतम, हेतु को पच्चयो येन मिधे-
15 कच्चे सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उप-
पज्जन्ती” ति ?

“कतत्ता च, ब्राह्मण, अकतत्ता च । एवमिधेकच्चे सत्ता कायस्स
भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जन्ती” ति ।

“को पन, भो गोतम, हेतु को पच्चयो येन मिधेकच्चे सत्ता
कायस्स भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जन्ती” ति ?

20 “कतत्ता च, ब्राह्मण, अकतत्ता च । एवमिधेकच्चे सत्ता कायस्स
भेदा परं मरणा सुगतिं सगं लोकं उपपज्जन्ती” ति ।

“न गो अहं इमस्स भोतो गोतमस्स सद्धित्तेन भासितस्स वित्था-
रेन अत्थं अविभत्तस्स वित्थारेन अत्थं आजानामि । साधु मे भव गोतमो
तथा धम्मं देनेतु यथा अहं इमस्स भोतो गोतमस्स सद्धित्तेन भासितस्स
25 वित्थारेन अत्थं अविभत्तस्स वित्थारेन अत्थं आजानेय्य” ति ।

“तेन हि, ब्राह्मण, मुणाहि, माधुकं मनत्ति करोहि, भासितस्सामी”
ति । “एवं भो” ति गो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो भगवतो पच्चस्सोणि ।
भगवा एतदवोच —

“इध, ब्राह्मण, एकच्चस्स कायदुच्चरितं कत्तं होति, अकत्तं होति कायसुचरितं, वचीदुच्चरितं कत्तं होति, अकत्तं होति वचीसुचरितं, मनो-
दुच्चरितं कत्तं होति, अकत्तं होति मनोसुचरितं । एव खो, ब्राह्मण, कत्तत्ता
च अकत्तत्ता च एवमिधेकच्चे सत्ता कायस्स भेदा परं भरणं अपायं दुग्गतिं
विनिपातं निरयं उपपज्जन्ति । इध पण, ब्राह्मण, एकच्चस्स काय- 5
सुचरितं कत्तं होति, अकत्तं होति कायदुच्चरितं, वचीसुचरितं कत्तं होति,
अकत्तं होति वचीदुच्चरितं, मनोसुचरितं कत्तं होति, अकत्तं होति मनो-
दुच्चरितं । एव खो, ब्राह्मण, कत्तत्ता च अकत्तत्ता च एवमिधेकच्चे सत्ता
कायस्स भेदा परं भरणं सुग्गतिं सग्गं लोकं उपपज्जन्ती” ति ।

“अभिककन्तं भो गोतमं पे० उपासकं मं भव गोतमो धारेतु 10 B 59
अज्जतन्ने पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

अथ खो आर्यस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्ग-
मिन्त्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एवमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो
आर्यस्मन्तं आनन्दं भगवा एतदवोच — “एकसेनाह, आनन्द, अकरणीयं
वदामि कायदुच्चरितं वचीदुच्चरितं मनोदुच्चरितं” ति । 15

“यमिदं, भन्ते, भगवता एकसेनं अकरणीयं अवस्सात्तं काय-
दुच्चरितं वचीदुच्चरितं मनोदुच्चरितं तस्मिं अकरणीये कयिरमाने को
आदीनवो पाटिकह्णो” ति ?

“यमिदं, आनन्द, मया एकसेनं अकरणीयं अवस्सात्तं कायदुच्चरितं
वचीदुच्चरितं मनोदुच्चरितं तस्मिं अकरणीये कयिरमाने अयं आदीनवो 20
पाटिकह्णो — अत्ता पि अत्तानं उपवदति, अनुविच्चं विज्जूं भरहन्ति,
पापको कित्तिसहो अब्भुग्गच्छति, सम्मूहो कालं करोति, कायस्स भेदा
परं भरणं अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जति । यमिदं, आनन्द,
मया एकसेनं अकरणीयं अवस्सात्तं कायदुच्चरितं वचीदुच्चरितं मनोदुच्च-
रितं तस्मिं अकरणीये कयिरमाने अयं आदीनवो पाटिकह्णो ति । 25

“एकसेनाह, आनन्द, करणीयं वदामि कायसुचरितं वची- R 50
सुचरितं मनोसुचरितं” ति ।

“यमिदं, भन्ते, भगवता एकसेनं करणीयं अवस्सात्तं कायसुचरितं
वचीसुचरितं मनोसुचरितं तस्मिं करणीये कयिरमाने को आनिससो पाटि-
कह्णो” ति ?

“यमिद, आनन्द, मया एकसेन करणीय अक्खात कायसुचरित वचीसुचरित मनोसुचरित तस्मि करणीये कयिरमाने अय आनिससो पाटिकङ्खो – अत्ता पि अत्तान न उपवदति, अनुविच्च विञ्जू पससन्ति, कल्याणो कित्तिसद्दो अब्भुगच्छति, असम्मूहो काल करोति, कायस्स भेदा पर मरणा सुगतिं सग्ग लोक उपपज्जति । यमिद, आनन्द, मया एकसेन करणीय अक्खात कायसुचरित वचीसुचरित मनोसुचरित तस्मि करणीये कयिरमाने अय आनिससो पाटिकङ्खो” ति ।

६ “अकुसल, भिक्खवे, पजहथ । सक्का, भिक्खवे, अकुसल पजहितु । नो चेद, भिक्खवे, सक्का अभविस्स अकुसल पजहितु, नाह एव वदेय्य – ‘अकुसल, भिक्खवे, पजहथा’ ति । यस्मा च खो, भिक्खवे, सक्का अकुसल पजहितु तस्माह एव वदामि – ‘अकुसल, भिक्खवे, पजहथा’ ति । अकुसल च हिद, भिक्खवे, पहीन अहिताय दुक्खाय सवत्तेय्य नाह एव वदेय्य – ‘अकुसल, भिक्खवे, पजहथा’ ति । यस्मा च खो, भिक्खवे, अकुसल पहीन हिताय सुखाय सवत्तति तस्माह एव वदामि – ‘अकुसल, भिक्खवे, पजहथा’ ति ।

“कुसल, भिक्खवे, भावेथ । सक्का, भिक्खवे, कुसल भावेतु । नो चेद, भिक्खवे, सक्का अभविस्स कुसल भावेतु, नाह एव वदेय्य – ‘कुसल भिक्खवे भावेथा’ ति । यस्मा च खो, भिक्खवे, सक्का कुसल भावेतु तस्माह एव वदामि – ‘कुसल, भिक्खवे, भावेथा’ ति । कुसल च हिद, भिक्खवे, भावित अहिताय दुक्खाय सवत्तेय्य, नाह एव वदेय्य – ‘कुसल, भिक्खवे, भावेथा’ ति । यस्मा च खो, भिक्खवे, कुसल भावित हिताय सुखाय सवत्तति तस्माह एव वदामि – ‘कुसल, भिक्खवे, भावेथा’ ति ।

१० “द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तर-धानाय सवत्तन्ति । कतमे द्वे ? दुन्निक्खित्त च पदव्यञ्जन’ अत्थो च दुप्पतीतो । दुन्निक्खित्तस्स, भिक्खवे, पदव्यञ्जनस्स अत्थो पि दुप्पयो होति । इमे खो, भिक्खवे, द्वे धम्मा सद्धम्मस्स सम्मोसाय अन्तरधानाय सवत्तन्ती” ति ।

११ “द्वे मे, भिक्खवे, धम्मा सद्धम्मस्स ठितिया असम्मोसाय अन्तरधानाय सवत्तन्ति । कतमे द्वे ? सुनिक्खित्त च पदव्यञ्जन अत्थो

च मुनीतो । सुनिर्विस्वत्तस्स, भिक्खवे, पदव्यञ्जनस्स अत्थो पि सुनयो
होति । इमे खो, भिक्खवे, द्वे चम्मा सद्धम्भस्स ठितिया असम्भोसाय
अनन्तरधानाय सवत्तन्ती” ति ।

३. वालवग्गो

१ “द्वेमे, भिक्खवे, वासा । कतमे द्वे ? यो च अच्चय अच्च-
यतो न पस्सति, यो च अच्चय देसेन्तस्स यथाधम्म नप्पटिग्गहाति” । ५
इमे खो, भिक्खवे, द्वे वासा ति ।

“द्वेमे, भिक्खवे, पण्डिता । कतमे द्वे ? यो च अच्चय अच्च-
यतो पस्सति, यो च अच्चय देसेन्तस्स यथाधम्म पटिग्गहाति ? इमे
खो, भिक्खवे, द्वे पण्डिता” ति । D 61

२ “द्वेमे, भिक्खवे, तथागत अट्ठाचिक्खन्ति । कतमे द्वे ? 10
बुद्धो वा दोसन्तरो, सद्धो वा दुग्गहितेन । इमे खो, भिक्खवे, द्वे तथागत
अट्ठाचिक्खन्ती” ति ।

३ “द्वेमे, भिक्खवे, तथागत अट्ठाचिक्खन्ति । कतमे द्वे ?
यो च अभासित अलपित तथागतेन भासित लपित तथागतेना ति
दीपेति, यो च भासित लपित तथागतेन अभासित अलपित तथागतेना 15
ति दीपेति । इमे खो, भिक्खवे, द्वे तथागत अट्ठाचिक्खन्ती ति ।

“द्वेमे, भिक्खवे, तथागत नाट्ठाचिक्खन्ति । कतमे द्वे ? यो
च अभासित अलपित तथागतेन अभासित अलपित तथागतेना ति दीपेति,
यो च भासित लपित तथागतेन भासित लपित तथागतेना ति दीपेति ।
इमे खो, भिक्खवे, द्वे तथागत नाट्ठाचिक्खन्ती” ति । 20

४ “द्वेमे, भिक्खवे, तथागत अट्ठाचिक्खन्ति । कतमे द्वे ?
यो च नेय्यत्थ सुत्तन्त नीतत्थो मुत्तन्तो ति दीपेति, यो च नीतत्थ मुत्तन्त
नेय्यत्थो सुत्तन्तो ति दीपेति । इमे खो, भिक्खवे, द्वे तथागत अभा-
चिक्खन्ती” ति ।

५ “द्वेमे, भिक्खवे, तथागत नाट्ठाचिक्खन्ति । कतमे द्वे ? 25
यो च नेय्यत्थ सुत्तन्त नेय्यत्थो मुत्तन्तो ति दीपेति, यो च नीतत्थ मुत्तन्त

नीतत्थो सुत्तन्तो ति दीपेति । इमे खो, भिक्खवे, द्वे तथागत नाग्भा-
चिवस्सन्ती" ति ।

६ "पटिच्छन्नकम्मन्तस्स, भिक्खवे, द्विन्न गतीन अञ्जतरा
गति पाटिकह्वा — निरयो वा तिरच्छानयोनि वा ति । अप्पटिच्छन्न-
५ कम्मन्तस्स, भिक्खवे, द्विन्न गतीन अञ्जतरा गति पाटिकह्वा — देवा वा
मनुस्सा वा" ति ।

B 62

७ "मिच्छादिट्ठिकस्स, भिक्खवे, द्विन्न गतीन अञ्जतरा गति
पाटिकह्वा — निरयो वा तिरच्छानयोनि वा" ति ।

८ "सम्मादिट्ठिकस्स, भिक्खवे, द्विन्न गतीन अञ्जतरा गति
१० पाटिकह्वा — देवा वा मनुस्सा वा" ति ।

९ "दुस्सीलस्स, भिक्खवे, द्वे पटिग्गाहा — निरयो वा
तिरच्छानयोनि वा । सीलवतो, भिक्खवे, द्वे पटिग्गाहा^१ — देवा वा मनुस्सा
वा" ति ।

१० "द्वाह, भिक्खवे, अत्थवसे सम्पस्समानो अरञ्जवन-
१५ पत्थानि^२ पन्तानि सेनासनानि पटिसेवामि । कतमे द्वे ? अत्तनो च
दिट्ठघम्मसुलविहार सम्पस्समानो, पच्छिम च जगत अनुकम्पमानो ।
इमे खो ग्रह, भिक्खवे, द्वे अत्थवसे सम्पस्समानो अरञ्जवनपत्थानि
पन्तानि सेनासनानि पटिसेवामी" ति ।

११ "द्वे मे, भिक्खवे, घम्मा विज्जाभागिया । कतमे द्वे ?
२० समथो च विपस्सना च । समथो, भिक्खवे, भावितो कमत्थमनुभोति ?
चित्त भावीयति । चित्त भावित कमत्थमनुभोति ? यो रागो सो गही-
यति । विपस्सना, भिक्खवे, भाविता कमत्थमनुभोति ? पञ्जा भावी-
यति । पञ्जा भाविता कमत्थमनुभोति ? या अविज्जा सा गहीयति ।
रागुपयिकलिट्ठ वा, भिक्खवे, चित्त न विमुञ्चति, अविज्जुपयिकलिट्ठा
२५ वा पञ्जा न भावीयति । इति^३ खो, भिक्खवे, रागविरागा चेतोविमुत्ति,
अविज्जाविरागा पञ्जाविमुत्ती" ति ।

—o—

४. समचित्तवग्गो

१ “असप्पुरिसभूमिं च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि’ सप्पुरिसभूमिं च । त सुणाथ, साधुक मनसि करोथ । भासिस्तामी” ति । “एव भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच —

“कतमा च, भिक्खवे, असप्पुरिसभूमिं ? असप्पुरिसो, भिक्खवे, अकतञ्जू होति अकतवेदी । अस्मि हेत, भिक्खवे, उपञ्जात यदिद 5 अकतञ्जुता अकतवेदिता । केवला एसा, भिक्खवे, असप्पुरिसभूमि यदिद अकतञ्जुता अकतवेदिता । सप्पुरिसो च खो, भिक्खवे, वनञ्जू होति कतवेदी । स्मि हेत, भिक्खवे, उपञ्जात यदिद कतञ्जुता कतवेदिता । केवला एसा, भिक्खवे, सप्पुरिसभूमि यदिद कतञ्जुता कतवेदिता” ति ।

२ “द्विताह, भिक्खवे, न सुप्पत्तिकार वदामि । कतमेस द्वि ? मातु च पितु च । एकेन, भिक्खवे, असेन मातर परिहरेय्य, एवेन असेन पितर परिहरेय्य वस्ससतायुको वस्ससतजीवी सो च नेम’ उच्छादनपरि- 10 मद्दन्हापनसम्वाहनेन । ते च तत्थेव मुत्तकरीस चजेय्यु । न त्वेव, भिक्खवे, मातापितून कत वा होति पटिक्ख’ वा । इमिस्मा च, भिक्खवे, महापथविद्या पट्ठतरत्तस्तनाय’ मातापितरो इस्मराधिगच्चे रज्जे पत्तिट्ठा- पेय्य, न त्वेव, भिक्खवे, मातापितून कत वा होति पटिक्ख वा । त किस्म हेतु ? बहुकारा, भिक्खवे, मातापितरो पुत्तान आपादका पोसका इमस्म लोकस्स इस्सेतारो । यो च खो, भिक्खवे, मातापितरो अस्मद्वे सद्धा- 20 सम्पदाय समादपेति निवेसेति पत्तिट्ठापेति, दुस्सीले सीलसम्पदाय समाद- पेति निवेसेति पत्तिट्ठापेति, मच्छरी चागसम्पदाय समादपेति निवेसेति पत्तिट्ठापेति, दुप्पञ्जे पञ्जाम्पदाय समादपेति निवेसेति पत्तिट्ठापेति, एतावता खो, भिक्खवे, मातापितून कत च होति पटिक्ख चा” ति ।

३ अथ खो अञ्जतरो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपमङ्गमि, उप- सङ्गमित्वा भगवता तद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय वथ पे० एकमन्त 25 निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच — “वित्रादी भव गेतमो किमकवायी” ति ?

“किरियवादी चाह, ब्राह्मण, अकिरियवादी चा” ति ।

“यथाकथं पन भव गोतमो किरियवादी च अकिरियवादी चा” ति ?

“अकिरिय खो, अह, ब्राह्मण, वदामि कायदुच्चरितस्स चची-
दुच्चरितस्स मनोदुच्चरितस्स, अनेकविहितान पापकान अकुसलान
धम्मान अकिरिय वदामि । किरिय च खो अह, ब्राह्मण, वदामि काय-
सुचरितस्स चचीसुचरितस्स मनोसुचरितस्स, अनेकविहितान कुसलान
धम्मान किरिय वदामि । एव खो अह, ब्राह्मण, किरियवादी च अकिरिय-
वादी चा” ति ।

“अभिवकन्त, भो गोतम पे० उपासक म भव गोतमो धारेतु
अज्जतग्गे पाणुपेत सरण गत” ति ।

४ अथ खो अनाथपिण्डको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्कमि,
उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिप्पो
खो अनाथपिण्डको गहपति भगवन्त एतदवोच — “कति नु खो, भन्तो,
लोके दक्खिण्य्या, कत्थ च दान दातव्व” ति ?

“द्वे खो, गहपति, लोके दक्खिण्य्या — सेखो च असेखो च ।
इमे खो, गहपति, द्वे लोके दक्खिण्य्या, एत्थ च दान दातव्व” ति ।

इदमवोच भगवा । इदं वत्वान् सुगतो अथापर एतदवोच सत्था —

“सेखो असेखो च इमस्मि लोके,

आहुनेय्या यजमानान होन्ति ।

ते उज्जुभूता कायेन, वाचाय उद चेतसा ।

सैत्तं व यजमानान, एत्थ दिन्न महप्फल” ति ॥

५ एव मे सुत । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने
अनाथपिण्डवस्स आरामे । तेन खो पन समयेन आयस्सा सारिपुत्तो
सावत्थिय विहरति पुच्चारामे मिगारमातुपासादे । तत्र खो आयस्सा
सारिपुत्तो भिक्षू आमन्तेसि — “आवुसो भिक्षवे” ति । “आवुसो” ति
खो ते भिक्षू आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसु । आयस्सा सारिपुत्तो
एतदवोच — “अज्जत्तसयोजनं च, आवुसो, पुग्गलं देसेस्सामि वहिद्धा-

सयोजनं च । तं सुणाय, साधुकं मनसि करोथ, भासिस्सामी” ति ।
 “एवमावुसो” ति सो ते भिक्षु आयस्मतो सारिपुत्तस्स पञ्चस्सोसु ।
 आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच — “कतमो चावुसो, अज्झत्तसयोजनो
 पुगलो ? इधावुसो, भिक्षु सीलवा होति, पातिमोक्खसवरसवुतो
 बिहरति आचारगोचरसम्पन्नो, अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय
 सिक्खति सिक्खापदेसु । सो कायस्स भेदा परं मरणा अज्झत्तरं देव-
 निकायं उपपज्जति । सो ततो चुतो आगामी होति, अनागन्ता इत्यत्त ।
 अयं बुच्चति, आवुसो, अज्झत्तसयोजनो पुगलो आगामी होति, अनागन्ता
 इत्यत्त ।

“कतमो चावुसो, बहिद्दासयोजनो पुगलो ? इधावुसो, भिक्षु
 सीलवा होति, पातिमोक्खसवरसवुतो बिहरति आचारगोचरसम्पन्नो,
 अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । सो
 अज्झत्तरं सन्तं चेतोविमुत्तिं उपसम्पज्जं बिहरति । सो कायस्स भेदा
 परं मरणा अज्झत्तरं देवनिकायं उपपज्जति । सो ततो चुतो अनागामी
 होति, अनागन्ता इत्यत्त । अयं बुच्चतावुसो, बहिद्दासयोजनो पुगलो
 अनागामी होति, अनागन्ता इत्यत्त ।

“पुन च परं, भिक्षवे, सीलवा होति पे० समादाय सिक्खति
 सिक्खापदेसु । सो कामानयेव निज्झिदाय विरागाय निरोधाय पटिपन्नो
 होति । सो भवानयेव निज्झिदाय विरागाय निरोधाय पटिपन्नो होति ।
 सो तण्हाक्खयाय पटिपन्नो होति । सो लोभक्खयाय पटिपन्नो होति ।
 सो कायस्स भेदा परं मरणा अज्झत्तरं देवनिकायं उपपज्जति । सो ततो
 चुतो अनागामी होति, अनागन्ता इत्यत्त । अयं बुच्चतावुसो, बहिद्दा-
 सयोजनो पुगलो अनागामी होति, अनागन्ता इत्यत्त” ति ।

अथ सो सम्बहुला समचित्ता देवता येन भगवा तेनुपसङ्गमिसु,
 उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठमु । एकमन्तं ठिना
 सो ता देवता भगवन्तं एतदवोचु — “एसो, भन्ते, आयस्मा सारिपुत्तो
 पुट्ठारामे निगारमानुपासादे भिक्खूनं अज्झत्तसयोजनं च पुगलं देनेति
 बहिद्दासयोजनं च । हट्ठा, भन्ते, परित्ता । साधु, भन्ते, भगवा येनायस्मा
 सारिपुत्तो तेनुपसङ्गमतु अनुकम्पं उपादाया” ति । अचिवामेसि भगवा

तुण्हीभावेन^१ । अथ खो भगवा - सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मि-
 ङ्गित^२ वा बाह पसारेय्य, पसारित वा बाह सम्मिञ्जेय्य, एवमेव -
 जेतवने अन्तरहितो पुब्बारामे मिगारमातुपासादे आयस्मतो सारिपुत्तस्स
 सम्मुखे^३ पातुरहोसि । निसीदि भगवा पञ्जत्ते आसने । आयस्मा पि
 खो सारिपुत्तो भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त
 निसिन्न खो आयस्मन्त सारिपुत्त भगवा एतदवोच -

“इध, सारिपुत्त, सम्बहुला समचित्ता देवता येनाह तेनु-
 पसङ्कमित्तु, उपसङ्कमित्वा म अभिवादेत्वा एकमन्त अट्ठसु । एकमन्त
 ठिता खो, सारिपुत्त, ता देवता म एतदवोचु - ‘एसो, भन्ते, आयस्मा
 सारिपुत्तो पुब्बारामे मिगारमातुपासादे भिक्खून अज्झत्तसमोजन च पुग्गल
 देसेति वहिद्धासयोन्न च । हट्ठा, भन्ते, परिसा । साधु, भन्ते, भगवा
 येन आयस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्कमतु अनुकम्प उपादाया’ ति । ता खो
 पन, सारिपुत्त, देवता दस पि हुत्वा बीस^४ पि हुत्वा तिस पि हुत्वा
 चत्तालीस^५ पि हुत्वा पञ्जास पि हुत्वा सट्ठि पि हुत्वा आरगकोटि-
 नितुदनमत्ते पि तिट्ठन्ति, न च अञ्जमञ्ज व्याबाधेन्ति । सिया खो पन,
 सारिपुत्त, एवमस्स - ‘तत्थ नून तास देवतान तथा चित्त भावित येन
 ता देवता दस पि हुत्वा बीस पि हुत्वा तिस पि हुत्वा चत्तालीस पि हुत्वा
 पञ्जास पि हुत्वा सट्ठि पि हुत्वा आरगकोटिनितुदनमत्ते पि तिट्ठन्ति न
 च अञ्जमञ्ज व्याबाधेन्ती’ ति । न खो पनेत, सारिपुत्त, एव दट्ठब्ब ।
 इधेव खो, सारिपुत्त, तास देवतान तथा चित्त भावित, येन ता देवता दस
 पि हुत्वा पे० न च अञ्जमञ्ज व्याबाधेन्ति’ । तस्मातिह, सारिपुत्त,
 एव सिक्खितब्ब - ‘सन्तिन्द्रिया भविस्साम सन्तमानसा’ ति । एव हि वो,
 सारिपुत्त, सिक्खितब्ब । सन्तिन्द्रियान हि वो, सारिपुत्त, सन्तमानसान
 सन्तयेव कायकम्म भविस्सति सन्त वचीकम्म सन्त मनोकम्म । सन्तयेव
 उपहार उपहरिस्साम सन्नहाचारीसू’ ति । एव हि वो, सारिपुत्त, सिक्खि-
 तब्ब । अनस्सु खो, सारिपुत्त, अञ्जतित्थिया परिव्वाजका ये इम
 धम्मपरियाय न अस्सोसु’ ति ।

६ एव मे सुत । एक समय आयस्मा सहाकच्चानो वरणाय
 विहरति भद्दसारितीरे^६ । अथ खो आरामदण्डो ब्राह्मणो येनायस्मा महा-

१ तुण्ही - स्या० । २ सम्मिञ्जित - म०, स्या०, रो० । ३ मुखे - रा० ।
 ४ बीसति - सी०, स्या०, रो० । ५ चत्तालीस - स्या०, चत्तारीस - सी०, रो० ।
 ६ व्याबाधेन्ति - रो० । ७ बद्धमद्वीरे - सी०, स्या०, रो० ।

कञ्चानो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा आयस्मता महाकञ्चानेन सद्धि
सम्भोदि । सम्भोदनीय कथं सारणीयं वोतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिद्धो खो आरामदण्डो ब्राह्मणो आयस्मन्तं महाकञ्चानं
एतदवोच — “को नु खो, भो कञ्चान, हेतुं को पञ्चयो येन खत्तिया पि
खत्तियेहि विवदन्ति, ब्राह्मणा पि ब्राह्मणेहि विवदन्ति, गृहपतिका पि
गृहपतिकेहि विवदन्ती” ति ?

“कामरागाभिनिवेशविनिवन्धपलिगेधपरियुद्धानज्ज्ञोसानहेतुं खो,
ब्राह्मण, खत्तिया पि खत्तियेहि विवदन्ति, ब्राह्मणा पि ब्राह्मणेहि
विवदन्ति, गृहपतिका पि गृहपतिकेहि विवदन्ती” ति ।

“को पन, भो कञ्चान, हेतुं को पञ्चयो येन समणा पि समणेहि
विवदन्ती” ति ?

“दिट्ठिरागाभिनिवेशविनिवन्धपलिगेधपरियुद्धानज्ज्ञोसानहेतुं खो,
ब्राह्मण, समणा पि समणेहि विवदन्ती” ति ।

“अत्थि पन, भो कञ्चान, कोचिं लोकस्मिं यो इमं चेव
कामरागाभिनिवेशविनिवन्धपलिगेधपरियुद्धानज्ज्ञोसानं समतिव्वन्तो,
इमं च दिट्ठिरागाभिनिवेशविनिवन्धपलिगेधपरियुद्धानज्ज्ञोसानं समति-
व्वन्तो” ति ?

“अत्थि, ब्राह्मण, लोकस्मिं यो इमं चेव कामरागाभिनिवेश-
विनिवन्धपलिगेधपरियुद्धानज्ज्ञोसानं समतिव्वन्तो, इमं च दिट्ठिरागाभि-
निवेशविनिवन्धपलिगेधपरियुद्धानज्ज्ञोसानं समतिव्वन्तो” ति ।

“को पन सो, भो कञ्चान, लोकस्मिं यो इमं चेव कामरागा-
भिनिवेशविनिवन्धपलिगेधपरियुद्धानज्ज्ञोसानं समतिव्वन्तो, इमं च दिट्ठि-
रागाभिनिवेशविनिवन्धपलिगेधपरियुद्धानज्ज्ञोसानं समतिव्वन्तो” ति ?

“अत्थि, ब्राह्मण, पुरत्थिमेसु जनपदेषु सावत्थिं नागं नगरं ।
तत्थिं सो भगवा एतरहिं विहरति अरहं सम्मासम्बुद्धो । सो हि, ब्राह्मण, 25
भगवा इमं चेव कामरागाभिनिवेशविनिवन्धपलिगेधपरियुद्धानज्ज्ञोमानं
समतिव्वन्तो, इमं च दिट्ठिरागाभिनिवेशविनिवन्धपलिगेधपरियुद्धानज्ज्ञो-
मानं समतिव्वन्तो” ति ।

एव वृत्ते आरामदण्डो ब्राह्मणो उद्दामामना एवम उत्तरामन्तं
वस्तिवा दक्खिणं जाणुमण्डलं पयवियं निहन्त्वा येन भगवा तेनज्जालिं 30
पणामेत्वा तिकपत्तुं उदानं उदामेगि —

B. 68

“नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्भासम्बुद्धस्स, नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्भासम्बुद्धस्स, नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्भासम्बुद्धस्स । यो हि सो भगवा इमं चेव कागरागाभिनिवेसविनिवन्धपत्ति; गेधपरियुद्धानज्झोसान समतिककन्तो, इमं च दिट्ठिरागाभिनिवेसविनि-
5 वन्धपत्तिगेधपरियुद्धानज्झोसानं समतिककन्तो ति ।

“अभिककन्तं, भो कच्चान, अभिककन्तं, भो कच्चान ! सेय्य-
थापि, भो कच्चान, निककुज्जितं वा उक्कुज्जेय्य, पटिच्छन्नं वा विवरेय्य,
मूहस्स वा मग्गं आचिक्खेय्य, अन्धकारे वा तेलपज्जोतं धारेय्य — ‘वक्खु-
मन्तो रूपानि दग्खन्ती’ ति, एवमेवं भोता कच्चानेन अनेकपरियायेन
10 धम्मो पकासितो । एसाहं, भो कच्चान, तं भवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि
धम्मं च भिक्खुसङ्घं च । उपासकं मं भव कच्चानो धारेतु अज्जतग्गे
पाणूपेतं सरणं गत” ति ।

७ एक समयं आयस्मा महाकच्चानो मधुरायं विहरति गुन्धा-
वने^१ । अथ खो कन्दरायनो ब्राह्मणो येनायस्मा महाकच्चानो तेनुपसङ्गमि,
15 उपसङ्गमित्वा आयस्मता महाकच्चानेन सद्धि ...पे०... एकमन्तं नितिसो
खो कन्दरायनो ब्राह्मणो आयस्मन्तं महाकच्चानं एतदबोध — “सुतं मेतं,
भो कच्चान, ‘न समणो कच्चानो ब्राह्मणे जिण्णे बुद्धे महल्लके अद्दगते
वयोअनुप्पत्ते अभिवादेति वा पच्चुट्ठेति वा आसनेन वा निमन्तेती’ ति ।
तयिदं, भो कच्चान, तथेव ? न हि भवं कच्चानो ब्राह्मणे जिण्णे बुद्धे
20 महल्लके अद्दगते वयोअनुप्पत्ते अभिवादेति वा पच्चुट्ठेति वा आसनेन
वा निमन्तेति । तयिदं, भो कच्चान, न सम्पन्नमेवा” ति ।

R 68

“अत्थि, ब्राह्मण, तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्भा-
सम्बुद्धेन बुद्धभूमि^२ च अवसाता दहरभूमि च । बुद्धो चे पि, ब्राह्मण,
होति आसीतिको वा नावुतिको व वस्ससत्तिको वा जातिया, सो च कामे
परिभुज्जति काममज्झावरति^३ कामपरिळाहेन परिड्ढ्हति कामविष-
॥ क्केहि खज्जति कामपरिमेसनाय उस्सुको । अथ खो सो वालो^४ न येरो-
त्वेव^५ सद्दयं गच्छति । दहरो चे पि, ब्राह्मण, होति युवा सुसुकाळकेसो
भद्रेन^६ योव्वनेन समन्नागतो पठ्ठेन वयसा । सो च न कामे परिभुज्जति

B. 69

१. भगवन्त — सी०, रो० । २. गुन्धवने — सी०; गुन्धानने — रो० । ३. बुद्धिभूमि —
स्या० । ४. कामगज्जो वसति — स्या०, रो० । ५-२. आवलो त्वेव — सी०, रो० । ६. भद्रेन —
रो० ।

न काममज्जायसति, न कामपरिच्छाहेन परिद्वहति, न कामवितक्केहि खज्जति, न कामपरियेसनाय उम्मुको । अथ खो सो पण्डितो येरोत्वेव सङ्ख्येय गच्छती" ति ।

एव वुत्ते कन्दरायनो ब्राह्मणो उट्ठायागना एकम् उत्तरामङ्ग करित्वा दहरान सत' भिक्षून पादे सिग्सा वन्दति — "बुद्धा भवन्तो, 5 बुद्धभूमिय ठिना । दहरा मय, दहरभूमिय ठिना" ति ।

"अभिक्षन्त, भो कच्चान पे० रुपामक्क म भव कच्चानो धारेतु अज्जनग्गे पाणुपेत सरण गत" ति ।

८ "यस्मि, भिक्षवे, समये चोरा वलवन्तो होन्ति, राजानो तस्मि समये दुव्वला होन्ति । तस्मि, भिक्षवे, समये रज्जो न फामु 10 होति अतियातु वा निव्यातु वा पच्चन्तिमे वा जनपदे अनुमज्जातु । ब्राह्मणगृहपतिकाम पि तस्मि समये न फामु होति अतियातु वा निव्यातु वा बाहिरानि वा कम्मन्तानि पटिवेस्सितु । एवमेव खो, भिक्षवे, यस्मि समये पापभिक्षू वलवन्तो होन्ति, पेसला भिक्षू तस्मि समये दुव्वला होन्ति । तस्मि, भिक्षवे, समये पेसला भिक्षू तुण्हीभूता तुण्हीभूता व 15 सङ्खमज्जे सङ्खसायन्ति पच्चन्तिमे वा जनपदे अज्जन्ति । तयिद, भिक्षवे, होति बहुजनहिताय बहुजानुत्थाय, वहुनो जनस्स अनत्याय अहिताय दुक्खाय देवमनुत्सान ।

"यस्मि, भिक्षवे, समये राजानो वलवन्तो होन्ति, चोरा तस्मि समये दुव्वला होन्ति । तस्मि, भिक्षवे, समये रज्जो फामु होति अति- 20 यातु वा निव्यातु वा पच्चन्तिमे वा जनपदे अनुमज्जातु । ब्राह्मणगृहपति- काम पि तस्मि समये फामु होति अतियातु वा निव्यातु वा बाहिरानि वा कम्मन्तानि पटिवेस्सितु । एवमेव खो, भिक्षवे, यस्मि समये पेसला भिक्षू वलवन्तो होन्ति, पापभिक्षू तस्मि समये दुव्वला हान्ति । तस्मि, भिक्षवे, समये पापभिक्षू तुण्हीभूता तुण्हीभूता व सङ्खमज्जे सङ्खसायन्ति, 25 येन वा एन तेन पक्कमन्ति । तयिद, भिक्षवे, होति बहुजनहिताय बहुजनमुत्थाय, वहुनो जनस्स अत्याय हिताय दुक्खाय देवमनुत्सान ' ति ।

९ "द्विताह, भिक्षवे, मिच्छापटिपत्ति न वण्णेमि, गिहिम्म वा प'रजितम्मा वा । गिही वा, भिक्षवे, प'रजितो वा मिच्छापटिपत्तो मिच्छापटिपत्ताधिररणहेतु न आराधरो होति जाय धम्म वुत्त । 30

“द्विन्नाह, भिक्खवे, सम्मापटिपत्तिं वण्णेमि, गिहिस्स वा पव्व-
जितस्स वा । गिही वा, भिक्खवे, पव्वजितो वा सम्मापटिपन्नो सम्मा-
पटिपत्ताधिकरणहेतु आराधको होति जाय घम्म कुसल” ति ।

- १० “ये ते, भिक्खवे, भिक्खू दुग्गहितेहि सुत्तन्तेहि व्यञ्जन-
५ प्पतिरूपकेहि अत्थ च घम्म च पटिवाहन्ति ते, भिक्खवे, भिक्खू बहुजना-
हिताय पटिपन्ना बहुजनासुखाय, बहुनो जनस्स अनत्थाय अहिताय दुक्खाय
देवमनुस्सान । बहु च ते, भिक्खवे, भिक्खू अपुञ्ज पसवन्ति, ते विम
सद्वम्म अन्तरधापेन्ति ।

- “ये ते, भिक्खवे, भिक्खू सुग्गहितेहि सुत्तन्तेहि व्यञ्जानप्पति-
१० रूपकेहि अत्थ च घम्म च अनुसोमेन्ति ते, भिक्खवे, भिक्खू बहुजनहिताय
पटिपन्ना बहुजनसुखाय, बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देवमनु-
स्सान । बहु च ते, भिक्खवे, भिक्खू पुञ्ज पसवन्ति, ते विम सद्वम्म
उपेन्ती” ति ।

५. परिसवग्गो

- R 70 १ “द्वेमा, भिक्खवे, परिसा । कतमा द्वे ? उत्ताना च
१५ परिसा गम्भीरा च परिसा । कतमा च, भिक्खवे, उत्ताना परिसा ?
इध, भिक्खवे, यस्स परिसाय भिक्खू उद्धता होन्ति उन्नळा चपला मुखरा
विकिण्णवाचा मुट्ठस्सती असम्पजाना असमाहिता विग्गन्तचित्ता पाक-
तिन्द्रिया । अयं बुच्चति, भिक्खवे, उत्ताना परिसा ।

- “कतमा च, भिक्खवे, गम्भीरा परिसा ? इध, भिक्खवे, यस्स
२० परिसाय भिक्खू अनुद्धता होन्ति गनुन्नळा अचपला अमुखरा अविकिण्ण-
वाचा उपट्ठितस्सती सम्पजाना समाहिता एकग्गचित्ता सबुतिन्द्रिया । अयं
बुच्चति, भिक्खवे, गम्भीरा परिसा । इमा स्तो, भिक्खवे, द्वे परिसा ।
एतदग्ग, भिक्खवे, इमास द्विन्न परिसान यदिदं गम्भीरा परिसा” ति ।

- २ “द्वेमा, भिक्खवे, परिसा । कतमा द्वे ? वग्गा च परिसा
२५ समग्गा च परिसा । कतमा च, भिक्खवे, वग्गा परिसा ? इध, भिक्खवे,
यस्स परिसाय भिक्खू भण्डनजाता कलहजाता विवादापत्ता अञ्जमञ्ज
मुखसत्तीहि वितुदन्ता विहरन्ति । अयं बुच्चति, भिक्खवे, वग्गा परिसा ।

“कतमा च, भिक्खवे, समग्गा परिस्सा ? इध, भिक्खवे, यस्स परिस्साय भिक्खू समग्गा सम्मोदमाना अविवदमाना खीरोदकीभूता अज्जमज्ज पियवक्खूहि तम्पस्सन्ना विहरन्ति । अयं बुच्चति, भिक्खवे, समग्गा परिस्सा ।

“इमा खो, भिक्खवे, द्वे परिस्सा । एतदग्ग, भिक्खवे, इमात् ५
द्विअं परिस्सानं यदिदं समग्गा परिस्सा” ति ।

३ “द्वेमा, भिक्खवे, परिस्सा । कतमा द्वे ? अन्नग्गवती च परिस्सा अन्नग्गवती च परिस्सा । कतमा च, भिक्खवे, अन्नग्गवती परिस्सा ? १०
इध, भिक्खवे, यस्स परिस्साय येरा भिक्खू वाहुलिका होन्ति मायलित्ता, ओक्कगणे पुब्बङ्गमा, पविवेके निक्खित्तघुरा, न विरिय आरभन्ति १०
अप्पत्तस्स पत्तिया अन्नधिगतस्स अधिगमाय असच्छिन्नतस्स सच्छि-
किरियाय । तेस पच्छिमा जन्ता दिट्ठानुगतिं आपज्जति । सा पि होति
वाहुलिका सायलित्ता, ओक्कगणे पुब्बङ्गमा, पविवेके निक्खित्तघुरा, न
विरिय आरभति अप्पत्तस्स पत्तिया अन्नधिगतस्स अधिगमाय असच्छि-
कतस्स सच्छिकिरियाय । अयं बुच्चति, भिक्खवे, अन्नग्गवती परिस्सा । १५

“कतमा च, भिक्खवे, अन्नग्गवती परिस्सा ? इध, भिक्खवे, यस्स परिस्साय येरा भिक्खू न वाहुलिका होन्ति न मायलित्ता, ओक्कगणे निक्खित्त-
घुरा, पविवेके पुब्बङ्गमा, विरिय आरभन्ति अप्पत्तस्स पत्तिया अन्नधि-
गतस्स अधिगमाय असच्छिन्नतस्स सच्छिकिरियाय । तेस पच्छिमा जन्ता १०
दिट्ठानुगतिं आपज्जति । सा पि होति न वाहुलिका न सायलित्ता, ओक्कग-
णे न निक्खित्तघुरा, पविवेके पुब्बङ्गमा, विरिय आरभति अप्पत्तस्स १०
पत्तिया अन्नधिगतस्स अधिगमाय असच्छिन्नतस्स सच्छिकिरियाय । अयं
बुच्चति, भिक्खवे, अन्नग्गवती परिस्सा । इमा खो, भिक्खवे, द्वे परिस्सा । १५
एतदग्ग, भिक्खवे, इमानं द्विअं परिस्सानं यदिदं अन्नग्गवती परिस्सा” ति ।

४. “द्वेमा, भिक्खवे, परिस्सा । कतमा द्वे ? अन्नग्गि च परिस्सा २५
अरिया च परिस्सा । कतमा, भिक्खवे, अन्नग्गि परिस्सा ? इध,
भिक्खवे, यस्स परिस्साय भिक्खू ‘इदं दुक्खं’ ति ययाभूत्तं नप्पजानन्ति,
‘अयं दुक्खं तमुदयो’ ति ययाभूत्तं नप्पजानन्ति, ‘अयं दुक्खं निगोरो’ ति २५
ययाभूत्तं नप्पजानन्ति, ‘अयं दुक्खं निगोदधानिनी पटिपदा’ ति ययाभूत्तं
नप्पजानन्ति । अयं बुच्चति, भिक्खवे, अन्नग्गि परिस्सा । ३०

“कतमा च, भिक्खवे, अरिया परिसा ? इध, भिक्खवे, यस्स परिसाय भिक्खू ‘इदं दुक्ख’ ति यथाभूतं पजानन्ति, ‘अयं दुक्खसमुदयो’ ति यथाभूतं पजानन्ति, ‘अयं दुक्खनिरोधो’ ति यथाभूतं पजानन्ति, ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानन्ति । अयं बुच्चति, भिक्खवे, अरिया परिसा । इमा खो, भिक्खवे, द्वे परिसा । एतदग्गं, भिक्खवे, इमासं द्विन्नं परिसानं यदिदं अरिया परिसा” ति ।

५ “द्वेमा, भिक्खवे, परिसा । कतमा द्वे ? परिसाकसटो^१ च परिसामण्डो च । कतमो च, भिक्खवे, परिसाकसटो ? इध, भिक्खवे, यस्स परिसाय भिक्खू छन्दागतिं गच्छन्ति, दोसागतिं गच्छन्ति, मोहागतिं गच्छन्ति, भयागतिं गच्छन्ति । अयं बुच्चति, भिक्खवे, परिसाकसटो ।

“कतमो च, भिक्खवे, परिसामण्डो ? इध, भिक्खवे, यस्स परिसाय भिक्खू न छन्दागतिं गच्छन्ति, न दोसागतिं गच्छन्ति, न मोहागतिं गच्छन्ति, न भयागतिं गच्छन्ति । अयं बुच्चति, भिक्खवे, परिसामण्डो । इमा खो, भिक्खवे, द्वे परिसा । एतदग्गं, भिक्खवे, इमासं द्विन्नं परिसानं यदिदं परिसामण्डो” ति ।

६ “द्वेमा, भिक्खवे, परिसा । कतमा द्वे ? ओक्काचितविनीता परिसा नो पटिपुच्छाविनीता, पटिपुच्छाविनीता परिसा ना ओक्काचितविनीता । कतमा च, भिक्खवे, ओक्काचितविनीता परिसा नो पटिपुच्छाविनीता ? इध, भिक्खवे, यस्स परिसाय भिक्खू ये ते सुत्तन्ता तथागतभागिता मग्गीरा मग्गीरत्था लोकुत्तरा सुज्जतापटिसमुत्ता तेसु भज्जमानेसु न सुम्मूसन्ति न सोत ओदहन्ति न अज्जाचित्त उपट्ठपेन्ति न च ते धम्मो उग्गहेत्तं परिपापुणितं मज्जन्ति । ये एनं ते सुत्तन्ता कथिता^२ वावेय्या चित्तकररा चित्तव्यज्जना वाहिरका सावकभासिता तेसु भज्जमानेसु सुम्मूसन्ति सोत ओदहन्ति अज्जाचित्त उपट्ठपेन्ति, ते धम्मो उग्गहेत्तं परिपापुणितं मज्जन्ति, ते च तं धम्मं परिपापुणित्वा न चेदं धज्जामज्जं पटिपुच्छन्ति न च पटिविवरन्ति — ‘इदं यध, इमस्मिं को अत्थो’ ति ? ते अविवटं चेव न विवरन्ति, अनुत्तानीयतं च न उत्तानीरुन्ति, यनेकविहितेसु च बहुधाठानियेसु धम्मोसु बहु न

पटिविनोदेन्ति । अथ वृत्तति, भिक्खवे, ओक्काचितविनीता परिसा नो पटिपुच्छाविनीता ।

“कतमा च, भिक्खवे, पटिपुच्छाविनीता परिसा नो ओक्का-
चितविनीता ? इय, भिक्खवे, यस्स परिमाय भिक्खू ये ते नुत्तन्ता
कविना कावेय्या चित्तक्खग्ग चित्तथ्यञ्जना वाहिरका सावकभाभिना ५
तेसु भञ्जमानेसु न मुस्यूमन्ति न सोत ओदहन्ति न अञ्जाचित्त उपट्ठ-
पेन्ति, न च ते धम्मो उगहेतव्व परियापुणितव्व मञ्जन्ति । ये एन ते
नुत्तन्ता तथागतभाभिना गम्भीरा गम्भीरत्वा लोकुत्तरा गुञ्जतापटि-
सयुता तेसु भञ्जमानेसु मुस्यूमन्ति सोत ओदहन्ति अञ्जाचित्त उपट्ठ-
पेन्ति, ते च धम्मो उगहेतव्व परियापुणितव्व मञ्जन्ति । ते त धम्म १०
परियापुणित्वा अञ्जामञ्ज पटिपुच्छन्ति पटिविवरन्ति’ — इदं कथं,
इमस्स को धत्थो’ ति ? ते अविवट चेव विवरन्ति, अनुत्तानीवत च
उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेसु च कट्ठाठानियेसु’ धम्मेषु कल्ल पटि-
विनोदेन्ति । अथ वृत्तति, भिक्खवे, पटिपुच्छाविनीता परिसा नो
ओक्काचितविनीता । इमा नो, भिक्खवे, द्वे परिमा । एतदग, भिक्खवे, १५
इमाम द्विज परिमान यदिद पटिपुच्छाविनीता परिमा नो ओक्काचित-
विनीता’ ति ।

७ “द्वेमा, भिक्खवे, पग्गिा । कनमा द्वे ? आमिमगर परिसा
नो सद्धम्मगर, मद्धम्मगर परिमा नो आमिमगर । कनमा च, भिक्खवे,
आमिसगर परिमा नो सद्धम्मगर ? इय, भिक्खवे, यस्स पग्गिाय भिक्खू २०
गिहीन ओदातधमनान मम्मग्गा अञ्जमञ्जस्स वण्ण भासन्ति — ‘अनुको
भिक्खु उभतोभागविमुत्तो, अनुको पञ्जाविमुत्तो, अनुको कायमक्खि,
अनुको दिट्ठिप्पत्तो, अनुको मद्धाविमुत्तो, अनुको धम्मनानारी, अनुको
मद्धानुगारी, अनुको सीलवा कल्याणधम्मो, अनुको दुम्भीसो पाप-
धम्मो’ ति । ते तेन लाभ लभन्ति । ते त’ लाभ लभित्वा भदिता’ २५
मुच्छिन्ता अज्झोपन्ना अनादीनवदम्माविनो अनिमनरूपपञ्जा परि-
भुञ्जन्ति । अथ वृत्तति, भिक्खवे, आमिमगर पग्गिा नो सद्धम्मगर ।

“कनमा च, भिक्खवे, मद्धम्मगर पग्गिा नो आमिसगर ? इय,
भिक्खवे, यस्स पग्गिाय भिक्खू गिहीन ओदातधमनान मम्मग्गा अञ्ज-

गञ्जास्स वण्ण न भासन्ति — ‘असुको भिक्खु उभतोभागविमुत्तो, असुको पञ्जाविमुत्तो, असुको कायसक्खि, असुको दिट्ठिप्पत्तो, असुको सद्धानुसारी, असुको धम्मानुसारी, असुको सीलवा कल्याणधम्मो, असुको दुस्सीलो पापधम्मो’ ति । ते तेन लाभ लभन्ति ।

५ ते त लाभ लभित्वा अगथिता अमुच्छिता अनज्झोपत्ता आदीनवदस्साविनो निस्सरणपञ्जा परिभुञ्जन्ति । अय वुच्चति, भिक्खवे, सद्धम्मगह परिसा नो आमिसगर । इमा खो, भिक्खवे, द्वे परिसा । एतदग्ग, भिक्खवे, इमास द्विन्न परिसान यदिद सद्धम्मगह^१ परिसा नो आमिस- गरू” ति ।

१० ८ “द्वेमा, भिक्खवे, परिसा । कतमा द्वे ? विसमा च परिसा समा च परिसा । कतमा च, भिक्खवे, विसमा परिसा ? इध, भिक्खवे, यस्स परिसाय अधम्मकम्मानी पवत्तन्ति धम्मकम्मानी नप्पवत्तन्ति, अविनयकम्मानी पवत्तन्ति विनयकम्मानी नप्पवत्तन्ति, अधम्मकम्मानी दिप्पन्ति धम्मकम्मानी न दिप्पन्ति, अविनयकम्मानी दिप्पन्ति विनय-
R 75 15 कम्मानी न दिप्पन्ति । अय वुच्चति, भिक्खवे, विसमा परिसा । *

“कतमा च, भिक्खवे, समा परिसा ? इध, भिक्खवे, यस्स परिसाय धम्मकम्मानी पवत्तन्ति अधम्मकम्मानी नप्प- वत्तन्ति, विनयकम्मानी पवत्तन्ति अविनयकम्मानी नप्पवत्तन्ति, धम्मकम्मानी दिप्पन्ति अधम्मकम्मानी न दिप्पन्ति, विनयकम्मानी
20 दिप्पन्ति अविनयकम्मानी न दिप्पन्ति । अय वुच्चति, भिक्खवे, समा परिसा । इमा खो, भिक्खवे, द्वे परिसा । एतदग्ग, भिक्खवे, इमास द्विन्न परिसान यदिद समा परिसा” ति ।

n 75 ९ “द्वेमा, भिक्खवे, परिसा । कतमा द्वे ? अधम्मिका च परिसा धम्मिका च परिसा । इमा खो, भिक्खवे, द्वे परिसा । एतदग्ग,
25 भिक्खवे, इमास द्विन्न परिसान यदिद धम्मिका परिसा” ति ।

१० “द्वेमा, भिक्खवे, परिसा । कतमा द्वे ? अधम्मवादिनी च परिसा धम्मवादिनी च परिसा । कतमा च, भिक्खवे, अधम्मवादिनी

१ मद्धम्मगह — रो* । * एव रो० पाठ्यवे अय धम्मिको पाठो दिग्गमि — विसमासा, निरासवे, परिमाय धम्मकम्मानी पवत्तन्ति धम्मकम्मानी नप्पवत्तन्ति, अविनयकम्मानी पवत्तन्ति विनयकम्मानी नप्पवत्तन्ति, अधम्मकम्मानी दिप्पन्ति धम्मकम्मानी न दिप्पन्ति, अविनयकम्मानी दिप्पन्ति विनयकम्मानी न दिप्पन्ति ।

परिस्ता ? इध, भिक्खवे, यस्स परिसाय भिक्खू अधिकरण आदियन्ति
 घम्मिक वा अघम्मिक वा । ते त अधिकरण आदियित्वा न चेव अज्ज-
 मज्ज सज्जापेन्ति न च सज्जात्ति उपगच्छन्ति, न च निज्जापेन्ति न
 च निज्जात्ति उपगच्छन्ति । ते असज्जत्तिवला अनिज्जन्तिवला अप्पटि-
 तिस्सगमन्तिनो तमेव अधिकरण थामसा परामासा अभिनिविस्स 5 R 76
 वोहरन्ति — 'इदमेव सच्च मोघमज्ज' ति । अय वुच्चति, भिक्खवे,
 अघम्मवादिनी परिसा ।

"कतमा च, भिक्खवे, घम्मवादिनी परिसा ? इध, भिक्खवे,
 यस्स परिसाय भिक्खू अधिकरण आदियन्ति घम्मिक वा अघम्मिक
 वा । ते त अधिकरण आदियित्वा अज्जमज्ज सज्जापेन्ति चेव 10
 सज्जात्ति च उपगच्छन्ति, निज्जापेन्ति चेव निज्जात्ति च उपगच्छन्ति ।
 ते सज्जात्तिवला निज्जत्तिवला पटिनिस्सगमन्तिनो, न तमेव अधिकरण
 थामसा परामासा' अभिनिविस्स वोहरन्ति — 'इदमेव सच्च मोघमज्ज'
 ति । अय वुच्चति, भिक्खवे, घम्मवादिनी परिसा । इमा खो, भिक्खवे,
 द्वे परिसा । एतदग्ग, भिक्खवे, इमास द्वित्त परिसान यदिद घम्मवादिनी 15
 परिसा" ति ।

परिसवणो पञ्चमो ।

तत्सुदान

उत्ताना वग्गा अग्गवत्ती, अरिया कग्गटो च पञ्चमो ।

ओसकाचित्तमाभिस चेव, विसमा अघम्माघम्मियेन चा ति ॥

पठमो पण्णासको समत्तो ।

६. पुण्यलवणो

१ "द्वेमे, भिक्खवे, पुण्यला लोके उप्पज्जमाना उप्पज्जन्ति 8 76
 बहुजनहिताय बहुजनमुखाय, बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय देव-
 मनुस्मान । कन्मे द्वे ? तथागतो च अरह सम्मामम्बुद्धो, राजा च
 चत्तवत्ती । इमे खो, भिक्खवे, द्वे पुण्यला लोके उप्पज्जमाना उप्प-
 ज्जन्ति बहुजनहिताय बहुजनमुखाय, बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय सुखाय
 देवमनुस्मान" ति ।

R 77

२ “द्विमे, भिक्खवे, पुग्गला लोके उप्पज्जमाना उप्पज्जन्ति अच्छरियमनुस्सा । कतमे द्वे ? तथागतो च अरहं सम्मासम्बुद्धो, राजा च चक्कवत्तो । इमे खो, भिक्खवे, द्वे पुग्गला लोके उप्पज्जमाना उप्पज्जन्ति अच्छरियमनुस्सा” ति ।

३ “द्विल, भिक्खवे, पुग्गलान कालकिरिया बहुनो जनस्स अनुत्तप्पा होति । कतमेस द्विल ? तथागतस्स च अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स, रज्जो च चक्कवत्तिस्स । इमेस खो, भिक्खवे, द्विल पुग्गलान कालकिरिया बहुनो जनस्स अनुत्तप्पा होती” ति ।

४ “द्वेमे, भिक्खवे, धूपारहा । कतमे द्वे ? तथागतो च अरहं सम्मासम्बुद्धो, राजा च चक्कवत्तो । इमे खो, भिक्खवे, द्वे धूपारहा” ति ।

५ “द्विमे, भिक्खवे, बुद्धा । कतमे द्वे ? तथागतो च अरहं सम्मासम्बुद्धो, पच्चेकबुद्धो च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे बुद्धा” ति ।

६ “द्विमे, भिक्खवे, असनिया फलन्तिया न सन्तसन्ति । कतमे ■ ? भिक्खु च खीणासवो, हत्याजानीयो^१ च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे असनिया फलन्तिया न सन्तसन्ती” ति ।

७ “द्विमे, भिक्खवे, असनिया फलन्तिया न सन्तसन्ति । कतमे द्वे ? भिक्खु च खीणासवो, अस्साजानीयो च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे असनिया फलन्तिया न सन्तसन्ती” ति ।

D 77

८ “द्विमे, भिक्खवे, असनिया फलन्तिया न सन्तसन्ति । कतमे द्वे ? भिक्खु च खीणासवो, सीहो च मिगराजा । इमे खो, भिक्खवे, द्वे असनिया फलन्तिया न सन्तसन्ती” ति ।

९ “द्विमे, भिक्खवे, अत्यवसे सम्पस्समाना किपुरिसा मानुसि वाच न भासन्ति । कतमे द्वे ? मा च मुसा भणिम्हा, मा च पर अभूतेन अग्भाचिक्खिम्हा^२ ति । इमे खो, भिक्खवे, द्वे अत्यवसे सम्पस्समाना किपुरिसा मानुसि वाच न भासन्ती” ति ।

R 78

१० “द्विल घम्मान, भिक्खवे, अत्तिहो अप्पट्ठिवानो मानुगामो पाल करोति । कतमेस द्विल ? मेयुनसमापत्तिया^३ च विजायनस्स च ।

^१ हत्याजानीयो - स्था० । ^२ अग्भाचिक्खिम्हा - सी० । ^३ मेयुनसमापत्तिया - सी०, रथा०, रो० ।

इमेस खो, भिक्खवे, द्विज धम्मान अतित्तो अप्पटिवानो मानुगामो काल करोती" ति ।

११ "असन्तसन्निवास च वो, भिक्खवे, देसेस्सामि' सन्तसन्नि-
वास च । त मुणाय, साधुक मनसि करोय, भासिस्सामी" ति ।
"एव भन्ते" ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चन्सोसु । भगवा एतदधोच — 5
"कथं च, भिक्खवे, असन्तसन्निवासो होति, कथं च असन्तो सन्निवसन्ति ?
इयं, भिक्खवे, थेरस्स भिक्खुनो एव होति — 'थेरो पि म न वदेय्य, मज्झिमो
पि म न वदेय्य, नवो पि म न वदेय्य, थेरम्पाह न वदेय्य, मज्झि-
मम्पाह न वदेय्य, नवम्पाह न वदेय्य । थेरो चे पि म वदेय्य अहितानु-
कम्पी म वदेय्य नो हितानुकम्पी, नो ति न वदेय्य विहेठेय्य' पस्सम्पिस्स" 10
नप्पटिकरेय्य । मज्झिमो चे पि म वदेय्य पे० नवो चे पि म वदेय्य
अहितानुकम्पी म वदेय्य नो हितानुकम्पी, नो ति न वदेय्य विहेठेय्य पस्स-
म्पिस्स नप्पटिकरेय्य' । मज्झिमस्स पि भिक्खुनो एव होति पे०
नयस्स पि भिक्खुनो एव होति — 'थेरो पि म न वदेय्य, मज्झिमो पि म
न वदेय्य, नवो पि म न वदेय्य, थेरम्पाह न वदेय्य, मज्झिमम्पाह न वदेय्य, 15
नवम्पाह न वदेय्य । थेरो चे पि म वदेय्य अहितानुकम्पी म वदेय्य नो
हितानुकम्पी नो ति न वदेय्य विहेठेय्य पस्सम्पिस्स नप्पटिकरेय्य ।
मज्झिमो चे पि म वदेय्य नवो चे पि म वदेय्य अहितानुकम्पी म वदेय्य
नो हितानुकम्पी, नो ति न वदेय्य विहेठेय्य पस्सम्पिस्स नप्पटिकरेय्य' । 20
एव खो, भिक्खवे, असन्तसन्निवासो होति, एव च असन्तो सन्निवसन्ति ।

R 79

R 70

"कथं च, भिक्खवे, सन्तसन्निवासो होति, कथं च सन्तो सन्नि-
वसन्ति ? इयं, भिक्खवे, थेरस्स भिक्खुनो एव होति — 'थेरो पि म
वदेय्य, मज्झिमो पि म वदेय्य, नवो पि म वदेय्य, थेरम्पाह वदेय्य,
मज्झिमम्पाह वदेय्य, नवम्पाह वदेय्य । थेरो चे पि म वदेय्य हितानु-
कम्पी म वदेय्य नो अहितानुकम्पी, साधू ति न वदेय्य न न विहेठेय्य 25
पस्सम्पिस्स पटिकरेय्य । मज्झिमो चे पि म वदेय्य पे० नवो चे पि
म वदेय्य हितानुकम्पी म वदेय्य नो अहितानुकम्पी, साधू ति न वदेय्य
न न विहेठेय्य पस्सम्पिस्स पटिकरेय्य' । मज्झिमस्स पि भिक्खुनो एव
होति पे० नवस्स पि भिक्खुनो एव होति — 'थेरो पि म वदेय्य, मज्झिमो

१ असिस्सामि — सी०, स्या० । २ विहेठेय्य पि — सी०, स्या०, ये० । ३ न

पस्सम्पिस्स — सी०, स्या०, ये० ।

पि म वदेय्य, नवो पि म वदेय्य, थेरम्पाह वदेय्य, मज्झिमम्पाह वदेय्य, नवम्पाह वदेय्य । थेरो चे पि म वदेय्य हितानुकम्पी म वदेय्य नो अहितानुकम्पी, साधू त्ति न वदेय्य न न विहेठेय्य पस्सम्पिस्स पटिकरेय्य । मज्झिमो चे पि म वदेय्य पे० नवो चे पि म वदेय्य हितानुकम्पी म वदेय्य नो अहितानुकम्पी, साधू त्ति न वदेय्य न न विहेठेय्य पस्सम्पिस्स पटिकरेय्य' । एव खो, भिक्खवे, सन्तसन्निवासो होति, एव च सन्तो सन्निवसन्तो" ति ।

१२ "यस्मि, भिक्खवे, अधिकरणे उभतो वचीससारो दिट्ठि-
पळासो' चेतसो आपातो अप्पच्चयो अनभिरट्ठि अज्झत्त अवूपसन्त
होति, तस्मेत, अधिकरणे पाटिकह्व - 'दीघत्ताय खरत्ताय वालत्ताय
सवत्तिस्सति, भिक्खू च न फासु विहरिस्सन्ति' । यस्मि च खो,
भिक्खवे, अधिकरणे उभतो वचीससारो दिट्ठिपळासो चेतसा त्रापातो
अप्पच्चयो अनभिरट्ठि अज्झत्त सुवूपसन्त होति, तस्मेत, भिक्खवे,
अधिकरणे पाटिकह्व - 'न दीघत्ताय खरत्ताय वालत्ताय सवत्तिस्सति,
भिक्खू च फासु विहरिस्सन्तो" ति ।

—०—

७. सुखवग्गो

१ "द्वेमानि, भिक्खवे, सुखानि । कतमानि द्वे ? गिहिमुख
च पव्वजितसुख^१ च । इमानि सो, भिक्खवे, द्वे सुखानि । एतदग्ग, भिक्खवे,
इमेस द्विन्न सुखान यदिद पव्वजितमुख" ति ।

२ "द्वेमानि, भिक्खवे, सुखानि । कतमानि द्वे ? कामसुख च
नेवसम्मसुख च । इमानि खो, भिक्खवे, द्वे सुखानि । एतदग्ग, भिक्खवे,
इमेस द्विन्न सुखान यदिद नेवसम्मसुख" ति ।

३ "द्वेमानि, भिक्खवे, सुखानि । कतमानि द्वे ? उपधिसुख
च निरुपधिसुख च । इमानि खो, भिक्खवे, द्वे सुखानि । एतदग्ग,
भिक्खवे, इमेस द्विन्न सुखान यदिद निरुपधिसुख" ति ।

४ "द्वेमानि, भिक्खवे, सुखानि । कतमानि द्वे ? सामवगुण
च अनागवगुण च । इमानि खो, भिक्खवे, द्वे सुखानि । एतदग्ग,
भिक्खवे, इमेस द्विन्न सुखान यदिद अनागवगुण" ति ।

१ गिहिजग्ग - गी०, रया० । २ पव्वजितसुख - गी०, रया०, रा० ।

५ “द्वेमानि, भिक्खवे, सुखानि । कतमानि द्वे ? सामिस च सुख निरामिस च सुख । इमानि खो, भिक्खवे, द्वे सुखानि । एतदग्ग, भिक्खवे, इमेस द्विन्न सुखान यदिद निरामिस सुख” ति ।

६ “द्वेमानि, भिक्खवे, सुखानि । कतमानि द्वे ? अरियसुख च अनरियसुख च । इमानि खो, भिक्खवे, द्वे सुखानि । एतदग्ग, भिक्खवे, इमेस द्विन्न सुखान यदिद अरियसुख” ति ।

७ “द्वेमानि, भिक्खवे, सुखानि । कतमानि द्वे ? कायिक च सुखं चेतसिक च सुख । इमानि खो, भिक्खवे, द्वे सुखानि । एतदग्ग, भिक्खवे, इमेस द्विन्न सुखान यदिद चेतसिक सुख” ति ।

८ “द्वेमानि, भिक्खवे, सुखानि । कतमानि द्वे ? सप्पीतिक च सुख निप्पीतिक च सुख । इमानि खो, भिक्खवे, द्वे सुखानि । एतदग्ग, भिक्खवे, इमेस द्विन्न सुखान यदिद निप्पीतिक सुख” ति ।

९ “द्वेमानि, भिक्खवे, सुखानि । कतमानि द्वे ? सातसुख च उपेक्खासुख च । इमानि खो, भिक्खवे, द्वे सुखानि । एतदग्ग, भिक्खवे, इमेस द्विन्न सुखान यदिद उपेक्खासुख” ति ।

१० “द्वेमानि, भिक्खवे, सुखानि । कतमानि द्वे ? समाधि-
सुख च असमाधिसुख च । इमानि खो, भिक्खवे, द्वे सुखानि । एतदग्ग, भिक्खवे, इमेस द्विन्न सुखान यदिद समाधिसुख” ति ।

११ “द्वेमानि, भिक्खवे, सुखानि । कतमानि द्वे ? सप्पीतिकार-
म्मण च सुख निप्पीतिकारम्मण च सुख । इमानि खो, भिक्खवे, द्वे सुखानि । एतदग्ग, भिक्खवे, इमेस द्विन्न सुखान यदिद निप्पीतिकार-
म्मण सुख” ति ।

१२ “द्वेमानि, भिक्खवे, सुखानि । कतमानि द्वे ? सात्ता-
रम्मण च सुख उपेक्खारम्मण च सुख । इमानि खो, भिक्खवे, द्वे सुखानि । एतदग्ग, भिक्खवे, इमेस द्विन्न सुखान यदिद उपेक्खारम्मण सुख” ति ।

१३ “द्वेमानि, भिक्खवे, सुखानि । कतमानि द्वे ? रूपारम्मण च सुख अरूपारम्मण च सुख । इमानि खो, भिक्खवे, द्वे सुखानि । एतदग्ग, भिक्खवे, इमेस द्विन्न सुखान यदिद अरूपारम्मण सुख” ति ।

८. सनिमित्तवग्गो

१ “सनिमिप्ता, भिक्खवे, उप्पज्जन्ति पापका अकुसला धम्मा, नो अनिमिप्ता । तस्सेव निमित्तस्स पहाना एव ते पापका अकुसला धम्मा न होन्ती” ति ।

२ “सनिदाना, भिक्खवे, उप्पज्जन्ति पापका अकुसला धम्मा, नो अनिदाना । तस्सेव निदानस्स पहाना एव ते पापका अकुसला धम्मा न होन्ती” ति ।

३ “सहेतुका, भिक्खवे, उप्पज्जन्ति पापका अकुसला धम्मा, नो अहेतुका । तस्सेव हेतुस्स पहाना एव ते पापका अकुसला धम्मा न होन्ती” ति ।

४ “ससङ्गारा, भिक्खवे, उप्पज्जन्ति पापका अकुसला धम्मा, नो असङ्गारा । तेसयेव सङ्गारान पहाना एव ते पापका अकुसला धम्मा न होन्ती” ति ।

५ “सप्पच्चया, भिक्खवे, उप्पज्जन्ति पापका अकुसला धम्मा, नो अप्पच्चया । तस्सेव पच्चयस्स पहाना एव ते पापका अकुसला धम्मा न होन्ती” ति ।

६ “सरूपा, भिक्खवे, उप्पज्जन्ति पापका अकुसला धम्मा, नो अरूपा । तस्सेव रूपस्स पहाना एव ते पापका अकुसला धम्मा न होन्ती” ति ।

७ “सवेदना, भिक्खवे, उप्पज्जन्ति पापका अकुसला धम्मा, नो अववेदना । तस्सायेव वेदनाय पहाना एव ते पापका अकुसला धम्मा न होन्ती” ति ।

८ “ससज्झा, भिक्खवे, उप्पज्जन्ति पापका अकुसला धम्मा, नो असज्झा । तस्सायेव सज्झाय पहाना एव ते पापका अकुसला धम्मा न होन्ती” ति ।

९ “सविज्झाणा, भिक्खवे, उप्पज्जन्ति पापका अकुसला धम्मा, नो अविज्झाणा । तस्सेव विज्झाणस्स पहाना एव ते पापका अकुसला धम्मा न होन्ती” ति ।

१०. बालवग्गो

१ “द्वेमे, भिक्खवे, बाला । कतमे द्वे ? यो च अनागत भार वहति, यो च आगत भार न वहति । इमे खो, भिक्खवे, द्वे बाला” ति ।

२ “द्वेमे, भिक्खवे, पण्डिता । कतमे द्वे ? यो च अनागत भार न वहति, यो च आगत भार वहति । इमे खो, भिक्खवे, द्वे पण्डिता” ति ।

३ “द्वेमे, भिक्खवे, बाला । कतमे द्वे ? यो च अकप्पिये कप्पिय-सञ्जी, यो च कप्पिये अकप्पियसञ्जी । इमे खो, भिक्खवे, द्वे बाला” ति ।

४ “द्वेमे, भिक्खवे, पण्डिता । कतमे द्वे ? यो च अकप्पिये अकप्पियसञ्जी, यो च कप्पिये कप्पियसञ्जी । इमे खो, भिक्खवे, द्वे पण्डिता” ति ।

५ “द्वेमे, भिक्खवे, बाला । कतमे द्वे ? यो च अनापत्तिया आपत्तिसञ्जी, यो च आपत्तिया अनापत्तिसञ्जी । इमे खो, भिक्खवे, द्वे बाला” ति ।

६ “द्वेमे, भिक्खवे, पण्डिता । कतमे द्वे ? यो च अनापत्तिया अनापत्तिसञ्जी, यो च आपत्तिया आपत्तिसञ्जी । इमे खो, भिक्खवे, द्वे पण्डिता” ति ।

७ “द्वेमे, भिक्खवे, बाला । कतमे द्वे ? यो च अधम्मे धम्म-सञ्जी, यो च धम्मे अधम्मसञ्जी । इमे खो, भिक्खवे, द्वे बाला” ति ।

८ “द्वेमे, भिक्खवे, पण्डिता । कतमे द्वे ? यो च धम्मे धम्म-सञ्जी, यो च अधम्मे अधम्मसञ्जी । इमे खो, भिक्खवे, द्वे पण्डिता” ति ।

९ “द्वेमे, भिक्खवे, बाला । कतमे द्वे ? यो च अविनये विनय-सञ्जी, यो च विनये अविनयसञ्जी । इमे खो, भिक्खवे, द्वे बाला” ति ।

१० “द्वेमे, भिक्खवे, पण्डिता । कतमे द्वे ? यो च अविनये अविनयसञ्जी, यो च विनये विनयसञ्जी । इमे खो, भिक्खवे, द्वे पण्डिता” ति ।

११ “द्विन्न, भिक्खवे, आसवा वडुन्ति । कतमेस द्विन्न ? यो च न कुक्कुच्चायितव्व कुक्कुच्चायति, यो च कुक्कुच्चायितव्व न कुक्कुच्चायति । इमेस खो, भिक्खवे, द्विन्न आसवा वडुन्ती” ति ।

१२ “द्विन्न, भिक्खवे, आसवा न वडुन्ति । कतमेस द्विन्न ? यो च न कुक्कुच्चायितव्व न कुक्कुच्चायति, यो च कुक्कुच्चायितव्व कुक्कुच्चायति । इमेस खो, भिक्खवे, द्विन्न आसवा न वडुन्ती” ति ।

१३ “द्विन्न, भिक्खवे, आसवा वडुन्ति । कतमेस द्विन्न ? यो च अकप्पिये कप्पियसञ्जी, यो च कप्पिये अकप्पियसञ्जी । इमेस खो, भिक्खवे, द्विन्न आसवा वडुन्ती” ति ।

१४ “द्विन्न, भिक्खवे, आसवा न वडुन्ति । कतमेस द्विन्न ? यो च अकप्पिये अकप्पियसञ्जी, यो च कप्पिये कप्पियसञ्जी । इमेस खो, भिक्खवे, द्विन्न आसवा न वडुन्ती” ति ।

१५ “द्विन्न, भिक्खवे, आसवा वडुन्ति । कतमेस द्विन्न ? यो च आपत्तिया अनापत्तिसञ्जी, यो च अनापत्तिया आपत्तिसञ्जी । इमेस खो, भिक्खवे, द्विन्न आसवा वडुन्ती” ति ।

R ७०

15

१६ “द्विन्न, भिक्खवे, आसवा न वडुन्ति । कतमेस द्विन्न ? यो च आपत्तिया आपत्तिसञ्जी, यो च अनापत्तिया अनापत्तिसञ्जी । इमेस खो, भिक्खवे, द्विन्न आसवा न वडुन्ती” ति ।

१७ “द्विन्न, भिक्खवे, आसवा वडुन्ति । कतमेस द्विन्न ? यो च मयम्मे धम्मसञ्जी, यो च धम्मे अधम्मसञ्जी । इमेस खो, भिक्खवे, द्विन्न आसवा वडुन्ती” ति ।

१८ “द्विन्न, भिक्खवे, आसवा न वडुन्ति । कतमेस द्विन्न ? यो च धम्मे धम्मसञ्जी, यो च अधम्मे अधम्मसञ्जी । इमेस खो, भिक्खवे, द्विन्न आसवा न वडुन्ती” ति ।

१९ “द्विन्न, भिक्खवे, आसवा वडुन्ति । कतमेस द्विन्न ? यो च अविनये विनयसञ्जी, यो च विनये अविनयसञ्जी । इमेस खो, भिक्खवे, द्विन्न आसवा वडुन्ती” ति ।

25 B. ७5

२० “द्विन्न, भिक्खवे, आसवा न वडुन्ति । कतमेस द्विन्न ? यो

६ “द्वेमे, भिक्खवे, पच्चया सम्मादिट्ठिया उप्पादाय । कतमे द्वे ? परतो च पोसो, योनिसो च मनसिकारो । इमे खो, भिक्खवे, द्वे पच्चया सम्मादिट्ठिया उप्पादाया” ति ।

B 87

१० “द्वेमा, भिक्खवे, आपत्तियो । कतमा द्वे ? लहुका च आपत्ति, गएका च आपत्ति । इमा खो, भिक्खवे, द्वे आपत्तियो” ति ।

R 68

5

११ “द्वेमा, भिक्खवे, आपत्तियो । कतमा द्वे ? दुट्ठुल्ला च आपत्ति, अदुट्ठुल्ला च आपत्ति । इमा खो, भिक्खवे, द्वे आपत्तियो” ति ।

१२ “द्वेमा, भिक्खवे, आपत्तियो । कतमा द्वे ? सावसेसा च आपत्ति, अनवसेसा च आपत्ति । इमा खो, भिक्खवे, द्वे आपत्तियो” ति ।

— ० —

१२. आयाचनवग्गो

१ “सद्धो, भिक्खवे, भिक्खु एव सम्मा आयाचमानो आया- 10
चेय्य — ‘तादिसो होमि यादिसा सारिपुत्तमोगल्लाना’ ति । एसा, भिक्खवे, तुला एत पमाण मम सावकान भिक्खून यदिद सारिपुत्त-
मोगल्लाना” ति ।

२ “सद्धा, भिक्खवे, भिक्खुनी एव सम्मा आयाचमाना आया-
चेय्य — ‘तादिसी होमि यादिसी खेमा च भिक्खुनी उप्पलवण्णा चा’ ति । 15
एसा, भिक्खवे, तुला एत पमाण मम साविकान भिक्खुनीन यदिद खेमा
च भिक्खुनी उप्पलवण्णा चा” ति ।

३ “सद्धो, भिक्खवे, उपासको एव सम्मा आयाचमानो आया-
चेय्य — ‘तादिसो होमि यादिसो चित्तो च गहपति हत्थको च आळवको’ 20
ति । एसा, भिक्खवे, तुला एत पमाण मम सावकान उपासकान यदिद
चित्तो च गहपति हत्थको च आळवको” ति ।

४ “सद्धा, भिक्खवे, उपासिका एव सम्मा आयाचमाना आया-
चेय्य — ‘तादिसी होमि यादिसी खुज्जुत्तरा च उपासिका वेळुकण्हकिया’
च नन्दमाता’ ति । एसा, भिक्खवे, तुला एत पमाण मम साविकान

B 89

R 89

च अविनये अविनयसञ्जी, यो च विनये विनयसञ्जी । इमे खो, भिक्खवे, द्विन्न आसवा न वहुन्ती” ति ।

दुतियो पण्णासको समत्तो ।

११. आसादुप्पजहवग्गो

B 86

१ “द्वेमे, भिक्खवे, आसा दुप्पजहा । कतमा द्वे ? लाभासा च जीवितासा च । इमा खो, भिक्खवे, द्वे आसा दुप्पजहा” ति ।

R 87 5

२ “द्वेमे, भिक्खवे, पुग्गला दुल्लभा लोकस्मि । कतमे द्वे ? यो च पुब्बकारी, यो च कतञ्चू कतवेदी । इमे खो, भिक्खवे, द्वे पुग्गला दुल्लभा लोकस्मि” ति ।

३ “द्वेमे, भिक्खवे, पुग्गला दुल्लभा लोकस्मि । कतमे द्वे ? तित्तो च तप्पेता च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे पुग्गला दुल्लभा लोकस्मि” ति ।

४ “द्वेमे, भिक्खवे, पुग्गला दुत्तप्पया । कतमे द्वे ? यो च लद्ध लद्ध निक्खिपति, यो च लद्ध लद्ध विस्सज्जेति । इमे खो, भिक्खवे, द्वे पुग्गला दुत्तप्पया” ति ।

५ “द्वेमे, भिक्खवे, पुग्गला सुत्तप्पया । कतमे द्वे ? यो च लद्ध लद्ध न निक्खिपति, यो च लद्ध लद्ध न विस्सज्जेति । इमे खो, भिक्खवे, द्वे पुग्गला सुत्तप्पया” ति ।

६ “द्वेमे, भिक्खवे, पच्चया रागस्स उप्पादाय । कतमे द्वे ? सुभनिमित्तं च अयोनिस्सो च मनसिकारो । इमे खो, भिक्खवे, द्वे पच्चया रागस्स उप्पादाया” ति ।

७ “द्वेमे, भिक्खवे, पच्चया दोस्सस्स उप्पादाय । कतमे द्वे ? पटिपनिमित्तं च अयोनिस्सो च मनसिकारो । इमे खो, भिक्खवे, द्वे पच्चया दोस्सस्स उप्पादाया” ति ।

८ “द्वेमे, भिक्खवे, पच्चया मिच्छादिट्ठिया उप्पादाय । कतमे द्वे ? परतो च घोसो अयोनिस्सो च मनसिकारो । इमे खो, भिक्खवे, द्वे पच्चया मिच्छादिट्ठिया उप्पादाया” ति ।

द्वीहि धम्मेषु समनागतो पण्डितो वियत्तो सप्पुरिसो अक्खत अनुपहत
अत्तान परिहरति, अनवज्जो च होति अननुवज्जो च विञ्जून, बहु
च पुज्ज पसवती” ति ।

“द्वीसु, भिक्खवे, मिच्छापटिपज्जमानो वालो अव्यत्तो
असप्पुरिसो खत उपहत अत्तान परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो 5
च विञ्जून, बहु च अपुज्ज पसवति । कतमेषु द्वीसु ? मातरि च
पितरि च । इमेषु खो, भिक्खवे, द्वीसु मिच्छापटिपज्जमानो वालो
अव्यत्तो असप्पुरिसो खत उपहत अत्तान परिहरति, सावज्जो च होति
सानुवज्जो च विञ्जून, बहु च अपुज्ज पसवती ति ।

“द्वीसु, भिक्खवे, सम्मापटिपज्जमानो पण्डितो वियत्तो सप्पुरिमो 10
अक्खत अनुपहत अत्तान परिहरति, अनवज्जो च होति अननुवज्जो
च विञ्जून, बहु च पुज्ज पसवति । कतमेषु द्वीसु ? मातरि च पितरि
च । इमेषु खो, भिक्खवे, द्वीसु सम्मापटिपज्जमानो पण्डितो वियत्तो
सप्पुरिसो अक्खत अनुपहत अत्तान परिहरति, अनवज्जो च होति अननु-
वज्जो च विञ्जून, बहु च पुज्ज पसवती” ति । 15

“द्वीसु, भिक्खवे, मिच्छापटिपज्जमानो वालो अव्यत्तो असप्पु-
रिसो खत उपहत अत्तान परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो च
विञ्जून, बहु च अपुज्ज पसवति । कतमेषु द्वीसु ? तथागते च
तथागतसायके च । इमेषु खो, भिक्खवे, मिच्छापटिपज्जमानो वालो
अव्यत्तो असप्पुरिसो खत उपहत अत्तान परिहरति, सावज्जो च होति 20
सानुवज्जो च विञ्जून, बहु च अपुज्ज पसवती ति ।

“द्वीसु, भिक्खवे, सम्मापटिपज्जमानो पण्डितो वियत्तो सप्पुरिसो R 91
अक्खत अनुपहत अत्तान परिहरति, अनवज्जो च होति अननुवज्जो च
विञ्जून, बहु च पुज्ज पसवति । कतमेषु द्वीसु ? तथागते च तथागत-
सायके च । इमेषु खो, भिक्खवे, द्वीसु सम्मापटिपज्जमानो पण्डितो 25
वियत्तो सप्पुरिसो अक्खत अनुपहत अत्तान परिहरति, अनवज्जो च
होति अननुवज्जो च विञ्जून, बहु च पुज्ज पसवती” ति ।

६ “द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे द्वे ? सच्चित्तवोदान च न
च किञ्चि लोके उपादियति । इमे खो, भिक्खवे, द्वे धम्मा” ति ।

उपासिकान यदिद खुज्जुत्तरा च उपासिका वेळुकण्डकिया च नन्द-
माता" ति ।

५ "द्वीहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो बालो अव्यत्तो^१
असप्पुरिसो खत उपहत अत्तान परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो
च विज्झून, बहु च अपुज्ज पसवति । कतमेहि द्वीहि ? अननुविच्च
अपरियोगाहेत्वा अवण्णारहस्स वण्ण भासति, अननुविच्च अपरियो-
गाहेत्वा वण्णारहस्स अवण्ण भासति । इमेहि खो, भिक्खवे, द्वीहि धम्मोहि
समन्नागतो बालो अव्यत्तो असप्पुरिसो खत उपहत अत्तान परिहरति,
सावज्जो च होति सानुवज्जो च विज्झून, बहु च अपुज्ज पसवती ति ।

१० "द्वीहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो पण्डितो वियत्तो^२ सप्पु-
रिसो अक्खत अनुपहत अत्तान परिहरति, अनवज्जो च होति अननुवज्जो
च विज्झून, बहु च पुज्ज पसवति । कतमेहि द्वीहि ? अनुविच्च
परियोगाहेत्वा अवण्णारहस्स अवण्ण भासति, अनुविच्च परियोगाहेत्वा
वण्णारहस्स वण्ण भासति । इमेहि खो, भिक्खवे, द्वीहि धम्मोहि समन्ना-
१५ गतो पण्डितो वियत्तो सप्पुरिसो अक्खत अनुपहत अत्तान परिहरति,
अनवज्जो च होति अननुवज्जो च विज्झून, बहु च पुज्ज पसवती" ति ।

६ "द्वीहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो बालो अव्यत्तो असप्पु-
रिसो खत उपहत अत्तान परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो च
विज्झून, बहु च अपुज्ज पसवति । कतमेहि द्वीहि ? अननुविच्च
२० अपरियोगाहेत्वा अप्पसादनीये ठाने पसाद उपदसेति, अननुविच्च अपरियो-
गाहेत्वा परादनीये ठाने अप्पसाद उपदसेति । इमेहि खो, भिक्खवे,
द्वीहि धम्मोहि समन्नागतो बालो अव्यत्तो असप्पुरिसो खत उपहत अत्तान
परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो च विज्झून, बहु च अपुज्ज
पसवती ति ।

२५ "द्वीहि, भिक्खवे, धम्मोहि^३ समन्नागतो पण्डितो वियत्तो सप्पु-
रिसो अक्खत अनुपहत अत्तान परिहरति, अनवज्जो च होति अननु-
वज्जो च विज्झून, बहु च पुज्ज पसवति । कतमेहि द्वीहि ? अनु-
विच्च परियोगाहेत्वा अप्पसादनीये ठाने अप्पसाद उपदसेति, अनुविच्च
परियोगाहेत्वा पसादनीये ठाने पसाद उपदसेति । इमेहि खो, भिक्खवे,

१ अव्यत्तो - रो० । २ व्यत्तो - सो०, रया०, व्यत्तो - रो० । ३ रो० पोत्थे

■ “द्वेमे, भिक्खवे, सङ्गहा । कतमे द्वे ? आमिससङ्गहो च धम्मसङ्गहो च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे सङ्गहा । एतदग्ग, भिक्खवे, इमेस द्विन्न सङ्गहान यदिद धम्मसङ्गहो” ति ।

६ “द्वेमे, भिक्खवे, अनुग्गहा । कतमे द्वे ? आमिसानुग्गहो च धम्मानुग्गहो च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे अनुग्गहा । एतदग्ग, भिक्खवे, 5 इमेस द्विन्न अनुग्गहान यदिद धम्मानुग्गहो” ति ।

१० “द्वेमा, भिक्खवे, अनुकम्पा । कतमा द्वे ? आमिसानुकम्पा च धम्मानुकम्पा च । इमा खो, भिक्खवे, द्वे अनुकम्पा । एतदग्ग, भिक्खवे, इमास द्विन्न अनुकम्पान यदिद धम्मानुकम्पा” ति ।

— ० —

१४. सन्धारवग्गो

१ “द्वेमे, भिक्खवे, सन्धारा । कतमे द्वे ? आमिससन्धारो 10 R 93 च धम्मसन्धारो च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे सन्धारा । एतदग्ग, भिक्खवे, इमेस द्विन्न सन्धारान यदिद धम्मसन्धारो” ति ।

२ “द्वेमे, भिक्खवे, पटिसन्धारा । कतमे द्वे ? आमिसपटि- D 92 सन्धारो च धम्मपटिसन्धारो च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे पटिसन्धारा । एतदग्ग, भिक्खवे, इमेस द्विन्न पटिसन्धारान यदिद धम्मपटि- 13 सन्धारो” ति ।

३ “द्वेमा, भिक्खवे, एसना । कतमा द्वे ? आमिसेसना च धम्मेसना च । इमा खो, भिक्खवे, द्वे एसना । एतदग्ग, भिक्खवे, इमास द्विन्न एसनान यदिद धम्मेसना” ति ।

४ “द्वेमा, भिक्खवे, परियेसना । कतमा द्वे ? आमिसपरि- 20 येसना च धम्मपरियेसना च । इमा खो, भिक्खवे, द्वे परियेसना । एतदग्ग, भिक्खवे, इमास द्विन्न परियेसनान यदिद धम्मपरियेसना” ति ।

५ “द्वेमा, भिक्खवे, परियेद्वियो । कतमा द्वे ? आमिसपरि- येद्वि च धम्मपरियेद्वि च । इमा खो, भिक्खवे, द्वे परियेद्वियो । एतदग्ग, भिक्खवे, इमास द्विन्न परियेद्वीन यदिद धम्मपरियेद्वी” ति । 25

६ “द्वेमा, भिक्खवे, पूजा । कतमा द्वे ? आमिगपूजा च धम्म- पूजा च । इमा खो भिक्खवे, द्वे पूजा । एतदग्ग, भिक्खवे, इमास द्विन्न पूजान यदिद धम्मपूजा” ति ।

१० “द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे द्वे ? कोधो च उपनाहो च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे धम्मा” ति ।

११ “द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे द्वे ? कोधविनयो च उपनाहविनयो च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे धम्मा” ति ।

—o—

१३. दानवग्गो

१ “द्वेमानि, भिक्खवे, दानानि । कतमानि द्वे ? आमिसदान च धम्मदान च । इमानि खो, भिक्खवे, द्वे दानानि । एतदग्ग, भिक्खवे, इमेस द्विन्न दानान यदिद धम्मदान” ति ।

२ “द्वेमे, भिक्खवे, यागा । कतमे द्वे ? आमिसयागो च धम्मयागो च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे यागा । एतदग्ग, भिक्खवे, इमेस द्विन्न यागान यदिद धम्मयागो” ति ।

३ “द्वेमे, भिक्खवे, चागा । कतमे द्वे ? आमिसचागो च धम्मचागो च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे चागा । एतदग्ग, भिक्खवे, इमेस द्विन्न चागान यदिद धम्मचागो” ति ।

४ “द्वेमे, भिक्खवे, परिच्चागा । कतमे द्वे ? आमिसपरिच्चागो च धम्मपरिच्चागो च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे परिच्चागा । एतदग्ग, भिक्खवे, इमेस द्विन्न परिच्चागान यदिद धम्मपरिच्चागो” ति ।

५ “द्वेमे, भिक्खवे, भोगा । कतमे द्वे ? आमिसभोगो च धम्मभोगो च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे भोगा । एतदग्ग, भिक्खवे, इमेस द्विन्न भोगान यदिद धम्मभोगो” ति ।

६ “द्वेमे, भिक्खवे, सम्भोगा । कतमे द्वे ? आमिससम्भोगो च धम्मसम्भोगो च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे सम्भोगा । एतदग्ग, भिक्खवे, इमेस द्विन्न सम्भोगान यदिद धम्मसम्भोगो” ति ।

७ “द्वेमे, भिक्खवे, सविभागा । कतमे द्वे ? आमिससविभागो च धम्मसविभागो च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे सविभागा । एतदग्ग, भिक्खवे, इमेस द्विन्न सविभागान यदिद धम्मसविभागो” ति ।

८ “द्वेमे, भिक्खवे, सङ्गहा । कतमे द्वे ? आमिससङ्गहो च धम्मसङ्गहो च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे सङ्गहा । एतदग्ग, भिक्खवे, इमेस द्विन्न सङ्गहान यदिद धम्मसङ्गहो” ति ।

९ “द्वेमे, भिक्खवे, अनुग्गहा । कतमे द्वे ? आमिसानुग्गहो च धम्मानुग्गहो च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे अनुग्गहा । एतदग्ग, भिक्खवे, इमेस द्विन्न अनुग्गहान यदिद धम्मानुग्गहो” ति ।

१० “द्वेमा, भिक्खवे, अनुकम्पा । कतमा द्वे ? आमिसानुकम्पा च धम्मानुकम्पा च । इमा खो, भिक्खवे, द्वे अनुकम्पा । एतदग्ग, भिक्खवे, इमास द्विन्न अनुकम्पान यदिद धम्मानुकम्पा” ति ।

१४. सन्धारवग्गो

१ “द्वेमे, भिक्खवे, सन्धारा । कतमे द्वे ? आमिससन्धारो च धम्मसन्धारो च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे सन्धारा । एतदग्ग, भिक्खवे, इमेस द्विन्न सन्धारान यदिद धम्मसन्धारो” ति ।

२ “द्वेमे, भिक्खवे, पटिसन्धारा । कतमे द्वे ? आमिसपटिसन्धारो च धम्मपटिसन्धारो च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे पटिसन्धारा । एतदग्ग, भिक्खवे, इमेस द्विन्न पटिसन्धारान यदिद धम्मपटिसन्धारो” ति ।

३ “द्वेमा, भिक्खवे, एसना । कतमा द्वे ? आमिसेसना च धम्मेसना च । इमा खो, भिक्खवे, द्वे एसना । एतदग्ग, भिक्खवे, इमास द्विन्न एसनान यदिद धम्मेसना” ति ।

४ “द्वेमा, भिक्खवे, परियेसना । कतमा द्वे ? आमिसपरियेसना च धम्मपरियेसना च । इमा खो, भिक्खवे, द्वे परियेसना । एतदग्ग, भिक्खवे, इमास द्विन्न परियेसनान यदिद धम्मपरियेसना” ति ।

५ “द्वेमा, भिक्खवे, परियेद्वियो । कतमा द्वे ? आमिसपरियेद्वि च धम्मपरियेद्वि च । इमा खो, भिक्खवे, द्वे परियेद्वियो । एतदग्ग, भिक्खवे, इमास द्विन्न परियेद्वीन यदिद धम्मपरियेद्वी” ति ।

६ “द्वेमा, भिक्खवे, पूजा । कतमा द्वे ? आमिगपूजा च धम्मपूजा च । इमा खो भिक्खवे, द्वे पूजा । एतदग्ग, भिक्खवे, इमास द्विन्न पूजान यदिद धम्मपूजा” ति ।

७ “द्वेमानि, भिक्खवे, आतिथेय्यानि । कतमानि द्वे ? आमि-
सातिथेय्य च धम्मातिथेय्य च । इमानि खो, भिक्खवे, द्वे आतिथेय्यानि ।
एतदग्ग, भिक्खवे, इमेस द्विज आतिथेय्यान यदिद धम्मातिथेय्य” ति ।

८ “द्वेमा, भिक्खवे, इद्धियो । कतमा द्वे ? आमिसिद्धि च
5 धम्मिद्धि च । इमा खो, भिक्खवे, द्वे इद्धियो । एतदग्गं, भिक्खवे, इमास
द्विज इद्धीन यदिद धम्मिद्धी” ति ।

R 94

९ “द्वेमा, भिक्खवे, बुद्धियो” । कतमा द्वे ? आमिसबुद्धि
च धम्मबुद्धि च । इमा खो, भिक्खवे, द्वे बुद्धियो । एतदग्ग, भिक्खवे,
इमास द्विज बुद्धीन यदिद धम्मबुद्धी” ति ।

D 93 10

१० “द्वेमानि, भिक्खवे, रतनानि । कतमानि द्वे ? आमिसरतन
च धम्मरतन च । इमानि खो, भिक्खवे, द्वे रतनानि । एतदग्ग, भिक्खवे,
इमेस द्विज रतनान यदिद धम्मरतन” ति ।

११ “द्वेमे, भिक्खवे, सन्निचया । कतमे द्वे ? आमिससन्निचयो
च धम्मसन्निचयो च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे सन्निचया । एतदग्ग,
15 भिक्खवे, इमेस द्विज सन्निचयान यदिद धम्मसन्निचयो” ति ।

१२ “द्वेमानि, भिक्खवे, वेपुल्लानि । कतमानि द्वे ? आमिस-
वेपुल्ल च धम्मवेपुल्ल च । इमानि खो, भिक्खवे, द्वे वेपुल्लानि । एत-
दग्ग, भिक्खवे, इमेस द्विज वेपुल्लान यदिद धम्मवेपुल्ल” ति ।

— ० —

१५. समापात्तग्गो

१ “द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे द्वे ? समापत्तिकुसलता
20 च समापत्तिवुट्ठानकुसलता च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे धम्मा” ति ।

२ “द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे द्वे ? अज्जव’ च मह्व
च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे धम्मा” ।

३ “द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे द्वे ? खन्ति च सोरज्ज
च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे धम्मा” ।

४. "द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे द्वे ? साकल्यं च पटि-
सन्वारो च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे धम्मा" ।

५. "द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे द्वे ? ग्रहिमा च सोचेय्यं
च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे धम्मा" ।

६. "द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे द्वे ? इन्द्रियेषु अगुत्तद्वारता ५
च भोजने अमत्तञ्जुता च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे धम्मा" ।

७. "द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे द्वे ? इन्द्रियेषु गुत्तद्वारता १. १६
च भोजने मत्तञ्जुता च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे धम्मा" ।

८. "द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे द्वे ? पटिसद्धानवलं च
भावनावलं च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे धम्मा" । १०

९. "द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे द्वे ? सत्तिवलं च समाधियल
च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे धम्मा" ।

१०. "द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे द्वे ? गमयो च विपम्पना १. १७
च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे धम्मा" ।

११. "द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे द्वे ? मीनविपत्ति च दिट्ठि- १५
विपत्ति च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे धम्मा" ।

१२. "द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे द्वे ? मीनगम्पदा च दिट्ठि-
सम्पदा च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे धम्मा" ।

१३. "द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे द्वे ? मीनविगुत्ति न
दिट्ठिविगुत्ति च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे धम्मा" । २०

१४. "द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे द्वे ? दिट्ठिविगुत्ति न
ययादिट्ठिग्न न पथानं । इमे खो, भिक्खवे, द्वे धम्मा" ।

१५. "द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे द्वे ? धम्मनुट्ठिता च कुसलेषु
धम्मेषु, अण्णट्ठिवान्तिता च पथानस्मि । इमे खो, भिक्खवे, द्वे धम्मा" ।

१६. "द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे द्वे ? मत्तगगनं च धम्म- २५
जज्जं च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे धम्मा" ।

१७ “द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे द्वे ? सति च सम्पज्झं च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे धम्मा” ति ।

सतिवो ५०णासको समतो ।

१६. कोधवग्गो

(१) कोधपेय्यालं

१-५ “द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे द्वे ? कोधो च उप-
नाहो च पे० मक्खो च पलासो च इस्सा च मच्छरिय च माया
च साठेय्य च अहिरिक च अनोत्तप्प च । इमे खो, भिक्खवे,
द्वे धम्मा” ।

६-१० “द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा । कतमे द्वे ? अक्कोधो च
अनुपनाहो च अमक्खो च अपलासो च अग्निस्सा च अमच्छरिय
च अमाया च असाठेय्य च हिरी च ओत्तप्प च । इमे खो,
भिक्खवे, द्वे धम्मा” ।

११-१५ “द्वीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो दुक्ख विहरति ।
कतमेहि द्वीहि ? कोधेन च उपनाहेन च मक्खेन च पलासेन च
इस्साय च मच्छरियेन च मायाय च साठेय्येन च अहिरिकेन च
अनोत्तप्पेन च । इमेहि खो, भिक्खवे, द्वीहि धम्मेहि समन्नागतो दुक्ख
विहरती” ति ।

१६-२० “द्वीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो सुख विहरति ।
कतमेहि द्वीहि ? यक्कोधेन च अनुपनाहेन च अमक्खेन च अपलासेन
च अग्निस्साय च अमच्छरियेन च अमायाय च असाठेय्येन
च हिरीया च ओत्तप्पेन च । इमेहि खो, भिक्खवे, द्वीहि धम्मेहि
समन्नागतो सुख विहरती” ति ।

२१-२५ “द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा सेवस्स भिक्खुनो परिहानाय
सवत्तन्ति । कतमे द्वे ? कोधो च उपनाहो च मक्खो च पलासो
च इस्सा च मच्छरिय च माया च साठेय्य च अहिरिक च
अनोत्तप्प च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे धम्मा सेवस्स भिक्खुनो परिहानाय
सवत्तन्ती” ति ।

२६-३० “द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा सेवस्स भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ति । कतमे द्वे ? अक्कोवो च अनुपनाहे च अमक्खो च अपलासो च अनिस्सा च अमच्छरिये च अमाया च असाठ्ये च हिरी च ओत्तप्पे च । इमे सो, भिक्खवे, द्वे धम्मा सेवस्स भिक्खुनो अपरिहानाय सवत्तन्ती” ति ।

३१-३५ “द्वीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथान्त निक्खित्तो एव निरये । कतमेहि द्वीहि ? कोपेन च उपनाहेन च मक्खेन च पलासेन च इस्साय च मच्छरियेन च मायाय च साठ्येन च अहिरिकेन च अनोत्तप्पेन च । इमेहि खो, भिक्खवे, द्वीहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभत निक्खित्तो एव निरये” ।

३६-४० “द्वीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथान्त निक्खित्तो एव सग्गे । कतमेहि द्वीहि ? अक्कोपेन च अनुपनाहेन च अमक्खेन च अपलासेन च अनिस्साय च अमच्छरियेन च अमायाय च असाठ्येन च हिरीया च ओत्तप्पेन च । इमेहि खो, भिक्खवे, द्वीहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभत निक्खित्तो एव सग्गे” ।

४१-४५ “द्वीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो इधेक्खो कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुर्गति विनिपात निरय उपपज्जति । कतमेहि द्वीहि ? कोपेन च उपनाहेन च मक्खेन च पलासेन च इस्साय च मच्छरियेन च मायाय च साठ्येन च अहिरिकेन च अनोत्तप्पेन च । इमेहि खो, भिक्खवे, द्वीहि धम्मेहि समन्नागतो इधेक्खो कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुर्गति विनिपात निरय उपपज्जती” ति ।

४६-५० “द्वीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो इधेक्खो वायस्स भेदा पर मरणा दुर्गति मग्ग सोर उपपज्जति । कतमेहि द्वीहि ? अक्कोपेन च अनुपनाहेन च अमक्खेन च अपलासेन च अनिस्साय च अमच्छरियेन च अमायाय च असाठ्येन च हिरीया च ओत्तप्पेन च । इमेहि खो, भिक्खवे, द्वीहि धम्मेहि समन्नागतो इधेक्खो वायस्स भेदा पर मरणा दुर्गति मग्ग सोर उपपज्जती” ति ।

२ अनुसत्तपेय्यातं

५१-१०० “द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा अनुसत्ता । द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा पुनत्ता । द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा सावज्जा । द्वेमे, भिक्खवे,

धम्मा अनवज्जा । द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा दुक्खुद्रया । द्वेमे, भिक्खवे,
 धम्मा सुखुद्रया । द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा दुक्खविपाका । द्वेमे,
 भिक्खवे, धम्मा सुखविपाका । द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा सब्बावज्जा ।
 द्वेमे, भिक्खवे, धम्मा अब्बावज्जा । कतमे द्वे ? अक्कोधो च अनुपनाहो
 ५ च अमक्खो च अपलासो च अनिस्सा च अमच्छरिय च अमाया
 च अमाठेय्य च हिरि च ओत्तप्प च । इमे खो, भिक्खवे, द्वे धम्मा
 अब्बावज्जा' ति ।

—०—

१७. अत्यवसवग्गो

१ विनयपेटपासं

१-१० "द्वेमे, भिक्खवे, अत्यवसे पटिच्च तथागतेन सावकान

सिक्खापद पञ्चत्त । कतमे द्वे ? सद्धसुट्ठुनाय सद्धफासुताय

१० दुम्मदकून पुग्गानान निग्गहाय, पेसलान भिक्खून फासुविहाराय दिट्ठ-

धम्मिकान आसवान सवराय, सम्परायिकान आसवान पटिघाताय

दिट्ठधम्मिकान वेरान सवराय, सम्परायिकान वेरान पटिघाताय दिट्ठ-

धम्मिकान बज्जान सवराय, सम्परायिकान बज्जान पटिघाताय दिट्ठ-

धम्मिकान भयान सवराय, सम्परायिकान भयान पटिघाताय दिट्ठ-

१५ धम्मिकान अकुपनान धम्मान सवराय, सम्परायिकान अकुसलान धम्मान

पटिघाताय गिहीन अनुकम्पाय, पापिच्छान भिक्खून पक्खुपच्छेदाय

अणसन्नान पत्तावाय, पसन्नान भिय्योभावाय सद्धम्मट्ठितिया विनया-

नुग्गहाय । इमे खो, भिक्खवे, द्वे अत्यवसे पटिच्च तथागतेन सावकान

सिक्खापद पञ्चत्त" ति ।

२० ११-२०० "द्वेमे, भिक्खवे, अत्यवसे पटिच्च तथागतेन

सावकान पातिमोक्ख पञ्चत्त पे० पातिमोक्खुद्देसो पञ्चत्तो

पातिमोक्खट्ठपन पञ्चत्त पवारणा पञ्चत्ता पवारणट्ठपन

पञ्चत्त तज्जनीयकम्म पञ्चत्त नियस्सकम्म पञ्चत्त पब्बाज-

नीयकम्म पञ्चत्त पटिसारणीयकम्म पञ्चत्त उक्खेपनीयकम्म

२५ पञ्चत्त . परिवासदान पञ्चत्त . मूलाय पटिकस्सन पञ्चत्त

मानसदान पञ्जत्त अन्नान पञ्जत्त ओसारणीय पञ्जत्त
 निस्सारणीय पञ्जत्त उपसम्पदा पञ्जत्ता जत्तिकम्प पञ्जत्त
 जत्तिदुतियकम्प पञ्जत्त . जत्तिचतुत्यकम्प पञ्जत्त
 अपञ्जत्ते पञ्जत्त पञ्जत्ते अनुपञ्जत्त सम्मुखाविनयो
 पञ्जत्तो सतिविनयो पञ्जत्तो अमूहविनयो पञ्जत्तो पटि- ५
 ज्ञातकरण पञ्जत्त येमुय्यसिका पञ्जत्ता तस्सपापियसिका
 पञ्जत्ता तिणवत्थारको पञ्जत्तो । कतमे द्वे ? सङ्खमुद्धुताय,
 सङ्खफानुताय दुम्मइकून पुगलान निग्गहाय, पेसलान भिक्खून
 फासुविहाराय दिट्ठधम्मिकान आसवान सवराय, सम्परायिकान
 आसवान पटिघाताय दिट्ठधम्मिकान वेरान सवराय, सम्परायिकान १०
 वेरान पटिघाताय दिट्ठधम्मिकान वज्जान सवराय, सम्परायिकान
 वज्जान पटिघाताय दिट्ठधम्मिकान भयान सवराय, सम्परायिकान
 भयान पटिघाताय दिट्ठधम्मिकान अकुसलान धम्मान सवराय, सम्परा-
 यिकान अकुसलान धम्मान पटिघाताय गिहीन अनुकम्पाय, पापिच्छान R 100
 भिक्खून पक्खुपच्छेदाय अम्परात्थान पसादाय, पसत्थान भिय्योभावाय III D 98
 सद्धम्मट्ठितिया, विनयानुम्माहाय । इमे स्रो, भिक्खवे, द्वे अत्यवसे पटिच्च
 तयागतेन सावकान तिणवत्थारको पञ्जत्तो" ति ।

२ रागपेग्गाल

१ "रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय द्वे धम्मा भावेतब्बा ।
 कतमे द्वे ? समयो च विपस्सना च । रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय
 इमे द्वे धम्मा भावेतब्बा" ति ।

20

२-१० "रागस्स, भिक्खवे, परिञ्जाय परिक्खयाय
 पहानाय खयाय वयाय विरागाय निरोधाय चागाय
 पटिनिस्तग्गाय द्वे धम्मा भावेतब्बा पे० ।

११-१७० "दोसस्स पे० मोहस्स कोधस्स उपना-
 हस्स भवस्स पलासस्स इस्साय अच्छरियस्स सापाय ३
 साठेय्यस्स धम्मस्स सारम्मस्स मानस्स अतिमानस्स
 भदस्स पमादस्स अभिञ्जाय परिञ्जाय परिक्खयाय
 पहानाय खयाय वयाय विरागाय निरोधाय चागाय

पटिनिस्सग्गाय द्वे धम्मा भावेत्तब्बा । कत्तमे द्वे ? समथो च
विपस्सना च । पमादस्स, भिक्खवे, पटिनिस्सग्गाय इमे द्वे धम्मा
भावेत्तब्बा' ति ।

इदमवोच' भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं
५ अभिनन्द' ति ।

दुक्कनिपातो निवृत्तौ ।

—:०:—

३. तिकनिपातो

१. बालवग्गो

१. भयमुत्तं । एव मे सुत । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्षू आमन्तेस्ति — “भिक्षवो” ति । “भवन्ते” ति ते भिक्षू भगवतो पच्च-
स्सोसु । भगवा एतदवोच —

“यानि कानिचि, भिक्षवे, भयानि उप्पज्जन्ति सव्वानि तानि ५
बालतो उप्पज्जन्ति, नो पण्डिततो । ये केचि उपद्वा^१ उप्पज्जन्ति
सव्वे ते बालतो उप्पज्जन्ति, नो पण्डिततो । ये केचि उपसग्गा उप्प-
ज्जन्ति सव्वे ते बालतो उप्पज्जन्ति, नो पण्डिततो । सेय्यथापि, भिक्षवे,
नळागारा^२ वा तिणागारा वा अग्गिमुत्तो^३ कूटागारानि पि इह^४ उल्लित्ता-
वलित्तानि निवातानि फुसितम्मळानि पिहितवातपानानि, एवमेव खो, १०
भिक्षवे, यानि कानिचि भयानि उप्पज्जन्ति सव्वानि तानि बालतो उप्प-
ज्जन्ति, नो पण्डिततो । ये केचि उपद्वा उप्पज्जन्ति सव्वे ते बालतो
उप्पज्जन्ति, नो पण्डिततो । ये केचि उपसग्गा उप्पज्जन्ति सव्वे ते बालतो
उप्पज्जन्ति, नो पण्डिततो । इति खो, भिक्षवे, सप्पटिभयो बालो,
अप्पटिभयो पण्डितो । सउपद्वा बालो, अनुपद्वा पण्डितो । सउप- १५
सग्गो बालो, अनुपसग्गो पण्डितो । नत्थि, भिक्षवे, पण्डिततो भय, नत्थि
पण्डिततो उपद्वा, नत्थि पण्डिततो उपसग्गो । तस्मात्तिह, भिक्षवे, एव
सिक्खित्तव्व — ‘येहि तीहि धम्मेहि समन्नागतो बालो वेदितव्वो ते तयो
धम्मे अभिनिवज्जेत्वा, येहि तीहि धम्मेहि समन्नागतो पण्डितो वेदितव्वो
ते तयो धम्मे समादाय वत्तिस्सामा’ ति । एव हि वो, भिक्षवे, सिक्खि- २०
तव्व” ति ।

२. लवखणमुत्तं । “कम्मलवखणो, भिक्खवे, बालो, कम्म-
लवखणो पण्डितो, अपदानसोभनी^५ पज्जा ति । तीहि, भिक्षवे, धम्मेहि
समन्नागतो बालो वेदितव्वो । कतमेहि तीहि^६ कायदुच्चरितेन, वची-

१ उपसग्गा — सी०, रो० । २ नळागारो — मी० । ३ अग्गिमुत्तो — सी०, स्था०,
रो० । ४ इह — रो० । ५ अपदाने सोभति — स्था०, रो० ।

४ अच्ययसुत्तं । “तीहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो बालो
इतव्वो । कतमेहि तीहि ? अच्यय अच्ययतो न पप्सति, अच्यय
च्ययतो दिस्वा यथाधम्म नप्पटिकरोति, परस्स खो पन अच्यय
न्तस्म यथाधम्म नप्पटिगण्हाति । इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि
मेहि समन्नागतो बालो वेदितव्वो ।

5

“तीहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो पण्डितो वेदितव्वो ।
मेहि तीहि ? अच्यय अच्ययतो पप्सति, अच्यय अच्ययतो दिस्वा
धम्म पटिकरोति, परस्स खो पन अच्यय देसेन्तस्स यथाधम्म पटि-
ग्हाति । इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्मोहि समन्नागतो पण्डितो
इतव्वो । तस्मातिह सिक्खितव्व” ति ।

10

५ अयोनिसोसुत्तं । “तीहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो बालो
इतव्वो । कतमेहि तीहि ? अयोनिसो पञ्च कत्ता होति, अयोनिसो
ह विस्सज्जेता होति, परस्स खो पन योनिसो पञ्च विस्सज्जित परि-
डलेहि पदव्यञ्जनेहि^१ तिलिट्ठेहि उपगतेहि नाव्वभुमोदिता होति ।
हि खो, भिक्खवे, तीहि धम्मोहि समन्नागतो बालो वेदितव्वो ।

R 102

15

“तीहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो पण्डितो वेदितव्वो ।
मेहि तीहि ? योनिसो पञ्च कत्ता होति, योनिसो पञ्च विस्सज्जेता
ते, परस्स खो पन योनिसो पञ्च विस्सज्जित परिमण्डलेहि पद-
व्यञ्जनेहि तिलिट्ठेहि उपगतेहि अव्वभुमोदिता होति । इमेहि खो,
क्खवे, तीहि धम्मोहि समन्नागतो पण्डितो वेदितव्वो । तस्मातिह
विक्खितव्व” ति ।

20

६ अकुसलसुत्तं । “तीहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो बालो
इतव्वो । कतमेहि तीहि ? अकुसलेन कायकम्मेन, अकुसलेन वची-
मेन, अकुसलेन मनोकम्मेन । इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्मोहि
समन्नागतो बालो वेदितव्वो ।

R 104

25

“तीहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो पण्डितो वेदितव्वो ।
मेहि तीहि ? कुसलेन कायकम्मेन, कुसलेन वचीकम्मेन, कुसलेन
तेकम्मेन । इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्मोहि समन्नागतो पण्डितो
इतव्वो । तस्मातिह सिक्खितव्व” ति ।

७ सावज्जसुत्तं । “तीहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो बालो वेदितव्वो । कतमेहि तीहि ? सावज्जेन कायकम्मेन, सावज्जेन वची-
कम्मेन, सावज्जेन मनोकम्मेन पे० अनवज्जेन कायकम्मेन, अन-
वज्जेन वचीकम्मेन, अनवज्जेन मनोकम्मेन । तस्मातिह
5 सिक्खितव्व” ति ।

8 सब्बावज्जसुत्तं । “तीहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो बालो वेदितव्वो । कतमेहि तीहि ? सब्बावज्जेन कायकम्मेन, सब्बा-
वज्जेन वचीकम्मेन, सब्बावज्जेन मनोकम्मेन पे० अब्बावज्जेन काय-
कम्मेन, अब्बावज्जेन वचीकम्मेन, अब्बावज्जेन मनोकम्मेन । इमेहि,
10 खो, भिक्खवे, तीहि धम्मोहि समन्नागतो पण्डितो वेदितव्वो ।

“तस्मातिह, भिक्खवे, एव सिक्खितव्व - ‘येहि तीहि धम्मोहि समन्नागतो बालो वेदितव्वो ते तयो धम्मे अभिनिवज्जेत्वा, येहि तीहि धम्मोहि समन्नागतो पण्डितो वेदितव्वो ते तयो धम्मे समादाय यत्तिस्सामा’ ति । एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितव्व” ति ।

R 105 15 ९ जतसुत्तं । “तीहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो बालो अव्यत्तो’ असप्पुरिसो खत उपहृत अत्तान परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो च विज्जून, बहु च अपुज्ज पसवति । कतमेहि तीहि ? कायदुच्चरितेन, वचीदुच्चरितेन, मनोदुच्चरितेन । इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्मोहि समन्नागतो बालो अव्यत्तो असप्पुरिसो खत उपहृत अत्तान
20 परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो च विज्जून, बहु च अपुज्ज पसवति ।

“तीहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो पण्डितो वियत्तो सप्पुरिसो अक्खत अनुपहृत अत्तान परिहरति, अनवज्जो च होति अननुवज्जो च विज्जून, बहु च पुज्ज पसवति । कतमेहि तीहि ? कायमुच्चरितेन, वचीमुच्चरितेन, मनोमुच्चरितेन । इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्मोहि
25 समन्नागतो पण्डितो वियत्तो सप्पुरिसो अक्खत अनुपहृत अत्तान परिहरति, अनवज्जो च होति अननुवज्जो च विज्जून, बहु च पुज्ज पसवती” ति ।

१० मलसुत्तं । “तीहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो तयो मले अप्पहाय यथाभूत निक्खित्तो एव निरमे । कतमेहि तीहि ? दुस्सीनो

च होति, दुस्सीत्यमल चम्म अप्पहीन होति, इस्सुकी च होति, इस्सामल चम्म अप्पहीन होति, मन्दनी च होति, मच्छेरमल चम्म अप्पहीन होति । इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्महेहि समन्नागतो इमे तयो मले प्पहाय यथाभत निक्खित्तो एव निरये ।

“तीहि, भिक्खवे, धम्महेहि समन्नागतो तयो मले पहाय यथाभत 5 B 104
निक्खित्तो एव सग्गे । वनमेहि तीहि ? सीलवा च होति, दुस्सीत्यमल चम्म पहीन होति, अनिस्सुकी च होति, इस्सामल चम्म पहीन होति, अमन्दरी च होति, मन्द्रेम्मल चम्म पहीन होति । इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्महेहि समन्नागतो इमे तयो मले पहाय यथाभत निक्खित्तो एव सग्गे” ति ।

वासवग्गो पठमो ।

तत्सुदान

भय लस्सणचिन्ती च, अच्चय च अयोनिसो ।

अकुसल च सावग्ग, सव्यावज्जखत मल ति ॥

—०—

२. रथकारवग्गो

१ जातमुत्तं । “तीहि, भिक्खवे, धम्महेहि समन्नागतो जातो

R 105

भिक्खु बहुजनग्रहिताय पटिपन्नो होति बहुजनदुक्खाय^१, बहुनो जनस्स अनत्थाय ग्रहिताय दुक्खाय देवमनुस्सान । अतमेहि तीहि ? अगनुलोमिके 15
कायकम्मे समादपेति, अगनुलोमिके वचीकम्मे समादपेति, अगनुलोमि-
केषु धम्मेषु समादपेति । इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्महेहि समन्नागतो
जातो भिक्खु बहुजनग्रहिताय पटिपन्नो होति बहुजनदुक्खाय, बहुनो
जनस्स अनत्थाय ग्रहिताय दुक्खाय देवमनुस्सान ।

“तीहि, भिक्खवे, धम्महेहि समन्नागतो जातो भिक्खु बहुजन- 20
हिताय पटिपन्नो होति बहुजनसुखाय, बहुनो जनस्स अत्थाय हिताय
सुखाय देवमनुस्सान । अतमेहि तीहि ? अनुलोमिके कायकम्मे समाद-
पेति, अनुलोमिके वचीकम्मे समादपेति, अनुलोमिकेषु धम्मेषु समाद-
पेति । इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्महेहि समन्नागतो जातो भिक्खु

१. जातसु — सी०, स्था०, रो० । २. बहुजनासुखाय — सी०, स्था०, रो० ।

बहुजनहिताय पटिपन्नो होति बहुजनसुखाय, बहुनो जनस्स अत्याय हिताय सुखाय देवमनुस्सान” ति ।

२ सारणीयमुत्तं । “तीणिमानि, भिक्खवे, रञ्ञो खत्तियस्स मुद्धावसित्तस्स यावजीव सारणीयानि भवन्ति । कतमानि तीणि ? यस्मि, भिक्खवे, पदेसे राजा खत्तियो मुद्धावसित्तो जातो होति । इद, भिक्खवे, पठम रञ्ञो खत्तियस्स मुद्धावसित्तस्स यावजीव सारणीय होति ।

“पुन च पर, भिक्खवे, यस्मि पदेसे राजा खत्तियो मुद्धावसित्तो होति । इद, भिक्खवे, दुतिय रञ्ञो खत्तियस्स मुद्धावसित्तस्स यावजीव सारणीय होति ।

“पुन च पर, भिक्खवे, यस्मि पदेसे राजा खत्तियो मुद्धावसित्तो सङ्गाम अभिविजिनित्वा विजितसङ्गामो तमेव सङ्गामसीरा अञ्ञावसति । इद भिक्खवे, ततिय रञ्ञो खत्तियस्स मुद्धावसित्तस्स यावजीव सारणीय होति । इमानि खो, भिक्खवे, तीणि रञ्ञो खत्तियस्स मुद्धावसित्तस्स यावजीव सारणीयानि भवन्ति ।

“एवमेव खो, भिक्खवे, तीणिमानि भिक्खुस्स यावजीव सारणीयानि भवन्ति । कतमानि तीणि ? यस्मि, भिक्खवे, पदेसे भिक्खु केसमस्सु ओहारेत्वा कासायानि वत्थानि अञ्छादेत्वा अणारस्सा अनगारिय पव्वजितो होति । इद, भिक्खवे, पठम भिक्खुस्स यावजीव सारणीय होति ।

“पुन च पर, भिक्खवे, यस्मि पदेसे भिक्खु ‘इद दुक्ख’ ति यथाभूत पजानाति, ‘अयं दुक्खसमुदयो’ ति यथाभूत पजानाति, ‘अयं दुक्खनिरोधो’ ति यथाभूत पजानाति, ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूत पजानाति । इद, भिक्खवे, दुतिय भिक्खुस्स यावजीव सारणीय होति ।

“पुन च पर, भिक्खवे, यस्मि पदेसे भिक्खु आसवानं खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मं सय अभिञ्ञा सच्चिदात्वा उपसम्पज्ज विहरति । इद, भिक्खवे, ततिय भिक्खुस्स यावजीव सारणीय होति । इमानि खो, भिक्खवे, तीणि भिक्खुस्स यावजीव सारणीयानि भवन्ती” ति ।

३. आसंसुतं । “तयोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो संविज्ज-
माना लोक्स्मि । कतमे तयो ? निरासो, आसंसो, विगतासो ।
कतमो च, भिक्खवे पुग्गलो निरासो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो
नीचे कुले पच्चाजातो होति, चण्डालकुले वा वेनकुले वा नेसादकुले
वा रथकारकुले वा पुक्कुसकुले वा दलित्ते अप्पन्नपानभोजने कसिरवुत्तिके,
यत्थ कसिरेन घासच्छादो लब्धति^१ । सो च होति दुब्बण्णो दुद्धसिको
ओओटिमको वव्हावाधो^२ काणो वा कुणो वा खञ्जो वा पक्खहतो वा,
न लाभो अन्नस्स पानस्स वत्थस्स यानस्स मालागन्धविलेपनस्स सेय्या-
दसप्पदीपेय्यस्स । सो सुणाति — ‘इत्थन्नामो किर खत्तियो खत्तिदेहि
खत्तियाभिसेकेन अभिसित्तो’ ति । तस्स न एव होति — ‘कुदास्सु’ नाम
ममं पि खत्तिया खत्तियाभिसेकेन अभिसिञ्चिस्सन्ती’ ति । अयं वुच्चति,
भिक्खवे, पुग्गलो निरासो ।

10

“कतमो च, भिक्खवे, पुग्गलो आसंसो ? इध, भिक्खवे, रञ्जो
खत्तियस्स मुढावसित्तस्स जेट्ठो पुतो होति आभिसेको अनभिसित्तो
अचलप्पतो^३ । सो सुणाति — ‘इत्थन्नामो किर खत्तियो खत्तिदेहि
खत्तियाभिसेकेन अभिसित्तो’ ति । तस्स एवं होति — ‘कुदास्सु नाम ममं
पि खत्तिया खत्तियाभिसेकेन अभिसिञ्चिस्सन्ती’ ति । अयं वुच्चति,
भिक्खवे, पुग्गलो आसंसो ।

R. 108

15

“कतमो च, भिक्खवे, पुग्गलो विगतासो ? इध, भिक्खवे, राजा
होति खत्तियो मुढावसित्तो । सो सुणाति — ‘इत्थन्नामो किर खत्तियो
खत्तिदेहि खत्तियाभिसेकेन अभिसित्तो’ ति । तस्स न एवं होति — ‘कुदास्सु
नाम ममं पि खत्तिया खत्तियाभिसेकेन अभिसिञ्चिस्सन्ती’ ति । तं कित्थ
हेतु ? या हिस्स, भिक्खवे, पुब्बे अनभिसित्तस्स अभिसेकासा^४ सा^५ पटि-
प्पस्सद्धा । अयं वुच्चति, भिक्खवे, पुग्गलो विगतासो । इमे खो, भिक्खवे,
तयो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोक्स्मि ।

25

“एवमेव खो, भिक्खवे, तयो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना
भिक्खूमु । कतमे तयो ? निरासो, आसंसो, विगतासो । कतमो च,
भिक्खवे, पुग्गलो निरासो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो वुत्सोलो
होति पापवम्मो असुचि सद्धस्सरसमाचारो पटिच्छन्नकम्मन्तो अस्समयो

D 107

१. लभति — रो० । २. वव्हावाधो — रथा०, रो० । ३. कुदास्सु — रथा० । ४. मचल-
पतो — सी०, रो० । ५-६. अभिसेका सासा — रथा०, अभिसेकासा सासा — सी०, रो० ।

- समणपटिञ्जो अब्रह्मचारी ब्रह्मचारिपटिञ्जो अन्तोपूति' अयम्सुतो कसम्बुजासो । सो सुणाति - 'इत्यन्नामो' किर भिक्खु आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मं सय अभिञ्ञा सच्छि-
 कत्वा उपसम्पज्ज विहरती' ति । तस्स न एव होति - 'कुदास्सु नाम
 ५ अह पि आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मं सय अभिञ्ञा सच्छि-
 कत्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सामी' ति । अयं वुच्चति,
 भिक्खवे, पुग्गलो निरासो ।

- "कतमो च, भिक्खवे, पुग्गलो आससो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु
 सीलव्रा होति कल्याणधम्मो । सो सुणाति - 'इत्यन्नामो किर भिक्खु
 १० आसवान सया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मं सय
 अभिञ्ञा सच्छि-
 कत्वा उपसम्पज्ज विहरती' ति । तस्म एव होति -
 'कुदास्सु नाम अह पि आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्ञा-
 विमुत्ति दिट्ठेव धम्मं सय अभिञ्ञा सच्छि-
 कत्वा उपसम्पज्ज विह-
 रिस्सामी' ति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, पुग्गलो आससो ।

- १५ "कतमो च, भिक्खवे, पुग्गलो विगतासो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु
 अरह होति खीणासवो । सो सुणाति - 'इत्यन्नामो किर भिक्खु आसवान
 खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मं सय अभि-
 ञ्ञा सच्छि-
 कत्वा उपसम्पज्ज विहरती' ति । तस्स न एव होति -
 'कुदास्सु नाम अह पि आसवान खया पे० सच्छि-
 कत्वा उपसम्पज्ज
 २० विहरिस्सामी' ति । तं किस्स हेतु ? या हिस्स, भिक्खवे, पुट्ठे अभिमुत्तस्स
 चिमुत्तासा सो' पटिप्पस्सद्धा । अयं वुच्चति, भिक्खवे, पुग्गलो विगतासो ।
 इमे 'ओ, भिक्खवे, तयो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना भिक्खू' ति ।

४ चक्खवत्तिसुत्त । "यो पि सो, भिक्खवे, राजा चक्खवत्ती
 धम्मिओ धम्मराजा सो पि न अराजक चक्ख वत्तेती" ति । एव वुत्तं
 ११ अञ्ञातरो भिक्खु भगवन्त एतदवोच - "को पन, भन्ते, रज्ज्यो चक्ख-
 वत्तिम्य धम्मिबस्म धम्मरज्जो राजा" ति ? "धम्मो, भिक्खू," ति
 भगवो अवोच - "इध, भिक्खु, राजा चक्खवत्ती धम्मिओ धम्मराजा
 धम्मयेव निस्साय धम्म सक्खरोन्तो धम्म गट वरोन्तो धम्म अपचाय-
 मानो धम्मदजो धम्मवेनु धम्माधिपत्तेय्यो धम्मिक्ख रक्खावरणात्ति सवि-

दहति अन्तोजनस्मि । पुन च पर, भिक्षु, राजा चक्रवर्त्ती धम्मिको
 धम्मराजा धम्मयेव निस्साय धम्म सक्करोन्तो धम्म गरु करोन्तो धम्म
 अपचायमानो धम्मद्वजो धम्मकेतु धम्माधिपतेय्यो धम्मिक रक्खावरण-
 गुत्ति सविदहति खत्तियेसु, अनुयन्तेसु^१, वलकायस्मि, ब्राह्मणगहपतिकेसु,
 नेगमजानपदेसु, समणब्राह्मणेसु, मिगपक्खीसु । स खो सो भिक्षु राजा
 चक्रवर्त्ती धम्मिको धम्मराजा धम्मयेव निस्साय धम्म सक्करोन्तो
 धम्म गरु करोन्तो धम्म अपचायमानो धम्मद्वजो धम्मकेतु धम्माधि-
 पतेय्यो धम्मिक रक्खावरणगुत्ति सविदहित्वा अन्तोजनस्मि, धम्मिक
 रक्खावरणगुत्ति सविदहित्वा खत्तियेसु, अनुयन्तेसु, वलकायस्मि, ब्राह्मण-
 गहपतिकेसु, नेगमजानपदेसु, समणब्राह्मणेसु, मिगपक्खीसु, धम्मेनेव
 चक्रवर्त्तेति । त होति चक्र अण्णट्ठित्तिय केनचि मनुस्सभूतेन पच्च-
 त्तियकेन पाणिना ।

“एवमेव खो, भिक्षु, तथागतो अरह सम्मासम्बुद्धो धम्मिको
 धम्मराजा धम्मयेव निस्साय धम्म सक्करोन्तो धम्म गरु करोन्तो धम्म
 अपचायमानो धम्मद्वजो धम्मकेतु धम्माधिपतेय्यो धम्मिक रक्खावरण-
 गुत्ति सविदहति कायकम्मस्मि — ‘एवरूप कायकम्म सेवितव्व, एवरूप
 कायकम्म न सेवितव्व’ ति ।

“पुन च पर, भिक्षु, तथागतो अरह सम्मासम्बुद्धो धम्मिको
 धम्मराजा धम्मयेव निस्साय धम्म सक्करोन्तो धम्म गरु करोन्तो धम्म
 अपचायमानो धम्मद्वजो धम्मकेतु धम्माधिपतेय्यो धम्मिक रक्खावरण-
 गुत्ति सविदहति वचीकम्मस्मि — ‘एवरूप वचीकम्म सेवितव्व, एवरूप
 वचीकम्म न सेवितव्व’ ति पे० मनोरुम्मस्मि — ‘एवरूप मनोकम्म
 सेवितव्व, एवरूप मनोकम्म न सेवितव्व’ ति ।

“स खो सो, भिक्षु, तथागतो अरह सम्मासम्बुद्धो धम्मिको
 धम्मराजा धम्मयेव निस्साय धम्म सक्करोन्तो धम्म गरु करोन्तो धम्म
 अपचायमानो धम्मद्वजो धम्मकेतु धम्माधिपतेय्यो धम्मिक रक्खावरण-
 गुत्ति सविदहित्वा कायकम्मस्मि, धम्मिक रक्खावरणगुत्ति सविदहित्वा
 वचीकम्मस्मि, धम्मिक रक्खावरणगुत्ति सविदहित्वा मनोकम्मस्मि,
 धम्मेनेव अनुत्तर धम्मचक्र पवत्तेति । त होति चक्र अण्णट्ठित्तिय

समणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा भारेण वा ब्रह्मणा वा केनचि वा लोकेस्मि” ति ।

५ सचेतनसुत्तं । एक समय भगवा वाराणसिय विहरति इसि-
पत्तने मृगदाये । तत्र खो भगवा भिक्षू आमन्तेसि — “भिक्षवो” ति ।

11 5 “भदन्ते” ति ते भिक्षू भगवतो पच्चस्सोसु । भगवा एतदवोच — “भूत-
पुद्ब, भिक्खवे, राजा अहोसि सचेतनो” नाम । अथ खो, भिक्खवे, राजा
सचेतनो रथकार आमन्तेसि — ‘इतो मे, सम्म रथकार, छन्न मासान
अच्चयेण सङ्गामो भविस्सति । सक्खिस्ससि’ मे, सम्म रथवार, नय
चक्कयुगं यातु’ ति ? ‘सक्कोमि देवा’ ति खो, भिक्खवे, रथकारो रज्जो
10 सचेतनस्स पच्चारोसि । अथ खो, भिक्खवे, रथवारो छहि मासेहि
छारत्तूनेहि एव चाव निट्ठापेसि । अथ खो, भिक्खवे, राजा सचेतनो
रथवार आमन्तेसि — ‘इतो मे, सम्म रथकार, छन्न वियसान अच्चयेन
राङ्गामो भविस्सति, निट्ठित नव चक्कयुगं’ ति ?

‘इमेहि खो, देव, छहि मासेहि छारत्तूनेहि एक चक्क निट्ठित’

15 ति ।

‘सक्खिस्ससि पन मे, सम्म रथकार, इमेहि छहि दिवसेहि दुत्तिय
चक्क निट्ठापेत्तु’ ति ? ‘सक्कोमि देवा’ ति खो, भिक्खवे, रथकारो छहि
दिवसेहि दुत्तिय चक्क निट्ठापेत्त्वा नव चक्कयुगं आदाय येन राजा सचेतनो
तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमिन्त्वा राजान सचेतन एतदवोच — ‘इद तौ, देव,

20 नव चक्कयुगं निट्ठित’ ति ।

‘यञ्च ते इद, सम्म रथवार, चक्क छहि मासेहि निट्ठित छारत्तू-
नेहि यञ्च ते इद चक्क छहि दिवसेहि निट्ठित, इमेसं पि नानावरण ?
नेसाह’ विञ्चि नानावरणं पस्सामी’ ति ।

‘अत्थेस, देव, नानावरण । पस्सतु देवो नानावरण’ ति ।

“अथ गो, भिक्खवे, रथवारो य त चक्क छहि दिवसेहि निट्ठित
त पवत्तेमि । त पवत्तिं समान यावत्तिं अभिस्सद्धारस्स गति तावत्तिं
गन्त्वा निट्ठमूलायित्वा भूमिय पपति । य पन त चक्क छहि मासेहि
निट्ठित छारत्तूनेहि त पवत्तेमि । त पवत्तिं समान यावत्तिं अभि-
मद्धारस्स गति तावत्तिं गन्त्वा अवत्ताहत्त मज्जे गट्ठाति ।

‘को नु खो, सम्म रथकार, हेतु को पञ्चयो यमिद चक्क छहि दिवसेहि निद्रित त पवत्ति समान यावतिका अभिसङ्खारस्स गति ताव-
तिक गन्त्वा चिद्गुलायित्वा भूमिय पपत्ति ? को पन, सम्म रथकार,
हेतु को पञ्चयो यमिद चक्क छहि मासेहि निद्रित छारत्तूनेहि त पवत्ति
समान यावतिका अभिसङ्खारस्स गति तावतिक गन्त्वा अक्खाहत मज्जे 5
अट्टासी’ ति ?

‘यमिद, देव, चक्क छहि दिवसेहि निद्रित तस्म नेमि पि सवङ्का
सदोसा सकमावा, अरा पि सवङ्का सदोसा सकमावा, नाभि पि सवङ्का
सदोसा सकमावा । त नेमिया पि सवङ्का सदोसत्ता सक्खावत्ता, अरान
पि सवङ्का सदोसत्ता सकमावत्ता, नाभिया पि सवङ्का सदोसत्ता 10
सकमावत्ता पवत्ति समान यावतिका अभिसङ्खारस्स गति तावतिक
गन्त्वा चिद्गुलायित्वा भूमिय पपत्ति । य पन त, देव, चक्क छहि मासेहि
निद्रित छारत्तूनेहि तस्स नेमि पि अवङ्का अदोसा अक्खावा, अरा पि
अवङ्का अदोसा अक्खावा, नाभि’ पि अवङ्का अदोसा अक्खावा । त
नेमिया पि अवङ्का अदोसत्ता अक्खावत्ता, अरान पि अवङ्का अदो- 15
सत्ता अक्खावत्ता, नाभिया पि अवङ्का अदोसत्ता अक्खावत्ता पवत्ति
समान यावतिका अभिसङ्खारस्स गति तावतिक गन्त्वा अक्खाहत मज्जे
अट्टासी’ ति ।

“सिया सो पन, भिक्षवे, तुम्हाए एवमस्स - ‘अज्जो नून
तेन समयेन सो रथकारो अहोसी’ ति । न खो पनेत, भिक्षवे, एव 20
दट्ठव्व । अह तेन समयेन सो रथकारो अहोसि । तदाह’, भिक्षवे,
कुसलो दावणङ्कान दावदांसान दावकसावान । एत्तरहि सो पनाह,
भिक्षवे, अरह सम्मासम्बुद्धो कुसलो कायवङ्कान कायदोसान काय- 25
कसावान, कुसलो वचीवङ्कान वचीदोसान वचीकसावान, कुसलो मनो-
वङ्कान मनोदोसान मनोकसावान । यस्स वम्मचि, भिक्षवे, भिक्षुस्म
वा भिक्षुनिया वा वायवङ्को अप्पहीनो वायदोसो वायकमावो, वचीवङ्को
अप्पहीनो वचीदोगो वचीकसावो, मनोवङ्को अप्पहीनो मनोदोसो मनो- 30
कसावो, एव पपत्तिता ते, भिक्षवे, इमस्मा धम्मविजया, सेय्यथापि त
चक्क छहि दिवसेहि निद्रित ।

“यस्मा कस्सचि, भिक्खवे, भिक्खुस्स वा भिक्खुनिया वा काय-
वद्धो पहीनो कायदोसो कायकसावो, वचीवद्धो पहीनो वचीदोसो वची-
कसावो, मनोवद्धो पहीनो मनोदोसो मनोकसावो, एव पटिट्ठिता ते,
भिक्खवे, इमस्मि धम्मविनये, सेय्यथापि त चक्क छहि मासेहि निट्ठित
5 छारत्तूनेहि ।

“तस्मात्तिह, भिक्खवे, एव सिक्खितव्व — ‘कायवद्ध पजहिस्साम
कायदोस कायकसाव, वचीवद्ध पजहिस्साम वचीदोस वचीकसाव, मनो-
वद्ध पजहिस्साम मनोदोस मनोकसाव’ ति । एव हि वो, भिक्खवे,
सिक्खितव्व” ति ।

10 ६ अण्णकसुत्त । “तीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु
अण्णकपटिपद’ पटिपन्नो होति, योनि चस्स आरद्धा होति आसवान
खयाय । कतमेहि तीहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो होति,
भोजने मत्तञ्जू होति, जागरियमनुयुत्तो होति ।

“कथं च, भिक्खवे, भिक्खु इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो होति ? इध,
■ भिक्खावे, भिक्खु चक्खुना रूपं दिस्वा न निमित्तंगाही होति नानुव्यञ्ज-
नंगाही । यत्वाधिररणमेन’ चक्षुन्द्रिय असवुत्त विहरन्त अभिज्ञा-
दोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युत्तस्स सवराय पटिपज्जति,
रक्कति चक्षुन्द्रिय, चक्षुन्द्रिये सवर आपज्जति । सोतेन सइ सुत्वा
धानेन गन्धं घायित्वा जिह्वाय रसं सायित्वा कायेन फोट्ठुं व

20 फुरित्वा मनसा धम्मं विञ्जाय न निमित्तंगाही होति नानुव्यञ्ज-
नंगाही । यत्वाधिररणमेन मनिन्द्रिय असवुत्त विहरन्त अभिज्ञा-
दोमनस्सा पापका अकुसला धम्मा अन्वास्सवेय्युत्तस्स सवराय पटि-
पज्जति, रक्कति मनिन्द्रिय, मनिन्द्रिये सवर आपज्जति । एव सो,
भिक्खावे, भिक्खु इन्द्रियेसु गुत्तद्वारो होति ।

B 112 R. 114 25 “यथं च, भिक्खवे, भिक्खु भोजने मत्तञ्जू होति ? इध,
भिक्खावे, भिक्खु पटिसद्वा योनिमो आहार आहारेति — ‘नेव दवाय
न मदाय न मण्डनाय न विभूजनाय, यावदेव इमस्स वायस्स ठितिया
मापनाय विट्ठिनूपर्गतिया’ ब्रह्मचरियानुगहाय, इति पुराणं च वेदनं
पटिट्ठामि’, न च वेदनं न उप्पादेममामि, यात्रां च मे भविस्सति

अनवज्जता च फामुविहारो चा' ति । एव खो, भिक्खवे, भिक्खु भोजने मत्तञ्जू होति ।

“कथं च, भिक्खवे, भिक्खु जागरिय अनुयुत्तो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु दिवसं चट्ठमेन निसज्जाय आवरणीयेहि धम्मेहि चित्तं परिसोवेति, रत्तिया पठमं यामं चट्ठमेन निसज्जाय आवरणीयेहि' 5 धम्मेहि चित्तं परिसोवेति, रत्तिया मज्झिमं यामं दक्खिणेन पस्सेन सीहसेय्यं कप्पेति गादे पादं अच्चाधाय सत्तो सम्पजानो उट्ठानगज्जं मनसि करित्वा, रत्तिया पच्छिमं यामं पच्चद्वयं चट्ठमेन निसज्जाय आवरणीयेहि धम्मेहि चित्तं परिसोवेति । एव खो, भिक्खवे, भिक्खु जागरिय अनुयुत्तो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, सीहि धम्मेहि नमन्ना- 10 गतो भिक्खु अपण्णकपटिपदं पटिपन्नो होति, योनिं चत्थं धारद्धा' हांति आसवान् खयाया” ति ।

७ अतद्व्यावाधसुत्त । “तयोमे, भिक्खवे, धम्मा अतद्व्यावाधाय पि सवत्तन्ति, परव्यावाधाय पि सवत्तन्ति, उभयव्यावाधाय पि सवत्तन्ति । कतमे तयो ? कायदुच्चरित, वचोदुच्चरित, मनोदुच्च- 15 रित । इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा अतद्व्यावाधाय पि सवत्तन्ति, परव्यावाधाय पि सवत्तन्ति, उभयव्यावाधाय पि सवत्तन्ति । तयोमे, भिक्खवे, धम्मा नेवत्तद्व्यावाधाय पि सवत्तन्ति, न परव्यावाधाय पि सवत्तन्ति, न उभयव्यावाधाय पि सवत्तन्ति । कतमे तयो ? काय- 20 सुचरित, वचोसुचरित, मनोसुचरित । इमे खो, भिक्खवे, तयो धम्मा नेवत्तद्व्यावाधाय पि सवत्तन्ति, न परव्यावाधाय पि सवत्तन्ति, न उभय- व्यावाधाय पि सवत्तन्ती” ति ।

८ देवलोकुसुत्त । “मचे वो, भिक्खवे, अज्जतिथिया पग्नि- 25 द्वाजवा एव पुच्छेय्यु — ‘देवलोक्कूपपत्तिया, आवुत्तो, सभणे' गानमे' ब्रह्मचरियं वुत्सया' ति ? ननु तुम्हे, भिक्खवे, एव पुट्ठा अट्ठीयेय्या' हरायेय्याय जिगुच्छेय्याया' ति ?

“एव, भन्ते” ।

“इति फिर तुम्हे, भिक्खवे, दिव्हेन आयुना अट्ठीयय हरायय जिगुच्छय, दिव्हेन वण्णेन दिव्हेन मुखेन दिव्हेन यसेन दिव्हेनाधि-

१ आदरिपहि — स्या० । २ धारद्धा — रा० । ३ यन्ना पीतयो — स्या०,

रा० ।

पतेय्येन अट्टीयथ हरायथ जिगुच्छथ, पगेव खो पन, भिक्खवे, तुम्हेहि कायदुच्चरितेन अट्टीयितब्ब हरायितब्ब जिगुच्छितब्ब, वचीदुच्चरितेन मनोदुच्चरितेन अट्टीयितब्ब हरायितब्ब जिगुच्छितब्ब” ति ।

- ६ पठमपापणिकसुत्तं । “तोहि, भिक्खवे, अज्जेहि समन्नागतो
 ५ पापणिको अभब्बो अनधिगत वा भोग अधिगन्तु, अधिगत वा भोग फाति^१ कातु^१ । कतमेहि तीहि ? इध, भिक्खवे, पापणिको पुब्बण्ह समय न सक्कच्च कम्मन्त अधिद्धाति, मज्झन्हिकसमय^२ न सक्कच्च कम्मन्त अधिद्धाति, सायन्हसमय^३ न सक्कच्च कम्मन्त अधिद्धाति । इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि अज्जेहि समन्नागतो पापणिको अभब्बो अनधिगत
 १० वा भोग अधिगन्तु, अधिगत वा भोग फाति कातु ।

- “एवमेव खो, भिक्खवे, तीहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो अनधिगत वा कुसल धम्म अधिगन्तु, अधिगत वा कुसल धम्म फाति कातु । कतमेहि तीहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पुब्बण्हसमय न सक्कच्च समाधिनिमित्त अधिद्धाति, मज्झन्हिकसमय न सक्कच्च समाधिनिमित्त
 १५ अधिद्धाति, सायन्हसमय न सक्कच्च समाधिनिमित्त अधिद्धाति । इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु अभब्बो अनधिगत वा कुसल धम्म अधिगन्तु अधिगत वा कुसल धम्म फाति कातु ।

- “तीहि, भिक्खवे, अज्जेहि समन्नागतो पापणिको भब्बो अनधिगत वा भोग अधिगन्तु, अधिगत वा भोग फाति कातु । कतमेहि तीहि ?
 २० इध, भिक्खवे, पापणिको पुब्बण्हसमय सक्कच्च कम्मन्त अधिद्धाति, मज्झन्हिकसमय पे० सायन्हसमय सक्कच्च कम्मन्त अधिद्धाति । इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि अज्जेहि समन्नागतो पापणिको भब्बो अनधिगत वा भोग अधिगन्तु, अधिगत वा भोग फाति कातु ।

- “एवमेव खो, भिक्खवे, तीहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु
 २५ भब्बो अनधिगत वा कुसल धम्म अधिगन्तु, अधिगत वा कुसल धम्म फाति कातु । कतमेहि तीहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पुब्बण्हसमय सक्कच्च समाधिनिमित्त अधिद्धाति, मज्झन्हिकसमय पे० सायन्हसमय सक्कच्च समाधिनिमित्त अधिद्धाति । इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि

१-१ फातिवातु - ती० फातिवातु - त्या०, रो० । २ मज्झन्तिकसमय - ती०, त्या०, रो० । ३ सायन्ह० - ती०, त्या०, रो० ।

धम्ममेहि समन्नागतो भिक्खु गच्छो अनविगत वा कुसल धम्म अधिगन्तु,
अविगत वा कुसल धम्म फाति भातु” ति ।

१० दुतियपापणिकसुत्तं । “तीहि, भिक्खवे, अज्जेहि समन्ना-
गतो पापणिको नचिरस्सेव महत्त वेपुल्लत्त पापुणाति भोगेसु । कतमेहि
तीहि ? इध, भिक्खवे, पापणिको चक्खुमा च होति विधुरो च निम्सय- ५
सम्पन्नो च । कय च, भिक्खवे, पापणिको चक्खुमा होति ? इध, भिक्खवे,
पापणिको पणिय जानाति — ‘इद पणिय एव कीत, एव विक्कयमान,
एतव मूल भविस्सति, एतको उदयो’ ति । एव खो, भिक्खवे, पापणिको
चक्खुमा होति ।

“कय च, भिक्खवे, पापणिको विधुरो होति ? इध, भिक्खवे, १०
पापणिको कुसलो होति पणिय केतु च विक्केतु च । एव खो, भिक्खवे,
पापणिको विधुरो होति ।

“कय च, भिक्खवे, पापणिको निम्सयसम्पन्नो होति ? इध R 117
भिक्खवे, पापणिक’ ये ते महपती वा गहपतिपुत्ता वा अष्टा महद्धना
महाभोगा ते’ एव जानन्ति — ‘अय खो भव पापणिको चक्खुमा विधुरो १५ B 115
च पटिवलो पुत्तदार च पोसेतु, अम्हाक च कालेन कास अनुप्पदातु’
ति । ते न भोगेहि निपत्तन्ति’ — ‘इतो, सम्म पापणिक, भोगे कन्दिवा’
पुत्तदार च पोसेहि, अम्हाक च कालेन वाल अनुप्पदेही’ ति । एव खो,
भिक्खवे, पापणिको निम्सयसम्पन्नो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि
अज्जेहि समन्नागतो पापणिको नचिरस्सेव महत्त’ वेपुल्लत्त पापुणाति २०
भोगेसु ।

“एवमेव खो, भिक्खवे, तीहि धम्ममेहि समन्नागतो भिक्खु न
चिरस्सेव महत्त वेपुल्लत्त पापुणाति कुसलेसु धम्मेषु । कतमेहि तीहि ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु चक्खुमा च होति विधुरो च निम्सयसम्पन्नो च ।
कय च, भिक्खवे, भिक्खु चक्खुमा होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु ‘इद २५
दुक्ख’ ति यथाभूत पजानाति, ‘अय दुक्खसमुदयो’ ति यथाभूत पजानाति,
‘अय दुक्खनिरोधो’ ति यथाभूत पजानाति, ‘अय दुक्खनिरोधगामिनी
पटिपदा’ ति यथाभूत पजानाति । एव खो, भिक्खवे, भिक्खु चक्खुमा
होति ।

१ पापणिको — सी०, स्था०, रो० । २ ते न — सी०, स्था०, रो० । ३ निम्सयि —
रो० । ४ हस्सिवा — स्था०, सी० । ५ महत्त — सी०, रो० ।

“कथं च, भिक्खवे, भिक्खु विधुरो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु आरद्धविरियो विहरति अकुम्वान धम्मान पहानाय, कुसलान धम्मान उपसम्पदाय, थाभवा दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । एव खो, भिक्खवे, भिक्खु विधुरो होति ।

- ५ “कथं च, भिक्खवे, भिक्खु निस्सयसम्पन्नो होति ? इध, भिक्खवे, भिक्खु ये ते भिक्खू बहुस्सुता आगतागमा धम्मधरा विनयधरा मातिकाधरा ते कालेन काल उपसङ्गमित्वा परिपुच्छति परिपञ्चति - ‘इदं भन्ते, कथं, इमस्स को अरयो’ ति ? तस्स ते आयस्मन्तो अधियट्ठं चैव वियरन्ति, अनुत्तानीकत्तं च उत्तानीकरोन्ति, अनेकविहितेसु च बहूना-
१० ठानियेसु’ धम्मेसु कल्ल पटिविनोदेन्ति । एव खो, भिक्खवे, भिक्खु निस्सयसम्पन्नो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्मेहि सनत्तागतो नचिरस्सेव महत्तं वेपुल्लत्तं पापुणाति कुसलेसु धम्मेसु’ ति ।

पठमभागवारो निट्ठितो ।

रथकारवग्गो दुत्तिपो ।

तस्सुद्धानं

आतो सारणीयो’ भिक्खु, चक्कवत्ती सचेतनो ।

अपण्णकत्ता देवो च, दुवे’ पापणिक्केन चा ति ॥

— ० —

३. पुग्गलवग्गो

- १ समिद्धसुत्तं । एव मे सुत । एक समय भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने येनाथविण्डकस्स आरामे । अयं खो आयस्मा च समिद्धो’ आयस्मा च महाकोट्टिका येनाथस्मा सारिपुत्तो तेनुपसङ्गमिसु, उपसङ्गमित्वा आयस्मता सारिपुत्तेन सद्धिं सम्मोदिंसु । सम्मोदनीयं यथ सारणीयं वीतिसारेत्वा एवमन्तं निसीदिंसु । एकमन्तं निसिद्धं यो आयस्मन्तं समिद्धं आयस्मा सारिपुत्तो एतदबोच -

“तयोमे, आवुसो गगिद्ध, पुग्गला सन्नो सविज्जमाना लोक्कम्मि । वनम तयो ? वायमपि’न, दिट्ठिणत्तो, मद्धाविमुत्तो । इमे खो, आवुसो,

तयो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि । इमेस, आवुसो, तिण्ण पुग्गलान कतमो ते पुग्गलो खमति अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा" ति ?

"तयोमे, आवुसो सारिपुत्त, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि । कतमे तयो ? कायसक्खि, दिट्ठिप्पत्तो, सद्धाविमुत्तो । इमे खो, आवुसो, तयो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि । इमेस, 5 आवुसो, तिण्ण पुग्गलान ध्वाय पुग्गलो सद्धाविमुत्तो, अय मे पुग्गलो खमति इमेस तिण्ण पुग्गलान अभिक्कन्ततरो च पणीततरो च । त किस्स हेतु ? इमस्स, आवुसो, पुग्गलस्स सद्धिन्द्रिय अधिमत्त" ति ।

अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो आयस्मन्त महाकोट्टिक एतदवोच —

"तयोमे, आवुसो कोट्टिक, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि । 10 B 117 कतमे तयो ? कायसक्खि, दिट्ठिप्पत्तो, सद्धाविमुत्तो । इमे खो, आवुसो, तयो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि । इमेस, आवुसो, तिण्ण पुग्गलान कतमो ते पुग्गलो खमति अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा" ति ? R 119

"तयोमे, आवुसो सारिपुत्त, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना 15 लोकास्मि । कतमे तयो ? कायसक्खि, दिट्ठिप्पत्तो, सद्धाविमुत्तो । इमे खो, आवुसो, तयो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि । इमेस, आवुसो, तिण्ण पुग्गलान ध्वाय पुग्गलो कायसक्खि, अय मे पुग्गलो खमति इमेस तिण्ण पुग्गलान अभिक्कन्ततरो च पणीततरो च । त किस्स हेतु ? इमस्स, आवुसो, पुग्गलस्स समाधिन्द्रिय अधिमत्त" ति । 20

अथ खो आयस्मा महाकोट्टिको आयस्मन्त सारिपुत्त एतदवोच —

"तयोमे, आवुसो सारिपुत्त, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि । कतमे तयो ? कायसक्खि, दिट्ठिप्पत्तो, सद्धाविमुत्तो । इमे खो, आवुसो, तयो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि । इमेस, आवुसो, तिण्ण पुग्गलान कतमो ते पुग्गलो खमति अभिक्कन्ततरो च पणीततरो 25 चा" ति ?

"तयोमे, आवुसो कोट्टिक, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि । कतमे तयो ? कायसक्खि, दिट्ठिप्पत्तो, सद्धाविमुत्तो । इमे खो, आवुसो, तयो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि । इमेस, आवुसो, तिण्ण पुग्गलान ध्वाय पुग्गलो दिट्ठिप्पत्तो, अय मे पुग्गलो खमति 30

इमेसं तिष्णं पुगलानं अभिक्कन्ततरो च पणीततरो च । तं किस्स हेतु ?
इमस्स, आवुसो, पुगलस्स पञ्चिन्द्रियं अधिमत्तं” ति ।

अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो आयस्मन्तं च समिद्धं आयस्मन्तं
च महाकोट्टिक एतदवोच - “व्याक्तं खो, आवुसो, अग्हेहि सव्वेहेव
५ यथासक पटिभानं । आयामावुसो, येन भगवा तेनुपसङ्गमिस्साम;
उपसङ्गमित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेस्साम । यथा नो भगवा व्या-
करिस्सति तथा न धारेस्सामा” ति । “एवमावुसो” ति खो आयस्मा
च समिद्धो आयस्मा च महाकोट्टिको आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्च-
स्सोसु । अथ खो आयस्मा च सारिपुत्तो आयस्मा च समिद्धो आयस्मा
१० च महाकोट्टिको येन भगवा तेनुपसङ्गमिस्सु; उपसङ्गमित्वा भगवन्तं
अभियादेत्वा एकमन्तं निसीदिन्नु । एकमन्तं नितिशो खो आयस्मा
सारिपुत्तो यावतको अहोसि आयस्मता च समिद्धेन आयस्मता च महा-
कोट्टिकेन सिद्धि कयासल्लापो तं सब्बं भगवतो आरोचेसि ।

“न खेत्य, सारिपुत्त, सुकरं एकंसेन व्याकातुं - ‘अयं इमेसं
१५ तिष्णं पुगलानं अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा’ ति । ठानं हेतं,
सारिपुत्त, विज्जति, खायं पुगलो सद्धाविमुत्तो स्वास्स अरहत्ताय
पटिपन्नो, खायं पुगलो कायसक्खि स्वास्स सकदागामी वा अनागामी
वा, यो चायं पुगलो दिट्ठिप्पत्तो सोपस्स सकदागामी वा अनागामी वा ।

“न खेत्य, सारिपुत्त, सुकरं एकंसेन व्याकातुं - ‘अयं इमेसं
२० तिष्णं पुगलानं अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा’ ति । ठानं हेतं, सारि-
पुत्त, विज्जति खायं पुगलो कायसक्खि स्वास्स अरहत्ताय पटिपन्नो,
खायं पुगलो सद्धाविमुत्तो स्वास्स सकदागामी वा अनागामी वा, यो
चायं पुगलो दिट्ठिप्पत्तो सोपस्स सकदागामी वा अनागामी वा ।

“न खेत्य, सारिपुत्त, सुकरं एकंसेन व्याकातुं - ‘अयं इमेसं
२५ तिष्णं पुगलानं अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा’ ति । ठानं हेतं, सारि-
पुत्त, विज्जति खायं पुगलो दिट्ठिप्पत्तो स्वास्स अरहत्ताय पटिपन्नो,
खायं पुगलो सद्धाविमुत्तो स्वास्स सकदागामी वा अनागामी वा, यो
चायं पुगलो कायसक्खि सोपस्स सकदागामी वा अनागामी वा ।

“न खेत्य, सारिपुत्त, सुकरं एकंसेन व्याकातुं - ‘अयं इमेसं
३० तिष्णं पुगलानं अभिक्कन्ततरो च पणीततरो चा’” ति ।

२ गितानमुत्त । “तयोमे, भिक्खवे, गिताना सन्तो सविज्ज-
 माना लोक्किम् । क्तमे तयो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो गितानो
 लभन्तो वा सप्पायानि भोजनानि अलभन्तो वा सप्पायानि भोजनानि,
 लभन्तो वा सप्पायानि भेसज्जानि अलभन्तो वा सप्पायानि भेसज्जानि,
 लभन्तो वा पत्तिरप पट्टाक अलभन्तो वा पत्तिरप पट्टाक नेव ५
 बुद्धाति तम्हा आवाधा ।

R 121

D 119

“इध पन, भिक्खवे, एकच्चो गितानो लभन्तो वा सप्पायानि
 भोजनानि अलभन्तो वा सप्पायानि भोजनानि, लभन्तो वा सप्पायानि
 भेसज्जानि अलभन्तो वा सप्पायानि भेसज्जानि, लभन्तो वा पत्तिरप
 पट्टाक अलभन्तो वा पत्तिरप पट्टाक बुद्धाति तम्हा आवाधा । 10

“इध पन, भिक्खवे, एकच्चो गितानो लभन्तो वा सप्पायानि
 भोजनानि नो अलभन्तो, लभन्तो वा सप्पायानि भेसज्जानि नो अलभन्तो,
 लभन्तो वा पत्तिरप पट्टाक नो अलभन्तो बुद्धाति तम्हा आवाधा ।

“तत्र, भिक्खवे, ख्वाय गितानो लभन्तो वा सप्पायानि भोज-
 नानि नो अलभन्तो, लभन्तो वा सप्पायानि भेसज्जानि नो अलभन्तो,
 लभन्तो वा पत्तिरप पट्टाक नो अलभन्तो बुद्धाति तम्हा आवाधा, इम
 खो, भिक्खवे, गितान पटिच्च गितानमत्त अनुज्जात गितानभेसज्ज
 अनुज्जात गितानपट्टाको अनुज्जातो । इम च पन, भिक्खवे, गितान
 पटिच्च अज्जे पि गिताना उपट्ठातव्वा । इमे खो, भिक्खवे, तयो
 गिताना सन्तो सविज्जमाना लोक्किम् । 20

“एवमेव सो, भिक्खवे, तयोमे गितानूपमा पुग्गसा सन्तो
 सविज्जमाना लोक्किम् । क्तमे तयो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गतो
 लभन्तो वा तथागत दस्सनाय अलभन्तो वा तथागत दस्सनाय, लभन्तो
 वा तथागतप्पवेदित धम्मविनय सवनाय अलभन्तो वा तथागतप्पवेदित
 धम्मविनय सवनाय नेव ओक्कमति नियाम कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्त । 25

“इध, पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गतो लभन्तो वा तथागत
 दस्सनाय अलभन्तो वा तथागत दस्सनाय, लभन्तो वा तथागतप्पवेदित
 धम्मविनय सवनाय अलभन्तो वा तथागतप्पवेदित धम्मविनय सवनाय
 ओक्कमति नियाम कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्त ।

“इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो लभन्तो व तथागत दस्सनाय नो अलभन्तो, लभन्तो व तथागतप्पवेदित धम्मविनय सवनाय नो अलभन्तो ओपकमति नियाम कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्त ।

“तन, भिक्खवे, ख्वाय पुग्गलो लभन्तो व तथागत दस्सनाय नो अलभन्तो, लभन्तो व तथागतप्पवेदित धम्मविनय सवनाय नो अलभन्तो ओपकमति नियाम कुसलेसु धम्मेसु सम्मत्त, इम खो भिक्खवे, पुग्गल पटिच्च धम्मदेसना अनुञ्जाता । इम व पन, भिक्खवे, पुग्गल पटिच्च श्रब्बेस पि धम्मो देसेतब्बो ।

“इमे खो, भिक्खवे, तयो गिलानूपमा पुग्गला सन्तो सविज्ज-
10 माना लोकस्मि” ति ।

३ सङ्गारसुत्त । “तयोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्ज माना लोकस्मि । कतमे तयो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सव्यावज्ज कायसङ्गार अभिसङ्खरोति, सव्यावज्ज वचीसङ्गार अभिसङ्खरोति, सव्यावज्ज मनोसङ्गार अभिसङ्खरोति । सो सव्यावज्ज काय-
15 सङ्गार अभिसङ्खरित्वा, सव्यावज्ज वचीसङ्गार अभिसङ्खरित्वा, सव्यावज्ज मनोसङ्गार अभिसङ्खरित्वा सव्यावज्ज लोक उपपज्जति । तमेन सव्यावज्ज लोक उपपन्न समान सव्यावज्जा फस्सा पृसन्ति । सो सव्यावज्जेहि फस्सेहि फुट्ठो समानो सव्यावज्ज वेदन वेदयति एवन्त-
दुक्ख, सेय्ययापि सत्ता नेरयिका ।

20 “एध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सव्यावज्ज कायसङ्गार अभिसङ्खरोति, सव्यावज्ज वचीसङ्गार अभिसङ्खरोति, सव्यावज्ज मनोसङ्गार अभिसङ्खरोति । सो सव्यावज्ज कायसङ्गार अभिसङ्खरित्वा, सव्यावज्ज वचीसङ्गार अभिसङ्खरित्वा, सव्यावज्ज मनोसङ्गार अभिसङ्खरित्वा सव्यावज्ज लोक उपपज्जति । तमेन सव्यावज्ज लोक उप-
पन्न समान सव्यावज्जा फस्सा पृसन्ति । सो सव्यावज्जेहि फस्सेहि फुट्ठो समानो सव्यावज्ज वेदन वेदयति एवन्तसुख, सेय्ययापि देवा गुभक्खिहा ।

“इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सव्यावज्ज पि सव्यावज्ज पि कायसङ्गार अभिसङ्खरोति, सव्यावज्ज पि सव्यावज्ज पि वचीसङ्गार
30 अभिसङ्खरोति, सव्यावज्ज पि सव्यावज्ज पि मनोसङ्गार अभिसङ्ख-

रोति । सो सव्यावज्ज्ञः पि अव्यावज्ज्ञः पि कायसङ्खार अभिसङ्खरित्वा,
 सव्यावज्ज्ञः पि अव्यावज्ज्ञः पि वर्चसङ्खार अभिसङ्खरित्वा, सव्यावज्ज्ञः पि
 अव्यावज्ज्ञः पि मनोसङ्खार अभिसङ्खरित्वा सव्यावज्ज्ञः पि अव्यावज्ज्ञः
 पि लोक उपपज्जति । तमेन सव्यावज्ज्ञः पि अव्यावज्ज्ञः पि लोक उपपन्न
 समान सव्यावज्ज्ञा पि अव्यावज्ज्ञा पि पत्तसा फुसन्ति । सो सव्यावज्ज्ञेहि 5
 पि अव्यावज्ज्ञेहि पि फस्सेहि फुट्ठो ममानो सव्यावज्ज्ञः पि अव्यावज्ज्ञः
 पि वेदन वेदयति बोकिण्णसुखदुक्ख, सेय्यथापि मनुस्सा एकच्चे च देवा
 एकच्चे च विनिपातिका । इमे लो, भिक्खवे, तयो पुग्गला सन्तो
 सविज्जमाना लोकस्मि” ति ।

R 123

D 121

४ बहुकारसुत्तं । “तयोमे, भिक्खवे, पुग्गला पुग्गलस्स बहु- 10
 कारा । कतमे तयो ? य, भिक्खवे, पुग्गल आगम्म पुग्गलो बुद्ध सरण
 गतो होति, धम्म सरण गतो होति, सङ्घ सरण गतो होति, अय, भिक्खवे,
 पुग्गलो इमस्स पुग्गलस्स बहुकारो ।

“पुन च पर, भिक्खवे, य पुग्गल आगम्म पुग्गलो ‘इदं दुक्ख’ ति
 यथाभूत पजानाति, ‘अयं दुक्खसमुदयो’ ति यथाभूत पजानाति, ‘अयं 15
 दुक्खनिरोधो’ ति यथाभूत पजानाति, ‘अयं दुक्खनिरोधमग्निनी
 पटिपदा’ ति यथाभूत पजानाति, अय, भिक्खवे, पुग्गलो इमस्स
 पुग्गलस्स बहुकारो ।

“पुन च पर, भिक्खवे, य पुग्गल आगम्म पुग्गलो आसवान
 खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्चाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा 20
 सच्चिक्कत्था उपसम्पज्ज विहरति, अय, भिक्खवे, पुग्गलो इमस्स पुग्ग-
 लस्स बहुकारो । इमे लो, भिक्खवे, तयो पुग्गला पुग्गलस्स बहुकारा ।

“इमेहि च पन, भिक्खवे, तीहि पुग्गलेहि इमस्स पुग्गलस्स
 नत्थञ्जो पुग्गलो बहुकारो ति वदामि । इमेस पन, भिक्खवे, तिण्ण
 पुग्गलान् इमिना पुग्गलेन न सुप्पत्तिकार’ वदामि, यदिदं अभिवादन- 25
 पच्चुट्ठानअञ्जलिकम्मसामीचिकम्मचीवरपिण्डपातसेनासनगित्तानपच्चय-
 भेसज्जपरिक्खारानुप्पदानेना” ति ।

५ वजिरूपमसुत्तं । “तयोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्ज-
 माना लोकस्मि । कतमे तयो ? अरुकूपमचित्तो पुग्गलो, विज्जूपम- 30
 चित्तो पुग्गलो, वजिरूपमचित्तो पुग्गलो । कतमो च, भिक्खवे, अरुकूपम-

H 124

चित्तो पुगलो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुगलो कोधनो होति उपायास-
 बहुलो अप्य पि वुत्तो समानो अभिसज्जति कुप्पति व्यापज्जति पति-
 त्थीयति' कोप च दोस च अप्पच्चय च पातुकरोति । सेय्यथापि, भिक्खवे,
 दुट्ठास्को कट्ठेन वा कठलाय वा षट्ठितो भिय्योसोमत्ताय आसव देति,
 १ एवमेव खो, भिक्खवे, इधेकच्चो पुगलो कोधनो होति उपायासबहुलो
 अप्य पि वुत्तो समानो अभिसज्जति कुप्पति व्यापज्जति पतित्थीयति कोप
 च दोस च अप्पच्चय च पातुकरोति । अय वुच्चति, भिक्खवे, अरूपम-
 चित्तो पुगलो ।

“कतमो च, भिक्खवे, विज्जूपमचित्तो पुगलो ? इध, भिक्खवे,
 १० एकच्चो पुगलो 'इद दुक्ख' ति यथाभूत पजानाति, 'अय दुक्खसमुदयो'
 ति यथाभूत पजानाति, 'अय दुक्खनिरोधो' ति यथाभूत पजानाति,
 'अय दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथाभूत पजानाति । सेय्यथापि
 भिक्खवे, चक्सुमा पुरिसो रत्तन्धवारतिमिसाय विज्जन्तरिकाय रूपानि
 पस्सेय्य, एवमेव खो, भिक्खवे, इधेकच्चो पुगलो 'इद दुक्ख' ति यथा-
 ॥ भूत पजानाति पे० 'अय दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा' ति यथा-
 भूतं पजानाति । अय वुच्चति, भिक्खवे, विज्जूपमचित्तो पुगलो ।

“कतमो च, भिक्खवे, वजिरूपमचित्तो पुगलो ? इध, भिक्खवे,
 एकच्चो पुगलो आसवान खया अनासव चेतोधिमुत्ति पञ्जाविमुत्ति
 दिट्ठेव धम्मे सय अभिज्जा सच्छिद्यत्वा उपसम्पज्ज विहरति । सेय्य-
 २० थापि, भिक्खवे, वजिरस्स नत्थि किञ्चि अमेज्ज मणि वा पासाणो
 वा, एवमेव खो, भिक्खवे, इधेकच्चो पुगलो आसवान खया पे०
 उपसम्पज्ज विहरति । अय वुच्चति, भिक्खवे, वजिरूपमचित्तो पुगलो ।
 “इमे खो, भिक्खवे, तयो पुगला सन्तो सविज्जमाना
 लोक्स्मि” ति ।

॥ ६ सेवितव्यमुत्त । “तमोमे, भिक्खवे, पुगला सन्तो सविज्ज-
 माना लोक्स्मि । कतमे तयो ? अत्थि, भिक्खवे, पुगलो न सेवितव्यो
 न भजितव्यो न पयिरुपासितव्यो । अत्थि, भिक्खवे, पुगलो सेवितव्यो
 R 125 भजितव्यो पयिरुपासितव्यो । अत्थि, भिक्खवे, पुगलो सपरत्वा गह
 रत्वा सेवितव्यो भजितव्यो पयिरुपासितव्यो । कतमो च, भिक्खवे,
 ॥ १२३ २० पुगलो न सेवितव्यो न भजितव्यो न पयिरुपासितव्यो ? इय, भिक्खवे,

एकचो पुगलो होनो होति सीलेन समाधिना पञ्जाय । एवरूपो भिक्खवे, पुगलो न सेवितव्वो न भजितव्वो न पयिरुपासितव्वो अञ्जन अनुद्दया अञ्जन अनुकम्पा ।

“कतमो च, भिक्खवे, पुगलो सेवितव्वो भजितव्वो पयिरुपासितव्वो । इध, भिक्खवे एकचो पुगलो सदिसो होति सीलेन समाधिना पञ्जाय । एवरूपो, भिक्खवे, पुगलो सेवितव्वो भजितव्वो पयिरुपासितव्वो । त किस्स हेतु ? सीलमामञ्जगतान सत्त सीलकथा च नो भविस्सति, सा च नो पवत्तिनी भविस्सति, सा च नो फामु भविस्सति । समाधिसामञ्जगतान सत्त समाधिकथा च नो भविस्सति, सा च नो पवत्तिनी भविस्सति, सा च नो फामु भविस्सति । पञ्जासामञ्जगतान सत्त पञ्जाकथा च नो भविस्सति, सा च नो पवत्तिनी भविस्सति, सा च नो फामु भविस्सती ति । तस्मा एवरूपो पुगलो सेवितव्वो भजितव्वो पयिरुपासितव्वो ।

“कतमो च, भिक्खवे, पुगलो सक्कत्वा गरु कत्वा सेवितव्वो भजितव्वो पयिरुपासितव्वो ? इध, भिक्खवे, एकचो पुगलो अधिको होति सीलेन समाधिना पञ्जाय । एवरूपो, भिक्खवे, पुगलो सक्कत्वा गरु कत्वा सेवितव्वो भजितव्वो पयिरुपासितव्वो । त किस्स हेतु ? इति अपरिपूर वा सीलक्खन्ध परिपूरेस्सामि, परिपूर वा सीलक्खन्ध तत्थ तत्थ पञ्जाय अनुगहेस्सामि, अपरिपूर वा समाधिक्खन्ध परिपूरेस्सामि, परिपूर वा समाधिक्खन्ध तत्थ तत्थ पञ्जाय अनुगहेस्सामि, अपरिपूर वा पञ्जाक्खन्ध परिपूरेस्सामि, परिपूर वा पञ्जाक्खन्ध तत्थ तत्थ पञ्जाय अनुगहेस्सामी ति । तस्मा एवरूपो पुगलो सक्कत्वा गरु कत्वा सेवितव्वो भजितव्वो पयिरुपासितव्वो । इमे खो, भिक्खवे, तपो पुगला सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि ति ।

“निहीयति पुरिखो निहीनसेवी,
न च हायेय कदाचि तुल्यसेवी ।
सेट्ठमुपनम उदेति क्षिप्प,
तस्मा अत्तनो उत्तरि भजेथा” ति ।

25 R 126

७ जिगुब्धितव्वमुत्त । “तयोमे, भिक्खवे, पुगला सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि । कतमे तयो ? अत्थि, भिक्खवे, पुगलो

B 124

- जिगुच्छित्तव्यो न सेवितव्यो न भजितव्यो न परिरूपासितव्यो । अतः, भिक्षवे, पुगलो अज्झुपेक्खितव्यो न सेवितव्यो न भजितव्यो न परिरूपासितव्यो । अतः, भिक्षवे, पुगलो सेवितव्यो भजितव्यो परिरूपासितव्यो । कतमो च, भिक्षवे, पुगलो जिगुच्छित्तव्यो न सेवितव्यो न भजितव्यो न परिरूपासितव्यो ? इध, भिक्षवे, एकच्चो पुगलो दुस्सीलो होति पापघम्मो असुचि सङ्कस्सरसमाचारो पटिच्छन्नकम्मन्तो, अस्स भणो समणपटिञ्जो, अन्नहाचारी ब्रह्मचारीपटिञ्जो, अन्तोपूति अवस्सुतो कसम्भुजातो । एवरूपो, भिक्षवे, पुगलो जिगुच्छित्तव्यो न सेवितव्यो न भजितव्यो न परिरूपासितव्यो । त किस्स हेतु ? किं वा पि, भिक्षवे, एवरूपस्स पुगलस्स न दिट्ठानुगति आपज्जति, अयं सो न पापको कित्तिसहो अभ्युगच्छति — ‘पापमित्तो पुरिसपुगलो पापसहायो पापसम्पवद्धो’ ति । सेय्यथापि, भिक्षवे, अहि गूयगतो किं वा पि न दसति, अथ सो न भक्षेति, एवमेव सो, भिक्षवे, किं वा पि एवरूपस्स पुगलस्स न दिट्ठानुगति आपज्जति, अथ सो न पापको कित्तिसहो अभ्युगच्छति — ‘पापमित्तो पुरिसपुगलो पापसहायो पापसम्पवद्धो’ ति । तस्मा एवरूपो पुगलो जिगुच्छित्तव्यो न सेवितव्यो न भजितव्यो न परिरूपासितव्यो ।

- “कतमो च, भिक्षवे, पुगलो अज्झुपेक्खितव्यो न सेवितव्यो न भजितव्यो न परिरूपासितव्यो ? इध, भिक्षवे, एकच्चो पुगलो बोधनो होति उपायासग्रहलो, अपि पि वुत्तो समानो अभिसज्जति कुप्पति व्यापज्जति पतित्थीयति, कोप च दोस च अप्पच्चय च पातुपरोति । सेय्यथापि, भिक्षवे, दुट्ठास्सो’ वट्ठेन वा वट्ठलाय वा घट्ठितो भिम्मोसोमत्ताय आसथ देति, एवमेव सो, भिक्षवे पे० । सेय्यथापि, भिक्षवे, तिन्दुवालात्’ वट्ठेन वा वट्ठलाय वा घट्ठितो भिम्मोसोमत्ताय चिचिटायति चिट्ठिचिटायति, एवमेव सो भिक्षवे पे० । सेय्यथापि, भिक्षवे, मयवूपो वट्ठेन वा वट्ठलाय वा घट्ठितो भिम्मोसोमत्ताय दुग्गन्धो होति, एवमेव सो, भिक्षवे, एधेवच्चो पुगलो बोधनो होति उपायानवहलो, अपि पि वुत्तो समानो अभिसज्जति कुप्पति व्यापज्जति पतित्थीयति, कोप च दोस च अप्पच्चय च पातुपरोति । एवरूपो, भिक्षवे, पुगलो अज्झुपेक्खितव्यो न सेवितव्यो न भजितव्यो

न पयिरूपासितव्यो । त किंस्व हेतु ? अयकोसेय्य पि म परिभासेय्य पि
म अनत्थ पि म करेय्या ति । तस्मा एवरूपो पुग्गलो अज्झुपेक्खितव्यो
न सेवितव्यो न भजितव्यो न पयिरूपासितव्यो ।

“कतमो च, भिक्खवे, पुग्गलो सेवितव्यो भजितव्यो पयि-
रूपासितव्यो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सीलवा होति कल्याण- 5
धम्मो । एवरूपो, भिक्खवे, पुग्गलो सेवितव्यो भजितव्यो पयिरूपासि-
तव्यो । त किंस्व हेतु ? किञ्चा पि, भिक्खवे, एवरूपस्स पुग्गलस्स
न दिट्ठानुगतिं आपज्जति, अथ खो न कल्याणो कित्तिसदो अलभुमाच्छति
— ‘कल्याणमित्तो पुरिसपुग्गलो कल्याणसहायो कल्याणसम्पवद्धो’ ति ।
तस्मा एवरूपो पुग्गलो सेवितव्यो भजितव्यो पयिरूपासितव्यो । 10

“इमे खो, भिक्खवे, तयो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना
लोकास्मि ति ।

“निहीयति पुरिसो निहीनसेवी,
न च हायेष कदाचि तुल्यसेवी ।
सेट्ठमुपनम उदेति सिप्प,
तस्मा अत्तनो उत्तरिभजेथा” ति ॥

■ गूथभाणीमुत्तं । “तयोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्ज-
माना लोकास्मि । कतमे तयो ? गूथभाणी, पुप्फभाणी, मधुभाणी ।
कतमो च, भिक्खवे, पुग्गलो गूथभाणी ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो
सभगगतो^१ वा परिसगगतो^२ वा जातिमज्जगतो वा पूगमज्जगतो वा 20
राजकुलमज्जगतो वा अभिनीतो सखिपुट्ठो — ‘एहम्भो’ पुरिस, य
जानासि त वदेही’ ति । सो अजान वा आह ‘जानामी’ ति, जान वा
आह ‘न जानामी’ ति, अपस्स वा आह ‘पस्सामी’ ति, पस्स वा आह
‘न पस्सामी’ ति, इति अत्तहेतु वा परहेतु वा ग्रामिसकिञ्चिवखहेतु वा
सम्पजानमुसा भासिता होति । अथ बुच्चति, भिक्खवे, पुग्गलो गूथ- 25
भाणी ।

“कतमो च, भिक्खवे, पुग्गलो पुप्फभाणी ? इध, भिक्खवे,
एकच्चो पुग्गलो सभगगतो वा परिसगगतो वा जातिमज्जगतो वा पूग-
मज्जगतो वा राजकुलमज्जगतो वा अभिनीतो सखिपुट्ठो — ‘एहम्भो

पुरिस, यं पजानासि' तं वदेही' ति, सो अजानं वा आह 'न जानामी' ति, जानं वा आह 'जानामी' ति, अपस्सं वा आह 'न पस्सामी' ति, पस्सं वा आह 'पस्सामी' ति; इति अत्तहेतु वा परहेतु वा आमिसकिञ्चिक्खल-हेतु वा न सम्पजानमुसा भासिता होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे,

५ पुगलो पुप्फभाणी ।

“कतमो च, भिक्खवे, पुगलो मधुभाणी ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुगलो फस्सं वाचं पहाय फरसाय वाचाय पटिविरतो होति; या सा वाचा नेला' कण्णसुखा पेमनीया हृदयङ्गमा पोरी बहुजनकन्ता बहुजनमनापा तयारूपं वाचं भासिता होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे,

१० पुगलो मधुभाणी । इमे सो, भिक्खवे, तयो पुगला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि' ति ।

६. अन्धसुत्तं । “तयोमे, भिक्खवे, पुगला सन्तो संविज्जमाना लोकस्मि । कतमे तयो ? अन्धो, एकचक्खु, द्विचक्खु । कतमो च, भिक्खवे, पुगलो अन्धो ? इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुगलस्स तथारूपं चक्खु न होति यथारूपेन चक्खुना अनधिगतं वा भोगं अधिगच्छेय्य अधिगतं वा भोगं फाति करेय्य; तथारूपं पिस्स चक्खु न होति यथारूपेन चक्खुना कुसलाकुसले धम्मे जानेय्य, सावज्जानवज्जे धम्मे जानेय्य, हीनप्पणीते धम्मे जानेय्य, कण्हगुवकस्सपटिभागे धम्मे जानेय्य । अयं वुच्चति, भिक्खवे, पुगलो अन्धो ।

२० “कतमो च, भिक्खवे, पुगलो एकचक्खु ? इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुगलस्स तथारूपं चक्खु होति यथारूपेन चक्खुना अनधिगतं वा भोगं अधिगच्छेय्य अधिगतं वा भोगं फाति करेय्य; तथारूपं पनस्स चक्खु न होति यथारूपेन चक्खुना कुसलाकुसले धम्मे जानेय्य, सावज्जानवज्जे धम्मे जानेय्य, हीनप्पणीते धम्मे जानेय्य, कण्हसुक्क-
२५ सपटिभागे धम्मे जानेय्य । अयं वुच्चति, भिक्खवे, पुगलो एकचक्खु ।

“कतमो च, भिक्खवे, पुगलो द्विचक्खु ? इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुगलस्स तथारूपं चक्खु होति यथारूपेन चक्खुना अनधिगतं वा भोगं अधिगच्छेय्य, अधिगतं वा भोगं फाति करेय्य; तथारूपं पिस्स चक्खु होति यथारूपेन चक्खुना कुसलाकुसले धम्मे जानेय्य, सावज्जान-

वज्जे धम्मे जानेय्य, हीनप्यणीते धम्मे जानेय्य, कण्हसुवकसप्पटिभागे धम्मे जानेय्य । अयं वुच्चति, भिक्खवे, पुग्गलो द्विचक्खु ।

“इमे खो, भिक्खवे, तयो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकस्मिंति ।

“न चेव भोगा तयास्पा, न च पुञ्ञानि कुब्बन्ति । 5

उभयत्थं कलिग्गहो^१, अन्वस्स हतचवक्खुनो ॥

“अयापरायं अक्खातो, एकचक्खु च पुग्गलो ।

धम्माधम्मेन सठोसो^२, भोगानि परियेसति ॥

“देय्येन कूटकम्मेन, मुसावादेन चूभय ।

कुसलो होति राद्धात्तु^३, कामभोगी च मानवो । 10

इतो सो निरयं गत्वा, एकचक्खु विहज्जति ॥

“द्विचक्खु पन अक्खातो, सेट्ठो पुरिसपुग्गलो ।

धम्मलदेहि भोगेहि, उट्टानाधिगतं धनं^४ ॥

ददाति सेट्ठसङ्कप्पो, अव्यग्गमानसो^५ नरो ।

R. 130

उपेति भद्दकं ठान, यत्थं गत्वा न सोचति ॥ 15

“अन्धं च एकचक्खु च, आरका परिवज्जये ।

द्विचक्खु पन सेवेयं, सेट्ठं पुरिसपुग्गलं^६” ति ॥

१० अथकुज्जसुत्तं । “तयोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्जमाना^१ लोकस्मिंति । कतमे तयो ? अथकुज्जपञ्जो पुग्गलो, उच्चङ्ग-
पञ्जो पुग्गलो, पुषुपञ्जो पुग्गलो । कतसो च, भिक्खवे, अथकुज्ज-
पञ्जो पुग्गलो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो आरामं गन्ता होति
अभिक्खणं भिक्खून् सन्तिके धम्मस्सवनाय । तस्स भिक्खू धम्मं देसेन्ति
आदिकल्याणं मज्जेकल्याणं परियोसानकल्याणं सात्थं सव्यञ्जनं, केवल-
परिपुण्णं परिमुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेन्ति । खो तस्मिं आसने निरिप्तो
तस्सा कथायं नेवादिं मनसि करोति, न मज्झं मनसि करोति, न परियो-
सानं मनसि करोति, बुद्धितो पि तम्हा आसना तस्सा कथायं नेवादिं
मनसि करोति, न मज्झं मनसि करोति, न परियोसानं मनसि करोति । 20 25

B 120

१ कलिग्गहो - स्या०, रो० । २ सठोसो - सी०, स्या०, रो० । ३ राद्धात्तु - स्या० ।

४ धनं - रो० । ५ नसो - सी०, स्या०, अव्यग्गमानसो - रो० । ६ सविज्जमानो - रो० ।

सेय्यथापि भिक्खवे, कुम्भो निक्कुज्जो तज उदक आसित्त विवट्ठति, नो सण्ठाति, एवमेव खो, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो आराम गन्ता होति अभिक्खण भिक्खून सन्तिके धम्मस्सवनाय । तस्स भिक्खू धम्म देसेन्ति आदिकल्याण मज्जेकल्याण परियोसानकल्याण सात्थ सब्यञ्जन, केवल-
 5 परिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरिय पकासेन्ति । सो तस्मिं आसने निसिन्नो तस्सा कथाय नेवादि मनसि करोति, न मज्झ मनसि करोति, न परियो-
 सान मनसि करोति, बुद्धितो पि तम्हा आसना तस्सा कथाय नेवादि मनसि करोति, न मज्झ मनसि करोति, न परियोसान मनसि करोति ।
 अय बुच्चति, भिक्खवे, अवकुज्जपज्जो पुग्गलो ।

10 "वत्तमो च, भिक्खवे, उच्छङ्गपज्जो पुग्गलो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो आराम गन्ता होति अभिक्खण भिक्खून सन्तिके धम्मस्सवनाय । तस्स भिक्खू धम्म देसेन्ति आदिकल्याण मज्जेकल्याण परियोसानकल्याण सात्थ सब्यञ्जन, केवलपरिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरिय पकासेन्ति । सो तस्मिं आसने निसिन्नो तस्सा कथाय आदि पि
 15 मनसि करोति, मज्झ पि मनसि करोति, परियोसान पि मनसि करोति, बुद्धितो च खो तम्हा आसना तस्सा कथाय नेवादि मनसि करोति, न मज्झ मनसि करोति, न परियोसान मनसि करोति ।
 सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसस्स उच्छङ्गे नानाखज्जकानि आक्खिणानि -
 R 131 तिला तण्डुला मोदका वदरा । सो तम्हा आसना बुद्धुहन्तो सतिसम्भोस-
 B 129 20 पकिरेय्य । एवमेव खो, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो आराम गन्ता होति अभिक्खण भिक्खून सन्तिके धम्मस्सवनाय । तस्स भिक्खू धम्म देसेन्ति आदिकल्याण मज्जेकल्याण परियोसानकल्याण सात्थ सब्यञ्जन, केवलपरिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरिय पकासेन्ति । सो तस्मिं आसने निसिन्नो
 तस्सा कथाय आदि पि मनसि करोति, मज्झ पि मनसि करोति, परियो-
 25 सान पि मनसि करोति, बुद्धितो च खो तम्हा आसना तस्सा कथाय नेवादि मनसि करोति, न मज्झ मनसि करोति, न परियोसान मनसि करोति । अय बुच्चति, भिक्खवे, उच्छङ्गपज्जो पुग्गलो ।

"वत्तमो च, भिक्खवे, पुय्युपज्जो पुग्गलो ? इध, भिक्खवे, एज्जो पुग्गलो आराम गन्ता होति अभिक्खण भिक्खून सन्तिके धम्म-
 30 स्सवनाय । तस्म भिक्खू धम्म देसेन्ति आदिकल्याण मज्जेकल्याण परि-
 योसानकल्याण सात्थ सब्यञ्जन, केवलपरिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरिय

पकासेन्ति । सो तस्मिं आसने निसिन्नो तस्सा कथाय आदिं पि मनसि करोति, मज्झ पि मनसि करोति, परियोसान पि मनसि करोति, बुद्धितो पि तम्हा आसना तस्सा कथाय आदिं पि मनसि करोति, मज्झ पि मनसि करोति, परियोसान पि मनसि करोति । सेय्यथापि, भिक्खवे, कुम्भो उक्कुज्जो तत्र उदक आसित्त सण्ठाति नो विवट्ठति, एवमेव खो, भिक्खवे, 5 इधेक्कच्चो पुगलो आराम मन्ता होति अभिक्खण भिक्खून सन्तिके धम्मस्सवनाय । तस्स भिक्खू धम्म देसेन्ति आदिकल्याण मज्झेकल्याण परियोसानकल्याण सात्थ सव्यञ्जन, केवलपरिपुण्ण परिसुद्ध ब्रह्मचरिण पकासेन्ति । सो तस्मिं आसने निसिन्नो तस्सा कथाय आदिं पि मनसि करोति, मज्झ पि मनसि करोति, परियोसान पि मनसि करोति, बुद्धितो 10 पि तम्हा आसना तस्सा कथाय आदिं पि मनसि करोति, मज्झ पि मनसि करोति, परियोसान पि मनसि करोति । अय वुच्चति, भिक्खवे, पुप्फो पुगलो ।

“इमे खो, भिक्खवे, तयो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि ति ।

15

“अवकुज्जपञ्चो पुरिसो, दुम्मेधो अविक्खणो ।

अभिक्खण पि चे होति, गन्ता भिक्खून सन्तिके ॥

“आदिं कथाय मज्झ च, परियोसान च तादिसो ।

उग्गहेतु न सक्कोति, पञ्चा हिस्स न विज्जति ॥

“उच्छिज्जपञ्चो पुरिसो, सेय्यो एतेन वुच्चति ।

20 B 130

अभिक्खण पि चे होति, गन्ता भिक्खून सन्तिके ॥

“आदिं कथाय मज्झ च, परियोसान च तादिसो ।

निसिन्नो आसने तस्मि, उग्गहेत्वान व्यञ्जन ।

बुद्धितो नप्पजानाति, गहित पिस्स मुस्सति ॥

“पुथुपञ्चो च पुरिसो, सेय्यो एतेहि वुच्चति ।

25

अभिक्खण पि चे होति, गन्ता भिक्खून सन्तिके ॥

“आदिं कथाय मज्झ च, परियोसान च तादिसो ।

निसिन्नो आसने तस्मि, उग्गहेत्वान व्यञ्जन ॥

“धारेत्ति सेट्ठसङ्कुप्पो, अव्यग्गमानसो नरो ।

धम्मानुघम्मणटिपन्नो, दुक्खस्सन्तकरो सिया” ति ॥

30

पुगलवग्गो त्तियो ।

तस्सुद्धानं

समिद्ध गिलान सङ्खारा, बहुकारा बजिरेन च ।
 सेवि जिगुच्छ गूथभाणी, अन्वो च ग्रवकुज्जता ति ॥

४. देवदूतवग्गो

R. 132

१. सङ्गहाकमुत्तं । “सङ्गहाकानि, भिक्खवे, तानि कुत्तानि
 येसं पुत्तानं मातापितरो अज्झागारे पूजिता होन्ति । सपुब्बाचरियकानि,
 ५ भिक्खवे, तानि कुत्तानि येसं पुत्तानं मातापितरो अज्झागारे पूजिता
 होन्ति । साहुनेय्यानि’, भिक्खवे, तानि कुत्तानि येसं पुत्तानं मातापितरो
 अज्झागारे पूजिता होन्ति । ‘ग्रह्या’ ति, भिक्खवे, मातापितूनं एतं अधि-
 वचनं । ‘पुब्बाचरिया’ ति, भिक्खवे, मातापितूनं एतं अधिवचनं ।
 D 131 ‘साहुनेय्या’ ति, भिक्खवे, मातापितूनं एतं अधिवचनं । तं किस्स
 10 हेतु ? बहुकारा, भिक्खवे, मातापितरो पुत्तान, आपादका पोसका,
 इमस्स लोकस्स दस्सतारो ति ।

- “ग्रह्या ति मातापितरो, पुब्बाचरिया ति वुच्चरे ।
 साहुनेय्या च पुत्तानं, पजाय अनुकम्पका ॥
 “तस्मा हि ने नमस्सेय्य, सक्करेय्य’ च’ पण्डितो ।
 15 अत्तेन अथ पानेन, बत्थेन सयनेन च ।
 उच्छादनेन’ न्हापनेन’, पादानं धोवनेन च ॥
 “ताय’ नं’ पारिचरियाय’, मातापितूसु पण्डिता ।
 इधेव नं पसंसन्ति, पेच्च सग्गे पमोदती” ति ॥

२. आनन्दमुत्तं । अथ सो आयस्मा आनन्दो येन भगवा
 20 तेनुपमद्धमि; उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं नितीदि ।
 एकमन्तं निमित्तो सो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच — “सिवा
 नु सो, गन्ते, भिक्खुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा इमस्मिं च
 मविट्ठनाणके काये अहङ्कारममङ्कारमानानुसया नास्सु, वहिद्धा च
 मध्यनिमित्तेषु अहङ्कारममङ्कारमानानुसया नास्सु; यं च चेतोविमुत्ति

१. साहुनेय्यानि — सी०, स्या०, ख० । २-३. सक्करेय्याप — सी०, स्या०, ख० ।
 १-१. उच्छादने न्हापने — सी०; उच्छादने न्हापने — ख० । ४-४. आन — स्या०; आन०
 ख० । ५. पारिचरियाय — सी०, स्या०, ख० ।

पञ्चाविमुक्तिं उपसम्पज्ज विहरतो अहङ्कारममङ्कारमानानुसया न
होन्ति त च चेतोविमुक्तिं पञ्चाविमुक्तिं उपसम्पज्ज विहरेय्या” ति ?

“सिया, आनन्द, भिक्षुनो तथारूपो समाधिपटिलाभो यथा
इमस्मि च सविञ्जाणके काये अहङ्कारममङ्कारमानानुसया नास्सु,
बहिद्वा च सञ्चनिमित्तेसु अहङ्कारममङ्कारमानानुसया नास्सु, य च 5
चेतोविमुक्तिं पञ्चाविमुक्तिं उपसम्पज्ज विहरतो अहङ्कारममङ्कारमा-
नानुसया न होन्ति त च चेतोविमुक्तिं पञ्चाविमुक्तिं उपसम्पज्ज
विहरेय्या” ति ।

“यथा कथं पन, भन्ते, सिया भिक्षुनो तथारूपो समाधिपटि-
लाभो यथा इमस्मि च सविञ्जाणके काये अहङ्कारममङ्कारमानानुसया 10
नास्सु, बहिद्वा च सञ्चनिमित्तेसु अहङ्कारममङ्कारमानानुसया नास्सु,
य च चेतोविमुक्तिं पञ्चाविमुक्तिं उपसम्पज्ज विहरतो अहङ्कारममङ्कार-
मानानुसया न होन्ति त च चेतोविमुक्तिं पञ्चाविमुक्तिं उपसम्पज्ज
विहरेय्या” ति ?

“इधानन्द, भिक्षुनो एव ह्येति - ‘एत सन्त एत पणीत यदिच 15 R 139
सञ्चसङ्कारसमथो सञ्चूपधिपटिनिस्सङ्गो तण्हावखयो विरागो निरोधो
निब्बान’ ति । एव खो, आनन्द, सिया भिक्षुनो तथारूपो समाधि-
पटिलाभो यथा इमस्मि च सविञ्जाणके काये अहङ्कारममङ्कारमाना-
नुसया नास्सु, बहिद्वा च सञ्चनिमित्तेसु अहङ्कारममङ्कारमानानुसया
नास्सु, य च चेतोविमुक्तिं पञ्चाविमुक्तिं उपसम्पज्ज विहरतो अहङ्कार- 20
ममङ्कारमानानुसया न होन्ति त च चेतोविमुक्तिं पञ्चाविमुक्तिं उप-
सम्पज्ज विहरेय्या ति ।

“इदं च पन मेत, आनन्द, सन्धाय आसित पारायणे पुण्णकपण्हे-
‘सङ्गाय लोक्कस्मिं परोपरानि’,
यस्सिञ्जित नत्थि कुहिञ्च लोके ।
सन्तो विघ्नमो अनीधो’ निरासो,
अतारि सो जाति जर ति वूमो” ति ॥ 25

३ सारिपुत्तसुत्तं । अथ खो आयस्मा सारिपुत्तो येन भगवा
तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं सारिपुत्तं भगवा एतदवोच - “सङ्घितेन

पि खो अह, सारिपुत्त, धम्म देसेय्य, वित्थारेन पि खो अह, सारिपुत्त, धम्म देसेय्य, सङ्खित्तवित्थारेन पि खो अह, सारिपुत्त, धम्म देसेय्य, अञ्जातारो च दुल्लभा” ति ।

“एतस्स, भगवा, कालो, एतस्स, सुगत, कालो य भगवा सङ्खित्त-
5 तेन पि धम्म देसेय्य, वित्थारेन पि धम्म देसेय्य, सङ्खित्तवित्थारेन पि धम्म देसेय्य । भविस्सन्ति धम्मस्स अञ्जातारो” ति ।

“तस्मात्तिह, सारिपुत्त, एव सिक्खित्तव्य - ‘इमस्मि च सवि-
ञ्जाणके काये अहङ्कारममङ्कारमानानुसया न भविस्सन्ति, बहिद्धा
च सव्वनिमित्तेसु अहङ्कारममङ्कारमानानुसया न भविस्सन्ति, य च
D 133 10 चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति उपसम्पज्ज विहरतो अहङ्कारममङ्कार-
मानानुसया न होन्ति त च चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति उपसम्पज्ज
विहरिस्सामा’ ति । एव हि खो, सारिपुत्त, सिक्खित्तव्य ।

R 134 “यतो च खो, सारिपुत्त, भिक्खुनो इमस्मि च सविञ्जाणके
काये अहङ्कारममङ्कारमानानुसया न होन्ति, बहिद्धा च सव्वनिमित्तेसु
15 अहङ्कारममङ्कारमानानुसया न होन्ति, य च चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति
उपसम्पज्ज विहरतो अहङ्कारममङ्कारमानानुसया न होन्ति त च चेतो-
विमुत्ति पञ्जाविमुत्ति उपसम्पज्ज विहरति, अय वुच्चति, सारिपुत्त -
‘भिक्खु अच्छेच्छि’ तण्ह, विवत्तयि^१ सयोजन, सम्मा मानाभिसमया अन्त-
मकासि दुक्खस्स’ । इद च पन मेत, सारिपुत्त, सन्धाय भासित पारायणे’
20 उदयपण्हे -

‘पहान कामसञ्ज्ञान’, दोमनस्सान चूभय ।

धीगस्स’ च पनूदन, कुक्कुच्चान निवारण ॥

‘उपेक्खासतिसमुद्ध, धम्मतवरपुरेजव ।

अञ्जाविमोक्ख पञ्चूमि, अविज्जाय पसेदन” ति ॥

25 ४ निदानसुत्त । “तीणिमानि, भिक्खवे, निदानानि वम्मन्ति
समुदयाय । वत्तमानि तीणि ? लोभो निदान वम्मन्ति समुदयाय, दोसो
निदान वम्मन्ति समुदयाय, मोहो निदान वम्मन्ति समुदयाय ।

“य, भिक्खवे, लोभपक्क वम्म लोभज लोभनिदान लोभसमुदय,
यत्थम्म अत्तभावो निव्यत्तति तत्थ त वम्म विपच्चति । यत्थ त वम्म

१ पण्डित्य - एवा० । २ भावति - लो०, रो० । ३ पारायणे - लो० ।

४ वापण्डित्या - रो० । ५ पित्तस्य - य० ।

विपचचति तत्थ तस्स कम्मस्स विपाक पटिसवेदेति, दिट्ठे वा धम्मो उपपज्ज^१
वा अपरे वा परियाये ।

“य, भिक्खवे, दोसपकत्तं कम्म दोसज्जं दोसनिदानं दोससमुदय,
यत्थस्स अत्तभावो निव्वत्तति तत्थ तं कम्म विपचचति । यत्थ तं कम्म
विपचचति तत्थ तस्स कम्मस्स विपाक पटिसवेदेति, दिट्ठे वा धम्मो उपपज्ज^२
वा अपरे वा परियाये ।

B 134

“य, भिक्खवे, मोहपकत्तं कम्म मोहज्जं मोहनिदानं मोहसमुदय,
यत्थस्स अत्तभावो निव्वत्तति तत्थ तं कम्म विपचचति । यत्थ तं कम्म
विपचचति तत्थ तस्स कम्मस्स विपाक पटिसवेदेति, दिट्ठे वा धम्मो
उपपज्ज वा अपरे वा परियाये ।

R 135

10

“सेय्यथापि, भिक्खवे, बीजानि अल्लण्डानि अपूतीनि अवातातप-
ह्तानि सारादानि सुखसयित्तानि सुखेत्ते सुपरिकम्मकताय भूमिया
निकित्तानि । देवो च सम्माधारं अनुप्पवेच्छेय्य । एवस्सु तानि,
भिक्खवे, बीजानि बुद्धि^३ विरुद्धं वेपुल्लं आपज्जेय्यु । एवमेव खो,
भिक्खवे, य लोभपकत्तं कम्म लोभज्जं लोभनिदानं लोभसमुदय, यत्थस्स
अत्तभावो निव्वत्तति तत्थ तं कम्म विपचचति । यत्थ तं कम्म विपचचति
तत्थ तस्स कम्मस्स विपाक पटिसवेदेति, दिट्ठे वा धम्मो उपपज्ज वा
अपरे वा परियाये ।

“य दोसपकत्तं कम्म पे० य मोहपकत्तं कम्म मोहज्जं
मोहनिदानं मोहसमुदय, यत्थस्स अत्तभावो निव्वत्तति तत्थ तं कम्म
विपचचति । यत्थ तं कम्म विपचचति तत्थ तस्स कम्मस्स विपाक पटि-
सवेदेति, दिट्ठे वा धम्मो उपपज्ज वा अपरे वा परियाये । इमानि खो,
भिक्खवे, तीणि निदानानि कम्मानं समुदयाय ।

20

“तीणिमानि, भिक्खवे, निदानानि कम्मानं समुदयाय । कत्त-
मानि तीणि ? अलोभो निदानं कम्मानं समुदयाय, अदोसो निदानं
कम्मानं समुदयाय, अमोहो निदानं कम्मानं समुदयाय ।

25

“य, भिक्खवे, अलोभपकत्तं कम्म अलोभज्जं अलोभनिदानं अलोभ-
समुदय, लोभे विगतं एव तं कम्म पहीनं होति उच्छिन्नमूलं तालावत्युवत
अनभावद्धत^३ आर्यति अनुप्पादधम्म ।

१ उपपज्जे - रो०, उपपज्जे - सी०, स्था० । २ बुद्धि - स्था०, रो० ।

३ अनभावद्धत - सी०, रो० ।

“य, भिक्षवे, अदोसपक्त कम्म अदोसज्ज अदोसनिदान अदोस-
समुदय, दोसे विगते एव त कम्म पहीन होति उच्छिन्नमूल तालावत्युक्त
अनभावङ्कृत आर्याति अनुप्पादधम्म ।

II 135 “य, भिक्षवे, अमोहपक्त कम्म अमोहज्ज अमोहनिदान अमोह
5 समुदय, मोहे विगते एव त कम्म पहीन होति उच्छिन्नमूल तालावत्युक्त
अनभावङ्कृत आर्याति अनुप्पादधम्म ।

R 136 “सैय्यथापि, भिक्षवे, बीजानि अखण्डानि अप्रतीनि अवाता
तपहतानि सारादानि^१ सुखसयितानि । तानि पुरिसो अग्निना डहेम्य ।
अग्निना उहित्वा मसि करेय्य । मसि करित्वा महावाते वा
10 ओफुणेय्य^२ नदिया वा सीधसोताय पवाहेय्य । एवस्सु तानि, भिक्षवे,
बीजानि उच्छिन्नमूलानि तालावत्युक्तानि अनभावङ्कृतानि आर्याति अनु-
प्पादधम्मानि । एवमेव खो, भिक्षवे, य असोभपक्त कम्म असोभज
अलोभनिदान असोभसमुदय, लोभे विगते एव त कम्म पहीन होति
उच्छिन्नमूल तालावत्युक्त अनभावङ्कृत आर्याति अनुप्पादधम्म ।

13 “य अदोसपक्त कम्म पे० य अमोहपक्त कम्म अमोहज्ज
अमोहनिदान अमोहसमुदय, मोहे विगते एव त कम्म पहीन होति पे०
आर्याति अनुप्पादधम्म । इमानि खो, भिक्षवे, तीणि निदानानि कम्मान
समुदयाया ति ।

20 “लोभज दोसज्ज चेव, मोहज्ज^३ चापि विद्दुः ।
य तेन पक्त कम्म, अप्प वा यदि वा बहु ।
इधेव त वेदनिय, यत्थु अज्ज न विज्जति ॥

“तस्मा लोभ च दोस च, मोहज्ज चापि विद्दुः ।
विज्ज उप्पादय भिक्षु, सब्बा दुग्गतियो जहे” ति ॥

५ हत्यकमुत्त । एव मे सुत । एक समय भगवा आळविय
25 विहरति गोमगे सिसपावने पण्णसन्धरे । अय खो हत्यको आळवको
जट्टाविहार अनुचङ्कममानो अनुविचरमानो अद्दस भगवन्त गोमगे
सिसपावने पण्णसन्धरे निसिन्त । दिस्वा येन भगवा तेनुपसङ्कमि,
उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त
निसिन्तो खो हत्यको आळवको भगवन्त एतदवोच — “कच्चि, भन्ते,
30 भगवा सुसमसयित्वा” ति ?

१ सारानि — स्या० रो० । २ ओफुणेय्य — सी० ओफुण्य — ग्या०, ओफुणेय्य —
रो० । ३ — “याविद्दु” — म० ।

“एव, कुमार, सुखमसयित्य । ये च पन लोके सुख सेन्ति, अह तेस अञ्जतरो” ति ।

B 136

“सीता, भन्ते, हेमन्तिका रत्ति, अन्तरदुको हिमपातसमयो, सरा गोकण्डकहृता भूमि, तनुको पण्णसन्थरो^१, विरळानि^२ रुक्खस्स पत्तानि, सीतानि कासायानि वत्थानि, सीतो च वेरम्भो^३ वातो^४ वायति । 5
अथ च पन भगवा एवमाह — ‘एव, कुमार, सुखमसयित्य । ये च पन लोके सुख सेन्ति, अह तेस अञ्जतरो’” ति ।

III 137

“तेन हि, कुमार, तञ्जेवेत्य पटिपुच्छिस्सामि । यया ते रामेय्य तथा न व्याकरेय्यासि । त किं मञ्जसि, कुमार, इधस्स गहपत्तिस्स वा गहपत्तिपुत्तस्स वा कूटागार उत्तितावसित्त निवात्त फुसि 10
तग्गळ^५ पिहितवातपान । तनस्स पल्लङ्को गोणवत्थतो पटिकत्थतो पटलिकत्थतो कदलमिगपवरपच्चत्थरणो सउत्तरच्छदो उभतो लोहित-
कूपधानो, तेलप्पदीपो चेत्य द्वायेय्य, चत्तस्सो च पजापत्तियो मनापा-
मनापेन पच्चुपट्ठिता अस्सु । त किं मञ्जसि, कुमार, सुख वा सो सयेय्य नो वा ? कथ वा ते एत्थ होती” ति ?

III

“सुख सो, भन्ते, सयेय्य । ये च पन लोके सुख सेन्ति, सो तेस अञ्जतरो” ति ।

“त किं मञ्जसि, कुमार, अपि नु तस्स गहपत्तिस्स वा गहपत्ति-
पुत्तस्स वा उप्पज्जेय्यु रागजा परिळाहा कायिका वा चेतसिका वा येहि 20
सो रागजेहि परिळाहेहि परिड्हमानो दुक्ख सयेय्या” ति ?

20

“एव, भन्ते” ति ।

“येहि खो सो, कुमार, गहपति वा गहपतिपुत्तो वा रागजेहि
परिळाहेहि परिड्हमानो दुक्ख सयेय्य, सो रागो तपागतस्स पहीनो 25
उच्छिन्नमूलो तात्तावत्थुक्तो अनभावज्जुतो आयति अनुप्पादधम्मो ।
तस्माह सुखमसयित्य ।

25

“त किं मञ्जसि, कुमार, अपि नु तस्स गहपत्तिस्स वा गहपत्ति-
पुत्तस्स वा उप्पज्जेय्यु दोसजा परिळाहा पे० मोहजा परिळाहा 30
कायिका वा चेतसिका वा येहि सो मोहजेहि परिळाहेहि परिड्हमानो
दुक्ख सयेय्या” ति ?

१ पण्णसन्थरो — रो० । २ विरळानि — रो० । ३-३ वेरम्भवातो — सी०, र्वा०, रो० । ४ फुसिवात्त — धी० ।

“एवं, भन्ते” ति ।

“ये हि खो सो, कुमार, गृहपति वा गृहपतिपुत्रो वा मोहजेहि परिच्छाहेहि परिच्छेद्यमानो दुःखं सयेय्य, सो मोहो तथागतस्स पहीनो उच्छिन्नमूलो तालावत्थुक्तो अनभावच्छुतो आर्यति अनुप्पादधम्मो ।

5 तस्माहं सुखमसयित्थं ति ।

“सच्चदा वे सुखं सेति, ब्राह्मणो परिनिव्वुतो ।

यो न लिम्पति कामेसु, सीतिमूतो निरुपधि ॥

“सच्चा आसत्तियो छेत्वा, विनेय्य हृदये दरं ।

उपसन्तो सुखं सेति, सन्ति पप्पुय्य चेतसो” ति ॥

10 ६ देवदूतमुत्तं । “तीणिमानि, भिक्खवे, देवदूतानि । कतमानि तीणि ? इध, भिक्खवे, एकच्चो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा अपाय दुर्गतिं विनिपातं गिरयं उपपज्जति । तमेनं, भिक्खवे,

15 निरयपाला नानायाहासु गहेत्वा यमस्स रज्जो दस्सेन्ति — ‘अयं, देव, पुरिसो अमत्तेय्यो अपेत्तेय्यो असामञ्जो अग्रहज्जो, न कुले जेढ्ढापचायी । इमस्स देवो दण्डं पणेतु’ ति ।

“तमेनं, भिक्खवे, यमो राजा पठमं देवदूतं समनुमुज्जति समनुगाहति समनुभासति — ‘अम्मो, पुरिस, न त्वं अद्दस भनुस्सेसु पठमं देवदूतं पातुभूतं’ ति ? सो एवमाह — ‘नाद्दसं, भन्ते’ ति ।

“तमेनं, भिक्खवे, यमो राजा एवमाह — ‘अम्मो पुरिस, न त्वं अद्दस भनुस्सेसु इत्थि वा पुरिसं वा आसीतिकं वा नापुत्तिकं’ वा वस्तगतिकं वा जात्तिया जिण्णं गोपानसिक्खं भोग्गं दण्डपरायणं पवेधमानं गच्छन्तं आतुरं मतयोव्वनं सण्डदन्तं पलितकेसं वित्तूनं सल्लितसिरं’

25 वलितं तिलकाहतगतं’ ति ? सो एवमाह — ‘अद्दसं, भन्ते’ ति ।

“तमेनं, भिक्खवे, यमो राजा एवमाह — ‘अम्मो, पुरिस, तस्स ते विज्जुग्ग मतो महल्लवस्स न एतदहोसि — अहं पि सोमिह जराधम्मो जरं अनतीतो, हन्दाहं वत्थाणं करोमि, कायेन वाचाय मनसा’ ति ? सो एवमाह — ‘नागमित्तमं’, भन्ते । पमादस्सं, भन्ते’ ति ।

१ गिरयं - स्वा०, रो० । २ निरयपाला - रो० । ३ तदुत्तरं - स्वा०, रो० ।

४ सल्लित सिरं - स्वा०, रो०; गलितसिरं - स्वा० । ५ नाहं वत्तिमं - रो० ।

“तमेन, भिक्षवे, यमो राजा एवमाह — ‘अम्भो, पुरिस, पमाद-
 ताय न कल्याणमकासि कायेन वाचाय मनसा । तग्घ त्व, अम्भो पुरिस,
 तथा करिस्सन्ति यथा त पमत्त । उ खो पन ते एत पापकम्म नेव मातरा
 कत्त, न पितरा कत्त, न भातरा कत्त, न भगिनिया कत्त, न मित्तामच्चेहि
 कत्त, न जातिसालोहितेहि कत्त, न देवताहि कत्त, न समणब्राह्मणेहि 5
 कत्त, अय खो तयावेत पापकम्म कत्त, त्वज्जेवेतस्स विपाक पटि-
 सवेदिस्ससी’ ति ।

“तमेन, भिक्षवे, यमो राजा पठम देवदूत समनुयुञ्जित्वा
 समनुगाहित्वा समनुभासित्वा, दुत्तिय देवदूत समनुयुञ्जति समनुगाहति
 समनुभासति — ‘अम्भो पुरिस, न त्व अद्दस मनुस्सेसु दुत्तिय देवदूत पातु- 10
 भूत’ ति ? सो एवमाह — ‘नाद्दस, भन्ते’ ति ।

“तमेन, भिक्षवे, यमो राजा एवमाह — ‘अम्भो पुरिस, न त्व
 अद्दस मनुस्सेसु इत्थि वा पुरिस वा आवाधिक दुक्खित बान्हगिलान,
 सके मुत्तकरीसे पत्तिपत्त सेमान, अज्जेहि वट्ठापियमान, अज्जेहि
 सवेसियमान’ ति ? सो एवमाह — ‘अद्दस, भन्ते’ ति । 15

“तमेन, भिक्षवे, यमो राजा एवमाह — ‘अम्भो पुरिस, तस्स
 ते विब्बुस्स सतो महत्तलकस्स न एतवहोसि — अह पि खोम्हि व्याधि-
 धम्मो’ व्याधि अनतीतो, हन्दाह कल्याण करोमि कायेन वाचाय मनसा’
 ति ? सो एवमाह — ‘नासक्खिस्स, भन्ते । पमादस्स, भन्ते’ ति ।

“तमेन, भिक्षवे, यमो राजा एवमाह — ‘अम्भो पुरिस, पमाद- 20 R 140
 ताय न कल्याणमकासि कायेन वाचाय मनसा । तग्घ त्व, अम्भो पुरिस,
 तथा करिस्सन्ति यथा त पमत्त । उ खो पन ते एत पापकम्म नेव मातरा
 कत्त, न पितरा कत्त, न भातरा कत्त, न भगिनिया कत्त, न मित्तामच्चेहि
 कत्त, न जातिसालोहितेहि कत्त, न देवताहि कत्त, न समणब्राह्मणेहि
 कत्त, अय खो तयावेत पापकम्म कत्त । त्वज्जेवेतस्स विपाक पटि- 25
 सवेदिस्ससी’ ति ।

“तमेन, भिक्षवे, यमो राजा दुत्तिय देवदूत समनुयुञ्जित्वा
 समनुगाहित्वा समनुभासित्वा, तत्तिय देवदूत समनुयुञ्जति समनुगाहति
 समनुभासति — ‘अम्भो पुरिस, न त्व अद्दस मनुस्सेसु तत्तिय देवदूत
 पातुभूत’ ति ? सो एवमाह — ‘नाद्दस, भन्ते’ ति । 30

“तमेन, भिक्खवे, यमो राजा एवमाह — ‘अम्भो पुरिस, न त्व
अद्दस मनुस्सेसु इत्थि वा पुरिस वा एकाहमत वा द्वीहमत वा तीहमत
वा उद्धुमातक विनीलक विपुब्बकजात’ ति ? सो एवमाह — ‘अद्दस,
भन्ते’ ति ।

- 5 “तमेन, भिक्खवे, यमो राजा एवमाह — ‘अम्भो पुरिस, तस्स
ते विब्बुस्स सतो महल्लकस्स न एतदहोसि — अह पि खोम्हि मरण-
धम्मो मरण अनतीतो, हन्दाह कल्याण करोमि कायेन वाचाय मनसा’
ति ? सो एवमाह — ‘नासविस्स, भन्ते । पमादस्स, भन्ते’ ति ।

- “तमेन, भिक्खवे, यमो राजा एवमाह — ‘अम्भो पुरिस, पमाद-
10 ताय न कल्याणमकासि कायेन वाचाय मनसा । तत्थ त्व, अम्भो
पुरिस, तथा करिस्सन्ति यथा त पमत्त । त खो पन ते एत पापकम्म नेव
मातरा कत्त, न पितरा कत्त, न भातरा कत्त, न भगिनिया कत्त, न
मितामच्चेहि कत्त, न आतिसालोहितेहि कत्त, न देवताहि कत्त, न
समणब्राह्मणेहि कत्त, अय खो तथावेत पापकम्म कत्त । त्वज्जेवेतस्स
15 विपाक पटिस्सवेदिस्ससी’ ति ।

- R 141 “तमेन, भिक्खवे, यमो राजा तत्थि देवदूत समनुयुज्जित्वा समनु-
गाहित्वा समनुभासित्वा तुण्ही होति । तमेन, भिक्खवे, निरयपाला
पञ्चमिधवन्धन नाम कारण करोन्ति । तत्त अयोखिल’ हत्थे गमेन्ति ।
तत्त अयोखिल दुतिर्यास्मि हत्थे गमेन्ति । तत्त अयोखिल पादे गमेन्ति ।
20 तत्त अयोखिल दुतिर्यास्मि पादे गमेन्ति । तत्त अयोखिल मज्जे उरस्मि
गमेन्ति । सो तत्थ दुक्खा तिब्बा’ खरा कटुका वेदना वेदियति, न च
ताव काल करोति याव न त पापकम्म’ व्यन्तीहोति ।

- 140 “तमेन, भिक्खवे, निरयपाला सक्कित्वा’ कुघारीहि’ तच्छेन्ति’ ।
सो तत्थ दुक्खा तिब्बा खरा कटुका वेदना वेदियति, न च ताव काल करोति
■ 145 याव न ■ पापकम्म व्यन्तीहोति ।

“तमेन, भिक्खवे, निरयपाला उद्धपाद अधोसिर गहेत्वा’ वासीहि
तच्छेन्ति पे० । तमेन, भिक्खवे, निरयपाला रथे योजेत्या आदिताय
भूमिया सम्पज्जलिताय मज्जेतिभूताय सारेन्ति पि पच्चासारेन्ति पि
पे० । तमेन, भिक्खवे, निरयपाला महन्त अद्धारपध्वत आदित सम्पज्ज-

१ अयोधिन — रो० । २ तिप्पा — मी० । ३ पापकम्म — सी० । ४ उभे-
गिया — मी०, त्या०, रा० । ५ कुघारीहि — मी०, त्या०, रा० । ६ तच्छेन्ति — मी०,
त्या०, रा० । ७ अत्था — त्या०, रो० ।

लितं सज्जोतिभूत आरोपेन्ति पि आरोपेन्ति पि.. पे० .। तमेन, भिक्षवे,
निरयपाला उद्धपाद अघोसिर गहेत्वा तत्ताय लोहकुम्भिया पविष्यन्ति,
आदिताय सम्पज्जलिताय सज्जोतिभूताय' । सो तत्थ फेणुहेहक^१ पच्च-
मानो सकिं पि उद्ध गच्छति, सकिं पि अघो गच्छति, सकिं पि तिरिय
गच्छति । सो तत्थ दुक्खा तिब्वा खरा कट्टुका वेदना वेदियति, न च
ताव कालं करोति याव न त पापकम्म व्यन्तीहोति । तमेन, भिक्षवे,
निरयपाला महानिरये पविष्यन्ति । सो खो पन, भिक्षवे, महानिरयो-

“चतुष्कण्णो चतुद्धारो, विभत्तो भागसो भित्तो ।

अयोपाकारपरियन्तो, अयसा पटिकुज्जितो ॥

“तस्स अयोमया भूमि, जलिता तेजसा युता ।

10 R 142

समन्ता योजनसतं, फरित्वा तिष्ठति सब्बदा” ति ॥

७ यमराजमुत्तं । “भूतपूर्व्वं, भिक्षवे, यमस्स रज्जो एतद-
होसि - ‘ये किर, भो, लोके पापकानि कम्मनि करोन्ति ते एवरपा
विविधा कम्मकारणा करीयन्ति । अहो वताह मनुस्सत्त लभेय्य, तथा-
गतो च लोके उप्पज्जेय्य अरह सम्मासम्बुद्धो, त चाह भगवन्त पयि-
रुपासेय्य । सो च मे भगवा धम्मं देसेय्य, तस्स चाह भगवतो धम्म
आजानेय्य’ ति । तं खो पनाह, भिक्षवे, न अज्जस्स समणस्स वा
ब्राह्मणस्स वा सुत्वा एवं वदामि, अपि च खो, भिक्षवे, यदेव मे साम
ज्जातं सामं दिट्ठं सामं विदितं तदेवाहं वदामी ति ।

“चोदिता देवदूतेहि, ये पमज्जन्ति माणवा ।

20 B 141

ते दीघरत्त सोचन्ति, हीनकामूपगा नरा ॥

“ये च खो देवदूतेहि, सन्तो सप्पुरिसा इध ।

चोदिता नप्पमज्जन्ति, अरियधम्मे कुदाचन ॥

“उपादाने भय दिस्वा, जातिमरणसम्भवे ।

अनुपादा विमुच्चन्ति, जातिमरणसङ्खये ॥

25

“सि अप्पमत्ता’ मुखिनो’, दिट्ठवग्माभिनिव्वुता ।

सव्ववेरभयातीता, सब्बदुक्ख उपच्चगु” ति ॥

८ चतुमहाराजमुत्तं । “अट्ठमियं, भिक्षवे, पवसस्स चतुस्रं
महाराजानं अमच्चा पारिसज्जा इमं लोकं अनुविचरन्ति - ‘वच्चि वहू

१ ‘सो तत्थ फेणुहेहक’ पच्चो’ ति अगितो पाठो सी०, स्या०, रो० पोथेभु दिस्सति ।

२. फेणुहेहक - सी०, स्या०, रो० । ३. खेण्वता - रा०, रो०, ताप्पमत्ता - सी० ।

४. मुखिता - सी०, स्या०, रो० ।

मनुस्सा मनुस्सेसु मत्तेय्या पेत्तेय्या सामञ्जा ब्रह्मञ्जा कुले जेट्ठा-
पचायिनो उपोसथ उपवसन्ति पटिजागरोन्ति पुञ्जानि वरोन्ती' ति ।
चातुर्दसि, भिक्खवे, पक्खस्स चतुव महाराजान पुत्ता इम लोक अनु-
विचरन्ति - 'कच्चि बहू मनुस्सा मनुस्सेसु मत्तेय्या पेत्तेय्या सामञ्जा

R 143 5 ब्रह्मञ्जा कुले जेट्ठापचायिनो उपोसथ उपवसन्ति पटिजागरोन्ति
पुञ्जानि करोन्ती' ति । तदहु, भिक्खवे, उपोसथे पन्नरसे चत्तारो महा-
राजानो सामञ्जेव इम लोक अनुविचरन्ति - 'कच्चि बहू मनुस्सा
मनुस्सेसु मत्तेय्या पेत्तेय्या सामञ्जा ब्रह्मञ्जा कुले जेट्ठापचायिनो
उपोसथ उपवसन्ति पटिजागरोन्ति पुञ्जानि करोन्ती' ति ।

10 "सचे, भिक्खवे, अप्पका होन्ति मनुस्सा मनुस्सेसु मत्तेय्या पेत्तेय्या
सामञ्जा ब्रह्मञ्जा कुले जेट्ठापचायिनो उपोसथ उपवसन्ति पटिजाग-
रोन्ति' पुञ्जानि करोन्ति । तमेन, भिक्खवे, चत्तारो महाराजानो देवान
तावत्तिसान सुधम्माय सभाय सन्निसिन्नान सत्तिपत्तितान आरोचेन्ति -
'अप्पका खो, मारिस्सा, मनुस्सा मनुस्सेसु मत्तेय्या पेत्तेय्या सामञ्जा
11 ब्रह्मञ्जा कुले जेट्ठापचायिनो उपोसथ उपवसन्ति पटिजागरोन्ति
पुञ्जानि करोन्ती' ति ।

II 117

"तेन खो, भिक्खवे, देवा तावत्तिरा अत्तमना होन्ति -
'दिव्वा यत्त भो काया परिहायिस्सन्ति, परिपूरिस्सन्ति असुर
काया' ति ।

120 "सचे पन, भिक्खवे, बहू होन्ति मनुस्सा मनुस्सेसु मत्तेय्या पेत्तेय्या
सामञ्जा ब्रह्मञ्जा कुले जेट्ठापचायिनो उपोसथ उपवसन्ति पटिजाग-
रोन्ति पुञ्जानि करोन्ति । तमेन, भिक्खवे, चत्तारो महाराजानो देवान
तावत्तिसान सुधम्माय सभाय सन्निसिन्नान सत्तिपत्तितान आरोचेन्ति -
'बहू खो, मारिस्सा, मनुस्सा मनुस्सेसु मत्तेय्या पेत्तेय्या सामञ्जा ब्रह्मञ्जा
23 कुले जेट्ठापचायिनो उपोसथ उपवसन्ति पटिजागरोन्ति पुञ्जानि
वरोन्ती' ति । तेन, भिक्खवे, देवा तावत्तिरा अत्तमना होन्ति - 'दिव्वा
यत्त, भो, काया परिपूरिस्सन्ति, परिहायिस्सन्ति असुरकाया' ति ।

"भूतपुच्छ, भिक्खवे, सब्बो देवानमिन्दो देवे तावत्तिसे अनुनय-
मानो ताव वेत्ताय इम गाय अभासि -

‘चातुर्दसि’ पञ्चदसि, या च पक्खस्स अट्ठमी ।

R 144

पाटिहारियपक्ख च, अट्ठङ्गसुसमागत ।

उपोसथ उपवसेय्य, योपिस्स मादिसो नरो’ ति ॥

“सा खो पनेसा, भिक्खवे, सक्केन देवानमिन्देन गाथा दुग्गीता
न मुगीता दुब्भासिता न सुभासिता । त किस्स हेतु ? सक्को हि, 5
भिक्खवे, देवानमिन्दो अवीतरागो अवीतदोसो अवीतमोहो ।

“यो च खो सो, भिक्खवे, भिक्खु अरह खीणासवो वुसित्ता
ब्रह्मचरियो’ कत्तकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिकखीणभव-
सयोजनो सम्मदञ्जा विमुत्तो, तस्स खो एत, भिक्खवे, भिक्खुनो कल्ल
वचनाय —

10

‘चातुर्दसि पञ्चदसि, या च पक्खस्स अट्ठमी ।

पाटिहारियपक्ख च, अट्ठङ्गसुसमागत ।

उपोसथ उपवसेय्य, योपिस्स मादिसो नरो’ ति ॥

“त किस्स हेतु ? सो हि, भिक्खवे, भिक्खु वीतरागो वीत-
दोसो वीतमोहो ति ।

D 143

15

“भूतपुद्ग, भिक्खवे, सक्को देवानमिन्दो देवे तावत्तिसे अनु-
नयमानो ताय वेलाय इम गाथ अभासि —

‘चातुर्दसि पञ्चदसि, या च पक्खस्स अट्ठमी ।

पाटिहारियपक्ख च, अट्ठङ्गसुसमागत ।

उपोसथ उपवसेय्य, योपिस्स मादिसो नरो’ ति ॥

16

“सा खो पनेसा, भिक्खवे, सक्केन देवानमिन्देन गाथा दुग्गीता
न मुगीता दुब्भासिता न सुभासिता । त किस्स हेतु ? सक्को हि, भिक्खवे,
देवानमिन्दो अपरिमुत्तो जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुबल्लेहि
दोमनस्सेहि उपायासेहि, अपरिमुत्तो दुक्खस्मा ति वदामि ।

“यो च खो सो, भिक्खवे, भिक्खु अरह खीणासवो वुसित्ता
कत्तकरणीयो ओहितभारो अनुप्पत्तसदत्थो परिकखीणभवसयोजनो सम्म-
दञ्जा विमुत्तो, तस्स खो एत, भिक्खवे, भिक्खुनो कल्ल वचनाय —

‘चातुर्दसि पञ्चदसि, या च पक्खस्स अट्ठमी ।

R 145

पाटिहारियपक्ख च, अट्ठङ्गसुसमागत ।

उपोसथ उपवसेय्य, योपिस्स मादिसो नरो’ ति ॥

30

“त किंस्स हेतु ? सो हि, भिक्खवे, भिक्खु परिमुत्तो जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, परिमुत्तो दुक्खस्मा ति वदामी” ति ।

६ सुखुमाससुत्तं । “सुखुमालो अह, भिक्खवे, परमसुखुमासो
 ५ अच्वन्तसुखुमालो । मम सुद, भिक्खवे, पितु निवेसने पोक्खरणीयो कारिता होन्ति । एकत्थ सुद, भिक्खवे, उप्पल वप्पति^१, एकत्थ पटुम, एकत्थ पुण्डरीक, यावदेव ममत्थाय । न खो पनस्साह, भिक्खवे, अवा-
 ८ सिक^२ चन्दन धारेमि । कासिक, भिक्खवे, तु मे त वेठन होति, कासिका कञ्चुका, कासिक निवासन, कासिको उत्तरासङ्गो । रत्तिन्दिव सो
 १० पन मे^३ सु त^४, भिक्खवे, सेतच्छत धारीयति — ‘मा न फुसि सीत वा उण्ह वा तिण वा रजो वा उस्सावो वा’ ति ।

“तस्स मग्ग, भिक्खवे, तयो पासादा अहेसु — एको हेमन्तिको, एको गिम्हिको, एको वस्सिको । सो खो अह, भिक्खवे, वस्सिके पासादे वस्सिके चत्तारो मासे निप्पुरिस्सेहि तूरियेहि परिचारयमानो न हेद्वापासाद
 १५ ओरोहामि । यथा खो पन, भिक्खवे, अज्जेस निवेसने^५ दासकम्मकर-
 पोरिस्स कणाजक भोजन दीयति वित्तञ्जदुतिय, एवमेवस्सु मे, भिक्खवे, पितु निवेसने दासकम्मकरपोरिस्स सालिमसोदनो दीयति ।

“तस्स मग्ग, भिक्खवे, एवरूपाय इद्धिया समन्नागतस्स एवरूपेन च सुखुमालेन एतदहोसि — ‘अस्सुतवा खो पुयुज्जनो अत्तना जराधम्मो
 २० समानो जर अनतीतो पर जिण्ण दिस्वा अट्ठीयति हरायति जिगुच्छति अत्तानयेव अतिसित्वा, अह पि खोम्हि जराधम्मो जर अनतीतो । अह चेव सो पन जराधम्मो समानो जर अनतीतो पर जिण्ण दिस्वा अट्ठीयेय्य हरायेय्य जिगुच्छेय्य न मेत अस्स पतिरूप’ ति । तस्स मग्ग, भिक्खवे,
 इति पटिमज्जिक्कसतो यो योज्जने योव्वनमदो सो सच्चसो पहीमि ।

२५ “अस्सुतवा सो पुयुज्जनो अत्तना व्याधिधम्मो समानो व्याधि अनतीतो पर व्याधित दिस्वा अट्ठीयति हरायति जिगुच्छति अत्तानयेव अतिसित्वा — ‘अह पि सोम्हि व्याधिधम्मो व्याधि अनतीतो, अह चेव सो पन व्याधिधम्मो ममानो व्याधि अनतीतो पर व्याधिव दिस्वा अट्ठी-
 येय्य हरायेय्य जिगुच्छेय्य, न मेत अस्स पतिरूप’ ति । तस्म मग्ग, भिक्खवे,
 ३० इति पटिमज्जिक्कसतो यो आरोग्ये आरोग्यमदो सो मच्चनो पहीमि ।

१ पुनरिति — ली० २० । २ वासिक — म्हा० । ३-४ सु मे त — ली० २० । ५ । ४ निवेसने — ली०, २० ।

“अस्मुतवा स्रो पुथुज्जनो अतना मरणधम्मो समानो मरणं
अनतीतो पर मद दिस्वा अट्टीयेयति हरायति जिगुच्छति अत्तानयेव अति-
सित्वा — ‘अहं पि खोम्हि मरणधम्मो, मरणं अनतीतो, अहं चेव स्रो पन
मरणधम्मो समानो मरणं अनतीतो परं मतं दिस्वा अट्टीयेय्य हरायेथ्य
जिगुच्छेय्य, न मेत अस्स पतिरूप’ ति । तस्स मय्हं, भिक्खवे, इति पटि- 5
सञ्चिक्खतो यो जीविते जीवितमदो सो सच्चसो षट्ठीयी ति ।

“तयोमे, भिक्खवे, मदा । कतमे तयो ? योच्चनमदो, आरोग्य-
मदो, जीवितमदो । योच्चनमदमतो वा, भिक्खवे, अस्सुतवा पुथु-
ज्जनो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं
चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, 10
मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा अपाय दुग्गतिं विनि-
पातं निरयं उपपज्जति । आरोग्यमदमतो वा, भिक्खवे, अस्सुतवा
पुथुज्जनो ... पे० .. जीवितमदमतो वा, भिक्खवे, अस्सुतवा पुथुज्जनो
कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं
चरति । सो कायेन दुच्चरितं चरित्वा, वाचाय दुच्चरितं चरित्वा, 15
मनसा दुच्चरितं चरित्वा कायस्स भेदा परं मरणा अपाय दुग्गतिं विनि-
पातं निरयं उपपज्जति । योच्चनमदमतो वा, भिक्खवे, भिक्खु सिक्ख
पच्चत्ताय हीनायावत्तति । आरोग्यमदमतो वा, भिक्खवे, भिक्खु
... पे० ... जीवितमदमतो वा, भिक्खवे, भिक्खु सिक्ख पच्चत्ताय हीना-
यावत्तती ति । 20

“व्याधिधम्मा जराधम्मा, अथो मरणधम्मिनो ।

यथाधम्मा तयामन्ता^१, जिगुच्छन्ति पुथुज्जना ॥

“अहं चेत् जिगुच्छेय्य, एवधम्मेषु पाणिनु ।

न मेत्तं पणिप्पम्मा, मम एवविहारिनो ॥

“सोह एवं विहरन्तो, जत्वा धम्म निप्पधि । 25

आरोग्ये योच्चनम्मि च, जीविनम्मि च ये मदा ॥

“रात्वे मदे अग्निभोस्मि, नेत्तम्मि ददुं नेमत^२ ।

तस्म मे अट्ठ उग्गाहो, निच्चानं अणिप्पन्नो ॥

“नाहं भद्दो एतग्गि, कामानि पट्ठिनेविणुं ।

अग्निपत्ति भविस्सामि, अट्ठाचरियपरादणो^३” ति ॥ 30

D 146

१० आधिपतेय्यसुतं । “तीणिमानि, भिक्खवे, आधिपते-

य्यानि । कनमानि तीणि ? अत्ताधिपतेय्य, लोकाधिपतेय्य, धम्माधि-
पतेय्य । कतमं च, भिक्खवे, अत्ताधिपतेय्य ? इध, भिक्खवे, भिक्खु
अरञ्जगतो वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा इति पटिसञ्चि-

5 क्वति — ‘न खो पनाह चीवरहेतु अगारस्मा अनगारिय पव्वजितो । न
पिण्डपातहेतु, न सेनागमनहेतु, न इतिभवाभवहेतु अगारस्मा अनगारिय
पव्वजितो । अपि च खोम्हि ओतिण्णो जातिया जराय मरणेन सोकेहि
परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, दुक्खोतिण्णो दुक्खपरेतो ।
अप्पेव नाम इमस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स अन्तकिरिया पञ्जायेपा
10 ति । अहं चेव खो पन यादिसके कामे ओहाय अगारस्मा अनगारिय
पव्वजितो तादिसके वा कामे परियेसेय्य ततो वा पापिट्ठतरे, न मेत
पतिरूप’ ति । सो इति पटिसञ्चिक्खति — ‘आरद्ध खो पन मे विरिय
भयिस्सति असल्लीन, उपट्ठिता सति अतम्मुट्ठा, पस्सद्धो कायो असारद्धो,
समाहित चित्त एकगं’ ति । सो अत्तानयेव अधिपतिं करित्वा अकुसल
15 पजहति, कुसल भावेति, सावज्ज पजहति, अनवज्ज भावेति, सुद
अत्तान परिहरति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, अत्ताधिपतेय्य ।

“कतमं च, भिक्खवे, लोकाधिपतेय्य ? इध, भिक्खवे, भिक्खु
अरञ्जगतो वा रुक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा इति पटिसञ्चि-
क्खति — ‘न खो पनाह चीवरहेतु अगारस्मा अनगारिय पव्वजितो । न
20 पिण्डपातहेतु, न सेनागमनहेतु, न इतिभवाभवहेतु अगारस्मा अनगारिय
पव्वजितो । अपि च खोम्हि ओतिण्णो जातिया जराय मरणेन सोकेहि
परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, दुक्खोतिण्णो दुक्खपरेतो ।
अप्पेव नाम इमस्स केवलस्स दुक्खक्खन्धस्स अन्तकिरिया पञ्जायेपा’
ति । अहं चेव खो पन एव पव्वजितो समानो कामवित्तपक्कं वा वित्तकवेय्य,
25 ध्यापादवित्तपक्कं वा वित्तकवेय्य, विहितावित्तपक्कं वा वित्तकवेय्य, महा सो
पनाय सोकमज्जिवाणो । महन्तस्मिं खो पन लोकसज्जिवासे सन्ति समथ-
राहणा इद्धिमन्तो दिव्वचक्खुना पग्घित्तविदुनो । ते दूरतो पि पस्सन्ति,
आगन्ता पि न दिस्सन्ति, चेतसा पि चित्त जानन्ति । ते पि म एव जानेय्यु-
30 ‘पस्मय, भो, इमं पुनपुत्तं सद्धा अगारस्मा अनगारिय पव्वजितो समानो
योनिण्णो विहरति पापवेहि अकुसलेहि धम्मेही’ ति । देवता पि सो
सन्ति इद्धिमग्घिनिनियो दिव्वचक्खुना पग्घित्तविदुनियो । ता दूरतो पि
पस्सन्ति, आगन्ता पि न दिस्सन्ति, चेतसा पि चित्त जानन्ति । ता पि

D 147

म एव जानेय्यु - 'पस्सथ, भो, इम कुलपुत्त सद्धा अगारस्मा अनगारिय पव्वजितो समानो वोकिण्णो विहरति पापकेहि अकुसलेहि धम्मोही' ति । सो इति पटिसञ्चिक्खति - 'आरद्ध खो पन मे विरिय भविस्सति असल्लीन, उपट्ठिता सति असम्मूढा, पस्सद्धो कायो असारद्धो, समाहित चित्त एकग' ति । सो लोकेयैव अधिपतिं करित्वा अकुसल पजहति, 5 कुसल भावेति, सावज्ज पजहति, अनवज्ज भावेति, सुद्ध अत्तान परिहरति । इदं बुच्चति, भिक्खवे, लोकाधिपतेय्य ।

"कतमं च, भिक्खवे, धम्माधिपतेय्य ? इध, भित्थवे, भिक्खु अरज्जगतो धा रुक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा इति पटिसञ्चिक्खति - 'न खो पनाह चौवरहेतु अगारस्मा अनगारिय पव्वजितो । न 10 पिण्डपातहेतु, न सेनासनहेतु, न इतिभवाभवहेतु अगारस्मा अनगारिय पव्वजितो । अपि च खोमिह ओतिण्णो जातिया जराय मरणेन सोकेहि परिदेवेहि दुक्खेहि दोमनस्सेहि उपायासेहि, दुक्खोतिण्णो दुक्खपरेतो । अप्पेव नाम इमस्स कैयलस्स दुक्खक्खन्धस्स अन्तकिरिया पञ्जायेथा ति । स्वाक्खातो भगवता धम्मो सन्दिट्ठिको अकासिको एहिपस्सिको 15 ओपनेय्यिको पच्चत्त वेदितव्वो विञ्जूही ति । सन्ति खो पन मे सत्तह्मचारो जान पस्स विहरन्ति । ग्रह चैव खो पन एव स्वाक्खाते धम्मविनये पव्वजितो समानो कुसीत्तो विहरेय्य पमत्तो, न मेत अस्स पतिरूप' ति । सो इति पटिसञ्चिक्खति - 'आरद्ध खो पन मे विरिय भविस्सति असल्लीन, उपट्ठिता सति असम्मूढा', पस्सद्धो कायो असारद्धो, समाहित 20 चित्त एकग' ति । सो धम्मयेव अधिपतिं करित्वा अकुसल पजहति, कुसल भावेति, सावज्ज पजहति, अनवज्ज भावेति, सुद्ध अत्तान परिहरति । इदं बुच्चति, भिक्खवे, धम्माधिपतेय्य । इमानि खो, भिक्खवे, तीणि आधिपतेय्यानी ति ।

"तत्थि लोके रहो नाम, पापकम्म पकुब्धतो । 25

अत्ता ते पुरिस जानाति, सच्च वा यदि वा भुसा ॥

"कल्याण वत्त भो सन्निह, अत्तान अतिमज्जसि । B 149

यो सन्त अत्तनि पाप, अत्तान परिगूहसि ॥

"पस्सन्ति देवा च तयागता च, R 150

लोकास्मि वाल विसम चरन्त । 30

तस्मा हि अत्ताधिपतेय्यको^१ च,
लोकाधिपो च निपको च ज्ञायी ॥

“धम्माधिपो च अनुधम्मचारी,
न हीयति सच्चपरक्कमो मुनि ।
पसह्म मार अभिभुय्य अन्तक,
यो च फुसी जातिक्खय पचानवा ।
सो तादिसो लोकविदू सुमेधो,
सब्बेसु धम्मेसु अतम्मयो मुनी” ति ॥

देवदूतवग्गो चतुत्थो ।

तस्सुद्धानं

ब्रह्म आनन्द सारिपुत्तो, निदान हत्थकेन च ।

दूता दुवे च राजानो, मुखुमालाधिपतेय्येन चा ति ॥

५. चूलवग्गो

१ सम्मुखीभावमुत्तं । “तिण्ण, भिक्खवे, सम्मुखीभावा सद्धो
कुलपुत्तो बहु पुञ्ञ पसवति । कतमेस तिण्ण ? सद्धाय, भिक्खवे,
सम्मुखीभावा सद्धो कुलपुत्तो बहु पुञ्ञ पसवति । देय्यधम्मस्स, भिक्खवे,
सम्मुखीभावा सद्धो कुलपुत्तो बहु पुञ्ञ पसवति । दक्खिण्णेय्यान्,
भिक्खवे, सम्मुखीभावा सद्धो कुलपुत्तो बहु पुञ्ञ पसवति । इमेस
खो, भिक्खवे, तिण्णं सम्मुखीभावा सद्धो कुलपुत्तो बहु पुञ्ञ
पसवती” ति ।

२ तिट्ठानमुत्तं । “तीहि, भिक्खवे, ठानेहि सद्धो पसप्पो वेदि-
तच्चो । कतमेहि तीहि ? सीलवन्तान^१ दस्सनकामो होति, सद्धम्म
सोतुकामो होति, विगतमलमच्छेरेण चेतसा अयार अज्झावसति सुत्त-
चामो पयतप्पाणि बोत्थग्गरतो याचयोमो दानसविभागरतो । इमेहि
खो, भिक्खवे, तीहि ठानेहि सद्धो पसप्पो वेदितच्चो ।

“दस्सनकामो सीलवत्त, सद्धम्म सोतुमिच्छति ।

विनये^२ मच्छेरमल, स^३ वे^४ सद्धो ति बुच्चती” ति ॥

१ घताधिपरोक्तो चरे - सी०, स्या०, रो० । २ सीलवत्त - रो० । ३ विनये -
सी०, रो० । ४-४ सवे - रो० ।

३. अत्यवसमुत्तं । “तयो, भिक्खवे, अत्यवसे सम्पस्समानेन
अलमेव परेसं धम्मं देसेत्तुं । कतमे तयो ? यो धम्मं देसेति सो अत्यप्पटि-
संवेदी च होति धम्मप्पटिसंवेदी च । यो धम्मं सुणाति सो अत्यप्पटि-
संवेदी च होति धम्मप्पटिसंवेदी च । यो चेव धम्मं देसेति यो च धम्मं
सुणाति उभो अत्यप्पटिसंवेदिनो च होन्ति धम्मप्पटिसंवेदिनो च । इमे 5
खो, भिक्खवे, तयो अत्यवसे सम्पस्समानेन अलमेव परेसं धम्मं
देसेत्तुं” ति ।

४. कयापवत्तिमुत्तं । “तीहि, भिक्खवे, ठानेहि कया पवत्तिनी
होति । कतमेहि तीहि ? यो धम्मं देसेति सो अत्यप्पटिसंवेदी च होति
धम्मप्पटिसंवेदी च । यो धम्मं सुणाति सो अत्यप्पटिसंवेदी च होति 10
धम्मप्पटिसंवेदी च । यो चेव धम्मं देसेति यो च धम्मं सुणाति उभो
अत्यप्पटिसंवेदिनो च होन्ति धम्मप्पटिसंवेदिनो च । इमेहि खो, भिक्खवे,
तीहि ठानेहि कया पवत्तिनी होती” ति ।

५. पण्डितमुत्तं । “तीणिमानि, भिक्खवे, पण्डितपञ्चत्तानि
सप्पुरिसपञ्चत्तानि । कतमानि तीणि ? दानं, भिक्खवे, पण्डित- 15
पञ्चत्तं सप्पुरिसपञ्चत्तं । पव्वज्जा, भिक्खवे, पण्डितपञ्चत्ता
सप्पुरिसपञ्चत्ता । मातापितूनं, भिक्खवे, उपट्ठानं पण्डितपञ्चत्तं
सप्पुरिसपञ्चत्तं । इमानि खो, भिक्खवे, तीणि पण्डितपञ्चत्तानि
सप्पुरिसपञ्चत्तानीं ति ।

R. 150

“सन्नि दानं उपञ्चत्तं, अहिंसा संयमो दमो । 20

मातापितु उपट्ठानं, सन्तानं ब्रह्मचारिनं ॥

“सतं एतानि ठानानि, यानि सेवेय पण्डितो ।

प्रियो दस्सनसम्पन्नो, स लोकं भजते सिवं” ति ॥

६. सीलवन्तमुत्तं । “यं, भिक्खवे, सीलवन्तो पव्वजिता गामं
वा निगमं वा उपनिस्साय विहरन्ति । तस्य मनुस्सा तीहि ठानेहि बहं 25
पुञ्जं पमवन्ति । कतमेहि तीहि ? कायेन, वाचाय, मनसा । यं,
भिक्खवे, सीलवन्तो पव्वजिता गामं वा निगमं वा उपनिस्साय विह-
रन्ति । तस्य मनुस्सा इमेहि तीहि ठानेहि बहं पुञ्जं पमवन्ती” ति ।

R. 152

७. सद्दुत्तलक्खणमुत्तं । “तीणिमानि, भिक्खवे, सद्दुत्तल-
क्खणानि । कतमानि तीणि ? उप्पादो पञ्जाम्भति, वयो 30

पञ्जायति, ठितस्स अञ्जयत्तं पञ्जायति । इमानि खो, भिक्खवे, तीणि सङ्खतस्स सङ्खतलक्खणानी” ति ।

८. असङ्खतलक्खणसुत्तं । “तीणिमानि, भिक्खवे, असङ्खतस्स असङ्खतलक्खणानि । कतमानि तीणि ? न उप्पादो पञ्जायति, न ५ दयो पञ्जायति, न ठितस्स अञ्जयत्तं पञ्जायति । इमानि खो, भिक्खवे, तीणि असङ्खतस्स असङ्खतलक्खणानी” ति ।

९. पब्बतराजसुत्तं । “हिमवन्त, भिक्खवे, पब्बतराज निस्साय महासाला तीहि वड्डीहि वड्ढन्ति । कतमाहि तीहि ? साखापत्तपलासेन वड्ढन्ति, तच्चपपटिकाय वड्ढन्ति, फेम्मुसारेन वड्ढन्ति । हिमवन्तं, भिक्खवे, १० पब्बतराजं निस्साय महासाला इमाहि तीहि वड्डीहि वड्ढन्ति ।

“एवमेव खो, भिक्खवे, सद्धं कुलपतिं निस्साय अन्तो जनो तीहि वड्डीहि वड्ढति । कतमाहि तीहि ? सद्धाय वड्ढति, सीलेन वड्ढति, पञ्जाय वड्ढति । सद्धं, भिक्खवे, कुलपतिं निस्साय अन्तो जनो इमाहि तीहि वड्डीहि वड्ढती ति ।

१५ “यथा पि पब्बतो सेलो, अरञ्जस्मिं ब्रह्मवने ।
तं स्वस्सा^१ उपनिस्साय, वड्ढन्ते ते वनप्पती^२ ॥
“तथेव सीलसम्पन्नं, सद्धं कुलपतिं इध ।
उपनिस्साय वड्ढन्ति, पुत्तदारा च बन्धवा ।
अमञ्चा आतिसङ्गा च, ये चस्स अनुजीविनो ॥

२० “स्यास्स सीलवतो सीलं, चागं सुचरितानि च ।
पस्समानानुकुब्बन्ति, अत्तमत्थं^३ विचक्खणा ॥

“इध धम्मं चरित्वान, मग्गात्सुगतिगामिनं । ।
नन्दिनो देवलोकस्मि, मोदन्ति कामकामिनो” ति ॥

१०. आतप्पकरणीयसुत्तं । “तीहि, भिक्खवे, ठानेहि आतप्पं २५ करणीयं । कतमेहि तीहि ? अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मानं अनुप्पादाय आतप्पं करणीयं, अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मानं उप्पादाय आतप्पं करणीयं, उप्पन्नानं सारीरिकानं वेदनामं दुक्खानं तिव्वानं खरानं कटुकानं असात्तानं अमनापानं पाणहरानं अधिवासनाय आतप्पं करणीयं । इमेहि तीहि, भिक्खवे, ठानेहि आतप्पं करणीयं ।

१. स्वस्स - रो० । २. वनरपति - सी०, रो० । ३. ये भवन्ति - सी०, स्या०, रो० ।

“यतो खो, भिक्षवे, भिक्षु अनुष्णान पापकान अकुसलान धम्मान अनुष्णादाय आतप्प करोति, अनुष्णान कुसलान धम्मान उष्णादाय आतप्प करोति, उष्णान सारौरिकान वेदनान दुक्खान तिब्बान खरान कटुकान असातान अभनापान पाणहरान अधिवासनाय आतप्प करोति । अय वुच्चति, भिक्षवे, भिक्षु आतापी निपको सतो सम्मा 5 दुक्खस्स अन्तकिरियाया” ति ।

B 152

११ महाचोरमुत्तं । “तीहि, भिक्षवे, अङ्गेहि समजागतो महाचोरो सन्धि पि छिन्दति, निल्लोप पि हरति, एकागारिक पि करोति, परिपन्थे पि तिट्ठति । कतमेहि तीहि ? इय, भिक्षवे, महाचोरो विसमनिस्सितो च होति, गहननिस्सितो च होति, वलवनिस्सितो च 10 होति । कय च, भिक्षवे, महाचोरो विसमनिस्सितो होति ? इय, भिक्षवे, महाचोरो नदीविदुग्ग वा निस्सितो होति पव्वतविसम वा । एव खो, भिक्षवे, महाचोरो विसमनिस्सितो होति ।

“कय च, भिक्षवे, महाचोरो गहननिस्सितो होति ? इय, भिक्षवे, महाचोरो तिणगहन वा निस्सितो होति, रुक्खगहन वा रोध 15 वा महावनसण्ड वा । एव खो, भिक्षवे, महाचोरो गहननिस्सितो होति ।

“कय च, भिक्षवे, महाचोरो वलवनिस्सितो होति ? इय भिक्षवे, महाचोरो राजान वा राजमहामत्तान वा निस्सितो होति । तस्म एव होति — ‘सचे म कोचि किञ्चि वक्खति, इमे मे राजानो वा 20 राजमहामत्ता वा परियोवाय अत्थ भणिस्सन्ती’ ति । सचे न कोचि किञ्चि आह, त्यास्स राजानो वा राजमहामत्ता वा परियोवाय अत्थ भणन्ति । एव खो, भिक्षवे, महाचोरो वलवनिस्सितो होति । इमे खो, भिक्षवे, तीहि अङ्गेहि समजागतो महाचोरो सन्धि पि छिन्दति, निल्लोप पि हरति, एकागारिक पि करोति, परिपन्थे पि तिट्ठति । 25

“एवमेव खो, भिक्षवे, तीहि अङ्गेहि^१ समजागतो पापभिकानु खन उपहत अत्तान परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो च विज्जन, बहु च अपुज्ज पसवति । कतमेहि तीहि ? इय, भिक्षवे, पापभिकानु विसमनिस्सितो च होति गहननिस्सितो च वलवनिस्सितो च ।

B 153

“कथं च, भिक्षवे, पापभिक्षु विसमनिस्सितो होति ? इध, भिक्षवे, पापभिक्षु विसमेन कायकम्मेन समन्नागतो होति, विसमेन वचीकम्मेन समन्नागतो होति, विसमेन मनोकम्मेन समन्नागतो होति । एव खो, भिक्षवे, पापभिक्षु विसमनिस्सितो होति ।

5 “कथं च, भिक्षवे, पापभिक्षु गहननिस्सितो होति ? इध, भिक्षवे, पापभिक्षु मिच्छादिट्ठिको होति, अन्तग्गाहिक्काय दिट्ठिया समन्नागतो होति । एव खो, भिक्षवे पापभिक्षु गहननिस्सितो होति ।

“कथं च, भिक्षवे, पापभिक्षु बलवनिस्सितो होति ? इध, भिक्षवे, पापभिक्षु राजान वा राजमहामत्ता वा निस्सितो होति ।
10 तस्स एव होति — ‘राचे म कोचि किञ्चि ववस्सति, इमे मे राजानो वा राजमहामत्ता वा परियोधाय अत्थ भणिस्सन्ती’ ति । सचे न कोचि किञ्चि आह, त्यास्त राजानो वा राजमहामत्ता वा परियोधाय अत्थ भणन्ति । एव खो, भिक्षवे, पापभिक्षु बलवनिस्सितो होति । इमेहि खो, भिक्षवे, तीहि धम्मेहि समन्नागतो पापभिक्षु खत उपहत अत्थान
R 135 परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो च विञ्जून, बहु च अपुञ्ज पसवती’ ति ।
15

चूळवन्नो पञ्चमो ।

तस्सुद्धान

सम्मुखी ठानत्थवस, पवत्ति पण्डित सीलव ।

सह्वत पव्वतातप्प, महाचोरेनेकावसा ति ॥

पठमपण्णासको सप्तो ।

६. ब्राह्मणवग्गो

B 154

१ पठमहेब्राह्मणसुत्त । अथ खो द्वे ब्राह्मणा जिण्णा बुद्धा^१
20 महल्लका अद्वगता वयोअनुपत्ता वीसवस्सासत्तिका जातिया येन भगवा
तेनुपसङ्गमिसु, उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदिसु । सम्मोदनीय
कथं सारणीय^२ वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदिसु । एकमन्त निसिता
खो ते ब्राह्मणा भगवन्त एतदवोचु — “मयमस्सु, भो गोतम, ब्राह्मणा

जिष्णा बुद्धा महल्लका अद्वगता वयोअनुप्यत्ता वीसवस्ससत्तिका जातिया,
 ने चम्हा अकतकल्पाणा अकतकुसला अकतभीरुत्ताणा । ओवदतु नो
 भव गोतमो, अनुसासतु नो भव गोतमो य अम्हाक अस्स दीघरत्त हिताय
 सुखाया” ति ।

“तग्घ तुम्हे ब्राह्मणा जिष्णा बुद्धा महल्लका अद्वगता वयोअनु- 5
 प्यत्ता वीसवस्ससत्तिका जातिया, ते चत्थ अकतकल्पाणा अकतकुसला
 अकतभीरुत्ताणा । उपनीयति खो अयं, ब्राह्मणा, लोको जराय व्याधिना
 मरणेन । एव उपनीयमाने खो, ब्राह्मणा, लोके जराय व्याधिना मरणेन,
 यो इध कायेन संयमो वाचाय संयमो मनसा संयमो, त तस्स पेतस्स ताण
 च लेण च दीप च सरणं च परायणं चा ति । 10

“उपनीयति जीवितमप्यमायु,
 जरूपनीतस्स न सन्ति ताणा ।
 एत भय मरणे पेक्खमानो,
 पुञ्ञानि कयिराय सुखावहानि ॥

“योध कायेन संयमो, वाचाय उद चेतसा । 15
 त तस्स पेतस्स सुखाय होति,
 य जीवमानो पकरोति पुञ्ञ” ति ॥

२. बुद्धिमद्वेब्राह्मणमुत्तं । अथ खो द्वे ब्राह्मणा जिष्णा बुद्धा 20
 महल्लका अद्वगता वयोअनुप्यत्ता वीसवस्ससत्तिका जातिया येन भगवा
 तेनुपसङ्गमिसु, उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसो-
 दिसु । एकमन्त निसिन्ना खो ते ब्राह्मणा भगवन्त एतदवोचु – “मय-
 मस्सु, भो गोतम, ब्राह्मणा जिष्णा बुद्धा महल्लका अद्वगता वयोअनुप्यत्ता
 वीसवस्ससत्तिका जातिया; ते चम्हा अकतकल्पाणा अकतकुसला
 अकतभीरुत्ताणा । ओवदतु नो भव गोतमो, अनुसासतु नो भव गोतमो
 यं अम्हाकं अस्स दीघरत्तं हिताय सुखाया” ति । 25

“तग्घ तुम्हे, ब्राह्मणा, जिष्णा बुद्धा महल्लका अद्वगता वयो-
 अनुप्यत्ता वीसवस्ससत्तिका जातिया, ते चत्थ अवतकल्पाणा अकतकुसला
 अकतभीरुत्ताणा । आदित्ते खो अयं, ब्राह्मणा, लोको जराय व्याधिना
 मरणेन । एवं आदित्ते खो, ब्राह्मणा, लोके जराय व्याधिना मरणेन,
 यो इध कायेन संयमो वाचाय संयमो मनसा संयमो, तं तस्स पेतस्स ताणं 30
 च लेणं च दीपं च सरणं च परायणं चा ति ।

D 155,
R 156

“आदित्तस्मि अगारस्मि, य नीहरति भाजन ।
त तस्स होति अत्थाय, नो चय तत्थ ड्ढ्हति ॥

“एव आदित्तो खो लोको, जराय मरणेन च ।
नीहरेयेव दानेन, दिन्न होति सुनीहत ॥

5 “योध कायेन सयमो, वाचाय उद चेतसा ।
त तस्स पेतस्स सुखाय होति,
य जीवमानो पकरोति पुञ्ञ” ति ।

३ अञ्जतरब्राह्मणमुत्तं । अथ खो अञ्जतरो^१ ब्राह्मणो येन
भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि पे०
B 156 10 एकमन्त निसिन्नो खो सो ब्राह्मणो भगवन्त एतववोच — “सन्दिट्टिको
धम्मो सन्दिट्टिको धम्मो” ति, भो गोतम, दुच्चति । कित्तावता नु खो,
भो गोतम, सन्दिट्टिको धम्मो होति अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको
पच्चत्त वेदितब्बो विञ्जूही” ति ?

R 157 “रत्तो खो, ब्राह्मण, रागेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो अत्त
15 व्यावाधाय पि चेतेंति, परव्यावाधाय पि चेतेंति, उभयव्यावाधाय पि
चेतेंति, चेतसिक पि दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदेति । रागे पहीने नेवत्त-
व्यावाधाय पि चेतेंति, न परव्यावाधाय पि चेतेंति, न उभयव्यावाधाय पि
चेतेंति, न चेतसिक दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदेति । एव पि खो, ब्राह्मण,
सन्दिट्टिको धम्मो होति पे० । दुट्ठो खो, ब्राह्मण, दोसेन अभिभूतो
20 परियादिन्नचित्तो अत्तव्यावाधाय पि चेतेंति, परव्यावाधाय पि चेतेंति
उभयव्यावाधाय पि चेतेंति, चेतसिक पि दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदेति ।
दोसे पहीने नेवत्तव्यावाधाय पि चेतेंति, न परव्यावाधाय पि चेतेंति,
न उभयव्यावाधाय पि चेतेंति, न चेतसिक दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदेति ।
एव पि खो, ब्राह्मण, सन्दिट्टिको धम्मो होति पे० । मूब्धो खो,
B 157 ब्राह्मण, मोहेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो अत्तव्यावाधाय पि चेतेंति,
परव्यावाधाय पि चेतेंति, उभयव्यावाधाय पि चेतेंति, चेतसिक पि दुक्ख
दोमनस्स पटिसवेदेति । मोहे पहीने नेवत्तव्यावाधाय पि चेतेंति, न
परव्यावाधाय पि चेतेंति, न उभयव्यावाधाय पि चेतेंति, न चेतसिक
दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदेति । एव खो, ब्राह्मण, सन्दिट्टिको धम्मो होति

अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको^१ पच्चत्त वेदितव्वो विञ्जूही^२” ति ।

“अभिवक्कन्त, भो गोतम, अभिवक्कन्त, भो गोतम । सेय्ययापि, भो गोतम, निक्कुज्जित वा उक्कुज्जेय्य, पटिच्छन्न वा विवरेय्य, मूब्हस्स वा भग्ग आचिन्खेय्य, अन्धकारे वा तेलपज्जोत्त वारेय्य — ‘वक्खुमन्तो रूपानि दक्खन्तो’ ति, एवमेव गोत्ता गोतमेन अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो । एमाह भगन्त गोतम सरणं गच्छामि धम्मं च भिक्खुसङ्घं च । उपासकं म भव गोतमो वारेसु अज्जतगगे पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

४ परिव्वाजकसुत्त । अयं खो अज्जतरो ब्राह्मणपरिव्वाजको येन भगवा तेनुपमङ्कमि, उपसङ्कमित्वा पे० एकमन्तं निसिन्नो खो सो ब्राह्मणपरिव्वाजको भगवन्त एतदवोच — “सन्दिट्ठिको धम्मो सन्दिट्ठिको धम्मो” ति, भो गोतम, वुच्चति । कित्तावता नु खो, भो गोतम^३, सन्दिट्ठिको धम्मो होति अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको पच्चत्त वेदितव्वो विञ्जूही” ति ?

“रत्तो खो, ब्राह्मण, रागेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो अत्तव्यावाधाय पि चेतेंति, परव्यावाधाय पि चेतेंति, उभयव्यावाधाय पि चेतेंति, चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्स पटिसवेदेति । रागे पहीने नेवत्तव्यावाधाय पि चेतेंति, न परव्यावाधाय पि चेतेंति, न उभयव्यावाधाय पि चेतेंति, न चेतसिकं दुक्खं दोमनस्स पटिसवेदेति ।

“रत्तो खो, ब्राह्मण, रागेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं चरति । रागे पहीने नेव कायेन दुच्चरितं चरति, न वाचाय दुच्चरितं चरति, न मनसा दुच्चरितं चरति ।

“रत्तो खो, ब्राह्मण, रागेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो अत्तत्थं पि यथाभूतं नप्पजानाति, परत्थं पि यथाभूतं नप्पजानाति, उभयत्थं पि यथाभूतं नप्पजानाति । रागे पहीने अत्तत्थं पि यथाभूतं पजानाति, परत्थं पि यथाभूतं पजानाति, उभयत्थं पि यथाभूतं पजानाति । एव पि खो, ब्राह्मण, सन्दिट्ठिको धम्मो होति पे० दुट्ठो खो, ब्राह्मण, दोसेन पे० मूब्हो खो, ब्राह्मण, मोहेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो अत्तव्यावाधाय पि चेतेंति, परव्यावाधाय पि चेतेंति, उभयव्यावाधाय पि चेतेंति, चेतसिकं पि दुक्खं दोमनस्स पटिसवेदेति । मोहे पहीने नेवत्त-

१ ओपनदिसो — सी०, रा० । २ वात्थो — रा० ।

- व्यावाधाय पि चेतेति, न परव्यावाधाय पि चेतेति, न उभयव्यावाधाय
पि चेतेति, न चेतसिक दुःख दोगनस्स पटिसवेदेति । मूब्हो खो, ब्राह्मण,
मोहेन अभिभूतो परियादित्तचित्तो, कायेन दुच्चरित चरति, वाचाय
दुच्चरित चरति, मनसा दुच्चरित चरति । मोहे पहीने नेव कायेन
5 दुच्चरित चरति, न वाचाय दुच्चरित चरति, न मनसा दुच्चरित चरति ।
मूब्हो खो, ब्राह्मण, मोहेन अभिभूतो परियादित्तचित्तो अत्तत्थ पि यथा
भूत नप्पजानाति, परत्थ पि यथाभूत नप्पजानाति, उभयत्थ पि यथाभूत
नप्पजानाति । मोहे पहीने अत्तत्थ पि यथाभूत पजानाति, परत्थ पि
यथाभूत पजानाति, उभयत्थ पि यथाभूत पजानाति । एव खो, ब्राह्मण
10 सन्दिट्ठिको धम्मो होति अकालिको एहिपस्सिको ओपनेम्यिको पच्चत्त
वेदितब्बो विज्झूही” ति ।

“अभिवक्कन्त, भो गोतम पे० उपाराक म भव गोतमो धारेतु
अज्जतगगे पाणुपेत सरण गत” ति ।

- ५ निब्बुतसुत्तं । अथ खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो येन भगवा
15 तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त नितीदि ।
एकमन्त निसिन्नो खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच — “सन्दि
ट्ठिक निब्बान सन्दिट्ठिक निब्बान” ति, भो गोतम, वुच्चति । कित्तावत्ता
नु खो, भो गोतम, सन्दिट्ठिक निब्बान होति अकालिक एहिपस्सिक ओप
नेम्यिक पच्चत्त वेदितब्ब विज्झूही” ति ?

- 20 “रत्तो खो, ब्राह्मण, रागेन अभिभूतो परियादित्तचित्तो अत्त
व्यावाधाय पि चेतेति, परव्यावाधाय पि चेतेति, उभयव्यावाधाय पि
चेतेति, चेतसिक पि दुःख दोगनस्स पटिसवेदेति । रागे पहीने नेवत्त
व्यावाधाय पि चेतेति, न परव्यावाधाय पि चेतेति, न उभयव्यावाधाय
पि चेतेति, न चेतसिक दुःख दोगनस्स पटिसवेदेति । एव पि खो, ब्राह्मण
25 सन्दिट्ठिक निब्बान होति । दुट्ठो खो ब्राह्मण पे० मूब्हो खो
ब्राह्मण, मोहेन अभिभूतो परियादित्तचित्तो अत्तव्यावाधाय पि चेतेति,
परव्यावाधाय पि चेतेति, उभयव्यावाधाय पि चेतेति, चेतसिक पि दुःख
दोगनस्स पटिसवेदेति । मोहे पहीने नेवत्तव्यावाधाय पि चेतेति, न
परव्यावाधाय पि चेतेति, न उभयव्यावाधाय पि चेतेति, न चेतसिक
30 दुःख दोगनस्स पटिसवेदेति । एव पि खो, ब्राह्मण, सन्दिट्ठिक निब्बान
होति ।

“यतो खो अय, ब्राह्मण, अनवसेस रागक्खय पटिसवेदेति,
अनवसेम दोसक्खय पटिसवेदेति, अनवसेस मोहक्खय पटिसवेदेति, एव
खो, ब्राह्मण, सन्दिट्ठिक निव्वान होति अवान्लिक एहिपरिसिक ओप-
नेय्यिक पच्चत्त वेदितव्व विञ्जूही” ति ।

“अभिवन्त, भो गोतम पे० उपासक म भव गोतमो धारेतु 5
अज्जतगो पाणुपेत सरण गत” ति ।

६ पलोकमुत्त । अय खो अज्जतरो ब्राह्मणमहासालो येन
भगवा तेनुपसङ्कमि पे० एकमन्त निसिजो खो सो ब्राह्मणमहा-
सालो भगवन्त एतदवोच — “सुत मेत, भो गोतम, पुव्वकान ब्राह्मणान
बुद्धानं महल्लकान आचरियपाचरियान भासमानान — ‘पुव्वे सुद अय 10
लोको घवीचि मज्जे फुटो ग्रहोसि मनुस्सेहि, कुक्कुटसपातिक्का गाम-
निगमराजधानियो’ ति । को नु खो, भो गोतम, हेतु को पच्चयो येनेतरहि
मनुस्सान खयो होति, तनुत्त पज्जायति, गामा पि अगामा होन्ति,
निगमा पि अनिगमा होन्ति, नगरा पि अनगरा होन्ति, जनपदा पि
अजनपदा होन्ती” ति ?

B 160
R 160

15

“एतरहि, ब्राह्मण, मनुस्सा अधम्मरागरत्ता विसमलोभाभिभूता
मिच्छाधम्मपरेता । ते अधम्मरागरत्ता विसमलोभाभिभूता मिच्छा-
धम्मपरेता तिण्हानि सत्थानि गहेत्वा अज्जमब्बा जीविता वीरोपेन्ति,
तेन बहू मनुस्सा काल करोन्ति । अय पि खो, ब्राह्मण, हेतु अय पच्चयो
येनेतरहि मनुस्सान खयो होति, तनुत्त पज्जायति, गामा पि अगामा 20
होन्ति निगमा पि अनिगमा होन्ति, नगरा पि अनगरा होन्ति, जनपदा
पि अजनपदा होन्ति ।

“पुन च पर, ब्राह्मण, एतरहि मनुस्सा अधम्मरागरत्ता विसम-
लोभाभिभूता मिच्छाधम्मपरेता । तेस अधम्मरागरत्तान विसमलोभाभि-
भूतान मिच्छाधम्मपरेतान देवो न सम्माधार अनुणवेच्छति । तेन 25
दुट्ठिमव्व होति दुस्सस्स सेतट्ठिक सलाकावुत्त । तेन बहू मनुस्सा काल
करोन्ति । अय पि खो, ब्राह्मण, हेतु अय पच्चयो येनेतरहि मनुस्सान खयो
होति, तनुत्त पज्जायति, गामा पि अगामा होन्ति, निगमा पि अनिगमा
होन्ति, नगरा पि अनगरा होन्ति, जनपदा पि अजनपदा हान्ति ।

“पुन च पर, ब्राह्मण, एतरहि मनुस्सा अधम्मरागरत्ता विसम- 30
लोभाभिभूता मिच्छाधम्मपरेता । तेस अधम्मरागरत्तान विसम-

लोभाभिभूतान मिच्छाधम्मपरेतान यक्खा वाळे' अमनुस्से ओस्सज्जन्ति, तेन बहू मनुस्सा कालं करोन्ति । अयं पि खो, ब्राह्मण, हेतुं अयं पच्चयो येनेतरहि मनुस्सान खयो होति, तनुत्तं पज्जायति, गामा पि अगामा होन्ति, निगमा पि अनिगमा होन्ति, नगरा पि अनगरा होन्ति, जनपदा ५ पि अजनपदा होन्ती' ति ।

“अभिवक्कन्त, भो गोतम पे० उपासकं म भव गोतमो धारेतु अज्जतम्मे पाणुपेतं सरणं गतं” ति ।

B 161

७ वच्छगोत्तसुत्तं । अथ खो वच्छगोत्तो परिब्बाजको येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमिस्वा भगवता सद्धिं सम्मोदि । 10 सम्मोदनीयं कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो वच्छगोत्तो परिब्बाजको भगवन्तं एतदवोच — “सुत मेत, भो गोतम, समणो गोतमो एवमाह — ‘मय्हमेव दानं दातब्बं, नाज्जेस दानं दातब्बं, मय्हमेव सावकानं दानं दातब्बं, नाज्जेस सावकानं दानं दातब्बं, मय्हमेव दिन्नं महप्फलं, नाज्जेस दिन्नं महप्फलं, मय्हमेव 15 मेव सावकानं दिन्नं महप्फलं, नाज्जेस सावकानं दिन्नं महप्फलं’ ति । ये ते, भो गोतम, एवमाहसु कच्चिं ते भोतो गोतमस्स वुत्तवादिनो च भवन्तं गोतमं अभूतेन अभ्माचिक्खन्ति, धम्मस्स भानुधम्मं व्याकरोन्ति, न च कोचिं सहधम्मिको वादानुपात्तो भारय्ह ठान आण- च्छति ? अनम्भक्खातुकामा हि मयं भवन्तं गोतमं” ति ।

R. 161

20 “ये ते, वच्छ, एवमाहसु — ‘समणो गोतमो एवमाह — मय्हमेव दानं दातब्बं पे० नाज्जेस सावकानं दिन्नं महप्फलं’ ति न मे ते वुत्तवादिनो । अभ्माचिक्खन्ति च पनं म असत्ता अभूतेन । यो खो, वच्छ, परं दानं ददन्तं वारेति सो तिण्णं अन्तरायकरो होति, तिण्णं पारिपन्थिको । कतमेस तिण्णं ? दायकस्स पुज्जन्तरायकरो होति, पटि- 25 ग्गाहकानं लाभन्तरायकरो होति, पुब्बेव खो पनस्स अत्ता खतो च होति उपहतो च । यो खो, वच्छ, परं दानं ददन्तं वारेति सो इमेस तिण्णं अन्तरायकरो होति, तिण्णं पारिपन्थिको ।

“अहं खो, पनं, वच्छ, एवं वदामि — ये हि ते चन्दनिकाम वा ओल्लिगल्ले वा पाणा, तनं पि यो थालिघोवन वा सरावधोवन वा छहेति — 30 ये तत्थ पाणा ते तेन^१ यापेन्तू ति, ततो निदानम्पाह, वच्छ, पुज्जस्स

B 162

आगम वदामि । को पन वादो मनुस्सभूते । अपि चाह, वच्छ, सील-
वतो दिन्न महप्फल वदामि, नो तथा दुस्सीलस्स', सो च होति पञ्चङ्ग-
विप्पहीनो पञ्चङ्गसमन्नागतो ।

"कतमानि पञ्चङ्गानि पहीनानि होन्ति ? कामच्छन्दो पहीनो
होति, व्यापादो पहीनो होति, धीनमिदं^१ पहीन होति, चट्ठच्चकुक्कुच्च 5 R 102
पहीन होति, विचिकिच्छा पहीना होति । इमानि पञ्चङ्गानि विप्प-
हीनानि^२ होन्ति ।

"कतमेहि पञ्चहि अङ्गेहि समन्नागतो होति ? असेक्खेन^३
सीलक्खन्धेन समन्नागतो होति, असेक्खेन समाधिक्खन्धेन समन्नागतो
होति, असेक्खेन पञ्जाक्खन्धेन समन्नागतो होति, असेक्खेन विमुत्ति- 10
क्खन्धेन समन्नागतो होति, असेक्खेन विमुत्तिआणदस्सनक्खन्धेन समन्ना-
गतो होति, इमेहि पञ्चहि अङ्गेहि समन्नागतो होति । इति पञ्चङ्ग-
विप्पहीने पञ्चङ्गसमन्नागते दिन्न महप्फल ति वदामी ति ।

"इति कण्हासु सेतासु, रोहिणीसु हरीसु वा ।
कम्मासासु सरूपासु, गोसु पारेवतासु वा ॥ 15

"मासु कासुचि^४ एतासु, दन्तो जायति पुङ्गवो ।
गोरय्हो बलसम्पन्नो, कल्याणजवनिककमो ।
तमेव भारे युञ्जन्ति, नास्स वण्ण परिवसरे ॥

"एवमेव मनुस्सेरु, यस्मि कस्मिञ्च जातिये ।
खत्तिये ब्राह्मणे वेस्से, सुद्धे चण्डालपुक्कुसे ॥ 20

"यासु कासुचि एतासु, दन्तो जायति सुव्वतो ।
धम्मदुत्ते सल्लसम्पन्नो, सञ्ज्वाली हिरिमनो^५ ॥

"पहीनजातिमरणो, ब्रह्मचरियस्स केवली ।
पद्मभारो विसयुत्तो, कतकिञ्चो भ्रमासवो ॥

"पारगू सव्वधम्ममान,^६ अनुपादाय निव्वुत्तो । 25
तस्मियेव विरजे खत्ते, विपुला होति दक्खिणा ॥

"वाला च अविजानन्ता, दुम्मेघा अस्सुताविनो । B 163
वहिद्धा देन्ति^७ दानानि, न हि सन्ते उपासरे ॥

१ दुस्सीले - सी० रो० । २ मिनमिद - म० । ३ पहीनानि - रो० ।

४ असेक्खेन - रो० । ५ कासु च - सी०, रो० । ६ हिरिमनो - सी० । ७ दन्ति -
सी०, रो० ।

“ये च सन्ते उपासन्ति, सप्पञ्जे धीरसम्मतं ।

मद्धा च नेस' सुगते, मूलजाता पतिट्ठिता ॥

“देवलोक च ते यन्ति, कुले वा इध जायरे ।

अनुपुब्बेन निब्बान, अधिगच्छन्ति पण्डिता” ति ॥

R 163 5

८ तिकण्णसुत्तं । अथ खो तिकण्णो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि पे० एकमन्त निगिञ्चो खो तिकण्णो ब्राह्मणो भगवतो सम्मुखा तेविज्जान सुद ब्राह्मणान वण्ण भासति — “एव पि तेविज्जा ब्राह्मणा, इति पि तेविज्जा ब्राह्मणा” ति ।

“यथाकथ पन, ब्राह्मण, ब्राह्मणा ब्राह्मण तेविज्ज पञ्जा-
10 पेन्ती” ति ?

“इध, भो गोतम, ब्राह्मणो उभतो सुजातो होति मातितो च पितितो' च, ससुद्धगहणिको याव सत्तमा पितामहयुगा, अक्खितो अनुपक्कुट्ठो जातिवादेन, अज्झायको, मन्तधरो, तिण्ण वेदान पारगू सनिषण्डुकेदुभान साक्खरप्पभेदान इतिहासपञ्चमान, पदको, वेय्या-
15 करणो, लोकायतमहापुरिससक्खणेषु अनवयो ति । एव खो, भो गोतम, ब्राह्मणा तेविज्ज पञ्जापेन्ती” ति ।

“अज्झथा खो, ब्राह्मण, ब्राह्मणा ब्राह्मण तेविज्ज पञ्जापेत्ति, अज्झथा च पन अरियस्स विनये तेविज्जो होती” ति ।

“यथा कथ पन, भो गोतम, अरियस्स विनये तेविज्जो होति ?
■ साधु मे भव गोतमो यथा धम्म देसेतु यथा अरियस्स विनये तेविज्जो होती” ति ।

“तेन हि, ब्राह्मण, सुणाहि, साधुक मनसि करोहि, भासि-
स्सामी” ति । “एव, भो” ति खो तिकण्णो ब्राह्मणो भगवतो पञ्च-
स्सोसि । भगवा एतदवोच —

25 “इध, ब्राह्मण, गिक्खु विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्क सविचार विवेकज पीतिसुख पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । वितक्कविचारान वूपसमा अज्झत्त सम्पसादन चेतसो एकोदि-
भाव अवितक्क अविचार समाधिज पीतिसुख दुतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । पीतिया च विरागा उपेक्खको च विहरति सतो च सम्म-
n 164 जानो, सुख च कायेन पटिसवेदेति, य त अरिया आचिक्खन्ति — ‘उपेक्खको
30

सतिमा सुखविहारी' ति ततिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सुखस्स च पहाणा दुक्खस्स च पहाणा, पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सान अत्यङ्गमा, अदुक्खमसुख उपेक्खासतिपारिसुद्धि चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति ।

R. 164

“सो एव समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदात्ते अनङ्गणे विगत-
पक्कलेसे' मुदुभूते कम्मनिये' ठिते आनेज्जप्पत्ते' पुब्बेनिवासानुस्सति-
आणाय चित्त अभिनिन्नामेति । सो अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्स-
रति, सेय्यथीद'—एक पि जातिं द्वे पि जातियो तिस्रो पि जातियो चतस्सो
पि जातियो पञ्च पि जातियो दस पि जातियो बीस' पि जातियो तिस
पि जातियो चत्तारोस पि जातियो पञ्चास पि जातियो जातिसत पि
जातिसहस्स पि जातिसतसहस्स पि, अनेके पि सबट्टकप्पे अनेके पि
वियट्टकप्पे अनेके पि सबट्टविबट्टकप्पे — 'त्रमुनासि एवनामो एवगोत्तो
एववण्णो एवमाहारो एवसुखदुक्खण्णटिसवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो
चुतो अमुन उदपादि । तत्रापसि एवनामो एवगोत्तो एववण्णो एवमाहारो
एवसुखदुक्खण्णटिसवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुतो इधूपपन्नो'
ति । इति साकार सज्जेस अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरति । 15
अयमस्स पठमा विज्जा अधिगता होति, अविज्जा विहता, विज्जा
उपपन्ना, तमो विहतो, आलोको उपपन्नो यथा त अप्पमतस्स आतापिनो
पहितत्तस्स विहरतो ।

“सो एव समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदात्ते अनङ्गणे विगत-
पक्कलेसे' मुदुभूते कम्मनिये' ठिते आनेज्जप्पत्ते सत्तान चतुत्थपातआणाय
चित्त अभिनिन्नामेति । सो दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुस-
केन सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुवण्णे,
सुगते दुगते यथाकम्मूपगे सत्ते पजानानि — 'इमे वत भोन्तो सत्ता काय-
दुक्खरितेन समन्नागता पे० मनोदुक्खरितेन समन्नागता अरियान
उपवादका मिच्छादिट्ठिका मिच्छादिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा
पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपन्ना । इमे वा पन भोन्तो
सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता, वचीसुचरितेन समन्नागता, मनो-
सुचरितेन समन्नागता अरियान अनुपवादका सम्मादिट्ठिका सम्मा-
दिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा पर मरणा सुगति सम्य लोक
उपपन्ना' ति । इति' दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसवेन 20

D. 165,
R. 165

१ विगतु० — सी० । २ कम्मनिये — रो० । ३ आनेज्जप्पत्ते — सी०, रो० ।
४ सेय्यथीद — म० । ५ बीसति — रो० । ६ सा इति — रो० ।

सत्ते पस्सति चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुब्बण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपये सत्ते पजानाति । अयमस्स दुतिया विज्जा अभिगता होति, अविज्जा विहता, विज्जा उप्पत्ता, तमो विहतो, आलोको उप्पन्नो यथा त अप्पमत्तस्स आत्तापिनो पहितत्तस्स विहरतो ।

- 5 “सो एव समाहितो चित्ते परिसुद्धे परियोदात्ते अनङ्गणे विगत्तु पक्किलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठित्ते आनेज्जप्पत्ते आसवान खयज्जाणाय चित्त अभिनिष्णामति । सो ‘इदं दुक्खं’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘अयं दुक्खसमुदयो’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘अयं दुक्खनिरोधो’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानाति
10 ‘इमे आसवा’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘अयं आसवसमुदयो’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘अयं आसवनिरोधो’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘अयं आसवनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानाति । तस्स एव जानतो एव पस्सतो कामासवा पि चित्तं विमुच्चति, भवासवा पि चित्तं विमुच्चति, अविज्जासवा पि चित्तं विमुच्चति, विमुत्तस्मिं विमुत्तमिति ज्ञाण
15 होति । ‘खीणा जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कत्तं करणीयं, नापरं इत्थं ताया’ ति पजानाति । अयमस्स ततिया विज्जा अभिगता होति, अविज्जा विहता, विज्जा उप्पत्ता, तमो विहतो, आलोको उप्पन्नो यथा त अप्पमत्तस्स आत्तापिनो पहितत्तस्स विहरतो ति ।

- 20 “अनुच्चावचसीलस्स, निपक्कस्स च ज्ञायिनो ।
चित्तं यस्स वसीभूतं, एकग्यं सुसमाहितं ॥
“तं वे तमोनुदं धीरं, तेविज्जं मच्चुहायिनं ।
हितं देवमनुस्सानं, आहुं सब्बप्पहायिनं^१ ॥
“तीहि विज्जाहि सम्पन्नं, असम्मूहविहारिनं ।
बुद्धं अन्तिमदेहिनं^२, तं नमस्सन्ति गोतमं ॥
B 166 25 “पुब्बेनिवासो यो वेदी, सग्गापायं च पस्सति ।
अथो जातिक्खयं पत्तो, अभिज्जावोसितो मुनिं ॥
“एताहि तीहि विज्जाहि, तेविज्जो होति ब्राह्मणो ।
तमहं वदामि तेविज्जं, नाज्जं लपितलापनं ति ॥
R 106 “एव खो, ब्राह्मण, अरियस्स विनये तेविज्जो होती” ति ।

१ विगता — रो० । २ वज्जपहायिन — रो० । ३ अन्तिमसरीर — वी० स्था०

“अञ्जया, भो गोतम, ब्राह्मणान तेविज्जो, अञ्जया च पन अरियस्स विनये तेविज्जो होति । इमस्स च पन, भो गोतम, अरियस्स विनये तेविज्जस्स ब्राह्मणान तेविज्जो कल नाग्घति सहेत्तसि ।

“अभिवकन्त, भो गोतम पे० उपासक म भव गोतमो धारेतु अज्जतस्स पाणुपेत सरण गत” ति । 5

६ जाणुस्सोणिमुत्त । अथ खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवता सद्धि पे० एकमन्त निसिन्नो खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो भगवन्त एतदबोच — “यस्सस्सु, भो गोतम, यज्जो सद्ध वा यालिपाको वा देय्यधम्म वा, तेविज्जेसु ब्राह्मणेषु दान ददेय्या” ति । 10

“यथा कथ पन, ब्राह्मण, ब्राह्मणा तेविज्ज पञ्जापेत्ती” ति ?

“इथ खो, भो गोतम, ब्राह्मणो उभतो मुजातो होति मातितो च पितितो च समुद्धगहणिको याव सत्तमा पितामहयुगा अक्खित्तो अनु पक्कुट्ठो जातिवादेन, अज्झायको मन्तधरो, तिण्ण वेदान पारगू सनिघण्डुकैटुभान साक्खरप्पभेदान इतिहासपञ्चमान, पदको, वेय्याकरणो, 15 लोकायतमहापुरिसलक्खणेषु अगवयो ति । एव खो, भो गोतम, ब्राह्मणा तेविज्ज पञ्जापेत्ती” ति ।

“अञ्जया खो, ब्राह्मण, ब्राह्मणा ब्राह्मण तेविज्ज पञ्जापेन्ति, अञ्जया च पन अरियस्स विनये तेविज्जो होती” ति ।

“यथा कथ पन, भो गोतम, अरियस्स विनये तेविज्जो होति ? 20 साधु मे भव गोतमो तथा धम्म देसेतु यथा अरियस्स विनये तेविज्जो होती” ति ।

“तेन हि, ब्राह्मण, सुणाहि, साधुक मनसि करोहि, भासिस्सामी” ति । “एव, भो” ति खो जाणुस्सोणि ब्राह्मणो भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतदबोच — 11 117

“इथ पन, ब्राह्मण, भिक्खु विविच्चेव कामेहि पे० चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति ।

“सो एव समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतपक्किलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेञ्जप्पत्ते पुब्बेनिवासानुस्सरति- 11 167

आणाय चित्त अभिनिज्ञामेति । सो अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरति, 30

सेय्यथोद^१ — एकं पि जातिं द्वे पि जातियो पे० इति साकारसज्जसं
अनेकविहितं पुब्बेनिवासं अनुस्सरति । अथमस्स पठमा विज्जा अधिगता
होति, अविज्जा विहता, विज्जा उप्पन्ना, तमो विहतो, आलोको उप्पन्नो
यथा त अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो ।

- 5 “सो एव समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतू
पक्किलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेज्जप्पत्ते सत्तानं चतुपपातजाणाय
चित्तं अभिनिन्नामेति । सो दिब्बेन चक्खुना विसुद्धेन अतिवकन्तमानुसकेन
पे० यथाकम्मूपगो सत्ते पजानाति । अथमस्स दुतिया विज्जा अधि
गता होति अविज्जा विहता, विज्जा उप्पन्ना, तमो विहतो, आलोको
10 उप्पन्नो यथा त अप्पमत्तस्स आतापिनो पहितत्तस्स विहरतो ।

- “सो एव समाहिते चित्ते परिसुद्धे परियोदाते अनङ्गणे विगतू
पक्किलेसे मुदुभूते कम्मनिये ठिते आनेज्जप्पत्ते आसवानं खयजाणाय
चित्तं अभिनिन्नामेति । सो ‘इदं दुक्खं’ ति यथाभूतं पजानाति पे०
‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानाति, ‘इमे
15 आसवा’ ति यथाभूतं पजानाति पे० ‘अयं आसवनिरोधगामिनी
पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानाति । तस्स एव जानतो एव पस्सतो कामा
सवा पि चित्तं विमुच्चति, भवासवा पि चित्तं विमुच्चति, अविज्जासवा
पि चित्तं विमुच्चति विमुत्तास्मि विमुत्तमिति व्याणं होति । ‘खीणा
जाति, वुसितं ब्रह्मचरियं, कतं करणीयं, नापरं इत्थत्ताया’ ति पजानाति ।
20 अथमस्स ततिया विज्जा अधिगता होति, अविज्जा विहता, विज्जा
उप्पन्ना, तमो विहतो, आलोको उप्पन्नो यथा त अप्पमत्तस्स आतापिनो
पहितत्तस्स विहरतो ति ।

“यो^२ सीलब्धतसम्पन्नो, पहितत्तो समाहितो ।

चित्तं यस्स वसीभूतं, एकगं सुसमाहितं ॥

- 25 “पुब्बेनिवासं यो वेदो, सम्गापायं च पस्सति ।
अथो जातिवक्खयं पत्तो, अभिज्जावोसितो मुनि ॥

“एताहि तीहि विज्जाहि, तेविज्जो होति ब्राह्मणो ।

तमहं वदामि तेविज्जं, नाब्बं लपित्तापनं ति ॥

“एवं सो, ब्राह्मण, अरियस्स विनये तेविज्जो होती” ति ।

“अञ्जया, भो गोतम, ब्राह्मणान तेविज्जो, अञ्जया च पन अरियस्स विनये तेविज्जो होति । इमस्स च, भो गोतम, अरियस्स विनये तेविज्जस्स ब्राह्मणान तेविज्जो कल नाग्घति सोळ्ळसि’ ।

“अभिककन्त, भो गोतम पे० उपासक म भव गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेत सरण गत” ति ।

5

१० सङ्गारवसुत्त । अथ खो सङ्गारवो ब्राह्मणो येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवता सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथ सारणीय वीतिसारेत्त्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो सङ्गारवो ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच — “मयमस्सु, भो गोतम, ब्राह्मणा नाम । यञ्ज यजाम पि यजापेम पि । तन, भो गोतम, यो च व जजति यो च यजापेति सब्बे ते अनेकसारीरिक पुञ्जप्पटिपद पटिपन्ना होन्ति, यदिद यञ्जाधिकरण । यो पनाय, भो गोतम, यस्य वा तस्स वा कुला अगारस्मा अनगारिय पव्वजितो एकमतान दमेति, एकमतान दमेति, एकमतान परिनिव्वापेति, एवमस्साय एकसारीरिक पुञ्जप्पटिपद पटिपत्तो होति, यदिद पव्वज्जाधिकरण’ ति ।

10

11

“तेन हि, ब्राह्मण, तज्जेवेत्थ पटिगुच्छिस्सामि । यथा ते क्षमेय्य तथा न व्याकरेय्यासि’ । त किं मञ्जसि, ब्राह्मण, इध तथागतो लोके उप्पज्जति अरह सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोक-विदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुत्सान बुद्धो भगवा । सो एवमाह — ‘एथाय भग्गो अय पटिपदा यथापटिपन्नो अह अनुत्तर ब्रह्म-चरियोगध सय अभिञ्जा सच्चिक्त्वा पवेदेमि, एथ, तुम्हे पि तथा पटि-पज्जथ, यथापटिपन्ना तुम्हे पि अनुत्तर ब्रह्मचरियोगध सय अभिञ्जा सच्चिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरिस्सथा’ ति । इति अय खेव सत्था धम्म वेसेति, परे च तथत्थाय पटिपज्जन्ति, तानि खो पन होन्ति अनेकानि पि सत्तानि अनेकानि पि सहस्सानि अनेकानि पि सतसहस्सानि ।

B 169

R 169

25

“त किं मञ्जसि, ब्राह्मण, इञ्चाय एव सन्ते एकसारीरिका वा पुञ्जप्पटिपदा होति अनेकसारीरिका वा, यदिद पव्वज्जा-धिकरण” ति ?

“इञ्चाय पि, भो गोतम, एव सन्ते अनेकसारीरिका पुञ्ज-प्पटिपदा होति, यदिद पव्वज्जाधिकरण” ति ।

30

एव वृत्ते आयस्मा आनन्दो सङ्गारव ब्राह्मण एतदवोच -
 'इमास ते, ब्राह्मण, द्वित्र पटिपदान कतमा पटिपदा खमति अप्पत्यतरा'
 च अप्पसमारम्भतरा च महप्फलतरा च महानिससतरा चा" ति ?
 एव वृत्ते सङ्गारवो ब्राह्मणो आयस्मन्त आनन्द एतदवोच - "सेय्यथापि
 5 भव गोतमो भव चानन्दो । एते मे पुज्जा, एते मे पाससा" ति ।

दुतिय पि खो आयस्मा आनन्दो सङ्गारव ब्राह्मण एतदवोच -
 "न खो त्याह, ब्राह्मण, एव पुच्छामि - 'के वा ते पुज्जा के वा ते पाससा'
 ति ? एव खो त्याह, ब्राह्मण, पुच्छामि - 'इमास ते, ब्राह्मण, द्वित्र पटि-
 पदान कतमा पटिपदा खमति अप्पत्यतरा च अप्पसमारम्भतरा च मह-
 10 प्फलतरा च महानिससतरा चा"' ति ? दुतिय पि खो सङ्गारवो ब्राह्मणो
 आयस्मन्त आनन्द एतदवोच - "सेय्यथापि भव गोतमो भव चानन्दो ।
 एते मे पुज्जा, एते मे पाससा" ति ।

ततिय पि खो आयस्मा आनन्दो सङ्गारव ब्राह्मण एतदवोच -
 "न खो त्याह, ब्राह्मण, एव पुच्छामि - 'के वा ते पुज्जा के वा ते पाससा'
 15 ति ? एव खो त्याह, ब्राह्मण, पुच्छामि - 'इमास ते, ब्राह्मण, द्वित्र
 पटिपदान कतमा पटिपदा खमति अप्पत्यतरा च अप्पसमारम्भतरा च
 महप्फलतरा च महानिससतरा चा"' ति ? ततिय पि खो सङ्गारवो
 ब्राह्मणो आयस्मन्त आनन्द एतदवोच - "सेय्यथापि भव गोतमो भव
 चानन्दो । एते मे पुज्जा, एते मे पाससा" ति ।

अथ खो भगवतो एतदहोसि - "याय ततिय पि खो सङ्गारवो
 ब्राह्मणो आनन्देन सहधम्मिक पञ्च पुट्ठो ससादेति नो विस्सज्जेति ।
 यन्नूगाह परिमोचेय्य" ति । अथ खो भगवा सङ्गारव ब्राह्मण एतदवोच -
 "का^१ न्यज्ज^२, ब्राह्मण, राजन्तेपुरे राजपुरिसान^३ सन्निसिन्नान सन्नि-
 पतितान अन्तराकथा उदपादी" ति ?

25 "अय स्वज्ज, भो गोतम, राजन्तेपुरे राजपुरिसान सन्निसिन्नान
 सन्निपतितान अन्तराकथा उदपादि - 'पुब्बे सुद अप्पतरा चेय भिक्खू
 अहेसु बहुतरा च उत्तरि मनुस्सधम्मा इद्धिपाटिहारिय दस्सेसु, एतरहि
 पन बहुतरा चेय भिक्खू अप्पतरा च उत्तरि मनुस्सधम्मा इद्धिपाटिहारिय
 दस्सेन्ती' ति । अय स्वज्ज, भो गोतम, राजन्तेपुरे राजपुरिसान सन्नि-
 30 सित्तान सन्निपतितान अन्तराकथा उदपादी" ति ।

१ अप्पट्ठतरा - रो० । २-२ कानुज्ज - धी०, का नुज्ज - रो० । ३ राजपुरिसान -
 सी०, त्या०, रो० ।

“तीणि खो इमानि, ब्राह्मण, पाटिहारियाणि । कतमानि तीणि ? इद्विपाटिहारियं, आदेसनापाटिहारियं, अनुसासनीपाटिहारियं । कतमं च, ब्राह्मण, इद्विपाटिहारियं ? इध, ब्राह्मण, एकच्चो अनेकविहितं इद्विबिधं पच्चनुभोति — ‘एको पि हुत्वा बहुधा होति, बहुधा पि हुत्वा एको होति; आविभावं, तिरोभावं; तिरोकुट्टं’ तिरोपाकार 5 सिरापव्वत्तं असज्जमानो गच्छति, सेय्यथापि आकासे, पथविया पि उम्मुज्जनिमुज्जं करोति, सेय्यथापि उदके, उदके पि अभिज्जमाने^१ गच्छति, सेय्यथापि पथवियं; आपासे पि पल्लद्धेन कमति, सेय्यथापि पक्खी सफुणो; इमे पि चन्दिममुखिये एवमहिद्विके एवमहानुभावे पाणिना परिमसति परिमज्जति, याव ब्रह्मलोका पि कायेन वस वत्तेति’ । 10 इदं वुच्चति, ब्राह्मण, इद्विपाटिहारियं ।

“कतमं च, ब्राह्मण, आदेसनापाटिहारियं ? इध, ब्राह्मण, एकच्चो निमित्तेन आदिसति — ‘एय पि ते मनो, इत्थ पि ते मनो, इति पि ते चित्तं’ ति । सो बहु चे पि आदिसति तथेव तं होति, नो अज्जथा ।

“इध पन, ब्राह्मण, एकच्चो न हेव खो निमित्तेन आदिसति, 15 B 171. R 171 अपि च खो मनुस्सानं वा अमनुस्सानं वा देवतानं वा सह सुत्वा आदिसति — ‘एवं पि ते मनो, इत्थ पि ते मनो, इति पि ते चित्तं’ ति । सो बहु चे पि आदिसति तथेव तं होति, नो अज्जथा ।

“इध पन, ब्राह्मण, एकच्चो न हेव खो निमित्तेन आदिसति न पि मनुस्सानं वा अमनुस्सानं वा देवतानं वा सह सुत्वा आदिसति, 20 अपि च खो वितक्कपतो विचारयतो वितक्कविप्फारसहं सुत्वा आदिसति — ‘एय पि ते मनो, इत्थ पि ते मनो, इति पि ते चित्तं’ ति । सो बहु चे पि आदिसति तथेव तं होति, नो अज्जथा ।

“इध पन, ब्राह्मण, एकच्चो न हेव खो निमित्तेन आदिसति, न पि मनुस्सानं वा अमनुस्सानं वा देवतानं वा सह सुत्वा आदिसति, न 25 पि वितक्कपतो विचारयतो वितक्कविप्फारसहं सुत्वा आदिसति, अपि च खो अवितक्कं अविचारं समाधिं समापन्नरा चेतसा चेतो परिच्च पजानाति — ‘यथा इमस्स भोतो मनोसङ्गारा पणिहिता इमस्स चित्तस्स अनन्तरा अमु नाम वितक्क वितक्केस्सती’ ति । सो बहु चे पि आदिसति तथेव तं होति, नो अज्जथा । इदं वुच्चति, ब्राह्मण, आदेसनापाटिहारियं । 30

“कतम च, ब्राह्मण, अनुसासनीपाटिहारिय ? इय, ब्राह्मण, एकच्चो एवमनुसासति — ‘एव वितक्केय, मा एव वितक्कयित्थ, एव मनसि करोय, मा एव मनसाकत्थ, इद पज्जहय, इद उपसम्पज्ज विहरथा’ ति । इद बुच्चति, ब्राह्मण, अनुसासनीपाटिहारिय । इमानि खो ब्राह्मण, तीणि पाटिहारियानि । इमेस ते, ब्राह्मण, तिण्ण पाटिहारियान कतम पाटिहारिय खमति अभिवकन्ततर च पणीततर चा” ति ?

“तत्र, भो गोतम, यदिद पाटिहारिय इधेकच्चो अनेकविहित्ति इद्विविध पच्चनुभोति पे० याव ब्राह्मलोका पि कायेन वस वत्तेति, इद, भो गोतम, पाटिहारिय यो व न करोति सो व न पटिसवेदेति, यो व न करोति तस्सेव त होति । इद मे, भो गोतम, पाटिहारिय मायासह धम्मरूप विय सायति ।

■ 172

“य पिद, भो गोतम, पाटिहारिय इधेकच्चो निमित्तेन आदिसति — ‘एय पि ते मनो, इत्थ पि ते मनो, इति पि ते चित्त’ ति, सो बहु चे पि आदिसति तथेव त होति, नो अञ्जथा । इय पन, भो गोतम, एकच्चो न हेव खो निमित्तेन आदिसति, अपि च खो मनुस्सान वा अमनुस्सान वा देवतान वा सह सुत्वा आदिसति पे० न पि मनुस्सान वा अमनुस्सान वा देवतान वा सह सुत्वा आदिसति, अपि च खो वितक्कयतो विचारयतो वितक्कविप्फारसह सुत्वा आदिसति पे० न पि वितक्कयतो विचारयतो वितक्कविप्फारसह सुत्वा आदिसति, अपि च खो अवितक्क अविचार समाधि समापन्नस्स चेतसा चेतो परिच्च पजानाति — ‘मथा इमस्स भोतो मनोसह्मारा पणिहिता इमस्स चित्तस्स अनत्तरा अम्ह नाम वितक्क वितक्केस्सती’ ति, सो बहु चे पि आदिसति तथेव त होति, नो अञ्जथा । इद पि, भो गोतम, पाटिहारिय यो व न करोति सो व न पटिसवेदेति, यो व न करोति तस्सेव त होति । इद पि मे, भो गोतम, पाटिहारिय मायासह धम्मरूप विय सायति ।

R 172

“य च खो इद, भो गोतम, पाटिहारिय इधेकच्चो एव अनुसासति — ‘एव वितक्केय, मा एव वितक्कयित्थ, एव मनसि करोय, मा एव मनसाकत्थ, इद पज्जहय, इद उपसम्पज्ज विहरथा’ ति । इदमेव, भो गोतम, पाटिहारिय खमति इमेस तिण्ण पाटिहारियान अभिवकन्ततर च पणीतर च ।

30

“अच्छरिय, भो गोतम, अग्गुत्त, भो गोतम । यावसुभासितमिदं भोता गोतमेन इमेहि च मय तीहि पाटिहारियेहि समन्नागतं भवन्तं गोतम धारेम । भव हि गोतमो अनेकविहित इट्ठिविष पच्चनुभोति । पे० याव ब्रह्मलोका पि कायेन वस वत्तेति, भव हि गोतमो अवितक्क अविचार समाधि समापन्नस्स चेतसा चेतो परिच्च पजानाति — ‘यथा 5 इमस्स भोतो मनोसद्द्वारा पणिहिता इमस्स चित्तस्स अनन्तरा अमु नाम वितक्क वितक्केस्सती’ ति । भव हि गोतमो एवमनुसासति — ‘एव वितक्केय, मा एव वितक्कयित्थ, एव मनसि करोय, मा एव मनसा- कत्थ, इदं पजह्थ, इदं उपसम्पज्ज विहरथा’” ति ।

“अद्वा खो त्वाहं, ब्राह्मण, आसज्ज उपनीय वाचा भासिता, 10 B 173 अपि च त्वाहं व्याकरिस्सामि । अहं हि, ब्राह्मण, अनेकविहित इट्ठिविष पच्चनुभोमि पे० याव ब्रह्मलोका पि कायेन वस वत्तेमि । अहं हि, ब्राह्मण, अवितक्क अविचार समाधि समापन्नस्स चेतसा चेतो परिच्च पजानामि — ‘यथा इमस्स भोतो मनोसद्द्वारा पणिहिता, इमस्स चित्तस्स अनन्तरा अमु नाम वितक्क वितक्केस्सती’ ति । अहं हि, ब्राह्मण, एवमनु- 15 सामामि — ‘एव वितक्केय, मा एव वितक्कयित्थ, एव मनसि करोय, मा एव मनसाकत्थ, इदं पजह्थ, इव उपसम्पज्ज विहरथा’” ति ।

“अत्थि पन, भो गोतम, अग्गो एकभिक्षु पि यो इमेहि तीहि पाटिहारियेहि समन्नागतो, अज्जन्तं भोता गोतमेना” ति ?

“न खो, ब्राह्मण, एकयेव सत्तं न द्वे सत्तानि न तीणि सत्तानि न 20 चत्तारि सत्तानि न एच्च सत्तानि, अथ खो भिय्योव, ये भिक्षू इमेहि तीहि पाटिहारियेहि समन्नागता” ति ।

“कहं पन, भो गोतम, एतरहि ते भिक्षू विहरन्ती” ति ?

“इमस्मियेव खो, ब्राह्मण, भिक्षुसङ्घे” ति ।

R 173

“अभिवक्कन्तं, भो गोतम, अभिवक्कन्तं, भो गोतम । सेय्यथापि ॥ भो गोतम, निक्कुज्जितं वा उक्कुज्जेय्यं, पटिच्छन्नं वा विवरेय्यं, भून्हस्सं वा मय आचिक्खेय्यं, अन्धकारे वा तेलपज्जोत्तं धारेय्यं — ‘जलसुमन्तो रूपानि दक्खन्ती’ ति, एवमेव भोता गोतमेन अनेकपरिथायेन धम्मो पकासितो । एसाह भवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि, धम्मं च भिवसुसङ्घं च । उपासकं मं भव गोतमो धारेतु अज्जतममे पाणुपेतं सरणं गतं” ति । 30 ब्राह्मणवग्गो द्दो ।

सत्सुदानं

द्वे ब्राह्मणा चञ्चतरो, परिव्वाजकेन निव्युत ।
पलोकवच्छो तिकण्णो, सोणि सङ्गारवेन चा ति ॥

७. महावग्गो

■ 174

१ तित्थायतनसुत्तं । “तीणिमानि, भिक्खवे, तित्थायतनानि
यानि पण्डितेहि समनुयुञ्जियमानानि समनुगाहियमानानि समनुभा-
५ सियमानानि पर पि गन्त्वा अकिरियाय सण्ठहन्ति । कतमानि तीणि ?
सन्ति, भिक्खवे, एके समणब्राह्मणा एववादिनो एवदिट्ठिनो — ‘य किं
चाय पुरिसपुग्गलो पटिसवेदेति सुख वा दुक्ख वा अदुक्खमसुख वा सब्ब
त पुब्बेकतहेतू’ ति । सन्ति, भिक्खवे, एके समणब्राह्मणा एववादिनो
एवदिट्ठिनो — ‘य किं चाय पुरिसपुग्गलो पटिसवेदेति सुख वा दुक्ख वा
१० अदुक्खमसुख वा सब्ब त इस्सरनिम्मानहेतू’ ति । सन्ति, भिक्खवे,
एके समणब्राह्मणा एववादिनो एवदिट्ठिनो — ‘य किं चाय पुरिसपुग्गलो
पटिसवेदेति सुख वा दुक्ख वा अदुक्खमसुख वा सब्ब त अहेतु-
अप्पच्चया’ ति ।

R 174

“तत्र, भिक्खवे, ये ते समणब्राह्मणा एववादिनो एवदिट्ठिनो—
१५ ‘य किं चाय पुरिसपुग्गलो पटिसवेदेति सुख वा दुक्ख वा अदुक्खमसुख
वा सब्ब त पुब्बेकतहेतू’ ति, त्याह उपसङ्गमित्वा एव वदामि — ‘सच्च-
किर तुम्हे आयस्मन्तो एववादिनो एवदिट्ठिनो — य किं चाय पुरिसपुग्गलो
पटिसवेदेति सुख वा दुक्ख वा अदुक्खमसुख वा सब्ब त पुब्बेकतहेतू’ ति ?
ते च मे एव पुद्गु ‘आमा’ ति पटिजानन्ति । त्याह एव वदामि — ‘सैन-
२० हायस्मन्तो पाणातिपातिनो भविस्सन्ति पुब्बेकतहेतु, अदिच्चादामियो
भविस्सन्ति पुब्बेकतहेतु, अग्रह्याचारिनो भविस्सन्ति पुब्बेकतहेतु, मुसा-
वादिनो भविस्सन्ति पुब्बेकतहेतु, पिसुणवाचा भविस्सन्ति पुब्बेकतहेतु,
फरसवाचा भविस्सन्ति पुब्बेकतहेतु, सम्फप्पलापिनो भविस्सन्ति पुब्बे-
कतहेतु, अभिज्जालुनो भविस्सन्ति पुब्बेकतहेतु, व्यापन्नचित्ता’ भवि-
२५ स्सन्ति पुब्बेकतहेतु, मिच्छादिट्ठिका भविस्सन्ति पुब्बेकतहेतु’ ।

“पुत्रेकेत खो पन, भिक्खवे, साग्गो पच्चागच्छत न होति छन्दो वा वायामो वा इद वा करणीय इद वा अकरणीय ति । इति करणीयाकरणीये खो पन सच्चतो येततो अनुपलब्धिमयमाने मुदुस्सतीन अनारक्खान विहरत न होति पच्चत सहधम्मिको समणवादो ।
अय खो मे, भिक्खवे, तेसु समणब्राह्मणेषु एववादीसु एवदिट्ठिसु पठमो ५
सहधम्मिको निग्गहो होति ।

B 175

“तन, भिक्खवे, ये ते समणब्राह्मणा एववादिनो एवदिट्ठिनो —
‘य किं चाय पुरिसपुग्गलो पटिसवेदेति सुख वा दुक्ख वा अदुक्खमसुख
वा सच्च त इस्सरनिम्मानहेतू’ ति, त्याह उपसङ्गमित्वा एव वदामि —
‘सच्च किर तुम्हे आयस्मन्तो एववादिनो एवदिट्ठिनो — य किं चाय 10
पुरिसपुग्गलो पटिसवेदेति सुख वा दुक्ख वा अदुक्खमसुख वा सच्च त
इस्सरनिम्मानहेतू’ ति ? ते च मे एव पुट्ठा ‘आमा’ ति पटिजानन्ति ।
त्याह एव वदामि — ‘तेनहायस्मन्तो पाणातिपातिनो भविस्सन्ति इस्सर-
निम्मानहेतु, अदिप्पादायिनो भविस्सन्ति इस्सरनिम्मानहेतु, अवह-
चारिनो भविस्सन्ति इस्सरनिम्मानहेतु, मुसावादिनो भविस्सन्ति इस्सर- 15
निम्मानहेतु, पिमुणवाचा भविस्सन्ति इस्सरनिम्मानहेतु, फरसवाचा
भविस्सन्ति इस्सरनिम्मानहेतु, सम्फण्णलापिनो भविस्सन्ति इस्सर-
निम्मानहेतु, अभिज्झालुनो भविस्सन्ति इस्सरनिम्मानहेतु, व्यापन्न-
चित्ता भविस्सन्ति इस्सरनिम्मानहेतु, मिच्छादिट्ठिका भविस्सन्ति इस्सर-
निम्मानहेतु’ । 20

“इस्सरनिम्मान खो पन, भिक्खवे, साग्गो पच्चागच्छत न होति छन्दो वा वायामो वा इद वा करणीय इद वा अकरणीय ति । इति करणीयाकरणीये खो पन सच्चतो येततो अनुपलब्धिमयमाने मुदुस्सतीन अनारक्खान विहरत न होति पच्चत सहधम्मिको समणवादो ।
अय खो मे, भिक्खवे, तेसु समणब्राह्मणेषु एववादीसु एवदिट्ठिसु दुतियो 25
सहधम्मिको निग्गहो होति ।

“तन, भिक्खवे, ये ते समणब्राह्मणा एववादिनो एवदिट्ठिनो —
‘य किं चाय पुरिसपुग्गलो पटिसवेदेति सुख वा दुक्ख वा अदुक्खमसुख वा
सच्च त अहेतु-अप्यन्वया’ ति, त्याह उपसङ्गमित्वा एव वदामि — ‘सच्च
किर तुम्हे आयस्मन्तो एववादिनो एवदिट्ठिनो — य किं चाय पुरिस- 30
पुग्गलो पटिसवेदेति सुख वा दुक्ख वा अदुक्खमसुख’ वा सच्च त अहेतु-

R 175

अप्पच्चया' ति ? ते च मे एव पुट्ठा 'आमा' ति पटिजानन्ति । त्याह एव वदामि — तेनहायस्मन्तो पाणातिपातिनो भविस्सन्ति अहेतु-
अप्पच्चया पे० मिच्छादिट्ठिका भविस्सन्ति अहेतुअप्पच्चया' ।

“अहेतु-अप्पच्चय' खो पन, भिक्खवे, सारतो पच्चागच्छत न

- 5 होति छन्दो वा वायामो वा इद वा करणीय इद वा अकरणीय ति ।
इति करणीयाकरणीये खो पन सच्चतो धेततो अनुपलब्धिमाने भुट्ठ-
स्सतीन अनारक्खान विहरत न होति पच्चत्त सहधम्मिको समणवादो ।
अथ खो मे, भिक्खवे, तेसु समणब्राह्मणेषु एववादोसु एवदिट्ठोसु ततियो
सहधम्मिको निम्महो होति ।

- 10 “इमानि खो, भिक्खवे, तीणि तित्थायतनानि यानि' पण्डितेहि
समनुयुज्जियमानानि सगनुगाहियमानानि समनुभासियमानानि पर पि
गत्त्वा अकिरियाय सप्पहन्ति ।

- “अथ खो पन, भिक्खवे, मया धम्मो देसितो अनिग्गहितो असकि-
लिट्ठो अनुपवज्जो अप्पटिकुट्ठो समणेहि ब्राह्मणेहि विज्जूहि । कतमो च,
15 भिक्खवे, मया धम्मो देसितो अनिग्गहितो असकिलिट्ठो अनुपवज्जो
अप्पटिकुट्ठो समणेहि ब्राह्मणेहि विज्जूहि ? इमा छ धातुयो ति,
भिक्खवे, मया धम्मो देसितो अनिग्गहितो असकिलिट्ठो अनुपवज्जो
अप्पटिकुट्ठो समणेहि ब्राह्मणेहि विज्जूहि । इमानि छ फत्सायतनानी
ति, भिक्खवे, मया धम्मो देसितो अनिग्गहितो असकिलिट्ठो अनुपवज्जो
20 अप्पटिकुट्ठो समणेहि ब्राह्मणेहि विज्जूहि । इमे अट्ठारस मनोपविचार
ति, भिक्खवे, मया धम्मो देसितो अनिग्गहितो असकिलिट्ठो अनुपवज्जो
अप्पटिकुट्ठो समणेहि ब्राह्मणेहि विज्जूहि । इमानि चत्तारि अरिय-
सच्चानी ति, भिक्खवे, मया धम्मो देसितो अनिग्गहितो असकिलिट्ठो
अनुपवज्जो अप्पटिकुट्ठो समणेहि ब्राह्मणेहि विज्जूहि ।

- 25 “इमा छ धातुयो ति, भिक्खवे, मया धम्मो देसितो अनिग्गहितो
असकिलिट्ठो अनुपवज्जो अप्पटिकुट्ठो समणेहि ब्राह्मणेहि विज्जूहि
ति । इति खो पनेत वुत्त । किं चेत्त पटिच्च वुत्त ? छयिमा, भिक्खवे,
धातुयो — पथवीधातु^१, आपोधातु, तेजोधातु, वायोधातु, आकासधातु,
विज्ज्जाणधातु । इमा छ धातुयो ति, भिक्खवे, मया धम्मो देसितो

अनिग्गहितो असकिलिट्ठो अनुपवज्जो अप्पटिकुट्ठो समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्जूही ति । इति य त वुत्त, इदमेत पटिच्च वुत्त ।

“इमानि छ फस्सायतनानी ति, भिक्खवे, मया धम्मो देसितो अनिग्गहितो असकिलिट्ठो अनुपवज्जो अप्पटिकुट्ठो समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्जूही ति । इति खो पनेत वुत्त । किं चेत्त पटिच्च वुत्त ? 5
छयिमानि, भिक्खवे, फस्सायतनानि — चक्खु फस्सायतन, सोत्त फस्सायतन, घान फस्सायतन, जिह्वा फस्सायतन, कायो फस्सायतन, मनो फस्सायतन । इमानि छ फस्सायतनानी ति, भिक्खवे, मया धम्मो देसितो अनिग्गहितो असकिलिट्ठो अनुपवज्जो अप्पटिकुट्ठो समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्जूही ति । इति य त वुत्त, इदमेत पटिच्च वुत्त । 10

“इमे ग्रहारस मनोपविचारा ति, भिक्खवे, मया धम्मो देसितो अनिग्गहितो असकिलिट्ठो अनुपवज्जो अप्पटिकुट्ठो समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्जूही ति । इति खो पनेत वुत्त । किं चेत्त पटिच्च वुत्त ? चक्खुना रूप दिस्व सोमनस्सट्ठानिय रूप उपविचरति दोमनस्सट्ठानिय रूप उपविचरति उपेक्खाट्ठानिय रूप उपविचरति, सोत्तेन सह सुत्वा घानेन 15 गन्ध धायित्वा जिह्वाय रस सायित्वा कायेन फोदुब्ब कुसित्वा मनसा धम्म विञ्जाय सोमनस्सट्ठानिय धम्म उपविचरति दोमनस्सट्ठानिय धम्म उपविचरति उपेक्खाट्ठानिय धम्म उपविचरति । इमे ग्रहारस मनोपविचारा ति, भिक्खवे, मया धम्मो देसितो अनिग्गहितो असकिलिट्ठो अनुपवज्जो अप्पटिकुट्ठो समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्जूही 20 ति । इति य त वुत्त, इदमेत पटिच्च वुत्त ।

“इमानि चत्तारि अरियसत्त्वानी ति, भिक्खवे, मया धम्मो देसितो अनिग्गहितो असकिलिट्ठो अनुपवज्जो अप्पटिकुट्ठो समणेहि ब्राह्मणेहि विञ्जूही ति । इति खो पनेत वुत्त । किं चेत्त पटिच्च वुत्त ? ध्दन, भिक्खवे, धातून उपादाय गम्भस्सावक्कन्ति होति, 25 ओक्कन्तिथा सति नामरूप, नामरूपपच्चया सट्ठायतन, सट्ठायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना । वेदियमानस्स खो पनाह, भिक्खवे, इद दुक्ख ति पञ्जापेमि, अय दुक्खसमुदयो ति पञ्जापेमि, अय दुक्खनिरोधो ति पञ्जापेमि, अय दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा ति पञ्जापेमि ।

R 177

B 178

- “कृतमं च, भिक्खवे, दुक्खं अरियसच्चं ? जातिं पि दुक्खा, जरा
पि दुक्खा, व्याधिं^१ पि दुक्खो, मरणं पि दुक्खं, सोकपरिदेवदुक्ख-
दोमनस्सुपायासा पि दुक्खा, अप्पियेहि^२ सम्पयोगो दुक्खो, पियेहि विप्पयोगो
दुक्खो, यम्पिच्छ न लभति तं पि दुक्खं । सङ्खित्तेन पञ्चुपादान-
5 कलन्ध्या पि दुक्खा । इदं वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खं अरियसच्चं ।

- “कृतमं च, भिक्खवे, दुक्खसमुदयं^३ अरियसच्चं ? अविज्जा-
पच्चया सङ्खारा, सङ्खारपच्चया विज्जाण, विज्जाणपच्चया नामरूप,
नामरूपपच्चया सळायतन, सळायतनपच्चया फस्सो, फस्सपच्चया वेदना,
वेदनापच्चया तण्हा, तण्हापच्चया उपादान, उपादानपच्चया भवो, भव-
10 पच्चया जाति, जातिपच्चया जरामरणं सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा
सम्भवन्ति । एवमेतस्स केवलस्स दुक्खकलन्धस्यै समुदयो होति । इदं
वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खसमुदयं अरियसच्चं ।

- “कृतमं च, भिक्खवे, दुक्खनिरोधं अरियसच्चं ? अविज्जाय
त्वेव असोसविरागनिरोधो, सङ्खारनिरोधो, सङ्खारनिरोधो विज्जाण-
15 निरोधो, विज्जाणनिरोधो नामरूपनिरोधो, नामरूपनिरोधो सळायतन-
निरोधो, सळायतननिरोधो फस्सनिरोधो, फस्सनिरोधो वेदनानिरोधो,
वेदनानिरोधो तण्हानिरोधो, तण्हानिरोधो उपादाननिरोधो, उपादान-
निरोधो भवनिरोधो, भवनिरोधो जातिनिरोधो, जातिनिरोधो जरामरणं
सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा निरुज्झन्ति । एवमेतस्स केवलस्स
20 दुक्खकलन्धस्स निरोधो होति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खनिरोधं
अरियसच्चं ।

- “कृतमं च, भिक्खवे, दुक्खनिरोधगामिनीं पटिपदां अरियसच्चं ?
अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको भगवो, सेव्यधीदं^४ — सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्खप्पो,
सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति,
15 सम्मासमाधि । इदं वुच्चति, भिक्खवे, दुक्खनिरोधगामिनीं पटिपदां
अरियसच्चं । ‘इमानि चत्तारि अरियसच्चानि’ ति, भिक्खवे, मया धम्मो
देसितो अनिगगहितो असकिलिट्ठो अनुपवज्जो अप्पटिकुट्ठो समणेहि
ग्राहणेहि विञ्जूही ति । इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं’ ति ।

R. 178

२. भयसुत्तं । “तीणिमानि, भिक्खवे, अमातापुत्तिमानि
30 भयानी ति अस्सुतवा पुथुज्जनो भासति । कृतमानि तीणि ? होति सो,

भिक्षवे, समयो य महाअग्गिडाहो^१ बुद्धाति । महाअग्गिडाहे खो पन, भिक्षवे, बुद्धिते तेन गामा पि ड्य्हन्ति निगमा पि ड्य्हन्ति नगरा पि ड्य्हन्ति । गामेसु पि ड्य्हमानेसु निगमेसु पि ड्य्हमानेसु नगरेसु पि ड्य्हमानेसु तत्थ मात्ता पि पुत्त नप्पटिलभति, पुत्तो पि मातर नप्पटिलभति । इद, भिक्षवे, पठम अमातापुत्तिक भय ति अस्सुतवा पुयुज्जनो भासति । 5

“पुन च पर, भिक्षवे, होति सो समयो य महामेघो बुद्धाति । महामेघे खो पन, भिक्षवे, बुद्धिते महाउदकवाहको सज्जायति । महाउदकवाहको खो पन, भिक्षवे, सज्जायन्ते तेन गामा पि बुद्धन्ति निगमा पि बुद्धन्ति नगरा पि बुद्धन्ति । गामेसु पि बुद्धमानेसु निगमेसु पि बुद्धमानेसु नगरेसु पि बुद्धमानेसु तत्थ मात्ता पि पुत्त नप्पटिलभति, 10 पुत्तो पि मातर नप्पटिलभति । इद, भिक्षवे, दुत्तिय अमातापुत्तिक भय ति अस्सुतवा पुयुज्जनो भासति ।

“पुन च पर, भिक्षवे, होति सो समयो य भय होति अटविसङ्कोपो^२, चक्कसमारूढा जानपदा^३ परियायन्ति । भये खो पन, भिक्षवे, सति अटविसङ्कोपे चक्कसमारूढेसु जानपदेसु^४ परियायन्तेसु तत्थ मात्ता पि 15 पुत्त नप्पटिलभति, पुत्तो पि मातर नप्पटिलभति । इद, भिक्षवे, तत्तिय अमातापुत्तिक भय ति अस्सुतवा पुयुज्जनो भासति । इमानि खो, भिक्षवे, तीणि अमातापुत्तिकानि भयानी ति अस्सुतवा पुयुज्जनो भासति ।

“तानि खो पनिमानि, भिक्षवे, तीणि समातापुत्तिकानियेव 20 भयानि अमातापुत्तिकानि भयानी ति अस्सुतवा पुयुज्जनो भासति । कत्तमानि तीणि ? होति सो, भिक्षवे, समयो य महाअग्गिडाहो बुद्धाति । महाअग्गिडाहे खो पन, भिक्षवे, बुद्धिते तेन गामा पि ड्य्हन्ति निगमा पि ड्य्हन्ति नगरा पि ड्य्हन्ति । गामेसु पि ड्य्हमानेसु निगमेसु पि ड्य्हमानेसु नगरेसु पि ड्य्हमानेसु होति सो समयो य कदाचि करहचि 25 मात्ता पि पुत्त पटिलभति, पुत्तो पि मातर पटिलभति । इद, भिक्षवे, पठम समातापुत्तिकयेव भय अमातापुत्तिक भय ति अस्सुतवा पुयुज्जनो भासति ।

“पुन च पर, भिक्षवे, होति सो समयो य महामेघो बुद्धाति । महामेघे खो पन, भिक्षवे, बुद्धिते महाउदकवाहको सज्जायति । महा 30

१ महाअग्गिडाहो — रो० । २ अटविसङ्कोपो — रो० । चट्टीचट्टीकोपो — स्था० ।

३ जानपदा — रो० । ४ जानपदेसु — रो० ।

उदकवाहके खो पन, भिक्खवे, सज्जाते तेन गामा पि वुहन्ति निगमा
पि वुहन्ति नगरा पि वुहन्ति । गामेसु पि वुहमानेसु निगमेसु पि
वुहमानेसु नगरेसु पि वुहमानेसु होति सो समयो य कदाचि करहचि
माता पि पुत्त पटिलभति, पुत्तो पि मातर पटिलभति । इद, भिक्खवे
5 दुतिय समातापुत्तिकयेव भय अमातापुत्तिक भय ति अस्सुतवा पुथुज्जनो
भासति ।

“पुन च पर, भिक्खवे, होति सो समयो य भय होति अटवि
सङ्कोपो, चक्कसमारुह्हा जानपदा परिआयन्ति । भये खो पन, भिक्खवे
सति अटविसङ्कोपे चक्कसमारुह्हेसु जानपदेसु परिआयन्तेसु होति सो
10 समयो य कदाचि करहचि माता पि पुत्त पटिलभति, पुत्तो पि मातर
पटिलभति । इद, भिक्खवे, ततिय समातापुत्तिकयेव भय अमाता
पुत्तिक भय ति अस्सुतवा पुथुज्जनो भासति ।

“इमानि खो, भिक्खवे, तीणि समातापुत्तिकानियेव भयानि
अमातापुत्तिकानि भयानी ति अस्सुतवा पुथुज्जनो भासति ।
15 “तीणिमानि, भिक्खवे, अमातापुत्तिकानि भयानि । क्तमानि
तीणि ? जराभय, व्याधिभय, मरणभय ति । न, भिक्खवे, माता
पुत्त जीरमान एव लभति — ‘अह जीरामि, मा मे पुत्तो जीरी’ ति, पुत्तो
वा पन मातर जीरमान न एव लभति — ‘अह जीरामि, मा मे माता
जीरी’ ति ।

20 “न, भिक्खवे, माता पुत्त व्याधियमान एव लभति — ‘अह
व्याधियामि, मा मे पुत्तो व्याधियी’ ति, पुत्तो वा पन मातर व्याधियमान
न एव लभति — ‘अह व्याधियामि, मा मे माता व्याधियी’ ति ।

“न, भिक्खवे, माता पुत्त मीयमान एव लभति — ‘अह मीयामि,
मा मे पुत्तो मीयी’ ति, पुत्तो वा पन मातर मीयमान न एव लभति —
25 ‘अह मीयामि, मा मे माता मीयी’ ति । इमानि खो, भिक्खवे, तीणि
अमातापुत्तिकानि भयानी ति ।

“अत्थि, भिक्खवे, मग्गो अत्थि पटिपदा इमेस च तिण्ण समाता
पुत्तिकान भयान इमेस च तिण्ण अमातापुत्तिकान भयान पहानाय समति
वकमाय सवत्तति । क्तमो च, भिक्खवे, मग्गो क्तमा च पटिपदा
30 इमेस च तिण्ण समातापुत्तिकान भयान इमेस च तिण्ण अमातापुत्तिकान

भयान पहानाय समतिक्कमाय सवत्तति ? अयमेव अरिया अटुङ्गिको मग्गो, सेय्यथीदे' - सम्मादिट्ठि, सम्मासट्ठपो, सम्मावाचा, सम्मा-
कम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासत्ति, सम्मासमाधि ।
अय खो, भिक्खवे, मग्गो अय पटिपदा इमेस च तिण्ण समातापुत्तिकान
भयान इमेस च तिण्ण अगातापुत्तिकान भयान पहानाय समतिक्कमाय 5
सवत्तती' ति ।

३ वेनागपुरसुत्त । एक समय भगवा कोसलेसु चारिक् चरमानो
महता भिक्खुसङ्घेन सट्ठि येन वेनागपुर नाम कोसलान ब्राह्मणगामो
तदवसारि । अस्सोसु खो वेनागपुरिका ब्राह्मणगहपतिका - "समणो
खलु, भो, गोतमो सवयपुत्तो सवयकुला पव्वजितो वेनागपुर अनुप्पत्तो । 10
त खो पन भवन् गोतम एव कल्याणो कितिसहो अम्भुग्गतो - 'इति पि
सो भगवा अरह सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविदू
अनुत्तरो पुरिवन्मसारथि सत्या देवमनुस्सान बुद्धो भगवा' ति । सो
इम लोक सदेवक समारक सब्रह्मक सस्समणवाह्मणि पज सदेवमनुस्स
सय अभिज्जा सन्धिकत्वा पवेदेति । सो घम्म देसेति आदिकल्याण 15
मज्जेकल्याण परियोसानकल्याण मात्थ सव्यज्जन, केवलपरिपुण्ण परि-
मुद्ध ब्रह्मचरिय पफासेति । साधु खो पन तयास्सान अरहत दस्सन
होती' ति ।

अय खो वेनागपुरिका ब्राह्मणगहपतिका येन भगवा तेनूपसङ्क-
मित्तु, उपसङ्कमिता अप्पेकच्चे भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसी- 20
दिस्तु, अप्पेकच्चे भगवता सट्ठि सम्मोदिस्तु, सम्मोदनीय कथ सारणीय'
वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदिस्तु, अप्पेकच्चे येन भगवा तेनज्जलि
पणामेत्वा एकमन्त निसीदिस्तु, अप्पेकच्चे नामगोत्त सावेत्वा एकमन्त
निसीदिस्तु, अप्पेकच्चे तुण्हीभूता एकमन्त निसीदिस्तु । एकमन्त निसिन्नो
खो वेनागपुरिको वच्छगोत्तो ब्राह्मणो भगवन्त एतदवोच - 25
"अच्छरिय, भो गोतम, अभुत, भो गोतम । यावज्जिद भोतो
गोतमस्स विप्पसन्नानि इन्द्रियानि, परिसुद्धो छविवण्णो परियोदातो ।
सेय्यथापि, भो गोतम, सारद वदरपण्डु' परिसुद्ध होति परियोदात, एवमेव
भोतो गोतमस्स विप्पसन्नानि इन्द्रियानि परिसुद्धो छविवण्णो परियो-
दातो । सेय्यथापि, भो गोतम, तालपक्क सम्पत्ति वन्वना' पमुत्त' परि- 30

R. 181

B 18"

१ सम्यपिद - म० । २ सारणीय - मी०, रु०, रो० । ३ वदर० - र० ।

४-४ वपनमुत्त - सी०, रो० ।

- सुदृहोति परियोदात, एवमेव भोतो गोतमस्स विप्पसन्नानि इन्द्रियानि परिसुद्धो छविवण्णो परियोदातो । सेय्यथापि, भो गोतम, नेक्ख जम्बोनद दक्खकम्मारपुत्तसुपरिकम्मकत्त उक्कामुखे^१ सुकुसलसम्पहट्ठ^२ पण्डुकम्बले निक्खित्त भासते च तपते च विरोचति च, एवमेव भोतो गोतमस्स
- ५ विप्पसन्नानि इन्द्रियानि परिसुद्धो छविवण्णो परियोदातो । यानि कानि, भो गोतम, उच्चासयनमहासयनानि, सेय्यथीद – आसन्दि पल्लङ्को गोतको चित्तको पटिका पटलिका तूलिका विकतिका उद्दलोमी एकन्तलोमी कट्टिस्स कोसेय्य कुट्टक हत्थत्थर अस्सत्थर रथत्थर अज्जिनप्पवेणी कदलिमिगपवरपच्चत्थरण^३ सउत्तरच्छद उभतोलोहितकूपघान^४, एव-
- १० ख्यान नून भव गोतमो उच्चासयनमहासयनानि निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी” ति ।

“यानि खो पन तानि, ब्राह्मण, उच्चासयनमहासयनानि, सेय्यथीद दुल्लभानि तानि पब्बजितान लद्धा^१ च पन न कप्पन्ति ।

- “तीणि खो, इमानि, ब्राह्मण, उच्चासयनमहासयनानि, येसाह
- १५ एतरहि निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी । कतमानि तीणि ? दिव्व उच्चासयनमहासयन, ब्रह्म उच्चासयनमहासयन, अरिय उच्चासयनमहासयन । इमानि खो, ब्राह्मण, तीणि उच्चासयनमहासयनानि, येसाह एतरहि निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी” ति ।

R 182

D 183

- “कतम पन त, भो गोतम, दिव्व उच्चासयनमहासयन, अस्स भव गोतमो एतरहि निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी” ति ?

- “इघाह, ब्राह्मण, य गाम वा निगम वा उपनिस्साय विहरामि, सो पुब्बण्हसमय निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय तमेव गाम वा निगम वा पिण्डाय पविसामि । सो पच्छाभत्त पिण्डपातपटिक्कन्तो वनन्तज्जेव पविसामि” । सो यदेव तत्थ हान्ति तिणानि वा पण्णानि वा तानि एकज्ज
- २५ सञ्चरित्वा निसीदामि पल्लङ्क आगुजित्वा उज्जु काय पणिघाय परिमुख सत्ति उपट्ठपेत्वा । सो विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्महेहि सवितक्क सविचार विवेकज पीतिसुख पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरामि, वितक्कविचारान वूपसमा अज्जत्त सम्पसादन चेतसो एकोदिभाव अवितक्क अविचार समाविज पीतिसुख दुतिय ज्ञान उपसम्पज्ज विहरामि,
- ३० पीतिया च विरागा उपेक्खको च विहरामि सतो च सम्पजानो सुख च

कायेन पटिसंवेदेमि, यं तं अरिया आचिक्खन्ति - 'उपेक्खको सतिमा सुखविहारो' ति तत्तियं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि, सुखस्म च पहाणा दुक्खस्स च पहाणा पुब्बेव सोमनस्सदोगमनस्सान अत्यङ्गमा' अदुक्खममुख उपेक्खासतिपारिमुद्धि चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्ज विहरामि । सो चे अहं, ब्राह्मण, एवंभूतो चङ्खमामि, दिव्वो मे एसो तस्मि समये चङ्खमो होति । 5
सो चे अहं, ब्राह्मण, एवंभूतो तिट्ठामि, दिव्व मे एत तस्मि समये ठान होति । सो चे अहं, ब्राह्मण, एवंभूतो निसीदामि, दिव्व मे एत तस्मि समये आसनं होति । सो चे अहं, ब्राह्मण, एवंभूतो सेय्य कप्पेमि, दिव्व मे एतं तस्मि समये उच्चासयनमहासयनं होति । इदं खो, ब्राह्मण, दिव्वं उच्चासयनमहासयनं, यस्साहं एतरहि निकामलाभी अकिच्छ- 10 R. 123
लाभी अकसिरलाभी' ति ।

"अच्छरियं, भो गोतम, अभुत, भो गोतम । को चब्बो एवएपस्स दिव्वस्स उच्चासयनमहासयनस्स निकामलाभी भविससति अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, अञ्ज्जन् भोता गोतमेन ।

"कतमं पन तं, भो गोतम, ग्रहां उच्चासयनमहासयन, यस्स भव 15
गोतमो एतरहि निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी" ति ?

"इवाहं, ब्राह्मण, यं गामं वा निगमं वा उपनिस्साय विहरामि, सो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय तमेव गामं वा निगमं वा पिण्डाय पविसामि । सो पच्छाभत्त पिण्डपातपटिक्खन्तो वनन्तञ्जेव 20
पविसामि । सो यदेव तत्थ होन्ति तिणानि वा पण्णानि वा तानि एकज्ज सङ्घरित्वा निसीदामि पल्लङ्कं आभुजित्वा उज्जुं कायं पणिषाय परिमुख सत्ति उपट्ठपेत्वा । सो भेत्तासहगतेन चेतसा एकं दिसं फरित्वा विहरामि, तथा दुतियं, तथा तत्तियं, तथा चतुत्थं, इति उद्धमवो तिरियं सव्वधि मव्वत्तताय सव्वावन्तं लोकं भेत्तासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन 25
अप्पमाणेन अव्वरेण अव्वावज्जेन फरित्वा विहरामि । करुणासहगतेन चेतसा ... पे० . मुदितासहगतेन चेतसा ... उपेक्खामहगतेन चेतसा एकं दिमं फरित्वा विहरामि, तथा दुतियं, तथा तत्तियं, तथा चतुत्थं, इति उद्धमवो तिरियं सव्वधि सव्वत्तताय सव्वावन्तं लोकं उपेक्खासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अव्वरेण अव्वावज्जेन फरित्वा विहरामि । सो चे अहं, ब्राह्मण, एवंभूतो चङ्खमामि, ब्रह्मा' मे एसो तस्मि 30

B. 184

20

23

30

१. भाग्यमा - रा० । २. त ब्राह्मण - सी०, स्था०, रा० । ३. चतुर्थ - सी०,

सी० । ४. मव्वत्ततेन - सी०, रा० । ५. ब्रह्मा - गी०, ब्रह्मा - पे० ।

समये चङ्क्रमो होति । सो चे अह, ब्राह्मण, एवभूतो तिष्ठामि पे०
निसीदामि पे० सेय्य कप्पेमि, ब्रह्म मे एत तस्मि समये उच्चासयन-
महासयन होति । इद खो, ब्राह्मण, ब्रह्म उच्चासयनमहासयन, यस्साह
एतरहि निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी” ति ।

R 184 3

“अच्छरिय, भो गोतम, अग्भुत, भो गोतम । को चञ्जो
एवरूपस्स ब्रह्मस्स उच्चासयनमहासयनस्स निकामलाभी भविस्सति
अकिच्छलाभी अकसिरलाभी, अञ्जत्र भोता गोतमेन ।

“कतम पन त, भो गोतम, अरिय उच्चासयनमहासयन, यस्स
भव गोतमो एतरहि निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी” ति ?

10

“इधाह, ब्राह्मण, य गाम वा निगम वा उपनिस्सय विहरामि,
सो पुब्बण्हसमय निवासत्वा पत्तचीवरमादाय तमेव गाम वा निगम वा
पिण्डाय पविसामि । सो पच्छाभत्त पिण्डपातपटिवक्कन्तो वनत्तञ्जेव
पविसामि । सो यदेव तत्थ होन्ति तिणानि वा पण्णानि वा तानि एकञ्च

B 185 15

सङ्गुरित्वा निसीदामि पल्लङ्क आभुजित्वा उज्जु काय पणिधाय परिमुल
सति उपट्टपेत्वा । सो एव जानामि’ — ‘रागो मे पहीनो उच्छिन्नमूलो
तालावत्युकतो अनभावङ्कतो आरयति अनुप्पादधम्मो, दोसो मे पहीनो
उच्छिन्नमूलो तालावत्युकतो अनभावङ्कतो आरयति अनुप्पादधम्मो,
मोहो मे पहीनो उच्छिन्नमूलो तालावत्युकतो अनभावङ्कतो आरयति
अनुप्पादधम्मो’ । सो चे अह, ब्राह्मण, एवभूतो चङ्क्रमामि, अरियो मे

20 एतो तस्मि समये चङ्क्रमो होति । सो चे अह, ब्राह्मण, एवभूतो तिष्ठामि
पे० निसीदामि पे० सेय्य कप्पेमि, अरिय मे एत तस्मि समये
उच्चासयनमहासयन होति । इद खो, ब्राह्मण, अरिय उच्चासयनमहा-
सयन, यस्साह एतरहि निकामलाभी अकिच्छलाभी अकसिरलाभी” ति ।

“अच्छरिय, भो गोतम, अग्भुत, भो गोतम । को चञ्जो एव-
25 रूपस्म अरियस्स उच्चासयनमहासयनस्स निकामलाभी भविस्सति अकि-
च्छलाभी अकसिरलाभी, अञ्जत्र भोता गोतमेन ।

“अभिववन्त, भो गोतम, अभिवक्कन्त, भो गोतम । सेय्ययापि,
भो गोतम, निक्कुज्जित वा उक्कुज्जेय्य, पटिच्छन्न वा विवरेय्य,
मून्हस्स वा भग्ग आचिकसेय्य, अन्धवारे वा तेलपज्जोत धारेय्य -
30 ‘चक्कुमन्तो म्पानि दक्खन्ती’” ति, एवमेव खो भोता गोतमेन

अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो । एते मय भवन्त मोक्षम मरण
गच्छाम धम्म च भिक्षुसङ्घ च । उपासके नो भव मोक्षमो धारेतु
अज्जतम्ये पाणुपेते सरण गते" ति ।

४ सरभसुत्त । एव मे सुत । एक समय भगवा राजगहे विह-
रति गिञ्जकूटे पव्वते । तेन खो पन मग्गेन मरभो नाम परिव्वाजको 5
अचिरपक्कन्तो होति इमस्मा धम्मविनया । सो राजगहे परिसति' एव
वाच भासति - "अज्जातो मया समणान सक्कपुत्तिकान' धम्मो ।
अज्जाय च पनाह समणान सक्कपुत्तिकान धम्म एवाह तस्मा धम्म-
विनया अपक्कन्तो" ति । अथ सो सम्बहुत्ता भिक्षू पुव्वण्हसमय निवा-
सेत्वा पत्तचीवरमादाय राजगह पिण्डाय पविस्सि सु । अस्सोसु सो ते 10
भिक्षू सरभस्स परिव्वाजकस्स राजगहे परिसति एव वाच भास-
मानस्स - "अज्जातो मया समणान सक्कपुत्तिकान धम्मो । अज्जाय
च पनाह समणान सक्कपुत्तिकान धम्म एवाह तस्मा धम्मविनया
अपक्कन्तो" ति ।

B 120

अथ सो ते भिक्षू राजगहे पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्त पिण्ड- 15
पातपटिक्कन्ता' येन भगवा तेनुपसङ्गमि सु, उपसङ्गमित्वा भगवन्त
अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि सु । एकमन्त निसिन्ना खो ते भिक्षू
भगवन्त एतदवोचु - "सरभो नाम, भन्ते, परिव्वाजको अचिरपक्कन्तो
इमस्मा धम्मविनया । सो राजगहे परिमति एव वाच भासति - 'अज्जातो
मया समणान सक्कपुत्तिकान धम्मो । अज्जाय च पनाह समणान 20
सक्कपुत्तिकान धम्म एवाह तस्मा धम्मविनया अपक्कन्तो' ति । साधु
भन्ते, भगवा येन सिम्पिनिकातीर' परिव्वाजकारामो येन सरभो परि-
व्वाजको तेनुपसङ्गमतु अनुक्कम्प उपादाया" ति ।

अधिवासेति' भगवा तुण्हीभावेन ।

अथ गो भगवा सायन्हसमय' पटिसन्नाना बुद्धितो येन सिम्पि- 25
निकातीर परिव्वाजकारामो येन मरभो परिव्वाजको तेनुपसङ्गमि,
उपसङ्गमित्वा पज्जत्ते आसने निसीदि । निसज्ज खो भगवा मरभ
परिव्वाजक एतदवोच - "मच्च विर त्व, मग्ग, एव वदेमि - 'अज्जातो
मया समणान सक्कपुत्तिकान धम्मो । अज्जाय च पनाह समणान मग्ग-

R 14

१ परिमति - गी०, रो० । २ मत्तुनित्तान - गी०, स्था०, रो० । ३ * ८८.
सन्ना - २० । ४ सिम्पिनिकातीर - स्था० । ५ अपिवासेति - रो० । ६ एतदवोच -
गी०, स्था०, रो० ।

पुत्तिकान धम्म एवाह तस्मा धम्मविनया अपक्कन्तो” ति ? एव वुत्ते सरभो परिब्बाजको तुण्ही अहोसि ।

- दुतिय पि खो, भगवा सरभ परिब्बाजक एतदवोच — “वदेहि, सरभ, किन्ति ते अञ्जातो समणान सक्कपुत्तिकान धम्मो ? सचे ते अपरिपूर भविस्सति, अह परिपूरेस्सामि । सचे पन ते परिपूर भविस्सति, अह अनुमोदिस्सामी” ति । दुतिय पि खो सरभो परिब्बाजको तुण्ही अहोसि । ततिय पि खो भगवा सरभ परिब्बाजक एतदवोच — “वदेहि, सरभ, किन्ति ते अञ्जातो समणान सक्कपुत्तिकान धम्मो ? सचे ते अपरिपूर भविस्सति, अह परिपूरेस्सामि । सचे पन ते परिपूर भविस्सति, अह अनुमोदिस्सामी” ति । ततिय पि खो सरभो परिब्बाजको तुण्ही अहोसि ।

- पथ खो ते परिब्बाजका^१ सरभ परिब्बाजक एतदवोचु — “यदेव खो त्व, आवुसो सरभ^२, समण गोतम याचेय्यासि तदेव ते समणो गोतमो पवारेति । वदेहावुसो सरभ, किन्ति ते अञ्जातो समणान सक्कपुत्तिकान धम्मो ? सचे ते अपरिपूर भविस्सति, समणो गोतमो परिपूरेस्सति । सचे पन ते परिपूर भविस्सति, समणो गोतमो अनुमोदिस्सती” ति । एव वुत्ते सरभो परिब्बाजको तुण्हीभूतो मङ्कुभूतो पत्तवसन्धो अधोमुखो पज्जायन्तो अप्पटिभानो निसीदि ।

- अथ खो भगवा सरभ परिब्बाजक तुण्हीभूत मङ्कुभूत पत्तवसन्ध अधोमुख पज्जायन्त अप्पटिभान विदिस्वा ते परिब्बाजके एतदवोच —

- “यो खो म, परिब्बाजका^३, एव वदेय्य — ‘सम्मासम्बुद्धस्स ते पटिजानतो इमे धम्मा अनभिसम्बुद्धा’ ति, तमह तत्थ साधुष समनुयुज्जेय्य समनुगाहेय्य समनुभासेय्य । सो वत मया साधुष समनुयुज्जियमानो समनुगाहियमानो समनुभासियमानो अट्टानमेत अनवकासो य सो तिण्ण ठानान नाञ्जतर ठान निगच्छेय्य, अञ्जेन वा अञ्ज पटिचरिस्सति, वहिद्धा नय अपनामेस्सति, कोप च तोस च अप्पच्चय च पातुपरिस्सति, तुण्हीभूतो^४ मङ्कुभूतो पत्तवसन्धो अधोमुखो पज्जायन्तो अप्पटिभानो निसीदिस्सति, सेय्यथापि सरभो परिब्बाजको ।

- “यो सो म, परिब्बाजका, एव वदेय्य — ‘दीणारावस्स ते पटिजानतो इमे आसवा अपरिक्खीणा’ ति, तमह तत्थ साधुष समनुयुज्जेय्य

१ परिब्बाजका रात्रणहारा — रो० । २ रो० पोष्यते भविष्य । ३ परिब्बाजको — रो० । ४ तुण्हीभूता — रो० । ५ रो० ।

५. केसमुत्तिसुत्तं । एव मे सुत । एक समय भगवा कोसलेसु चारिक चरमानो महता भिवसुसङ्गेन सद्धि येन केसमुत्त' नाम कालामान निगमो तदवसरि । अस्सोसु खो केसमुत्तिया कालामा - "समणो सत्तु, भो, गोतमो सक्कपुत्तो सक्ककुला पब्बजितो केसमुत्त अनुप्पत्तो । त खो पन भवन्त गोतम एव कल्याणो कित्तिसद्धो अब्भुग्गतो - 'इति पि सो भगवा पे० साधु खो पन तथारूपान अरुहत्त दस्सन होती'" ति ।

- अथ खो केसमुत्तिया कालामा येन भगवा तेनुपसङ्कमिसु, उपसङ्कमित्वा अप्पेकच्चे भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदिसु, अप्पेकच्चे भगवता सद्धि सम्मोदिसु, सम्मोदनीय कथ सारणीय वीति-
 १० सारेत्वा एकमन्त निसीदिसु, अप्पेकच्चे येन भगवा तेनञ्जलि पणामेत्वा एकमन्त निसीदिसु, अप्पेकच्चे नामगोत्त सावेत्वा एकमन्त निसीदिसु, अप्पेकच्चे तुण्हीभूता एकमन्त निसीदिसु । एकमन्त निसिन्ना खो ते केसमुत्तिया कालामा भगवन्त एतदवोचु -

- "सन्ति, भन्ते, एके समणब्राह्मणा केसमुत्त आगच्छन्ति । ते सकयेव वाद दीपेन्ति जोतेन्ति, परप्पवाद पन खुसेन्ति वम्भेन्ति परिभवन्ति ओमक्खि^१ करोन्ति । अपरे पि, भन्ते, एके समणब्राह्मणा केसमुत्त आगच्छन्ति । ते पि सकयेव वाद दीपेन्ति जोतेन्ति, परप्पवादे पन खुसेन्ति वम्भेन्ति परिभवन्ति ओमक्खि करोन्ति । तेस नो, भन्ते, अम्हाक होतेव कद्दा होति विचिकिच्छा - 'को सु नाम इमेस भवत' समण-
 २० ब्राह्मणान सच्च आह, को मुसा" ति ?

- "अल हि वो, कालामा, कद्धितु अल विचिकिच्छित्तु । कद्धनी- येन पन वो ठाने विचिकिच्छा उप्पन्ना । एथ तुम्हे, कालामा, मा अनुत्सवेन, मा परम्पराय, मा इतिकिराय, मा पिटकसम्पदानेन, मा तक्कहेतु, मा नयहेतु, मा आकारपरिवित्तत्वेन, मा दिट्ठिनिज्झानक्क-
 २५ न्तिमा, मा भव्वरूपताय, मा समणो नो गरु ति । यदा तुम्हे, कालामा, अत्तना व जानेय्याथ - 'इमे धम्मा अकुसला, इमे धम्मा सावज्जा, इमे धम्मा विज्झुगरहिता, इमे धम्मा ममत्ता समादिन्ना अहिताय दुक्काय गयत्तन्ती' ति, अथ तुम्हे, कालामा, पजहेय्याथ ।

- "त वि मज्जय, कालामा, सोमो पुरिसस्स अज्झत्त उप्पज्ज-
 ३० मानो उप्पज्जति हिताय वा अहिताय वा" ति ?

१ वेगपुत्त - सी०, स्था०, ख० । २ ओमक्खि - सी०, स्था०, ख० । ३ मज्जय - सी०, स्था०, ख० ।

“अहिताय, भन्ते” ।

“लुद्धो पनाय, कालामा, पुरिसपुम्मलो लोभेन अभिभूतो परिया-
दिन्नचित्तो पाण पि हनति, अदिन्न पि आदियति, परदार पि गच्छति,
मुसा पि भणति, पर पि तथत्ताय समादपेति, य स होति दीघरत्त अहिताय
दुक्खाया” ति ।

5

“एव, भन्ते” ।

“त किं मज्झय, कालामा, दोसो पुरिसस्स अज्झत्त उप्पज्ज-
मानो उप्पज्जति हिताय वा अहिताय वा” ति ?

“अहिताय, भन्ते” ।

“लुद्धो पनाय, कालामा, पुरिसपुम्मलो दोसेन अभिभूतो परिया- 10
दिन्नचित्तो पाण पि हनति, अदिन्न पि आदियति, परदार पि गच्छति,
मुसा पि भणति, पर पि तथत्ताय समादपेति, य स होति दीघरत्त अहिताय
दुक्खाया” ति ।

“एव, भन्ते” ।

“त किं मज्झय, कालामा, मोहो पुरिसस्स अज्झत्त उप्पज्जगानी 15
उप्पज्जति हिताय वा अहिताय वा” ति ?

“अहिताय, भन्ते” ।

“मूब्धो पनाय, कालामा, पुरिसपुम्मलो मोहेन अभिभूतो परिया- R 190
दिन्नचित्तो पाण पि हनति, अदिन्न पि आदियति, परदार पि गच्छति,
मुसा पि भणति, पर पि तथत्ताय समादपेति, य स होति दीघरत्त अहिताय 20
दुक्खाया” ति ।

“एव, भन्ते” ।

“त किं मज्झय, कालामा, इमे धम्मा कुसला वा अकुसला
वा” ति ?

“अकुसला, भन्ते” ।

25

“सावज्जा वा अनवज्जा वा” ति ?

“सावज्जा, भन्ते” ।

“विज्जुगरहिता वा विज्जुप्पसत्था वा” ति ?

“विज्जुगरहिता, भन्ते” ।

“समत्ता समादिन्ना अहिताय दुक्खाय सबत्तन्ति, नो वा ? 30

कथं वा एत्थं होती” ति ?

“समत्ता, भन्ते, समादिज्ञा अहिताय दुक्खाय सवत्तन्ती ति ।
एव नो एत्थ होती” ति ।

“इति खो, कालामा, य त अबोचुम्हा — ‘एथ तुम्हे, कालामा ।
मा अनुस्सवेन, मा परम्पराय, मा इतिकिराय, मा पिटकसम्पदानेन, मा
■ तक्कहेतु, मा नयहेतु, मा आकारपरिवितक्केन, मा दिट्ठिनिज्ज्ञानवत्तन्तिया,
मा भव्वस्सत्ताय, मा समणो नो गरु ति । यदा तुम्हे कालामा अत्तना व
जानेय्याथ — ‘इमे धम्मा अकुसला, इमे धम्मा सावज्जा, इमे धम्मा
विब्बुगरहिता, इमे धम्मा समत्ता समादिज्ञा अहिताय दुक्खाय सवत्तन्ती
ति, अथ तुम्हे, कालामा, पजहेय्याथा’ ति, इति य त वुत्त, इदमेत
10 पटिच्च वुत्त ।

“एथ तुम्हे, कालामा, मा अनुस्सवेन, मा परम्पराय, मा
इतिकिराय, मा पिटकसम्पदानेन, मा तक्कहेतु, मा नयहेतु, मा आकार-
परिवितक्केन, मा दिट्ठिनिज्ज्ञानवत्तन्तिया, मा भव्वस्सत्ताय, मा समणो
नो गरु ति । यदा तुम्हे, कालामा, अत्तना व जानेय्याथ — ‘इमे धम्मा
15 कुसला, इमे धम्मा अनवज्जा, इमे धम्मा विब्बुप्पसत्था, इमे धम्मा
समत्ता समादिज्ञा हिताय सुखाय सवत्तन्ती’ ति, अथ तुम्हे, कालामा,
उपसम्पज्ज विहरेय्याथ ।

“त किं मज्जय, कालामा, अलोभो पुरिसस्स अज्जत्त उपज्ज
मानो उपज्जति हिताय वा अहिताय वा” ति ?

20 “हिताय, भन्ते” ।

“अलुद्धो पनाय, कालामा, पुरिसपुग्गलो लोभेन अनभिभूतो
अपरियादिन्नचित्तो नेव पाण हनति, न अदिन्न आदियति, न परदार
गच्छति, न मुखा भणति, न पर पि तथत्ताय समादपेति, य स होति
दीधरत्त हिताय सुखाया” ति ।

25 “एव, भन्ते” ।

“त किं मज्जय, कालामा, अदोसो पुरिसस्स अज्जत्त उपज्ज
मानो उपज्जति पे० अमोहो पुरिसस्स अज्जत्त उपज्जमानो
उपज्जति पे० हिताय सुखाया” ति ।

“एव भन्ते” ।

30 “त किं मज्जय, कालामा, इमे धम्मा कुसला वा अकुसला
या” ति ?

“कुसला, भन्ते” ।

“सावज्जा वा अनवज्जा वा” ति ?

“अनवज्जा, भन्ते” ।

“विञ्जुगरहिता वा विञ्जुप्पसत्था वा” ति ?

“विञ्जुप्पसत्था, भन्ते” ।

5

“समत्ता समादिन्ना हिताय सुखाय सवत्तन्ति नो वा ? कथं वा एत्थ होती” ति ?

B 192

“समत्ता, भन्ते, समादिन्ना हिताय सुखाय सवत्तन्ति । एव नो एत्थ होती” ति ।

“इति खो, कालामा, य त अबोचुम्हा — ‘एय तुम्हे, कालामा । 10

मा अनुस्सवेन, मा परम्पराय, मा इतिकिराय, मा पिटकसम्पदानेन, मा तक्कहेतु, मा नयहेतु, मा आकारपरिवितक्केन, मा दिट्ठिनिज्झानक्खन्तिमा, मा भव्वरूपताय, मा समणो नो गरु ति । यदा तुम्हे, कालामा, अत्तना व जानेय्याय — इमे धम्मा कुसला, इमे धम्मा अनवज्जा, इमे धम्मा विञ्जु-
प्पसत्था, इमे धम्मा समत्ता समादिन्ना हिताय सुखाय सवत्तन्ती ति, अथ 15
तुम्हे, कालामा, उपसम्पज्ज विहरेय्याथा’ ति, इति य त वुत्त इवमेत पटिच्च वुत्त ।

R 192

“स खो सो, कालामा, अरियसावको एव विगताभिज्झो विगत-
ब्धापादो असम्मूब्धो सम्पज्जानो पत्तिस्सतो मेत्तासहगतेन चेतसा एक
दिस फरित्वा विहरति, तथा दुत्थिम, तथा तत्थिम, तथा चतुत्थ, इति 20
उद्धमघो तिरिय सव्वधि सव्वत्तताय सव्वावन्तं लोकं मेत्तासहगतेन
चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन अवरेण अव्यावज्जेन फरित्वा
विहरति । कएणासहगतेन चेतसा पे० मुद्धितासहगतेन चेतसा
पे० उपेक्खासहगतेन चेतसा एक दिस फरित्वा विहरति, तथा दुत्थिम,
तथा तत्थिम, तथा चतुत्थ, इति उद्धमघो तिरिय सव्वधि सव्वत्तताय 25
सव्वावन्तं लोकं उपेक्खासहगतेन चेतसा विपुलेन महग्गतेन अप्पमाणेन
अवरेण अव्यावज्जेन फरित्वा विहरति ।

“स खो सो, कालामा, अरियसावको एव अवरेचित्तो एव अव्या-
वज्जचित्तो एव असकिंलिट्ठचित्तो एव विसुद्धचित्तो । तस्स दिट्ठेव धम्मे
चतारो अस्सासा अधिगता होन्ति । ‘सचे खो पन अत्थि परो लोको, 30
अत्थि सुकतदुक्कटानं कम्मानं फलं विपाको, अयाहं’ कायस्स भेदा पर

मरणा सुगतिं सगं लोक उपपज्जिस्सामी' ति, अयमस्स पठमो अस्सासो अधिगतो होति ।

B 193

“सचे खो पन नत्थि परो लोको, नत्थि सुकतदुक्कटान कम्मान फल विपाको, अथाह' दिट्ठेव धम्मे अवरे प्रव्यावज्ज अनीय सुति' अत्तान परिहरामी' ति, अयमस्स दुतियो अस्सासो अधिगतो होति ।

“सचे खो पन करोतो करीयति पाप, न खो पनाह कस्सचि पाप चेतेमि । अकरोन्त खो पन म पापकम्म कुतो दुक्ख फुत्तिस्सती' ति, अयमस्स ततियो अस्सासो अधिगतो होति ।

“सचे खो पन करोतो न करीयति पाप, अथाह उभयेनेव विमुद अत्तान समनुपस्सामी' ति, अयमस्स चतुथो अस्सासो अधिगतो होति ।

“स खो सो, कालामा, अरियसायको एव अवरेचित्तो एव धम्या-वज्जचित्तो एव असकिलिट्ठचित्तो एव विमुदचित्तो । तस्स दिट्ठेव धम्मे इमे चत्तारो अस्सासा अधिगता होन्ती" ति ।

R 103

“एवमेत, भगवा, एवमेत, सुगत । स खो सो, भन्ते, अरिय-सायको एव अवरेचित्तो एव अव्यावज्जचित्तो एव असकिलिट्ठचित्तो एव विमुदचित्तो । तस्स दिट्ठेव धम्मे चत्तारो अस्सासा अधिगता होन्ति ।

“सचे खो पन अत्थि परो लोको, अत्थि सुकतदुक्कटान कम्मान पन विपाको, अथाह कायस्स भेदा पर मरणा सुगतिं सगं लोक उपपज्जिस्सामी' ति, अयमस्स पठमो अस्सासो अधिगतो होति ।

“सचे खो पन नत्थि परो लोको, नत्थि सुकतदुक्कटान कम्मान फल विपाको, अथाह दिट्ठेव धम्मे अवरे अव्यावज्ज अनीय सुति अत्तान परिहरामी' ति, अयमस्स दुतियो अस्सासो अधिगतो होति ।

“सचे खो पन करोतो करीयति पाप, न खो पनाह - कस्सचि पाप चेतेमि, अकरोन्त खो पन म पापकम्म कुतो दुक्ख फुत्तिस्सती' ति, अयमस्स ततियो अस्सासो अधिगतो होति ।

B 194

“सचे खो पन करोतो न करीयति पाप, अथाह उभयेनेव विमुद अत्तान समनुपस्सामी' ति, अयमस्स चतुथो अस्सासो अधिगतो होति ।

“स खो सो, भन्ते, अरियसायको एव अवरेचित्तो एव धम्या-वज्जचित्तो एव असकिलिट्ठचित्तो एव विमुदचित्तो । तस्स दिट्ठेव धम्मे इमे चत्तारो अस्सासा अधिगता होन्ति ।

“अभिवक्कन्त, भन्ते पे० एते मय, भन्ते, भगवन्त सरण गच्छाम धम्म च भिक्खुसङ्घ च । उपासके नो, भन्ते, भगवा धारेतु अज्जतम्मे पाणुपेत्ते सरण गते” ति ।

६ सान्हसुत्तं । एव मे सुत । एक समय आयस्मा नन्दको सावत्थिय विहरति पुब्बारामे मिगारमातुपासादे । अथ खो सान्हो च 5 मिगारनत्ता साणो च सेसुनियनत्ता येनायस्मा नन्दको तेनुपसङ्गमिसु, उपसङ्गमित्वा आयस्मन्त नन्दक अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदिसु । एकमन्त निसिन्न खो सान्ह मिगारनत्तार आयस्मा नन्दको एतदवोच —

“एथ तुम्हे, सान्हा, मा अनुस्सवेन, मा परम्पराय, मा इति-किराय, मा पिटकसम्पदानेन, मा तक्कहेतु, मा नयहेतु, मा आकारपरि- 10 वितक्केन, मा दिट्ठिनिज्झागवसन्तिथा, मा भव्वरूपताय, मा समणो नो गरु ति । यदा तुम्हे, सान्हा, अत्तना व जानेय्याथ इमे धम्मा अबुत्तला, इमे धम्मा सावज्जा, इमे धम्मा विज्जुगरहिता, इमे धम्मा समत्ता समा-दिन्ना अहिताय दुक्खाय सवत्तन्ती” ति, अथ तुम्हे सान्हा पज्जेय्याथ । त किं मज्झय, सान्हा, अत्थि लोभो” ति ? 15

“एव, भन्ते” ।

“अभिज्जा ति खो ग्रह, सान्हा, एतमत्थ वदामि । लुब्धो लो अय, सान्हा, अभिज्जालु पाण पि हनति^१, अदिन्न पि आदियति, परदार पि गच्छति, मुसा पि भणति, पर पि तथत्ताय समादपेति, य स होति दीघरत्त अहिताय दुक्खाया” ति । 20

“एव, भन्ते” ।

“त किं मज्झय, सान्हा, अत्थि दोसो” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“व्यापादो ति खो ग्रह, सान्हा, एतमत्थ वदामि । दृढो लो अय, सान्हा, व्यापन्नचित्तो पाण पि हनति^२, अदिन्न पि आदियति, परदार 25 पि गच्छति, मुसा पि भणति, पर पि तथत्ताय समादपेति, य स होति दीघरत्त अहिताय दुक्खाया” ति ।

“एव, भन्ते” ।

“त किं मज्झय, सान्हा, अत्थि मोहो” ति ?

“एव, भन्ते” ।

30

१ रोहणो - सी०, रो०, रोहणो - स्वा० । २ पेयु - सी०, स्वा०, वेतुणियनत्ता रो० । ३ हन्ति - रो० ।

“अविज्जा ति खो अहं, सान्हा, एतमत्थं वदामि । मून्हो खो अयं, सान्हा, अविज्जागतो पाणं पि हुनति, अदिन्नं पि आदियति, परदारं पि गच्छति, मुसा पि भणति, परं पि तयत्ताय समादपेति, यं स होति दीघरत्तं अहिताय दुक्खाया” ति ।

5 “एवं, भन्ते” ।

“तं किं मञ्जथ, सान्हा, इमे धम्मा कुसला वा अकुसला वा” ति ?

“अकुसला, भन्ते” ।

“सावज्जा वा अनवज्जा वा” ति ?

10 “सावज्जा, भन्ते” ।

“विज्जुगरहिता वा विज्जुप्पसत्था वा” ति ?

“विज्जुगरहिता, भन्ते” ।

“समत्ता समादिन्ना अहिताय दुक्खाय संवत्तन्ति, नो वा ? कथं वा एत्थ होती” ति ?

R. 195 IX

“समत्ता, भन्ते, समादिन्ना अहिताय दुक्खाय संवत्तन्ती ति । एवं नो एत्थ होती” ति ।

20 “इति खो, सान्हा, यं तं अबोचुम्हा — ‘एथ तुम्हे, सान्हा, मा अनुस्सवेन, मा परम्पराय, मा इतिकिराय, मा पिटक्सम्पदानेन, मा तक्कहेतु, मा नयहेतु, मा आकारपरिवितक्केन, मा दिट्ठिनिज्ज्ञानक्खन्तिया, मा भव्वरूपताय, मा समणो नो गरु ति । यदा तुम्हे, सान्हा, अत्तना व जानेय्याथ — इमे धम्मा अकुसला, इमे धम्मा सावज्जा, इमे धम्मा विज्जुगरहिता, इमे धम्मा समत्ता समादिन्ना अहिताय दुक्खाय संवत्तन्ती ति, अयं तुम्हे, सान्हा, पजहेय्याथा’ ति, इति यं तं वुत्तं इदमेतं पटिच्च वुत्तं ।

30 “एथ^१ तुम्हे, सान्हा, मा अनुस्सवेन, मा परम्पराय, मा इतिकिराय, मा पिटक्सम्पदानेन, मा तक्कहेतु, मा नयहेतु, मा आकारपरिवितक्केन, मा दिट्ठिनिज्ज्ञानक्खन्तिया, मा भव्वरूपताय, मा समणो नो गरु ति । यदा तुम्हे, सान्हा, अत्तना व जानेय्याथ — इमे धम्मा कुसला, इमे धम्मा अनवज्जा, इमे धम्मा विज्जुप्पसत्था, इमे धम्मा समत्ता समादिन्ना हिताय सुखाय संवत्तन्ती’ ति, अयं तुम्हे, सान्हा, उपसम्पज्ज विहरेय्याथ ।

R. 196

“त किं मञ्जय, सान्हा, अत्थि अलोभो” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“अनभिज्झा ति खो अह, सान्हा, एतमत्थं वदामि । अलुद्धो खो अय, सान्हा, अनभिज्झात्तु नेव पाणं हनति, न अदिन्नं आदियति, न परदारं गच्छति, न मुसा भणति, परं पि न तथत्ताय समादपेति, यं स होति दीघरत्तं हिताय सुखाया” ति ।

“एव, भन्ते” ।

“त किं मञ्जय, सान्हा, अत्थि अदोसो” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“अव्यापादो ति खो अह, सान्हा, एतमत्थं वदामि । अदुद्धो खो अय, सान्हा, अव्यापन्नचित्तो नेव पाणं हनति, न अदिन्नं आदियति, न परदारं गच्छति, न मुसा भणति, परं पि न तथत्ताय समादपेति, यं स होति दीघरत्तं हिताय सुखाया” ति ।

“एव, भन्ते” ।

“त किं मञ्जय, सान्हा, अत्थि अमोहो” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“विज्जा ति खो अह, सान्हा, एतमत्थं वदामि । अमूहो खो अय, सान्हा, विज्जागतो नेव पाणं हनति, न अदिन्नं आदियति, न परदारं गच्छति, न मुसा भणति, परं पि न तथत्ताय समादपेति, यं स होति दीघरत्तं हिताय सुखाया” ति ।

“एव, भन्ते” ।

“त किं मञ्जय, सान्हा, इमे धम्मा कुसला वा अकुसला वा” ति ?

“कुसला, भन्ते” ।

“सावज्जा वा अनवज्जा वा” ति ?

“अनवज्जा, भन्ते” ।

“विज्जुगरहिता वा विज्जुप्पसत्था वा” ति ?

“विज्जुप्पसत्था, भन्ते” ।

“समत्ता समादिन्ना हिताय सुखाय सबत्तन्ति, नो वा ? वयं वा एत्थं होती” ति ?

“समत्ता, भन्ते, समादिन्ना हिताय सुखाय सबत्तन्ती ति । एयं नो एत्थं होती” ति ।

“इति खो, सान्हा, य त अबोचुम्हा” — ‘एथ तुम्हे, सान्हा, सा अनुस्सवेन, मा परम्पराय, मा इत्तिकिराय, मा पिटक्सम्पदानेन, मा तक्कहेतु, मा नयहेतु, मा आकारपरिवितक्केन, मा दिट्ठिनिज्झानवसन्तिया, मा भव्वरूपताय, मा समणो नो गरू ति । यदा तुम्हे, सान्हा, अत्तना व जानेय्याथ — इमे धम्मा कुसला, इमे धम्मा अनवज्जा, इमे धम्मा विज्जु-
 5 प्यसत्था, इमे धम्मा समत्ता समादिन्ना दीधरत्त हिताय सुखाय सवत्तती ति, अथ तुम्हे, सान्हा, उपसम्पज्ज विहरेय्याथा’ ति, इति य त वुत्त इदमेत पटिच्च वुत्त ।

“स खो सो, सान्हा, अरियसावको एव विगताभिज्झो विगत-
 10 व्यापादो असम्मूहो सम्पजानो पत्तिस्सतो मेत्तासहगतेन चेतसा पे० करुणा मुदिता उपेक्खासहगतेन चेतसा एक दिस फरित्वा विहरति, तथा दुत्तिय, तथा तत्तिय, तथा चतुत्थ, इति उद्धमधो तिरिय सब्बधि सब्बत्तताय सब्बाधन्त लोक उपेक्खासहगतेन चेतसा विपुलेन महमतेन अप्पमाणेन अवरेन अव्यावज्झेन फरित्वा विहरति । सो एव पजानाति —
 15 ‘अत्थि इद, अत्थि हीन, अत्थि पणीत्त, अत्थि इमस्स सज्जागतस्स उत्तरि’ नित्सरण’ ति । तस्स एव जानतो एव पस्सतो कामासवा पि चित्त विमुच्चति, भवासवा पि चित्त विमुच्चति, अविज्जासवा पि चित्त विमु-
 ३१ १९७ च्चति विमुत्तास्मि विमुत्तमिति आण होत्ति । ‘खीणा जाति, वुसित ब्रह्मचरिय, कत करणीय, नापर इत्थत्ताया’ ति पजानाति ।

20 “सो एव पजानाति — ‘अहु पुब्बे लोभो, तदहु अकुसल, सो एतरहि नत्थि, इच्चेत कुसल अहु पुब्बे दोसो पे० अहु पुब्बे मोहो, तदहु अकुसल, सो एतरहि नत्थि, इच्चेत कुसल’ ति । सो दिट्ठेव धम्मे निब्बुत्तो निब्बुत्तो सीतिभूतो सुखप्पटिसवेदो ब्रह्मभूतेन अत्तना विहरती’ ति ।

७ कथावत्थुसुत्तं । तीणिमानि, भिक्खवे, कथावत्थूनि ।
 25 कतमानि तीणि ? अतीत वा, भिक्खवे, अद्धान आरब्भ कथ कथेय्य — ‘एव अहोसि अतीतमद्धान’ ति । अनागत वा, भिक्खवे, अद्धान आरब्भ कथ कथेय्य — ‘एव भविस्सति अनागतमद्धान’ ति । एतरहि वा, भिक्खवे, पच्चुप्पन्न अद्धान आरब्भ कथ कथेय्य — ‘एव होति एतन्’ नप्पन्न-
 मद्धान’ ति ।

“कथासम्प्रयोगेन, भिक्खवे, पुगलो वेदितव्वो यदि वा कच्छो यदि वा अकच्छो ति । सचाय, भिक्खवे, पुगलो पञ्ह पुट्ठो समानो एकसव्याकरणीय पञ्ह न एकसेन व्याकरोति, विभज्जव्याकरणीय पञ्ह न विभज्ज व्याकरोति, पटिपुच्छाव्याकरणीय पञ्ह न पटिपुच्छा व्याकरोति, ठपनीय पञ्ह न ठपेति, एव सन्ताय, भिक्खवे, पुगलो अकच्छो ५ होति । सचे पनाय, भिक्खवे, पुगलो पञ्ह पुट्ठो समानो एकसव्याकरणीय पञ्ह एकसेन व्याकरोति, विभज्जव्याकरणीय पञ्ह विभज्ज व्याकरोति, पटिपुच्छाव्याकरणीय पञ्ह पटिपुच्छा व्याकरोति, ठपनीय पञ्ह ठपेति, एव सन्ताय, भिक्खवे, पुगलो कच्छो हाति ।

“कथासम्प्रयोगेन, भिक्खवे, पुगलो वेदितव्वो यदि वा कच्छो १० यदि वा अकच्छो ति । सचाय, भिक्खवे, पुगलो पञ्ह पुट्ठो समानो ठानाठाने न सण्ठाति परिकप्पे न सण्ठाति अज्जातवादे न सण्ठाति पटिपदाय, न सण्ठाति, एव सन्ताय, भिक्खवे, पुगलो अकच्छो होति । सचे पनाय, भिक्खवे, पुगलो पञ्ह पुट्ठो समानो ठानाठाने सण्ठाति परिकप्पे सण्ठाति अज्जातवादे सण्ठाति पटिपदाय सण्ठाति, एव सन्ताय, १५ भिक्खवे, पुगलो कच्छो होति ।

“कथासम्प्रयोगेन, भिक्खवे, पुगलो वेदितव्वो यदि वा कच्छो यदि वा अकच्छो ति । सचाय, भिक्खवे, पुगलो पञ्ह पुट्ठो समानो अज्जेनज्ज^१ पटिचरति, वहिदा कथ अपनामेति, कोप च दोस च अप्यच्चय च पातुकरोति, एव सन्ताय, भिक्खवे, पुगलो अकच्छो होति । २० सचे पनाय, भिक्खवे, पुगलो पञ्ह पुट्ठो समानो न अज्जेनज्ज^१ पटिचरति न वहिदा कथ अपनामेति, न कोप च दोस च अप्यच्चय च पातुकरोति, एव सन्ताय, भिक्खवे, पुगलो कच्छो होति ।

“कथासम्प्रयोगेन, भिक्खवे, पुगलो वेदितव्वो यदि वा कच्छो यदि वा अकच्छो ति । सचाय, भिक्खवे, पुगलो पञ्ह पुट्ठो समानो २५ तमिहरति अभिमहति अनुपजग्घति खलित गण्हाति, एव सन्ताय, भिक्खवे, पुगलो अकच्छो होति । सचे पनाय, भिक्खवे, पुगलो पञ्ह पुट्ठो समानो नाभिहरति नाभिमहति न अनुपजग्घति न खलित गण्हाति, एव सन्ताय, भिक्खवे, पुगलो कच्छो होति ।

“कथासम्प्रयोगेन, भिक्खवे, पुगलो वेदितव्वो यदि वा सउप- ३० B १२९ निसो यदि वा अनुपनिसो ति । अनोहितसोतो, भिक्खवे, अनुपनिसो

होति, ओहितसोतो सउपनिसो होति । सो सउपनिसो समानो अभि-
जानाति एक धम्म, परिजानाति एक धम्म, पजहति एक धम्म, सच्छि-
करोति एक धम्म । सो अभिजानन्तो एक धम्म, परिजानन्तो एक धम्म,
पजहन्तो एक धम्म, सच्छिकरोन्तो एक धम्म सम्माविमुत्ति फुसति ।
5 एतदत्था, भिक्खवे, कथा, एतदत्था मन्तना, एतदत्था उपनिसा,
एतदत्थ सोतावधान, यदिद अनुपादा चित्तस्स विमोयसो ति ।

R 199

“ये विरुद्धा सल्लपन्ति, विनिविद्धा समुत्तिता ।

अनरियगुणमासज्ज, अज्जोज्जविवरेसिनो” ॥

“दुब्भासित विक्खलित, सम्पमोह पराजय ।

10

अज्जोज्जस्साभिनन्दन्ति, तदरियो कयनाचरे ॥

“सचे चस्स कथाकामो, कासमज्जाय पण्डितो ।

वम्मट्टपटिसयुत्ता, या अरियचरिता” कथा ॥

“त कथ कथये धीरो, अविरुद्धो अनुत्तितो ।

अनुत्तेन” मनसा, अपळासो” असाहसो ॥

15

“अनुसूयायमानो” सो, सम्मदज्जाय भासति ।

सुभासित अनुमोदेय्य, दुब्भट्टे नापसादये” ॥

“उपारम्भ न सिक्खेय्य, खलित च न गाहये ।

नाभिहरे नाभिमदे, न वाच पयुत भणे ॥

“अज्जातत्थ पसादत्थ, सत वे होति मन्तना ।

20

एव खो अरिया मन्तेन्ति, एसा अरियान मन्तना ।

एतदज्जाय मेधावी, न समुत्सेय्य मन्तये” ति ॥

८ अज्जतिथियसुत्तं । “सचे, भिक्खवे, अज्जतिथिया

परिव्वाजका एव पुच्छेय्यु — ‘तयोमे, आवुसो, धम्मा । कतमे तयो ?

r 200

रागो, दोसो, मोहो — इमे खो, आवुसो, तयो धम्मा । इमेस, आवुसो,

25 तिण्ण धम्मान को विसोसो को अधिप्पयासो” किं नानाकरण” ति ? एव

पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे, तेस अज्जतिथियान परिव्वाजकान किन्ति व्या-

करय्याथा” ति ?

१ अज्जमज्ज विवरेसिनो — सी० रो० । २ अज्जमज्जमिनन्दन्ति — स्वा०,
मज्जमज्जसागि — सी०, रो० । ३ अरिय चरिता — सी० । ४ अनुपादिनेन — सी०,
रो०, अनुपादिनेन — स्वा० । ५ अपळासो — सी०, रो० । ६ अनुसूयमानो — स्वा०, रो० ।
७ नापसादये — सी०, रो० । ८ अधिप्पयासो — सी०, अधिप्पयासो — स्वा०, अधिप्पयासो —
रो० ।

“भगवन्मूलका नो, भन्ते, धम्मा भगवन्नेत्तिका भगवन्मटि-
सरणा । साधु वत, भन्ते, भगवन्तयेव पटिभातु एतस्स भासितस्स अत्थो ।
भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्तो” ति ।

“तेन हि, भिक्खवे, सुणाय, साधुक मनसि करोथ, भासिस्सामी”
ति । “एव, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोरु । भगवा 5
एतदवोच -

“सचे, भिक्खवे, अज्जतित्थिया परिव्वाजका एव पुच्छेय्यु -
'तयोमे, आवुसो, धम्मा । कत्तमे तयो ? रागो, दोसो, मोहो - इमे खो,
आवुसो, तयो धम्मा, इमेस, आवुसो, तिण्ण धम्मान को विसेसो को
अधिप्पयासो किं नानाकरण' ति ? एव पुट्ठा तुम्हे, भिक्खवे, तेस अज्ज- 10
तित्थियान परिव्वाजकान एव व्याकरेय्याथ - 'रागो खो, आवुसो,
अप्पसावज्जो दन्वविरागी, दोसो महासावज्जो खिप्पविरागी, मोहो
महासावज्जो दन्वविरागी' ति ।

‘को पनावुसो, हेतु को पच्चयो येन अनुप्पन्नो वा रागो उप्पज्जति
उप्पन्नो वा रागो भिय्योभावाय वेपुल्लाय सवत्तती’ ति ? 15

‘सुभनिमित्त तस्स वचनीय । तस्स सुभनिमित्त अयोनिसो
मनसि करोतो अनुप्पन्नो वा रागो उप्पज्जति उप्पन्नो वा रागो भिय्यो-
भावाय वेपुल्लाय सवत्तति । अय खो, आवुसो, हेतु अय पच्चयो येन
अनुप्पन्नो वा रागो उप्पज्जति उप्पन्नो वा रागो भिय्योभावाय वेपुल्लाय
सवत्तती’ ति । 20

‘को पनावुसो, हेतु को पच्चयो येन अनुप्पन्नो वा दोसो उप्पज्जति
उप्पन्नो वा दोसो भिय्योभावाय वेपुल्लाय सवत्तती’ ति ?

‘पटिघनिमित्त तस्स वचनीय । तस्स पटिघनिमित्त अयोनिसो
मनसि करोतो अनुप्पन्नो वा दोसो उप्पज्जति उप्पन्नो वा दोसो भिय्यो- 25
भावाय वेपुल्लाय सवत्तति । अय खो, आवुसो, हेतु अय पच्चयो येन
अनुप्पन्नो वा दोसो उप्पज्जति उप्पन्नो वा दोसो भिय्योभावाय वेपुल्लाय
सवत्तती’ ति ।

‘को पनावुसो, हेतु को पच्चयो येन अनुप्पन्नो वा मोहो उप्पज्जति
उप्पन्नो वा मोहो भिय्योभावाय वेपुल्लाय सवत्तती’ ति ?

‘अयोनिसो मनसिकारो तस्स वचनीय । तस्स अयोनिसो 30
मनसि करोतो अनुप्पन्नो वा मोहो उप्पज्जति उप्पन्नो वा मोहो भिय्यो-

भावाय वेपुल्लाय सवत्तति । अयं खो, आवुसो, हेतु अयं पच्चयो येन
प्रनुप्पन्नो वा मोहो उपपज्जति उपपन्नो वा मोहो भिख्योभावाय वेपुल्लाय
सवत्तती' ति ।

‘को पनावुसो, हेतु को पच्चयो येन अनुप्पन्नो चेव रागो नुप्-
5 ज्जति उपपन्नो च रागो पहीयती’ ति ?

R. 201

‘अनुभनिमित्तं तस्स वचनीय । तस्स अनुभनिमित्तं योनिस्सो
मनसि करोतो अनुप्पन्नो चेव रागो नुप्पज्जति उपपन्नो च रागो पही-
यति । अयं खो, आवुसो, हेतु अयं पच्चयो येन अनुप्पन्नो चेव रागो
नुप्पज्जति उपपन्नो च रागो पहीयती’ ति ।

10 ‘को पनावुसो, हेतु को पच्चयो येन अनुप्पन्नो चेव दोसो नुप्-
ज्जति उपपन्नो च दोसो पहीयती’ ति ?

‘मेत्ता चेतोविमुत्ती तस्स वचनीय । तस्स मेत्ता चेतोविमुत्ति
योनिस्सो मनसि करोतो अनुप्पन्नो चेव दोसो नुप्पज्जति उपपन्नो च दोसो
पहीयति । अयं खो, आवुसो, हेतु अयं पच्चयो येन अनुप्पन्नो चेव दोसो
15 नुप्पज्जति उपपन्नो च दोसो पहीयती’ ति ।

‘को पनावुसो, हेतु को पच्चयो येन अनुप्पन्नो चेव मोहो नुप्पज्जति
उपपन्नो च मोहो पहीयती’ ति ?

‘योनिस्सो मनसिकारो तस्स वचनीय । तस्स योनिस्सो मनसि
करोतो अनुप्पन्नो चेव मोहो नुप्पज्जति उपपन्नो च मोहो पहीयति ।
20 अयं खो, आवुसो, हेतु अयं पच्चयो येन अनुप्पन्नो वा मोहो नुप्पज्जति
उपपन्नो च मोहो पहीयती’ ति ।

B. 202

६ अकुसलमूलसुत्तं । “तीणिमानि, भिक्खवे, अकुसलमूलानि ।
कतमानि तीणि ? लोभो अकुसलमूल, दोसो अकुसलमूल, मोहो
अकुसलमूल ।

25 “यदपि, भिक्खवे, लोभो तदपि अकुसलमूल, यदपि लुब्धो
अभिसङ्खरोति कायेन वाचाय मनसा तदपि अकुसल, यदपि लुब्धो लोभेन
अभिभूतो परियादिशचित्तो परस्स असता दुक्ख उप्पादयति वधेन वा
बन्धनेन वा जानिया वा गरहाय वा पब्बाजनाय वा बलवम्हि बलत्थो
इति पि तदपि अकुसल । इतिस्समे लोभजा लोभनिदाना लोभ-
30 समदया लोभपच्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ।

“यदपि, भिक्खवे, दोसो तदपि अकुसलमूल, यदपि दुट्ठो अभि-
सङ्खरोति कायेन वाचाय मनसा तदपि अकुसल, यदपि दुट्ठो दोसेन
अभिभूतो परियादिनचित्तो परस्स असत्ता दुक्ख उप्पादयति वघेन वा
वन्धनेन वा जानिया वा गरहाय वा पब्बाजनाय वा बलवम्हि बलत्थो
इति पि तदपि अकुसल । इतिस्समे दोसजा दोसनिदाना दोससमुदया ५
दोसपञ्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति ।

R 202

“यदपि, भिक्खवे, मोहो तदपि अकुसलमूल यदपि मूब्धो अभि-
सङ्खरोति कायेन वाचाय मनसा तदपि अकुसल, यदपि मूब्धो मोहेन
अभिभूतो परियादिनचित्तो परस्स असत्ता दुक्ख उप्पादयति वघेन वा
वन्धनेन वा जानिया वा गरहाय वा पब्बाजनाय वा बलवम्हि बलत्थो 10
इति पि तदपि अकुसल । इतिस्समे मोहजा मोहनिदाना मोहसमुदया
मोहपञ्चया अनेके पापका अकुसला धम्मा सम्भवन्ति । एवरूपो चाय,
भिक्खवे, पुगलो बुच्चति अकालवादी ति पि, अभूतवादी ति पि, अनत्य-
वादी ति पि, अधम्मवादी ति पि, अविनयवादी ति पि ।

“कस्मा चाय, भिक्खवे, एवरूपो पुगलो बुच्चति अकालवादी 15 B 203
ति पि, अभूतवादी ति पि, अनत्यवादी ति पि, अधम्मवादी ति पि,
अविनयवादी ति पि ? तथाहाय^१, भिक्खवे, पुगलो परस्स असत्ता
दुक्ख उप्पादयति वघेन वा वन्धनेन वा जानिया वा गरहाय वा पब्बाज-
नाय वा बलवम्हि बलत्थो इति पि । भूतेन खो पन बुच्चमानो अक्ख-
जानाति, नो पटिजानाति, अभूतेन बुच्चमानो न आतप्प करोति, तस्स 20
निब्बेठनाय इतिपेत अतच्छ इतिपेत अभूत ति । तस्मा एवरूपो पुगलो
बुच्चति अकालवादी ति पि, अभूतवादी ति पि, अनत्यवादी ति पि, अधम्म-
वादी ति पि, अविनयवादी ति पि ।

“एवरूपो, भिक्खवे, पुगलो लोभजेहि पापकेहि अकुसलेहि
धम्मेहि अभिभूतो परियादिनचित्तो दिट्ठे चेव धम्मे दुक्ख विहरति, 25
सविघात सत्तपायास सपरिक्खाह । कायस्स च भेदा पर मरणा दुग्गति
पाटिकह्वा ।

“दोसजेहि ५० मोहजेहि पापकेहि अकुसलेहि धम्मेहि
अभिभूतो परियादिनचित्तो दिट्ठे चेव धम्मे दुक्ख विहरति, सविघात
सत्तपायास सपरिक्खाह । कायस्स च भेदा पर मरणा दुग्गति पाटिकह्वा । ■

सेय्यथापि, भिक्खवे, सालो वा घवो वा फन्दनो वा तीहि मालुवालताहि उद्धस्तो^१ परियोनद्धो अनय आपज्जति, ब्यसन आपज्जति, अनयव्यसन आपज्जति, एवमेव खो, भिक्खवे, एवरूपो पुग्गलो लोभजेहि पापकेहि अकुसलेहि धम्मोहि अभिभूतो परियादिन्नचित्तो दिट्ठे चेव धम्मे दुक्ख विहरति, सविघात सजपायास सपरिच्छाह । कायस्स च भेदा पर भरणं दुग्गति पाटिकह्वा ।

“दोसजेहि पे० मोहजेहि पापकेहि अकुसलेहि धम्मोहि अभिभूतो परियादिन्नचित्तो दिट्ठे चेव धम्मे दुक्ख विहरति सविघात सजपायास सपरिच्छाह । कायस्स च भेदा पर भरणं दुग्गति पाटिकह्वा ।
10 इमानि खो, भिक्खवे, तीणि अकुसलमूलानी ति ।

“तीणिमानि, भिक्खवे, कुसलमूलानि । कतमानि तीणि ? अलोभो कुसलमूल, अदोसो कुसलमूल, अमोहो कुसलमूल ।

“यदपि, भिक्खवे, अलोभो तदपि कुसलमूल^२, यदपि अमुद्धो अभिसङ्खरोति कायेन वाचाय मनसा तदपि कुसल, यदपि अमुद्धो
15 लोभेन अनभिभूतो अपरियादिन्नचित्तो न परस्स असता दुक्ख उप्पादयति वधेन वा बन्धनेन वा जानिया वा गरहाय वा पब्बाजनाय वा बलवन्नि बलत्थो इति पि तदपि कुसल । इतिस्समे अलोभजा अलोभनिदाना प्रलोभसमुदया अलोभपच्चया अनेके कुसला धम्मा सम्भवन्ति ।

“यदपि, भिक्खवे, अदोसो तदपि कुसलमूल, यदपि अमुद्धो
20 अभिसङ्खरोति कायेन वाचाय मनसा तदपि कुसल, यदपि अमुद्धो दोसेन अनभिभूतो अपरियादिन्नचित्तो न परस्स असता दुक्ख उप्पादयति वधेन वा बन्धनेन वा जानिया वा गरहाय वा पब्बाजनाय वा बलवन्नि बलत्थो इति पि तदपि कुसल । इतिस्समे अदोसजा अदोसनिदाना अदोस समुदया अदोसपच्चया अनेके कुसला धम्मा सम्भवन्ति ।

“यदपि, भिक्खवे, अमोहो तदपि कुसलमूल, यदपि अमून्हो
25 अभिसङ्खरोति कायेन वाचाय मनसा तदपि कुसल, यदपि अमून्हो मोहेन अनभिभूतो अपरियादिन्नचित्तो न परस्स असता दुक्ख उप्पादयति वधेन वा बन्धनेन वा जानिया वा गरहाय वा पब्बाजनाय वा बलवन्नि बलत्थो इति पि तदपि कुसल । इतिस्समे अमोहजा अमोहनिदाना
30 अमोहसमुदया अमोहपच्चया अनेके कुसला धम्मा सम्भवन्ति । एवत्प

चाय, भिक्खवे, पुग्गलो वुच्चति कालवादी ति पि, भूतवादी ति पि, अत्यवादी ति पि, धम्मवादी ति पि, विनयवादी ति पि ।

“कस्मा चाय, भिक्खवे, एवरूपो पुग्गलो वुच्चति कालवादी ति पि, भूतवादी ति पि, अत्यवादी ति पि, धम्मवादी ति पि, विनयवादी ति पि ?” तथाहाय, भिक्खवे, पुग्गलो न परस्स असता दुवस्स उप्पादयति ५ वयेन वा वन्दनेन वा जानिया वा मरहाय वा पव्वाजनाय वा वलवम्हि वलत्थो इति पि । भूतेन लो पन वुच्चमानो पटिजानाति नो अवजानाति, अभूतेन वुच्चमानो आतप्प करोति तस्स निव्वेठनाय — ‘इतिपेत अतच्छ, इतिपेत अभूत’ ति । तस्मा एवरूपो पुग्गलो वुच्चति कालवादी ति पि, अत्यवादी ति पि, धम्मवादी ति पि, विनयवादी ति पि ।

B 205

III

“एवरूपस्स, भिक्खवे, पुग्गलस्स लोभजा पापका अकुसला धम्मा पहीना उच्छिन्नमूला तात्तावत्युक्ता अनभावच्छूता आर्याति अनुप्पादधम्मा । दिट्ठेव धम्मे सुख विहरति अविघात अनुपायास अपरिच्छाह । दिट्ठेव धम्मे परिनिव्वायति ।

“दोसजा पे० परिनिव्वायति । मोहजा पे० परिनि- 15 व्वायति । सेय्ययापि भिक्खवे, सालो वा थवो वा फन्दनो वा तीहि मालुवालताहि उद्धस्तो परिमोन्नद्धो । अय पुरिस्सो आगच्छेय्य कुदाल-पिटक’ आदाय । सो त मालुवालत मूले छिन्देय्य, मूसे छेत्वा पलि-खणेय्य, पलिलखित्वा मूलानि उद्धरेय्य, अन्तमसो उत्तीरनाल्लिमत्तानि पि । सो त मालुवालत खण्डाखण्डिक छिन्देय्य, खण्डाखण्डिक छेत्वा 10 फालेय्य, फालेत्वा सकलिक सकलिक करेय्य, सकलिक मत्तलिक करित्वा वातातपे विसोसेय्य, वातातपे विसोसेत्वा अग्निना दहेय्य’, अग्निना ङ्हित्वा मसि करेय्य, मसि करित्वा महावाते वा ओफुणेय्य नदिमा वा सीधसोताय पवाहेय्य । एवमस्स’ ता, भिक्खवे, मालुवालता उच्छिन्न-मूला तात्तावत्युक्ता अनभावच्छूता आर्याति अनुप्पादधम्मा । एचमेव 25 लो, भिक्खवे, एवरूपस्स पुग्गलस्स लोभजा पापका अकुसला धम्मा पहीना उच्छिन्नमूला तात्तावत्युक्ता अनभावच्छूता आर्याति अनुप्पाद-धम्मा । दिट्ठेव धम्मे सुख विहरति अविघात अनुपायास अपरिच्छाह । दिट्ठेव धम्मे परिनिव्वायति ।

B 205

१-१ म० पाठः भयि । २ नुहानपिटक — सी०, स्था० १० । ३ उत्तीरनाट् मतानि — मी०, स्था०, उत्तीरनाट् मतानि — रो० । ४ दहेय्य — मी०, रो० । ५ एवमम्मु — सी० ।

“दोसजा पे० गोहजा पापका अकुसला धम्मा पहीना उच्छिन्नमूला तालावत्थुकता अनभावङ्कता आर्याति अनुप्पादधम्मा । दिट्ठेव धम्मे सुख विहरति अविघात अनुपायास अपरिच्छाह । दिट्ठेव धम्मे परिनिब्बायति । इमानि खो, भिक्खवे, तीणि कुसलमूलानी” ति ।

B 206 5 १० उपोसथसुत्तं । एव मे सुत । एक समय भगवा साद त्थिय विहरति पुब्बारामे भिगारमातुपासादे । अथ खो विसाखे भिगार-माता तदहुपोसथे येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न खो विसाख भिगारमातर भगवा एतदवोच — “हन्द कुतो नु त्व, विसाखे, आगच्छसि 10 दिवा दिवस्सा” ति ?

“उपोसथाह, भन्ते, अज्ज उपवसामी” ति ।

“तयो खोमे, विसाखे, उपोसथा । कतमे तयो ? गोपालकु-पोसथो, निगण्ठुपोसथो, अरियुपोसथो । कथं च, विसाखे, गोपालकुपोसथो होति ? सेय्यथापि, विसाखे, गोपालको सायन्हुसमये सामिकान गावो 15 निग्यातेत्वा^१ इति पटिसम्भिवस्सति — ‘अज्ज खो गावो अमुकस्मि’ च अमुकस्मि च पदेसे चरिसु, अमुकस्मि च अमुकस्मि च पदेसे पानीयानि पिर्विसु^२, स्वे दानि गावो अमुकस्मि च अमुकस्मि च पदेसे चरिस्सन्ति, अमु-कस्मि च अमुकस्मि च पदेसे पानीयानि पिर्विस्सन्ती’ ति, एवमेव खो, विसाखे, इधेकच्चो उपोसथिको इति पटिसम्भिवस्सति — ‘अहं ह्वज्ज 20 इदं चिदं च खादनीयं खादि, इदं चिदं च भोजनीयं भुज्जि, स्वे दानाहं इदं चिदं च खादनीयं खादिस्सामि, इदं चिदं च भोजनीयं भुज्जिस्सामी’ ति । सो तेन^३ अभिज्झासहगतेन चेतसा दिवसं अतिनामेति । एव विसाखे, गोपालकुपोसथो होति । एव उपवुत्थो खो, विसाखे, गोपालकु-पोसथो न महण्फलो होति न महानिससो न महाजुत्तिको न महाविप्फारो ।

R 206 20 25 “कथं च, विसाखे, निगण्ठुपोसथो होति ? अत्थि, विसाखे, निगण्ठा नाम समणजातिका । ते सावक एव समादयेन्ति — ‘एहि त्व, अम्मो पुरिस, ये पुरत्थिमाय दिसाय पाणा पर योजनसत्तेसु दण्डं निविल-पाहि, ये पच्छिमाय दिसाय पाणा पर योजनसत्तेसु दण्डं निविलपाहि, ये उत्तराय दिसाय पाणा पर योजनसत्तेसु दण्डं निविलपाहि, ये दक्खि-

१ निग्यातेत्वा — स्था०, रो० । २ अमुकस्मि — रो० । ३ अपपु — सी०, रो० ।

४ तेन चोमेन — सी० स्था०, रो० ।

णाय दिमाय पाणाय परं योजनसत तेसु दण्ड निस्त्रिपाही' ति । इति
 एकच्चानं पाणान अनुदयाय अनुकम्पाय समादपेन्ति, एकच्चान पाणान
 नानुदयाय नानुकम्पाय समादपेन्ति । ते तद्वृषोसथे सावक एव समाद-
 पेन्ति — 'एहि त्व, अम्भो पुरिस, सव्वचेत्तानि निस्त्रिपित्वा एव वदेहि —
 नाहं व्वचनि' कस्सचि किञ्चनतस्मि, न च मम व्वचनि कत्थच्चि' 5
 किञ्चनतत्थी' ति । जानन्ति खो पनस्स मातापितरो — 'अयं अम्हाक
 पुत्तो' ति, सो पि जानाति — 'इमे मय्ह मातापितरो' ति । जानाति खो
 पनस्स पुत्तदारो — 'अयं मय्ह भत्ता' ति, सो पि जानाति — 'अयं मय्ह
 पुत्तदारो' ति । जानन्ति खो पनस्स दासकम्मकरपोरिमा — 'अयं अम्हाक
 अय्यो' ति, सो पि जानाति — 'इमे मय्ह दासकम्मकरपोरिमा' ति । 10
 इति यस्मिं समये मच्चै' समादपेतव्वा मुत्तावादे तस्मिं समये समादपेन्ति ।
 इव तस्स मुत्तावादस्मिं वदामि । सो तस्सा रत्तिया अच्चयेन' भोगे अदिध
 येव परिभुज्जति । इव तस्म अदिध्वादानस्मिं वदामि । एव खो, विसाखे,
 निगण्डुपोसयो होति । एव उपवुत्थो खो, विसाखे, निगण्डुपोसयो न
 महप्फलो होति न महानिससो न महाजुत्तिको न महाविप्फारो । 15

"कथं च, विसाखे, अग्नियुपोसयो होति ? उपविकलिट्टस्स,
 दिसाखे, चित्तस्स उपक्कमेन परियोदपना होति । कथं च, विमाखे,
 उपविकलिट्टस्स चित्तस्स उपक्कमेन परियोदपना होति ? इव, विसाखे,
 अरियसावको तथागत अनुस्सरति — 'इति पि सो भगवा अरहं सम्मा-
 सम्बुद्धो विज्जाचरणराप्पघो सुगतो लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि 20
 सत्त्वा देवमनुस्सान बुद्धो भगवा' ति । तस्स तथागत अनुस्सरतो
 चित्तं पसीदति, पामोच्च उप्पज्जति । ये चित्तस्स उपविकलेसा हे
 पहीयन्ति, सेय्यथापि, विसाखे, उपविकलिट्टस्स सीसस्स उपक्कमेन परियो-
 दपना होति ।

"कथं च, विसाखे, उपविकलिट्टस्स सीसस्स उपक्कमेन परिपो- 25
 दपना होति ? कक्क च पटिच्च मत्तिक च पटिच्च उदक च पटिच्च
 पुरिसस्स च तज्ज वायाम पटिच्च, एव खो, विसाखे, उपविकलिट्टस्स
 सीसस्स उपक्कमेन परियोदपना होति । एवमेव खो, विसाखे, उपवि-
 लिट्टस्स चित्तस्स उपक्कमेन परियोदपना होति ।

१ क्वचन — मी०, व्वचनि — त्या०, व्वचि — रो० । २-२ कत्थचित्तिञ्चनता
 नत्थो — सी०, विस्मिञ्चि विञ्चनत्थी — त्या०, कस्सचि विञ्चन नत्थि — रो० । ३ सव्वे —
 रो० । ४ अच्चयेन ते — सी०, त्या०, रो० ।

“कथं च, विसाखे, उपविकलिद्वस्त चित्तस्स उपवक्कमेन परियो-
दपना होति ? इध, विसाखे, अरियसावको तथागत अनुस्सरति -
‘इति पि सो भगवा अरह सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो
लोकविदू अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथि सत्था देवमनुस्सान बुद्धो भगवा’
ति । तस्स तथागत अनुस्सरतो चित्तं पसीदति, पामोज्ज उप्पज्जति,
ये चित्तस्स उपविकलेसा ते पहीयन्ति । अयं वुच्चति, विसाखे -
‘अरियसावको ब्रह्मपोसथ उपवसति, ब्रह्मणा सद्धिं सवसति, ब्रह्म चस्स
आरब्भ चित्तं पसीदति, पामोज्ज उप्पज्जति, ये चित्तस्स उपविकलेसा
ते पहीयन्ति’ । एव खो, विसाखे, उपविकलिद्वस्त चित्तस्स उपवक्कमेन
परियोदपना होति ।

“उपविकलिद्वस्त, विसाखे, चित्तस्स उपवक्कमेन परियोदपना
होति । कथं च, विसाखे, उपविकलिद्वस्त चित्तस्स उपवक्कमेन परियो-
दपना होति ? इध, विसाखे, अरियसावको धम्म अनुस्सरति - ‘स्वा-
क्खातो भगवता धम्मो सन्दिट्ठिको अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको
पच्चत्त वेदितव्वो विज्जूही’ ति । तस्स धम्म अनुस्सरतो चित्तं पसीदति,
पामोज्ज उप्पज्जति, ये चित्तस्स उपविकलेसा ते पहीयन्ति, सेय्यथापि,
विसाखे, उपविकलिद्वस्त कायस्स उपवक्कमेन परियोदपना होति ।

“कथं च, विसाखे, उपविकलिद्वस्त कायस्स उपवक्कमेन परियो-
दपना होति ? सोत्ति च पटिच्च, चुण्ण च पटिच्च, उदकं च पटिच्च,
पुरिसस्स च तज्ज वायाम पटिच्च । एव खो, विसाखे, उपविकलिद्वस्त
कायस्स उपवक्कमेन परियोदपना होति । एवमेव खो, विसाखे, उपविक-
लिद्वस्त चित्तस्स उपवक्कमेन परियोदपना होति ।

“कथं च, विसाखे, उपविकलिद्वस्त चित्तस्स उपवक्कमेन परियो-
दपना होति ? इध, विसाखे, अरियसावको धम्म अनुस्सरति - ‘स्वा-
क्खातो भगवता धम्मो सन्दिट्ठिको अकालिको एहिपस्सिको ओपनेय्यिको
पच्चत्त वेदितव्वो विज्जूही’ ति । तस्स धम्म अनुस्सरतो चित्तं पसीदति,
पामोज्ज उप्पज्जति, ये चित्तस्स उपविकलेसा ते पहीयन्ति । अयं
वुच्चति, विसाखे, ‘अरियसावको धम्मपोसथ उपवसति, धम्मेन सद्धिं
सवसति, धम्म चस्स आरब्भ चित्तं पसीदति, पामोज्ज उप्पज्जति, ये
चित्तस्स उपविकलेसा ते पहीयन्ति’ । एव खो, विसाखे, उपविकलिद्वस्त
चित्तस्स उपवक्कमेन परियोदपना होति ।

“उपक्विकलिट्टस्स, विसाखे, चित्तस्स उपक्कमेन परियोदपना होति । कथं च, विसाखे, उपक्विकलिट्टस्स चित्तस्स उपक्कमेन परियोदपना होति ? इध, विसाखे, अरियसावको सङ्घं अनुस्सरति — ‘सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो, उजुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो, व्याप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो, सामीचिप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो, यदिदं चत्तारि पुरिसयुगानि अट्ठ पुरिसपुमाला एस भगवतो सावकसङ्घो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दक्खिण्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तर पुञ्ञक्खेत्त लोक्कस्सा’ ति । तस्स सङ्घं अनुस्सरतो चित्तं पसीदति, पामोज्ज उप्पज्जति, ये चित्तस्स उपक्विकलेसा ते पहीयन्ति, सेव्ययापि, विसाखे, उपक्विकलिट्टस्स वत्थस्स उपक्कमेन परियोदपना होति ।

10

“कथं च, विसाखे, उपक्विकलिट्टस्स वत्थस्स उपक्कमेन परियोदपना होति ? उस्मं च पटिच्च, खारं च पटिच्च, गोमयं च पटिच्च, उदकं च पटिच्च, पुरिसस्स च तज्जं वायामं पटिच्च । एव खो, विसाखे, उपक्विकलिट्टस्स वत्थस्स उपक्कमेन परियोदपना होति । एवमेव खो, विसाखे, उपक्विकलिट्टस्स चित्तस्म उपक्कमेन परियोदपना होति ।

R 209

15

“कथं च, विसाखे, उपक्विकलिट्टस्स चित्तस्स उपक्कमेन परियोदपना होति ? इध, विसाखे, अरियसावको सङ्घं अनुस्सरति — ‘सुप्पटिपन्नो भगवतो सावकसङ्घो पे० अनुत्तर पुञ्ञक्खेत्त लोक्कस्सा’ ति । तस्स सङ्घं अनुस्सरतो चित्तं पसीदति, पामोज्ज उप्पज्जति, ये चित्तस्स उपक्विकलेसा ते पहीयन्ति । अथं वुच्चति, विसाखे, ‘अरियसावको सङ्घोपोसयं उपवसति, सङ्घेन सद्धिं सबसति, सङ्घं चत्थं आरब्धं चित्तं पसीदति, पामोज्ज उप्पज्जति, ये चित्तस्स उपक्विकलेसा ते पहीयन्ति’ । एव खो, विसाखे, उपक्विकलिट्टस्स चित्तस्स उपक्कमेन परियोदपना होति ।

20

“उपक्विकलिट्टस्स, विसाखे, चित्तस्स उपक्कमेन परियोदपना होति । कथं च, विसाखे, उपक्विकलिट्टस्स चित्तस्स उपक्कमेन परियोदपना होति ? इध, विसाखे, अरियसावको गततो सीलानि अनुस्सरति असण्डानि अच्चिद्धानि असवलानि अकम्मासानि भुजिरसानि विञ्जुणसत्थानि अपरामट्ठानि समाधिसवत्तनिकानि । तस्स सीलं अनुस्सरतो चित्तं पसीदति, पामोज्ज उप्पज्जति, ये चित्तस्स उपक्विकलेसा ते

D 210

30

पहीयन्ति, सेय्यथापि, विसाखे, उपक्किलिट्ठस्स आदासस्स उपक्कमेन परियोदपना होति ।

“कथं च, विसाखे, उपक्किलिट्ठस्स आदासस्स उपक्कमेन परियोदपना होति ? तेलं च पटिच्च, छारिकं च पटिच्च, वालण्डुपकं च पटिच्च ५ पुरिसस्स च तज्जं वायामं पटिच्च । एव खो, विसाखे, उपक्किलिट्ठस्स आदासस्स उपक्कमेन परियोदपना होति । एवमेव खो, विसाखे उपक्किलिट्ठस्स चित्तस्स उपक्कमेन परियोदपना होति ।

R 210 “कथं, च विसाखे, उपक्किलिट्ठस्स चित्तस्स उपक्कमेन परियोदपना होति ? इध, विसाखे, अरियसावको अत्तनो सीलानि अनुस्सरति १० अल्लण्डानि पे० समाधिसवत्तिकानि । तस्स सीलं अनुस्सरति चित्तं पसीदति, पामोज्जं उप्पज्जति, ये चित्तस्स उपक्किलेसा ते पहीयन्ति अयं बुच्चति, विसाखे, ‘अरियसावको सीलुपोत्तयं उपवसति, सीले राद्धिं सवसति, सीलं चस्स आरब्धं चित्तं पसीदति, पामोज्जं उप्पज्जति ये चित्तस्स उपक्किलेसा ते पहीयन्ति’ । एव खो, विसाखे, उपक्किलिट्ठस्स १५ चित्तस्स उपक्कमेन परियोदपना होति ।

“उपक्किलिट्ठस्स, विसाखे, चित्तस्स उपक्कमेन परियोदपना होति । कथं च, विसाखे, उपक्किलिट्ठस्स चित्तस्स उपक्कमेन परियोदपना होति ? इध विसाखे, अरियसावको देवता अनुस्सरति - ‘सं २० देवा चातुमहाराजिका’, सन्ति देवा तावत्तिसा, सन्ति देवा यामा, सं देवा तुसिता, सन्ति देवा निम्मानरत्तिनो, सन्ति देवा परनिम्मितव वत्तिनो, सन्ति देवा ब्रह्माकायिका, सन्ति देवा तनुत्तरि’ । यथारूपं सद्धाय समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थुपपन्ना, मय्हं पि तथा सद्धा सविज्जति । यथारूपेण सीलेन समन्नागता ता देवता इतो २५ तत्थुपपन्ना, मय्हं पि यथारूपं सीलं सविज्जति । यथारूपेण सुतेन समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थुपपन्ना, मय्हं पि यथारूपं सुतं सविज्जति । यथारूपेण चाग्नेन समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थुपपन्ना, मय्हं पि यथारूपं चागं सविज्जति । यथारूपेण पञ्जाय समन्नागता ता देवता इतो चुता तत्थुपपन्ना, मय्हं पि यथारूपं पञ्जां सविज्जति’ । तस्स अत्तनो च तासं च देवतानं सद्धं च सीलं च सुतं च चागं च पञ्जां च अनुस्सरतो चित्तं पसीदति, पामोज्जं उप्पज्जति, ये चित्तस्स उपक्किलिट्ठस्स ३०

ते पहीयन्ति, सेय्यथापि, विसाखे, उपविकलिट्टस्स जातरूपस्स उपवक्कमेन परियोदपना होति ।

“कथं च, विसाखे, उपविकलिट्टस्स जातरूपस्स उपवक्कमेन परियोदपना होति ? उक्कं च पटिच्च, लोणं च पटिच्च, गेरकं च पटिच्च, नाळिकसण्डासं च पटिच्च, पुरिसस्स च तज्जं वायामं पटिच्च । एव 5
खो, विसाखे, उपविकलिट्टस्स जातरूपस्स उपवक्कमेन परियोदपना होति । एवमेव खो, विसाखे, उपविकलिट्टस्स चित्तस्स उपवक्कमेन परियोदपना होति ।

“कथं च, विसाखे, उपविकलिट्टस्स चित्तस्स उपवक्कमेन परियोदपना होति ? इध, विसाखे, अरियसावको देवता अनुस्सरति - ‘सन्ति 10
देवा चातुमहाराजिका, सन्ति देवा तावत्तिसा पे० सन्ति देवा तनुत्तरि । यथात्पाय सद्धाय समन्नागता ता देवता इतो जुता तत्थुपपन्ना, मय्हं पि तथात्पा सद्धा सविज्जति । यथात्पेन सीलेन शुतेन चागेन पञ्जाय समन्नागता ता देवता इतो जुता तत्थुपपन्ना, मय्हं पि तथात्पा पञ्जा सविज्जती’ ति । तस्स भत्तनो च तासं च देवतानं सद्धं च सीलं च 15
सुतं च चागं च पञ्जां च अनुस्सरतो चित्तं पसीदति, पामोज्जं उपपज्जति, ये चित्तस्स उपविकलेसा ते पहीयन्ति । अयं वुच्चति, विसाखे, ‘अरियसावको देवतुपोसय उपवसति, देवताहिं सद्धिं सवसति, देवता आरम्भं चित्तं पसीदति, पामोज्जं उपपज्जति, ये चित्तस्स उपविकलेसा ते पहीयन्ति’ । एव खो, विसाखे, उपविकलिट्टस्स चित्तस्स उपवक्कमेन 20
परियोदपना होति ।

“स खो सो, विसाखे, अरियसावको इति पटिसञ्चिक्खति -
‘यावज्जीव अरहन्तो पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता पटिविरता निहित-
दण्डा निहितसत्था लज्जी दयापन्ना सब्बपाणभूतहितानुक्कम्पी विहरन्ति,
अहम्पज्जं इमं च रन्ति इमं च दिवसं पाणातिपातं पहाय पाणातिपाता 25
पटिविरतो निहितदण्डो निहितसत्थो लज्जी दयापन्नो सब्बपाणभूत-
हितानुक्कम्पी विहरामि । इमिनां पि’ अद्धेन अरहत् अनुकरोमि, उपोसयो
च मे उपवुत्थो भविस्सति ।

‘यावज्जीव अरहन्तो अदिघादानं’ पहाय अदिघादाना पटि-
विरता दिघादायी दिघपाटिक्खन्ती, अथेनेन सुचिभूतेन अत्तना विहरन्ति, 30

१ नाळिकसण्डासं-सी०, स्या०, नाळिक-ये० । २ यह-गी० । ३ अदिघादानं

अहम्पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं अदिवादानं पहाय अदिवादाना पटिविरतो दिवादायी दिवपाटिकह्वी, अथेनेन सुचिभूतेन अत्ताना विहरामि । इमिना पि अज्जेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सति ।

- 5 'यावजीवं अरहन्तो अब्रह्मचरियं पहाय ब्रह्मचारी आराचारी विरता मेधुना गामघम्मा ; अहम्पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं अब्रह्मचरियं पहाय ब्रह्मचारी आराचारी विरतो मेधुना गामघम्मा । इमिना पि अज्जेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सति ।

- R 212 'यावजीवं अरहन्तो मुसावादां पहाय मुसावादा पटिविरता सच्चवादी सच्चसन्धा येता पच्चयिका अविसंवादका लोकस्स ; अहम्पज्ज 10 इमं च रत्ति इमं च दिवसं मुसावादां पहाय मुसावादा पटिविरतो सच्चवादी सच्चसन्धो येतो पच्चयिको अविसंवादको लोकस्स । इमिना पि अज्जेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सति ।

- 15 'यावजीवं अरहन्तो सुरामेरयमज्जपमादट्ठानं पहाय सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरता, अहम्पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं सुरामेरयमज्जपमादट्ठानं पहाय सुरामेरयमज्जपमादट्ठाना पटिविरतो । इमिना पि अज्जेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सति ।

- 20 'यावजीवं अरहन्तो एकभत्तिका रत्तूपरता विरता विकालभोजना, अहम्पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं एकभत्तिको रत्तूपरतो विरतो विकालभोजना । इमिना पि अज्जेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सति ।

- B 213 25 'यावजीवं अरहन्तो नच्चगीतवादितविसूकदस्सनमालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसनट्टाना पटिविरता ; अहम्पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं नच्चगीतवादितविसूकदस्सनमालागन्धविलेपनधारणमण्डनविभूसनट्टाना पटिविरतो । इमिना पि अज्जेन अरहतं अनुकरोमि, 30 उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सति ।

- 30 'यावजीवं अरहन्तो उच्चासयनमहासयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरता नीचसेय्यं कप्पेन्ति मच्चके वा तिणसन्धारके वा ; अहम्पज्ज इमं च रत्ति इमं च दिवसं उच्चासयनमहासयनं पहाय उच्चासयनमहासयना पटिविरतो नीचसेय्यं कप्पेमि मच्चके वा तिणसन्धारके वा । इमिना पि अज्जेन अरहतं अनुकरोमि, उपोसथो च मे उपवुत्थो भविस्सती' ति ।

“एव खो, विमाखे, अरियुपोसथो होति । एव उपवुत्थो सो, विमाखे, अरियुपोसथो महप्फलो होति महानिमसो महाजुत्तिको महाविप्फारो” ।

“कीवमहप्फलो होति कीवमहानिमसो कीवमहाजुत्तिको कीवमहाविप्फारो” ?

5

“मेय्ययापि, विमाखे, यो इमेसं सोळमन्नं महाजनपदानं पतुत्तरस्स रत्तनानं इस्सरियाविपन्धो^१ रज्जं कोरेय्यं^२, सेय्ययोदं^३ — अङ्गान, मगधान, कानीन, कोसलान, वज्जीन, मल्लान, चेत्तीन, वज्जान, कुन्ध, पञ्चालान, मज्झान, सूरमेनान, अत्थकान, धवन्तीन, गन्धारान, वम्बोजान, अट्टङ्गममन्नागतस्स उपोनयस्स एतं^४ कलं नाग्घति सोळ्ळसि । तं किम्सं हेतुं^५ ? कपणं विमाखे, मानुसकं रज्जं दिव्वं मुत्तं उपनिघाय । यानि, विमाखे, मानुसकानि पञ्चासं वस्सानि, चातुमहाराजिपानं देवानं एमो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो सबब्बरो । तेन सबब्बरेन दिव्वानि^६ पञ्च वस्ससत्तानि चातुमहाराजिकानं देवानं आयुष्माणं । तानं खो पनेत, विमाखे, विज्जति य इधेकच्चो इत्थी वा पुग्गिसो वा अट्टङ्गममन्नागतं उपोनयं उपवमित्वा पायस्स भेदा परं मरणां चातुमहाराजिकानं देवानं महब्बतं उपपज्जेय्यं । इदं खो पनेत, विमाखे, मन्धाय भासितं — ‘कपणं मानुसकं रज्जं दिव्वं मुत्तं उपनिघाय’ ।

R 213

10

15

“य, विमाखे, मानुसकं वस्समतं, तावत्तिमानं देवानं एमो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो सबब्बरो । तेन सबब्बरेन दिव्वं वस्सनहम्मं तावत्तिमानं देवानं आयुष्माणं । तानं खो पनेत, विमाखे, विज्जति य इधेकच्चो इत्थी वा पुग्गिसो वा अट्टङ्गममन्नागतं उपोनयं उपवमित्वा पायस्स भेदा परं मरणां तावत्तिमानं देवानं महब्बतं उपपज्जेय्यं । इदं खो पनेत, विमाखे, मन्धाय भासितं — ‘कपणं मानुसकं रज्जं दिव्वं मुत्तं उपनिघाय’ ।

20

R 214

25

“यानि, विमाखे, मानुसकानि द्वे वस्सणानि, यामानं देवानं एमो एको रत्तिन्दिवो । ताय रत्तिया निमग्गत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो सबब्बरो । तेन सबब्बरेन दिव्वानि द्वे वस्सनहम्मं यामानं देवानं आयुष्माणं । तानं खो पनेत, विमाखे, विज्जति य इधे-

30

१ इमरापिरन्ध - रो० । २ कोरेय्य - रो० । ३ सेय्ययोदं - य० । ४ एतं - रो० । ५ ही०, एता०, रा० वेपथेनु वपि ।

कच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्नागत उपोसथ उपवसित्वा कायस्स भेदा पर मरणा यामान देवान सहव्यत उपपज्जेय्य । इद खो पनेत विसाखे, सन्धाय भासित — 'कपण मानुसक रज्ज दिव्व सुख उपनिधाय' ।

R 214

- “यानि, विसाखे, मानुसकानि चत्तारि वस्ससत्तानि, तुसितान
 5 देवान एसो एको रत्तिन्दिवो । ताथ रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो सबच्छरो । तेन सबच्छरेन दिव्वानि चत्तारि वस्ससहस्सानि तुसितान देवान आयुप्पमाण । ठान खो पनेत विसाख विज्जति य इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्नागत उपोसथ उपवसित्वा कायस्स भेदा पर मरणा तुसितान देवान सहव्यत उपपज्जेय्य ।
 10 इद खो पनेत, विसाखे, सन्धाय भासित — 'कपण मानुसक रज्ज दिव्व सुख उपनिधाय' ।

- “यानि, विसाखे, मानुसकानि अट्ठ वस्ससत्तानि, निम्मानरतीन देवान एसो एको रत्तिन्दिवो । ताथ रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो सबच्छरो । तेन सबच्छरेन दिव्वानि अट्ठ वस्स सहस्सानि निम्मानरतीन देवान आयुप्पमाण । ठान खो पनेत, विसाखे
 15 विज्जति य इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्नागत उपोसथ उपवसित्वा कायस्स भेदा पर मरणा निम्मानरतीन देवान सहव्यत उपपज्जेय्य । इद खो पनेत, विसाखे, सन्धाय भासित — 'कपण मानुसक रज्ज दिव्व सुख उपनिधाय' ।

B 215

- “यानि, विसाखे, मानुसकानि सोळस वस्ससत्तानि, परनिम्मित वसवतीन देवान एसो एको रत्तिन्दिवो । ताथ रत्तिया तिसरत्तियो मासो । तेन मासेन द्वादसमासियो सबच्छरो । तेन सबच्छरेन दिव्वानि सोळस वस्ससहस्सानि परनिम्मितवसवतीन देवान आयुप्पमाण । ठान खो पनेत, विसाखे, विज्जति य इधेकच्चो इत्थी वा पुरिसो वा अट्ठङ्गसमन्ना
 20 गत उपोसथ उपवसित्वा कायस्स भेदा पर मरणा परनिम्मितवसवतीन देवान सहव्यत उपपज्जेय्य । इद खो पनेत, विसाखे, सन्धाय भासित — 'कपण मानुसक रज्ज दिव्व सुख उपनिधाय' ति ।

“पाण न हज्जे” न चदिन्नमादिये?

मुसा न भासे न च मज्जपो सिया ।

अग्रहाचरिया विरमेय्य मेथुना,

रत्ति न भुज्जेय्य विकालभोजन ॥

R 215 30

"माल न धारे न च गन्धमाचरे,
मञ्चे छमाय व मयेय सन्यते' ।
एत हि अट्टङ्गिकमाहुपोसय,
बुद्धेन दुक्खन्तगुना' पकासित ॥

"चन्दो च नुरियो च तभो मुदस्सना,
घोभामय' अनुपरियन्ति यावत्ता ।
नमोनुदा ते पन अन्नलिवत्तमा,
नभे पभामन्ति दिसाविरोचना ॥

5

"एतस्मि य विज्जति अन्तरे घन,
मुत्ता मणि' वेळुरिय च भट्ठक ।
सिद्धी सुवण्ण अय वा पि कञ्चन,
य जातरप हट्ठक ति वुच्चति ॥

10

"अट्टङ्गुपेतस्म उपोमथन्त,
फल पि ते नानुभवन्ति सोळ्ढनि ।
चन्दप्पभा तारगणा च सन्ने ॥

B 216

15

"तस्मा हि नारी च नरो च मौलवा,
अट्टङ्गुपेत उपवत्सुपोसय ।
पुज्जानि कत्तान मुग्गुदयानि,
अनिन्दिता तण्णमुपेत्ति ठान" ति ॥

महावग्गो सत्तमो ।

तत्समुदान

नित्यमय' च येनागो, सरभो वेगमुत्तिषा ।
मान्हो वा पि क्यायत्तु, तित्थियमूलुपोसयो ति' ।

20

— ० —

८. आनन्दवग्गो

१ धत्तनुत्तं । एव नमय भगवा मार्घादिय विहरति जेतवने
अनार्घपिण्डियन्म आगमे । अय गो छयो पग्गियाज्जो येनादग्गा
आनन्दो तेनुपमकूभि, उपगुमित्वा आदग्गमना आनन्देन नदि मग्गोदि ।

१ अग्ग - १०० । २ अग्ग - १०० । ३ अग्ग - १०० । ४ अग्ग - १०० । ५ अग्ग - १०० । ६ अग्ग - १००, अग्ग - १०० ।

सम्मोदनीय कथं सारणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिद्धो खो छत्रो परिब्याजको आयस्मन्त आनन्द एतदवोच - “तुम्हे पि, आवुसो आनन्द, रागस्स पहान पञ्जापेथ, दोसस्स पहान पञ्जापेथ, मोहस्स पहान पञ्जापेथा ति । मय खो, आवुसो, रागस्स पहान पञ्जापेम, दोसस्स पहान पञ्जापेम, मोहस्स पहान पञ्जापेमा ति । किं पन तुम्हे, आवुसो, रागे आदीनव दिस्वा रागस्स पहान पञ्जापेथ, किं दोसे आदीनव दिस्वा दोसस्स पहान पञ्जापेथ, किं मोहे आदीनव दिस्वा मोहस्स पहान पञ्जापेथा” ति ?

“रत्तो खो, आवुसो, रागेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो अत्त-
 10 व्याबाधाय पि चेतेति, परव्याबाधाय पि चेतेति, उभयव्याबाधाय पि चेतेति, चेतसिक पि दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदेति, रागे पहीने नेवत्त-
 व्याबाधाय पि चेतेति, न परव्याबाधाय पि चेतेति, न उभयव्याबाधाय पि चेतेति, न चेतसिक दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदेति । रत्तो खो, आवुसो, रागेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय
 15 दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं चरति, रागे पहीने नेव कायेन दुच्चरितं चरति, न वाचाय दुच्चरितं चरति, न मनसा दुच्चरितं चरति । रत्तो खो, आवुसो, रागेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो अत्तत्थ पि यथाभूतं नप्पजानाति, परत्थ पि यथाभूतं नप्पजानाति, उभयत्थ पि यथाभूतं नप्पजानाति, रागे पहीने अत्तत्थ पि यथाभूतं पजानाति, परत्थ पि
 20 यथाभूतं पजानाति, उभयत्थ पि यथाभूतं पजानाति । रागो खो, आवुसो-
 अन्धकरणो अक्खण्णकरणो अञ्जानकरणो पञ्जानिरोधिको विषाक-
 पक्खिको अनिब्बानसवत्तनिको ।

“दुट्ठो खो, आवुसो, दोसेन पे० मूहो खो, आवुसो, मोहेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो अत्तव्याबाधाय पि चेतेति, परव्या-
 25 बाधाय पि चेतेति, उभयव्याबाधाय पि चेतेति, चेतसिक पि दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदेति, मोहे पहीने नेवत्तव्याबाधाय पि चेतेति, न परव्याबाधाय पि चेतेति, न उभयव्याबाधाय पि चेतेति, न चेतसिक दुक्ख दोमनस्स पटिसवेदेति । मूहो खो, आवुसो, मोहेन अभिभूतो परियादिन्नचित्तो कायेन दुच्चरितं चरति, वाचाय दुच्चरितं चरति, मनसा दुच्चरितं
 30 चरति, मोहे पहीने नेव कायेन दुच्चरितं चरति, न वाचाय दुच्चरितं

अभिभूतो परियादिन्नचित्तो अतत्त्व पि यथाभूतं नप्पजानाति, परत्थ पि यथाभूतं नप्पजानाति, उभयत्थं पि यथाभूतं नप्पजानाति, मोहे पहीने अतत्त्वं पि यथाभूतं पजानाति, परत्थ पि यथाभूतं पजानाति, उभयत्थं पि यथाभूतं पजानाति । मोहो खो, आवुसो, अन्धकरणो अचक्खुकरणो अञ्जानकरणो पञ्जानिरोधिको विघातपक्खिको अनिञ्चानमवत्त- 5 निको । इदं खो मयं, आवुसो, रागे आदीनव दित्वा रागस्स पहान पञ्जापेम । इदं दोसे आदीनव दित्वा दोमस्स पहान पञ्जापेम । इदं मोहे आदीनव दित्वा मोहस्स पहान पञ्जापेमा” ति ।

R. 217

T 218

“अत्थि पनावुसो, मग्गो अत्थि पटिपदा एतस्स रागस्स दोसस्स मोहस्स पहानाया” ति ?

10

“अत्थावुसो, मग्गो अत्थि पटिपदा एतन्म रागस्स दोमस्स मोहस्स पहानाया” ति ।

“कतमो पनावुसो, मग्गो कतमा पटिपदा एतन्म रागस्स दोमस्स मोहस्स पहानाया” ति ?

“अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो, सेय्ययीद - सम्मादिट्ठि 15 .. पे० .. सम्मासभाषि । अय खो, आवुसो, मग्गो अय पटिपदा एतस्स रागस्स दोसस्स मोहस्स पहानाया” ति ।

“भट्ठको खो, आवुसो, मग्गो भट्ठिका पटिपदा एतन्म रागस्स दोमस्स मोहस्स पहानाय । असं च पनावुसो आनन्द, अप्पमादाया” ति ।

२. आजीवकमुत्तं । एक समय आयम्मा आनन्दो कोसम्बिय 20 विहरति धोमितागमे । अय खो अञ्जतरो आजीवकनावसो गहपति येनायस्मा आनन्दो तेनुपगद्धमि, उपमद्धमित्वा आयम्मन्त आनन्दं अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्तं निमिगो गो सो आजीवक-नावसो गहपति आयम्मन्तं आनन्द एतदवोच -

“केनं नो, भन्ने आनन्द, धम्मो न्वाक्कातो ? के सोके नुप्पटि- 25 पन्ना ? के लोके मुक्का” ति ?

“तेन हि, गहपति, तज्जेवेत्थ पटिपुच्छित्तमामि, यथा ते गमंय्य तथा नं व्यावरेय्याति । त किं मज्जनि, गहपति, ये गमंम पहानाय धम्मं देनेन्ति दोमंम पहानाय धम्मं देनेन्ति मोहंम पहानाय धम्मं देनेन्ति, तेनं धम्मो न्वाक्कातो नो वा ? वयं वा ते एत्थ होत्ती” नि ? 30

R 210

“ये, भन्ते, रागस्स पहानाय धम्म देसेन्ति दोसस्स पहानाय धम्म देसेन्ति मोहस्स पहानाय धम्म देसेन्ति, तेस धम्मो स्वावखातो । एव मे एत्थ होती” ति ।

॥ 219 5 “त किं मञ्जसि, गहपति, ये रागस्स पहानाय पटिपन्ना दोसस्स पहानाय पटिपन्ना मोहस्स पहानाय पटिपन्ना, ते लोके सुप्पटिपन्ना नो ना ? कथं वा ते एत्थ होती” ति ?

“ये, भन्ते, रागस्स पहानाय पटिपन्ना दोसस्स पहानाय पटिपन्ना मोहस्स पहानाय पटिपन्ना, ते लोके सुप्पटिपन्ना । एव मे एत्थ होती” ति ।

॥ 219 10 “त किं मञ्जसि, गहपति, येस रागो पहीनो उच्छिन्नमूलो तालावत्युक्तो अनभावङ्कतो आयति अनुप्पादधम्मो, येस दोसो पहीनो उच्छिन्नमूलो तालावत्युक्तो अनभावङ्कतो आयति अनुप्पादधम्मो, येस मोहो पहीनो उच्छिन्नमूलो तालावत्युक्तो अनभावङ्कतो आयति अनुप्पादधम्मो, ते लोके सुकता नो वा ? कथं वा ते एत्थ होती” ति ?

॥ 219 11 “येस, भन्ते, रागो पहीनो उच्छिन्नमूलो तालावत्युक्तो अनभावङ्कतो आयति अनुप्पादधम्मो, येस दोसो पहीनो पे० येस मोहो पहीनो उच्छिन्नमूलो तालावत्युक्तो अनभावङ्कतो आयति अनुप्पादधम्मो, ते लोके सुकता । एव मे एत्थ होती” ति ।

“इति सो, गहपति, तयावेत’ व्याकत — ‘ये भन्ते, रागस्स पहानाय धम्म देसेन्ति दोसस्स पहानाय धम्म देसेन्ति मोहस्स पहानाय धम्म देसेन्ति, तेस धम्मो स्वावखातो’ ति । तयावेत व्याकत — ‘ये, भन्ते, रागस्स पहानाय पटिपन्ना दोसस्स पहानाय पटिपन्ना मोहस्स पहानाय पटिपन्ना, ते लोके सुप्पटिपन्ना’ ति । तयावेत व्याकत — ‘येस, भन्ते, रागो पहीनो उच्छिन्नमूलो तालावत्युक्तो अनभावङ्कतो’ आयति अनुप्पादधम्मो, येस दोसो पहीनो पे० येस मोहो पहीनो उच्छिन्नमूलो तालावत्युक्तो अनभावङ्कतो’ आयति अनुप्पादधम्मो, ते लोके सुकता” ति ।

R 219 30 “मञ्जरिय, भन्ते, अब्भुत, भन्ते । न चेव नाम सधम्मवक्कसना भविस्सति, न च परधम्मपसादना । आयतनेव धम्मदेसना, अत्थो च वुत्तो, अत्ता च अनुपनीतो । तुम्हे, भन्ते आनन्द, रागस्स पहानाय धम्म देसेय, दोसस्स पे० मोहस्स पहानाय धम्म देसेय । तुम्हाक,

भन्ते आनन्द, धम्मो स्वाक्खानो । तुम्हे, भन्ते आनन्द, नगस्स पहानाय
पटिपन्ना, दोसस्स पे० मोहस्स पहानाय पटिपन्ना । तुम्हे, भन्ते,
लोके सुप्पटिपन्ना । तुम्हाक्, भन्ते आनन्द, रगो पहीनो उच्चिन्नमूलो
तालावयुक्तो अनभावदुतो आर्याति अनुप्पादधम्मो, तुम्हाक् दोसो
पहीनो . पे० तुम्हाक् मोहो पहीनो उच्चिन्नमूलो तालावत्सुवतो ३
अनभावदुतो आर्याति अनुप्पादधम्मो । तुम्हे लोके सुक्का ।

"अभिक्कन्त, भन्ते, अभिक्कन्त, भन्ते । सेव्येषूपि, भन्ते,
निककुज्जिन वा उक्कुज्जेव्य, पटिच्छन्न वा विवरेव्य, मूहम्म वा मगा
आचिक्खेव्य, अन्धकारे वा तेलपज्जोने' धारेव्य - 'चक्खुमन्तो रूपाणि
दक्खन्ती' ति, एवमेव अय्येन आनन्देन अनेकपरिचायेन धम्मो पक्का- 10
सितो । एमाहु, भन्ते आनन्द, त भगवन्तं सरणं गच्छामि धम्मं च
भित्तुसङ्गं च । उपामकं म अय्यो आनन्दो धारेतु, अज्जनये पाणुपेतं
मरणं गतं" ति ।

३ महानामसक्कमुत्तं । एव मे मुत्त । एकं समयं भगवा
सक्केसु विहरति कपिलवर्यास्मि निग्रोधारामे । येन सो पन समयेन 15
भगवा गितानवुद्धितो' होति अचिरवुद्धितो वेत्तज्जा । अयं सो महा-
नामो सक्को येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपमत्तमित्वा भगवन्तं अभि-
वादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिग्रो सो महानामो सक्को भगवन्तं
एतदवोच - "दीपरत्ताहु, भन्ते, भगवता एव धम्मं वेसितं आज्ञानामि -
'मगाहितस्स जाण, नो अमगाहितस्सा' ति । समाधिं नु खां, भन्ते, 20
पुन्ने, पच्छा जाण, उदाहु जाण पुन्ने, पच्छा समाधी" ति ? अयं सो
आयस्मतो आनन्दस्स एतदहोसि - "भगवा सो गितानवुद्धितो अचिर-
वुद्धितो वेत्तज्जा । अयं च महानामो सक्को भगवन्तं इतिगम्भीरं
पण्हं पुच्छति । यल्लूनाहु महानामं सक्कं एवमन्तं अपनेत्वा धम्मं
देसेय्य" ति । 25

अयं सो आयस्मा आनन्दो महानामं सक्कं वाहाय^१ गहेत्वा
एकमन्तं अपनेत्वा महानामं सक्कं एतदवोच - "मेसं पि खो, महानामं,
सीलं वुत्तं भगवता, असेरा पि सीलं वुत्तं भगवता, सेखो पि नमाधि वुत्तो
भगवता, असेणो पि समाधि वुत्तो भगवता, मेत्ता पि पण्ह्या वुत्ता R. 220
भगवता, असेया पि पण्ह्या वुत्ता भगवता । यत्तमं थ, महानामं, 221
सेसं सीलं ? इयं, महानामं, भिरुं नीलवा होति पातिमो रानवग्गवुनो

विहरति पे० । समादाय सिक्खति सिक्खापदेशु । इदं वुच्चति, महानाम, सेख सील ।

“कतमो च, महानाम, सेखो समाधि ? इध, महानाम, भिक्खु विविच्चेव कामेहि पे० चतुत्थ ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । अयं वुच्चति, महानाम, सेखो समाधि ।

“कतमा च, महानाम, सेखा पञ्ञा ? इध, महानाम, भिक्खु इदं दुक्खंति यथाभूतं पजानाति पे० अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदाति यथाभूतं पजानाति । अयं वुच्चति, महानाम, सेखा पञ्ञा ।

“स खो सो, महानाम, अरियसावको एव सीलसम्पन्नो एव समाधिसम्पन्नो एव पञ्ञासम्पन्नो आसवान् खया अनासव चेतोविभूति पञ्ञाविभूतिं दिट्ठेयं धम्मं सयं अभिञ्ञा सच्छिक्खत्वा उपसम्पज्ज विहरति । एव खो, महानाम, सेखं पि सीलं युत्तं भगवता, असेखं पि सीलं युत्तं भगवता, सेखो पि समाधिं युत्तो भगवता, असेखो पि समाधिं युत्तो भगवता, सेखा पि पञ्ञां युत्ता भगवता, असेखा पि पञ्ञां युत्ता भगवता” ति ।

४ निगण्ठसुत्तं । एकं समयं आयस्मा आनन्दो वेसालियं विहरति महाकवे कूटागारसालाय । अथ खो अभयो च लिच्छवि पण्डित कुमारको च लिच्छवि येनायस्मा आनन्दो तेनुपसङ्कमिषु, उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं आनन्दं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु । एकमन्तं निसीत्तो खो अभयो लिच्छवि आयस्मन्तं आनन्दं एतदबोच — “निगण्ठो, भन्ते, नाटपुत्तो^१ सब्बञ्जू सब्बदस्सावी अपरिसेसं जाणदस्सन् पटिजानाति — ‘चरतो च मे तिट्ठतो च सुतस्स च जागरस्स च सततं समितं जाणदस्सन् पच्चुपट्ठितं’ ति । सो पुराणान् कम्मान् तपसा व्यन्तीभाव पञ्ञापेति नवान् कम्मान् अकरणा सेतुघात । इति कम्मकल्या दुक्खकल्या, दुक्ख-
२५ कल्या वेदनाकल्या, वेदनाकल्या सब्बं दुक्खं निज्जिण्णं भविस्सति — एवमेतिस्सा सन्दिट्ठिकाय निज्जराय^२ विमुद्धिया समतिक्कमो होति । इध, भन्ते, भगवा किमाहा” ति ?

“तिस्सो खो इमा, अयं, निज्जरा विमुद्धियो तेन भगवता जानता पस्सता अरहता सम्मासम्बुद्धेन सम्मदक्खाता सत्तान् विमुद्धिया सोवपरिदेवान^३ समतिक्कमाय दुक्खदोमनस्सान् अत्थङ्गमाय^४ जायस्स

R. 221

M. 222

१ निगण्ठो — स्या० । २ नाटपुत्तो — खी०, श्या०, रो० । ३ निज्जरा — खी०, रो० । ४ सोवपरिदेवान — खी०, रो० । ५ अत्थङ्गमाय — खी०, रो० ।

अधिगमाय निर्व्यानस्स सच्छिक्खिरियाय । कतमा तिस्रो ? इध, अभय, भिक्षु सीलवा होति पे० समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । सो नव च कम्म न करोति, पुराण च कम्म फुस्स फुस्सा व्यन्तीकरोति । सन्दिट्टिका निज्जरा अकालिका एहिपस्सिका ओपनेयिका पच्चत्त वेदितव्वा विञ्जूही ति ।

5

“स खो सो, अभय, भिक्षु एव सीलसम्पन्नो विविच्चेव कामेहि पे० चतुस्य ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । सो नव च कम्म न करोति, पुराण च कम्म फुस्स फुस्स व्यन्तीकरोति । सन्दिट्टिका निज्जरा अकालिका एहिपस्सिका ओपनेयिका पच्चत्त वेदितव्वा विञ्जूही ति ।

“स खो सो, अभय, भिक्षु एव समाधिसम्पन्नो आसवान खया 10 अनासव चेतोविमुत्ति पज्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मो सय अभिञ्ञा सच्छिक्खत्वा उपसम्पज्ज विहरति । सो नव च कम्म न करोति, पुराण च कम्म फुस्स फुस्स व्यन्तीकरोति । सन्दिट्टिका निज्जरा अकालिका एहिपस्सिका ओपनेयिका पच्चत्त वेदितव्वा विञ्जूही ति । इमा खो, अभय, तिस्रो निज्जरा विमुद्धियो तेन भगवता जानता पस्सता 15 अरहता सम्मासम्बुद्धेन सम्मवक्खाता सत्तान विमुद्धिया लोकपरिदेवान समतिक्कमाय दुक्खदोननस्सान अत्यङ्गमाय आयस्स अधिगमाय निर्व्यानस्स सच्छिक्खिरियाया” ति ।

एव वुत्ते णण्डितकुमारको लिच्छवि अभय लिच्छवि एतदवोच — “किं पन त्व, सम्म अभय, आयस्मतो आनन्दस्स सुभासित सुभासिततो 20 नाव्वनुमोदसी” ति ?

“क्याह, सम्म णण्डितकुमारक, आयस्मतो आनन्दस्स सुभासित सुभासिततो नाव्वनुमोदिस्सामि । मुद्धा पि तस्स विपतेय्य दो 222 आयस्मतो आनन्दस्स सुभासित सुभासिततो नाव्वनुमोदेय्या” ति ।

R 222

५ निवेसकमुत्त । अय खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा 25 B 223 तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एवमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न खो आयस्सन्त आनन्द भगवा एतदवोच —

“ये, आनन्द, अनुकम्पेय्याय ये च सोतव्व मज्जेय्यु मित्ता वा यमच्चा वा जाती वा सालोहिता वा ते वो, आनन्द, तोसु ठानेसु समाद- 30 पेत्तव्वा निवेसेतन्ना पत्तिट्ठापेतव्वा । कतमेसु तीसु ? वुद्धे अवेष्चप्पसादे

समादपेतव्या निवेसेतव्या पतिट्ठापेतव्या — 'इति पि सो भगवा अरह
सम्मासम्बुद्धो विज्जाचरणसम्पन्नो सुगतो लोकविद्व अनुत्तरो पुरिसदम्मा-
सारथि, सत्था देवमनुस्सान, बुद्धो भगवा' ति, धम्मो अवेच्चप्पसादे
समादपेतव्या निवेसेतव्या पतिट्ठापेतव्या — 'स्वादखातो भगवता धामो

- 5 सन्दिट्ठिको अकालिको एहिपरिसको ओपनेय्यिको पच्चत्त वेदितव्वो
विज्जूही' ति, सङ्खे अवेच्चप्पसादे समादपेतव्या निवेसेतव्या पतिट्ठा-
पेतव्या — 'सुप्पटिप्पन्नो भगवतो सावकसङ्खो उजुप्पटिप्पन्नो भगवतो
सावकसङ्खो जायप्पटिप्पन्नो भगवतो सावकसङ्खो सामीच्चिप्पटिप्पन्नो
भगवतो सावकसङ्खो, यदिद चत्तारि पुरिसयुगानि अट्ट पुरिसयुगला एस
10 भगवतो सावकसङ्खो आहुनेय्यो पाहुनेय्यो दबिक्खणेय्यो अञ्जलिकर-
णीयो अनुत्तर पुञ्जयस्सेत्त लोकस्सा' ति ।

“सिया, आनन्द, चतुन्न महाभूतान अञ्जयत्त — पयवीधातुया'
आपोधातुया तेजोधातुया वायोधातुया, न त्वेव बुद्धे अवेच्चप्पसादेन
समन्नागतस्स अरियसावकस्स सिया अञ्जयत्त सन्निद अञ्जयत्त ।

- 15 सो वतानन्द, बुद्धे अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो अरियसावको निरय वा
तिरच्छानयोनि वा पेत्तिविसय वा उपपज्जिस्सती ति नेत ठान विज्जति ।

R 223

“सिया, आनन्द, चतुन्न महाभूतान अञ्जयत्त — पयवीधातुया
आपोधातुया तेजोधातुया वायोधातुया, न त्वेव धम्मो पे० न त्वेव
सङ्खे अवेच्चप्पसादेन समन्नागतस्स अरियसावकस्स सिया अञ्जयत्त
■ 224 20 तन्निद अञ्जयत्त । सो वतानन्द, सङ्खे अवेच्चप्पसादेन समन्नागतो
अरियमावको निरय वा तिरच्छानयोनि वा पेत्तिविसय वा उपपज्जि-
स्सती ति नेत ठान विज्जति ।

“ये, आनन्द, अनुकम्पेय्याथ ये च सोतव्व मज्जेय्यु मित्ता वा
अमच्चा वा जाती वा सालोहिता वा ते घो, आनन्द, इमेसु तीनु ठानेसु

- 25 समादपेतव्या निवेसेतव्या पतिट्ठापेतव्या” ति ।

६ पठमभवसुत्तं । अथ सो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनु-
पसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एवमन्त निसीदि ।
एवमन्त निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच — “भवो
भवो ति, मन्ते, वुच्चति । विस्सावता नु सो, मन्ते, भवो हांती” ति ?

- 30 “धामयातुयेपवकः च, आनन्द, वम्म नाभवित्ता, अपि नु रां
वागमवो पञ्जायेथा” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“इति खो, आनन्द, कम्म खेत्त, विज्जाण वीज, तण्हा स्नेहो’ ।

अविज्जानीवरणान सत्तान तण्हासयोजनान हीनाय धातुया विज्जाण पतिट्ठित एव आर्यति पुनब्भवाभिनिव्वत्ति होति ।

“रूपधातुवेपक्क च, आनन्द, कम्म नाभविस्स, अपि नु खो 5 रूपभवो पज्जायेथा” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“इति खो, आनन्द, कम्म खेत्त, विज्जाण वीज, तण्हा स्नेहो’ ।

अविज्जानीवरणान सत्तान तण्हासयोजनान मज्झिमाय धातुया विज्जाण पतिट्ठित एव आर्यति पुनब्भवाभिनिव्वत्ति होति । 10

“अरूपधातुवेपक्क च, आनन्द, कम्म नाभविस्स, अपि नु खो अरूपभवो पज्जायेथा” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

H 224

“इति खो, आनन्द, कम्म खेत्त, विज्जाण वीज, तण्हा स्नेहो’ ।

अविज्जानीवरणान सत्तान तण्हासयोजनान पणीताय धातुया विज्जाण 15 पतिट्ठित एव आर्यति पुनब्भवाभिनिव्वत्ति होति । एव खो, आनन्द, भवो होती” ति ।

७ वृत्तियभवसुत्तं । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा 20 तेनुपसङ्गमि पे० आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच — “भवो भवो ति, भन्ते, वुच्चति । कित्तावता नु खो, भन्ते, भवो होती” ति ?

B 225

“कामधातुवेपक्क च, आनन्द, कम्म नाभविस्स, अपि नु खो कामभवो पज्जायेथा” ति ?

“नो हेत भन्ते” ।

“इति खो, आनन्द, कम्म खेत्त, विज्जाण वीज, तण्हा स्नेहो’ ।

अविज्जानीवरणान सत्तान तण्हासयोजनान हीनाय धातुया चेतना पति- 25 ट्ठिता पत्थना पतिट्ठिता एव आर्यति पुनब्भवाभिनिव्वत्ति होति ।

“रूपधातुवेपक्क च, आनन्द, कम्म नाभविस्स, अपि नु खो रूपभवो पज्जायेथा” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“इति खो, आनन्द, कम्मं खेतं, विज्जाणं वीजं, तण्हा स्नेहो ।
अविज्जानीवरणान सत्तानं तण्हासंयोजनानं मज्झिमाय धातुया चेतना
पतिट्ठिता पत्थना पतिट्ठिता एव आर्याति पुनब्भवाभिनिव्वसि होति ।

“अरूपधातुवेपक्क च, आनन्द, कम्मं नाभविस्स, अपि नु खो
5 अरूपभवो पज्जायेथा” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“इति खो, आनन्द, कम्मं खेतं, विज्जाणं वीजं, तण्हा स्नेहो ।
अविज्जानीवरणान सत्तानं तण्हासंयोजनानं पणीताय धातुया चेतना
पतिट्ठिता पत्थना पतिट्ठिता एव आर्याति पुनब्भवाभिनिव्वसि होति ।
10 एव खो, आनन्द, भवो होती” ति ।

R 225

८ सीलव्वतमुत्तं । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा
तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिन्न खो आयस्मन्त आनन्द भगवा एतदवोच — “सव्व नु
खो, आनन्द, सीलव्वत जीवितं ब्रह्मचरियं उपट्ठानसारं सफलं” ति ?

15

“न ख्वेत्य”, भन्ते, एकंसेना” ति ।

“तेन हानन्द, विभजस्सू” ति ।

“य हिस्स, भन्ते, सीलव्वतं जीवितं ब्रह्मचरियं उपट्ठानसारं
सेवतो अकुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति कुसला धम्मा परिहायन्ति, एवरप
सीलव्वत जीवितं ब्रह्मचरियं उपट्ठानसारं अफलं । यं च स्वास्स,
20 भन्ते, सीलव्वत जीवितं ब्रह्मचरियं उपट्ठानसारं सेवतो अकुसला धम्मा
परिहायन्ति, कुसला धम्मा अभिवड्ढन्ति, एवरपं सीलव्वतं जीवितं ब्रह्म-
चरियं उपट्ठानसारं सफलं” ति । इदमवोच आयस्मा आनन्दो, समनु-
ज्जो सत्था अहोसि ।

B 226

अथ खो आयस्मा आनन्दो “समनुज्जो मे सत्था” ति, उट्ठा-
25 गातना भगवन्त अभिवादेत्वा पदक्खिणं बत्वा पक्कामि । अथ खो
भगवा अचिरपक्कन्ते आयरमन्ते आनन्दे भिक्खू आमन्तेसि — “सेसो,
भिक्यवे, आनन्दो, न च पनस्स सुलमरूपो ममसमो पज्जाया” ति ।

९ गन्धजातमुत्तं । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा
तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
30 एकमन्तं निगिन्धो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच —

“तीणिमानि, भन्ते, गन्धजातानि, येस अनुवातयेव^१ गन्धो
च्छति, नो पटिवात । कतमानि तीणि ? मूलगन्धो, सारगन्धो,
फगन्धो — इमानि खो, भन्ते, तीणि गन्धजातानि, येस अनुवातयेव
गन्धो गच्छति, नो पटिवात । अत्थि नु खो, भन्ते, किञ्चि गन्धजात
स्स अनुवात पि गन्धो गच्छति, पटिवात पि गन्धो गच्छति, अनुवात- 5
टिवात पि गन्धो गच्छती” ति ?

“अत्थानन्द, किञ्चि गन्धजात यस्स अनुवात पि गन्धो गच्छति,
टिवात पि गन्धो गच्छति, अनुवातपटिवात पि गन्धो गच्छती” ति । H 226

“कतम च पन, भन्ते, गन्धजात यस्स अनुवात पि गन्धो गच्छति,
टिवात पि गन्धो गच्छति, अनुवातपटिवात पि गन्धो गच्छती” ति ? 10

“इधानन्द, यस्मिं गामे वा निगमे वा इत्थी वा पुरिसो वा बुद्ध
रण गतो होति, धम्म सरण गतो होति, सद्ध सरण गतो होति, पाणाति-
ता पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छा-
रा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, सुरामेरयमज्ज-
मादट्टाना पटिविरतो होति, सीलवा होति कल्याणधम्मो, विगतमल- 15 D 227
च्छेरेण चेतसा अगार अज्झावसति मुत्तचागो पयतपाणि वोस्सग्गरतो
चयोगो वानसविभागरतो, तस्स दिसासु समणब्राह्मणा वण्ण भासन्ति —
मुकुस्मिं नाम गामे वा निगमे वा इत्थी वा पुरिसो वा बुद्ध सरण
गो होति, धम्म सरण गतो होति, सद्ध सरण गतो होति, पाणातिपाता
टिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा 20
टिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, सुरामेरयमज्जपमाद-
ना पटिविरतो होति, सीलवा होति कल्याणधम्मो, विगतमल-
च्छेरेण चेतसा अगार अज्झावसति मुत्तचागो पयतपाणि वोस्सग्गरतो
चयोगो दानसविभागरतो’ ति ।

“देवता पिस्स वण्ण भासन्ति — ‘अमुकुस्मिं नाम गामे वा निगमे
इत्थी वा पुरिसो वा बुद्ध सरण गतो होति, धम्म सरण गतो होति, सद्ध
रण गतो होति, पाणातिपाता पटिविरतो होति पे० सुरामेरयमज्ज-
मादट्टाना पटिविरतो होति, सीलवा होति कल्याणधम्मो, विगतमल-
च्छेरेण चेतसा अगार अज्झावसति मुत्तचागो पयतपाणि वोस्सग्गरतो
चयोगो दानसविभागरतो’ ति । इद खो त, आनन्द, गन्धजात 30

यस्स अनुवात पि गन्धो गच्छति, पटिवात पि गन्धो गच्छति, अनुवात-
पटिवात पि गन्धो गच्छती ति ।

५१ “न पुष्पगन्धो पटिवातमेति,
न चन्दन तगरमल्लिका वा ।
सत च गन्धो पटिवातमेति,
सन्धा विसा सप्पुरिसो पवायती” ति ॥

R 227 १० चूळनिकासुत्त । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगव
तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त निसीदि
J 228 10 एकमन्त निसिधो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच - “सम्मुखा
मेत, भन्ते, भगवतो सुत सम्मुखा पटिगगहित” - “भगवतो, आनन्
सिखिस्स अभिभू नाम सावको ब्रह्मलोके ठितो सहस्सिलोकधातु सरे
विज्जापेसी” ति । भगवा पन, भन्ते, अरह सम्मासम्बुद्धो कीवत
पहोति सरेन विज्जापेतु” ति ?

“सावको सो, आनन्द, अप्पमेय्या तथागता” ति ।
दुतिय पि खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच - “सम्मु
मेत, भन्ते, भगवतो सुत सम्मुखा पटिगगहित - “भगवतो, आनन्
सिखिस्स अभिभू नाम सावको ब्रह्मलोके ठितो सहस्सिलोकधातु सरे
विज्जापेसी” ति । भगवा पन, भन्ते, अरह सम्मासम्बुद्धो कीवत
पहोति सरेन विज्जापेतु” ति ?

20 “सावको सो, आनन्द, अप्पमेय्या तथागता” ति ।
ततिय पि खो आयस्मा आनन्दो भगवन्त एतदवोच - “सम्मु
मेत, भन्ते, भगवतो सुत सम्मुखा पटिगगहित - “भगवतो, आनन्द, सिखि
अभिभू नाम सावको ब्रह्मलोके ठितो सहस्सिलोकधातु सरेन विज्जापे
ति । भगवा पन, भन्ते, अरह सम्मासम्बुद्धो कीवतफ पहोति स
25 विज्जापेतु” ति ?

“मुता ते, आनन्द, सहस्सी चूळनिवा लोकधातू” ति
“एतस्स, भगवा, वालो, एतस्स, सुगत, वालो । य भ
भासेय्य । भगवतो सुत्वा भिक्खू धारेस्सन्तो” ति ।
“तेनहानन्द, सुणाहि, साधुक मनसि धरोहि, भासिस्सा
30 ति । “एव, भन्ते” ति सो आयस्मा आनन्दो भगवतो पच्चरमो

भगवा एतदवोच — “यावता, आनन्द, चन्दिमसुरिया^१ परिहरन्ति, दिसा भन्ति विरोचना, ताव सहस्सधा लोको । तस्मिं सहस्सधा^२ लोके^३ सहस्स चन्दान, सहस्स सुरियान, सहस्स सिनेष्वव्यतराजान, सहस्स जम्बु-दीपान, सहस्स अपरगोयानान, सहस्स उत्तरकुत्सन, सहस्स पुत्रविदेहान, चत्तारि महासमुद्दसहस्सानि, चत्तारि महाराजसहस्सानि, सहस्स चातु-
महाराजिकान, सहस्स तावत्तिसान, सहस्स यामान, सहस्स तुसितान, सहस्स निम्मानरत्तीन, सहस्स परनिम्मित्तवसवत्तीन, सहस्स ब्रह्मलोकान — अयं बुच्चतानन्द, सहस्सी चूलनिका लोकधातु ।

R 226

“यावतानन्द, सहस्सी चूलनिका लोकधातु ताव सहस्सधा लोको । अयं बुच्चतानन्द, द्विसहस्सी मज्झिमिका लोकधातु ।

B 229

“यावतानन्द, द्विसहस्सी मज्झिमिका लोकधातु ताव सहस्सधा लोको । अयं बुच्चतानन्द, तिसहस्सी महासहस्सी लोकधातु ।

10

“आकङ्क्षमानो, आनन्द, तथागतो तिसहस्सिमहासहस्सिलोक-धातु^४ सरेन विज्जापेय्य, यावता पन आकङ्क्षेय्या” ति ।

“यथा कथं पन, भन्ते, भगवा तिसहस्सिमहासहस्सिलोकधातु^५ सरेन विज्जापेय्य, यावता पन आकङ्क्षेय्या” ति ?

15

“इयानन्द, तथागतो तिसहस्सिमहासहस्सिलोकधातु ओभासेन फरेय्य । यथा ते सत्ता त^६ आलोक सञ्जानेय्य, अयं तथागतो घोस करेय्य सद्मननुस्तावेय्य । एव खो, आनन्द, तथागतो तिसहस्सिमहा-सहस्सिलोकधातु सरेन विज्जापेय्य, यावता पन आकङ्क्षेय्या” ति ।

20

एव वुत्ते आयस्मा आनन्दो आयस्मन्त उदायि एतदवोच — “लाभा वत्त मे, सुलब्ध वत्त मे, यस्स मे सत्या एवमहिद्विको एवमहानुभावो” ति । एव वुत्ते आयस्मा उदायी आयस्मन्त आनन्द एतदवोच — “किं तुहेत्थ^७, आवुत्तो आनन्द, यदि ते सत्या एवमहिद्विको एवमहानुभावो” ति ? एव वुत्ते भगवा आयस्मन्त उदायि एतदवोच — “भा हेव, उदायि, 25
भा हेव, उदायि । सच्चं, उदायि, आनन्दो अवीतरागो वास करेय्य, तेन नितप्पसादेन सत्तक्कत्तु देवेषु देवरज्ज करेय्य^८, सत्तक्कत्तु इमस्मिमेव जम्बुदीपे महारज्ज करेय्य । अपि च, उदायि, आनन्दो दिट्ठेव धम्मे परिनिब्बायिस्सती” ति ।

आनन्दवर्मो अट्टमो ।

१ चन्दिमसुरिया — ध० । २—२ स्या० रो० वीर्यसु मयि । ३ डिपट्ठगी महासहस्सीलोकधातु — धी०, रा०, तिसहस्सिमहासहस्सिलोकधातु — स्या० । ४ न—रो० । ५ तुहेत्थ — धी० । ६ करेय्य — धी०, रो० ।

तत्सुद्वानं

छन्नो आजीवको सक्को, निगण्ठो च निवेसको ।
दुवे भवा सीलव्वतं, गन्धजातं च चूळनी ति ॥

६. समणवग्गो

१ समणसुत्तं । "तीणिमानि, भिक्खवे, समणस्स समण-
यानि' समणकरणीयानि । कतमानि तीणि ? अधिसीलसिक्खासमादानं,
५ अधिचित्तसिक्खासमादानं, अधिपञ्जासिक्खासमादानं — इमानि खो,
भिक्खवे, तीणि समणस्स समणयानि समणकरणीयानि ।

"तस्मातिह, भिक्खवे, एवं सिक्खितव्वं — 'तिव्वो नो छन्दो
भविस्सति अधिसीलसिक्खासमादाने, तिव्वो नो' छन्दो भविस्सति
अधिचित्तसिक्खासमादाने, तिव्वो नो छन्दो भविस्सति अधिपञ्जा-
१० सिक्खासमादाने' ति । एवं हि वो, भिक्खवे, सिक्खितव्वं" ति ।

२ गद्वभसुत्तं । "सेय्यथापि, भिक्खवे, गद्वभो गोगणं पिट्ठितो
पिट्ठितो अनुबन्धो' होति — 'अहं पि दम्मो', अहं पि दम्मो" ति । तस्स न
तादिसो वण्णो होति सेय्यथापि गुन्नं, न तादिसो सरो होति सेय्यथापि
गुन्नं, न तादिसं पदं होति सेय्यथापि गुन्नं । सो गोगणंयेव पिट्ठितो पिट्ठितो
१५ अनुबन्धो होति — 'अहं पि दम्मो, अहं पि दम्मो' ति ।

"एवमेव खो, भिक्खवे, इधेकच्चो भिक्खु भिक्खुसङ्घं पिट्ठितो
पिट्ठितो अनुबन्धो होति — 'अहं पि भिक्खु, अहं पि भिक्खू' ति । तस्स न
तादिसो छन्दो होति अधिसीलसिक्खासमादाने सेय्यथापि अज्जेसं
भिक्खून, न तादिसो छन्दो होति अधिचित्तसिक्खासमादाने सेय्यथापि
२० अज्जेसं भिक्खून, न तादिसो छन्दो होति अधिपञ्जासिक्खासमादाने
सेय्यथापि अज्जेसं भिक्खून । सो भिक्खुसङ्घंयेव पिट्ठितो पिट्ठितो
अनुबन्धो होति — 'अहं पि भिक्खु, अहं पि भिक्खू' ति ।

"तस्मातिह, भिक्खवे, एवं सिक्खितव्वं — 'तिव्वो नो छन्दो
भविस्सति अधिसीलसिक्खासमादाने, तिव्वो नो छन्दो भविस्सति

१ सी०, रो० पोथीयु नयि । २ नो — रो० पोथीयु नयि । ३ अनुदो —
सी०, रो० । ४-४ नो पण्ह पदं पि नो पण्ह ति — सी०; पण्ह पदं पि पण्ह ति —
रत्ता०, रो० ।

अधिचित्तसिक्खासमादाने, तिब्बो नो छन्दो भविस्सति अधिपञ्जा-
सिक्खासमादाने' ति । एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितव्व" ति ।

३ खेतमुत्तं । "तीणिमानि, भिक्खवे, कस्सकस्स गृहपतिस्स
पुब्बे करणीयानि । कतमानि तीणि ? इय, भिक्खवे, कस्सको गृहपति
पटिकच्चेव खेतं सुकट्टं करोति सुमतिकत । पटिकच्चेव खेतं सुकट्टं 5
करित्वा सुमतिकत कालेन बीजानि पतिट्ठापेति । कालेन बीजानि
पतिट्ठापेत्वा समयेन उदकं अभिनेति पि अपनेति पि । इमानि खो,
भिक्खवे, तीणि कस्सकस्स गृहपतिस्स पुब्बे करणीयानि ।

R 230

"एवमेव खो, भिक्खवे, तीणिमानि भिक्खुस्स पुब्बे करणीयानि ।
कतमानि तीणि ? अधिशीलसिक्खासमादान, अधिचित्तसिक्खासमादान, 10
अधिपञ्जासिक्खासमादान — इमानि खो, भिक्खवे, तीणि भिक्खुस्स
पुब्बे करणीयानि ।

"तस्मात्तिह, भिक्खवे, एव सिक्खितव्व — 'तिब्बो नो छन्दो
भविस्सति अधिशीलसिक्खासमादाने, तिब्बो नो छन्दो भविस्सति अधि-
चित्तसिक्खासमादाने, तिब्बो नो छन्दो भविस्सति अधिपञ्जासिक्खा- 15
समादाने' ति । एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितव्व" ति ।

४ वज्जिपुत्तमुत्तं । एक समय भगवा वेसालियं विहरसि महा-
वने कूटागारसालाय । अयं खो अज्जातरो वज्जिपुत्तको भिक्खु येन
भगवान् तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एवमन्तं
निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो सो वज्जिपुत्तको भिक्खु भगवन्तं एतद- 20
वोच — "साधिकमिदं, भन्ते, दिग्गहसिक्खापदसत्तं अन्वदमास उद्देस
आगच्छति । नाहं, भन्ते, एत्थं सक्कोमि सिक्खितु" ति ।

D 232

"सक्खितस्ससि^१ पन त्वं, भिक्खु, तीसु सिक्खानु सिक्खितु —
अधिशीलसिक्खाय, अधिचित्तसिक्खाय अधिपञ्जासिक्खाया" ति ?

"सक्कोमहं, भन्ते, तीसु सिक्खानु सिक्खितु — अग्निगोल- 25
सिक्खाय, अधिचित्तसिक्खाय, अधिपञ्जासिक्खाया" ति ।

"तस्मात्तिह त्वं, भिक्खु, तीसु सिक्खानु सिक्खन्मु — अधिशील-
सिक्खाय, अधिचित्तसिक्खाय, अधिपञ्जासिक्खाय । यतो गो त्वं,
भिक्खु, अधिशीलं पि सिक्खितस्ससि, अधिचित्तं पि सिक्खितस्ससि, अधि-
पञ्जां पि सिक्खितस्ससि, तस्मै तुम्हं भिक्खु अधिशीलं पि सिक्खितो अधि- 30

चित्तं पि सिक्खतो अधिपञ्च पि सिक्खतो रागो पहीयिस्सति, दोसो पहीयिस्सति, मोहो पहीयिस्सति । सो त्व रागस्स पहाना दोसस्स पहाना मोहस्स पहाना य अकुसलं न तं करिस्ससि, य पापं न तं सेविस्ससी" ति ।

अथ खो सो भिक्खु अपरेण समयेन अधिसीलं पि सिक्खि, अधि-

R 231 5 चित्तं पि सिक्खि, अधिपञ्च पि सिक्खि । तस्स अधिसीलं पि सिक्खतो अधिचित्तं पि सिक्खतो अधिपञ्च पि सिक्खतो रागो पहीयि, दोसो पहीयि, मोहो पहीयि । सो रागस्स पहाना दोसस्स पहाना मोहस्स पहाना य अकुसलं तं नाकासि, य पापं तं न सेवी ति ।

५ सेवस्समुत्तं । अथ खो अञ्जतरो भिक्खु येन भगवा तेनुप-
10 सङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।
एकमन्तं निसिञ्चो खो सो भिक्खु भगवन्तं एतदवोच -

"सेखो, सेखो" ति, भन्ते, वुच्चति । किंतावता नु खो, भन्ते, सेखो होती" ति ?

"सिक्खती ति खो, भिक्खु, तस्मा सेखो ति वुच्चति । किञ्च
15 सिक्खति ? अधिसीलं पि सिक्खति, अधिचित्तं पि सिक्खति, अधिपञ्च
पि सिक्खति । सिक्खती ति खो, भिक्खु, तस्मा सेखो ति वुच्चती ति ।

"सेखस्स सिक्खमानस्स, उज्जुमगानुसारिणो ।

खर्यास्मि ण्ठमं ज्ञाणं, ततो अञ्जा अनन्तरा ॥

"ततो अञ्जा विमुत्तस्स, ज्ञाणं वे होति तादिनो ।

20 अकुप्पा मे विमुत्ती ति, भयसयोजनवलये" ति ॥

B 233

६ ण्ठमसिक्खामुत्तं । "साधिकमिदं, भिक्खवे, दिवद्भुसिक्खा-
पदसत्तं अन्वद्वमास उद्देसं आगच्छति, यत्थं अत्तकामा कुलपुत्ता सिक्खन्ति ।
तिस्सो इमा, भिक्खवे, सिक्खा यत्थेतं सब्बं समोधानं गच्छति । कथमा
तिस्सो ? अधिसीलसिक्खा, अधिचित्तसिक्खा अधिपञ्चासिक्खा -
25 इमा खो, भिक्खवे, तिस्सो सिक्खा, यत्थेतं सब्बं समोधानं गच्छति ।

"इव, भिक्खवे, भिक्खु सीलेषु परिपूरकारी होन्ति समाधिस्मि
मत्तसो वारी पञ्जाय मत्तसो वारी । सो यानि तानि सुहानुपुद्धानि
मिक्खापदानि तानि आपज्जति पि वुद्ध्यति पि । तं विस्स हेतु ? न
हि मत्थं, भिक्खवे, अभव्वता वुत्ता । यानि च खो तानि सिक्खापदानि

आदिग्रहचरियकानि ग्रहचरियसारूप्यानि, तस्य ध्रुवसीलो' च होति
ठितसीलो' च, समादाय सिक्वति सिक्खापदेभु । सो तिष्ण सयोजनान
परिक्खया मोतापन्नो होति अविनिपातधम्मो नियतो सम्बोधिपरायणो ।

R 232

“इय पन, भिक्खवे, भिक्खु सीलेसु परिपूरकारी होति समा-
धिस्मि मत्तमो कारी पञ्ञाय मत्तसो कारी । सो यानि तानि खुदानु-
खुद्दकानि सिक्खापदानि तानि आपज्जति पि वुट्ठाति पि । त विस्स
हेतु ? न हि मेत्थ' भिक्खवे, अभव्वता वुत्ता । यानि च खो तानि सिक्खा-
पदानि आदिग्रहचरियकानि ग्रहचरियसारूप्यानि तस्य ध्रुवसीलो च
होति ठितसीलो च, समादाय सिक्वति सिक्खापदेभु । सो तिष्ण
सयोजनान परिक्खया रागदोममोहान तनुत्ता सक्कागामी हांति, सक्कि- 10
देव इम लोकं आगन्त्वा दुक्खस्सन्त करोति ।

“इय पन, भिक्खवे, भिक्खु सीलेसु परिपूरकारी होति ममा-
धिस्मि परिपूरकारी पञ्ञाय मत्तसो कारी । सो यानि तानि खुदानु-
खुद्दकानि सिक्खापदानि तानि आपज्जति पि वुट्ठाति पि । त विस्स
हेतु ? न हि मेत्थ, भिक्खवे, अभव्वता वुत्ता । यानि च खो तानि सिक्खा- 15
पदानि आदिग्रहचरियकानि ग्रहचरियसारूप्यानि तस्य ध्रुवसीलो च
होति ठितसीलो च, समादाय सिक्वति सिक्खापदेभु । सो पञ्चध
ओरम्मागियान सयोजनान परिक्खया ओपपातिको होति तस्य परि-
निब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका ।

D 231

“इय पन भिक्खवे, भिक्खु सीलेसु परिपूरकारी होति ममाधिस्मि 20
परिपूरकारी पञ्ञाय परिपूरकारी । सो यानि तानि खुदानुखुद्दकानि
सिक्खापदानि तानि आपज्जति पि वुट्ठाति पि । त विस्स हेतु ? न
हि मेत्थ, भिक्खवे, अभव्वता वुत्ता । यानि च खो तानि सिक्खापदानि
आदिग्रहचरियकानि ग्रहचरियसारूप्यानि तस्य ध्रुवसीलो च होति
ठितसीलो च, समादाय सिक्वति सिक्खापदेभु । सो आनवान गया 25
अनामव चेतोविमुत्ति पञ्ञाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे मय अभिञ्ञा मग्गि-
यत्वा उपनम्पज्ज विहरति ।

“इति गो, भिक्खवे, पदेम पदेमकारी आगघेनि परिपूर
परिपूरकारी । अवञ्ञानि' त्वेवाह, भिक्खवे, सिक्खापदानि
वदामी” ति ।

37

R. 233

७ द्रुतियसिक्खामुत्तं । “साधिकमिदं, भिक्खवे, दिग्द्विसिक्खा-
पदसत्’ अन्वद्धमास उद्देस आगच्छति यत्थ अत्तकामा कुलपुत्ता
सिक्खन्ति । तिस्सो इमा, भिक्खवे, सिक्खा यत्थेत सब्ब समोधान
गच्छति । कत्तमा तिस्सो ? अधिसीलसिक्खा, अधिचित्तसिक्खा, अधि-
५ पञ्जासिक्खा — इमा खो, भिक्खवे, तिस्सो सिक्खा यत्थेत सब्ब
समोधान गच्छति ।

“इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलेसु परिपूरकारी होति समाधिस्मि
मत्तसो कारी पञ्जाय मत्तसो कारी । सो यानि तानि सुद्धानुसुद्धानि
सिक्खापदानि तानि आपज्जति पि वुट्ठाति पि । त किस्स हेतु ? न
१० हि मेत्थ, भिक्खवे, अभव्वता वुत्ता । यानि च खो तानि सिक्खापदानि
आदिग्रहाचरियकानि ब्रह्मचरियसारूपानि तत्थ धुवसीलो च होति
ठितसीलो च, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । सो तिण्ण सयोजनान
परिक्खया सत्तक्खत्तुपरमो होति । सत्तक्खत्तुपरम देवे च मनुस्से च
सन्धावित्वा ससरित्वा दुक्खस्सन्त करोति । सो तिण्ण सयोजनान
१५ परिक्खया कोलकोलो होति, द्वे वा तौणि वा कुलानि सन्धावित्वा
ससरित्वा दुक्खस्सन्त करोति । सो तिण्ण सयोजनान परिक्खया
एकवीजी होति, एकयेव मानुसक भव निव्वत्तेत्वा दुक्खस्सन्त करोति ।
सो तिण्ण सयोजनान परिक्खया रागदोसमोहान तनुत्ता सब्बदाम्मी
होति, सकिदेव इम लोक आगन्त्वा दुक्खस्सन्त करोति ।

B. 235

२० “इध पन, भिक्खवे, भिक्खु सीलेसु परिपूरकारी होति समा-
धिस्मि परिपूरकारी पञ्जाय मत्तसो कारी । सो यानि तानि सुद्धानु-
सुद्धानि सिक्खापदानि तानि आपज्जति पि वुट्ठाति पि । त किस्स
हेतु ? न हि मेत्थ, भिक्खवे, अभव्वता वुत्ता । यानि च खो तानि
सिक्खापदानि आदिग्रहाचरियकानि ब्रह्मचरियसारूपानि तत्थ धुवसीलो
२५ च होति ठितसीलो च, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । सो पञ्चत्र
ओरम्भागियान सयोजनान परिक्खया उद्धसोतो अवनिट्ठगामी । सो
पञ्चत्र ओरम्भागियान मयोजनान परिक्खया ससद्धारपरिनिव्वायी
हाति । सो पञ्चत्र ओरम्भागियान मयोजनान परिक्खया असद्धार-
परिनिव्वायी होति । सो पञ्चत्र ओरम्भागियान सयोजनान परिक्खया
३० उपद्वक्खपरिनिव्वायी होति । सो पञ्चत्र ओरम्भागियान सयोजनान
परिक्खया अन्तरापरिनिव्वायी होति ।

“इध पन, भिक्खवे, भिक्खु सीलेसु परिपूरकारी होति समा-
धिस्मि परिपूरकारी पञ्जाय परिपूरकारी । सो यानि तानि खुदानु-
खुद्दकानि सिक्खापदानि तानि आपज्जति पि बुद्धाति पि । त किस्स
हेतु ? न हि मेत्थ, भिक्खवे, अभन्यता वुत्ता । यानि च खो तानि
मिक्खापदानि आदिब्रह्मचरियकानि ब्रह्मचरियसारूप्यानि तत्थ धुवसीलो 5
च हेति ठितसीलो च, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । सो आसवान
खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा
सच्चिदकत्वा उपमम्पज्ज विहरति ।

K 234

“इति खो, भिक्खवे, पदेस पदेनकारी आराधेति, परिपूर परि-
पूरकारी, अवज्झानि त्वेवाह, भिक्खवे, सिक्खापदानि वदामी नि । 10

८ ततियसिक्खानुत्तं । “साधिकमिद, भिक्खवे, दिट्ठ-
सिक्खापदसत्त अन्वदमास उद्देस आगच्छति यत्थ अतकामा कुलपुत्ता
सिक्खन्ति । तित्सो इमा, भिक्खवे, सिक्खा यत्थेव नन्व समोधान
गच्छति । कतमा तित्सो ? अबिमीलमिक्खा, अविचित्तसिक्खा, अवि-
पञ्जासिक्खा — इमा खो, भिक्खवे, तित्सो सिक्खा यत्थेव सन्व समो- 15
धान गच्छति ।

E 236

“इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलेसु परिपूरकारी होति ममाधिस्मि
परिपूरकारी पञ्जाय परिपूरकारी । सो यानि तानि खुदानुखुद्दकानि
सिक्खापदानि तानि आपज्जति पि बुद्धाति पि । त किम्म हेतु ? न
हि मेत्थ, भिक्खवे, अभन्यता वुत्ता । यानि च खो तानि सिक्खापदानि 20
आदिब्रह्मचरियकानि ब्रह्मचरियसारूप्यानि तत्थ धुवसीलो च होति
ठितसीलो च, समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । सो आसवान खया
अनासव चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा
सच्चिदकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । त वा पन अनभिसम्भव अण्णटिविज्झ
पञ्चन्न ओरम्भागियान सयोजनान परिकखया अन्तरापरिनिव्यायी 25
होति । त वा पन अनभिसम्भव अण्णटिविज्झ पञ्चन्न ओरम्भागियान
सयोजनान परिकखया उपहृच्चपग्निन्वायी होति । त वा पन अनभि-
सम्भव अण्णटिविज्झ पञ्चन्न ओरम्भागियान सयोजनान परिकखया
असद्धारपरिनिव्यायी होति । त वा पन अनभिसम्भव अण्णटिविज्झ
पञ्चन्न ओरम्भागियान सयोजनान परिकखया ससद्धारपग्निन्वायी होति । 30
त वा पन अनभिसम्भव अण्णटिविज्झ पञ्चन्न ओरम्भागियान सयोजनान
परिकखया उद्धसोनो होति अकनिट्टुगामी त वा पन अनभिसम्भव अण्णटि-

R. 235

विज्ज्ञ तिष्ण सयोजनान् परित्यज्या, रागदोषमोहान् तनुता सकदागामी
 होति, सकिदेव इमं लोकं प्रागन्त्वा दुःखस्सन्तं करोति । त वा पुन
 अनभिसम्भव अप्पटिविज्ज्ञ तिष्ण सयोजनान् परित्यज्या एकबीजी होति,
 एकयेव भानुसकं भव निव्वत्तेत्वा दुःखस्सन्तं करोति । त वा पुन
 5 अनभिसम्भव अप्पटिविज्ज्ञ तिष्ण सयोजनान् परित्यज्या बोलकोलो होति,
 द्वे वा तीणि वा कुलानि सन्धावित्वा ससरित्वा दुःखस्सन्तं करोति ।
 त वा पुन अनभिसम्भव अप्पटिविज्ज्ञ तिष्ण सयोजनान् परित्यज्या
 सत्तत्त्वत्तुपरमो होति, सत्तत्त्वत्तुपरमं देवे च मनुस्से च सन्धावित्वा
 ससरित्वा दुःखस्सन्तं करोति ।

10

“इति खो, भिक्खवे, परिपूर परिपूरकारी आराधेति पदेत्तं
 पदेसकारी । अवञ्छानि त्वेवाह, भिक्खवे, सिक्खापदानि वदामी”ति ।

R. 237

६ पथमसिक्खत्तयमुत्त । “तिस्सो इमा, भिक्खवे, सिक्खा ।
 कतमा तिस्सो ? अधिसीलसिक्खा, अधिचित्तसिक्खा, अधिपज्ज्ञा-
 सिक्खा ।

15

“कतमा च, भिक्खवे, अधिसीलसिक्खा ? इध, भिक्खव,
 भिक्खु सीलवा होति पे० समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । अयं
 वुच्चति, भिक्खवे, अधिसीलसिक्खा ।

20

“कतमा च, भिक्खवे, अधिचित्तसिक्खा ? इध, भिक्खव, भिक्खु
 विविच्चेव यामेहि पे० चतुत्थं ज्ञानं उपसम्पज्जं विहरति । अयं
 वुच्चति, भिक्खवे, अधिचित्तसिक्खा ।

“कतमा च, भिक्खवे, अधिपज्ज्ञासिक्खा ? इध, भिक्खव,
 भिक्खु ‘इदं दुक्खं’ति यथामूतं पज्जानाति पे० ‘अयं दुक्खनिरोप-
 गामिनी पटिपदा’ति यथामूतं पज्जानाति । अयं वुच्चति, भिक्खव,
 अधिपज्ज्ञासिक्खा । इमा खो, भिक्खवे, तिस्सो सिक्खा”ति ।

25

१० दुत्तिपत्तिस्सत्तयमुत्त । “तिस्सो इमा, भिक्खवे, सिक्खा ।
 कतमा तिस्सो ? अधिसीलसिक्खा, अधिचित्तसिक्खा, अधिपज्ज्ञा-
 सिक्खा ।

“कतमा च, भिक्षवे, अधिचित्तसिक्खा ? इध, भिक्षवे, भिक्षु विविच्चेव कामेहि पे० चतुत्थे^१ ज्ञाने^२ उपसम्पज्ज विहरति । अयं वुच्चति, भिक्षवे, अधिचित्तसिक्खा ।

R 236

“कतमा च, भिक्षवे, अधिपज्जासिक्खा ? इध, भिक्षवे, भिक्षु आमवानं खया गगाराव चेतोविमुत्ति पज्जाविमुत्ति दिट्ठेव^३ धम्मो सयं अभिज्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । अयं वुच्चति, भिक्षवे, अधिपज्जा सिक्खा । इमा खो, भिक्षवे, तिग्गो सिक्खा ति ।

“अधिसीलं अधिचित्तं, अधिपज्जं च विरियवा ।

■ 236

आमवा धित्तिमा जायी, सतो गुत्तिन्द्रियो चरे ॥

“यथा पुरे तथा पच्छा, यथा पच्छा तथा पुरे ।

10

यथा अधो तथा उद्ध, यथा उद्ध तथा अधो ॥

“यथा दिवा तथा रत्तिं, यथा रत्तिं तथा दिवा ।

अभिनुय्य दिसां सज्जा, अप्पमाणसमाधिना ॥

“तमाहुं सेल्लं पटिपदं, अथो ससुद्धचारिये^४ ॥

तमाहुं लोके सम्मुद्धं, धीरे^५ पटिपदन्तगु ॥

15

“विज्जाणस्स निरोधेन, तम्हाक्खयविमुत्तिनो ।

पज्जेतस्सेव निब्बानं, विमोवखो होति चेतसो” ति ॥

११ सङ्गवामुत्त । एक समय भगवा कोसलेसु चारिक चर-

मानो महता भिक्षुसङ्घेन सद्धिं येन सङ्गवा^१ नाम कोसलानं निगमो तदवसरि । तत्र सुद भगवा सङ्गवाय विहरति । तेन खो एनं समयेन^२

कस्सपमोत्तो नाम भिक्षु सङ्गवाय आवासिको होति । तत्र सुद भगवा सिक्खापदपटिसमुत्ताय धम्मिया कथाय भिक्षू सन्दस्सेन्ति सम्पादयेन्ति

समुत्तेजेन्ति सम्पहसेन्ति । अथ खो कस्सपमोत्तस्स भिक्षुमो भगवत्ति^३ सिक्खापदपटिसमुत्ताय धम्मिया कथाय भिक्षू सन्दस्सेन्ते समादयेन्ते

समुत्तेजेन्ते सम्पहसेन्ते अहुदेव अक्खन्ति अहु अप्पञ्चयो — “अधिसत्थि-^४ खतेवाय” समगो” ति । अथ खो भगवा सङ्गवाय यथाभिरन्तं विह-

रित्वा येन राजगहं तेन चारिकं पक्कामि । अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन राजगहं तदवसरि । तत्र सुद भगवा राजगहे विहरति ।

R 237

१-१ चतुत्थज्ञान — सी०, रो० । २ विरियवा — म० । ३ ०चारण — सी०,

रो०, ०चारण — स्या० । ४ धीरे — सी० । ५ पटिपदा — सी०, स्या०, रो० । ६ भगवता

— सी०, रो० । ७ अधिसत्त्वैस्तेषां — स्या० । ८ विहरति भिक्षुसङ्घे पञ्चते — सी०, रो० ।

D 239

- अथ खो कस्सपगोत्तस्स भिक्खुनो अचिरपक्कन्तस्स भगवतो
 अहुदेव कुक्कुच्च अहु विप्पटिसारो - "अलाभा वत मे, न वत मे लाभो,
 दुल्लब्ध वत मे, न वत मे सुलब्ध, यस्म मे भगवति सिक्खापदपटिसयुत्ताय
 धम्मिया कयाय भिक्खू सन्दस्सेन्ते समादपेन्ते समुत्तेजेन्ते सम्महसेन्ते
 5 अहुदेव अक्खन्ति अहु अप्पच्चयो - 'अधिसल्लिखतेवाय समणो' ति ।
 यन्नूनाह येन भगवा तेनुपसङ्कमेय्य, उपसङ्कमित्वा भगवतो सन्तिके
 अच्चय अच्चयतो देसेय्य" ति । अथ खो कस्सपगोत्तो भिक्खु सेनासन
 सत्तामेत्वा पत्तचीवरमादाय येन राजगह तेन पक्कामि । अनुपुब्बेन येन
 राजगह येन गिज्झकूटो पव्वतो येन भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा
 10 भगवन्त अग्निवादेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो कस्सप-
 गोत्तो भिक्खु भगवन्त एतदवोच -

- "एकमिद, भन्ते, समय भगवा सङ्कवाय' विहरति, सङ्कवा
 नाम कोसलान निगमो । तत्र, भन्ते, भगवा सिक्खापदपटिसयुत्ताय
 धम्मिया कयाय भिक्खू सन्दस्सेसि समादपेसि समुत्तेजेसि सम्महसेसि ।
 ■ तस्स मग्ग भगवति सिक्खापदपटिसयुत्ताय धम्मिया कयाय भिक्खू
 सन्दस्सेन्ते समादपेन्ते समुत्तेजेन्ते सम्महसेन्ते अहुदेव अक्खन्ति अहु
 अप्पच्चयो - 'अधिसल्लिखतेवाय समणो' ति । अथ खो भगवा सङ्कवाय
 यथाभिरन्त विहरित्वा येन राजगह तेन चारिक पक्कामि । तस्स मग्ग,
 भन्ते, अचिरपक्कन्तस्स भगवतो अहुदेव कुक्कुच्च अहु विप्पटिसारो -
 20 'अलाभा वत मे, न वत मे लाभो, दुल्लब्ध वत मे, न वत मे सुलब्ध,
 यस्म मे भगवति सिक्खापदपटिसयुत्ताय धम्मिया कयाय भिक्खू सन्द-
 स्सेन्ते समादपेन्ते समुत्तेजेन्ते सम्महसेन्ते अहुदेव अक्खन्ति अहु अप्प-
 च्यो - 'अधिसल्लिखतेवाय समणो' ति । यन्नूनाह येन भगवा तेनुप-
 सङ्कमेय्य, उपसङ्कमित्वा भगवतो सन्तिके अच्चय अच्चयतो देसेय्य
 R 233 25 ति । अच्चयो म, भन्ते, अच्चयमा यथावाल यथामूग्ग यथाभुमन
 यस्म मे भगवति सिक्खापदपटिसयुत्ताय धम्मिया कयाय भिक्खू सन्द-
 स्सेन्ते समादपेन्ते समुत्तेजेन्ते सम्महसेन्ते अहुदेव अक्खन्ति अहु अप्पच्चयो -
 N 213 'अधिसल्लिखतेवाय समणो' ति । तस्म मे, भन्ते, भगवा अच्चय-
 यच्चयतो पटिगण्ठात्, प्रायति सवराया" ति ।

भिवसू सन्दस्सेन्ते समादपेन्ते समुत्तेजेन्ते सम्पहसेन्ते अहुदेव अक्खन्ति
अहु अण्णच्चयो — 'अविगल्लिखतेवाय समणो' ति । यतो च खो त्व,
कस्सप, अच्चय अच्चयतो दिस्वा यथाधम्म पटिकरोसि, त ते मय पटि-
गण्हाम । बुद्धि हेसा, वस्सप, अरियस्स विनये यो अच्चय अच्चयतो
दिस्वा यथाधम्म पटिकरोति, आयस्ति सवर आपज्जति ।

5

“थेरो चे पि, कस्सप, भिक्खु होति न सिक्खाकामो न सिक्खा-
समादानस्स वण्णवादी, ये चञ्जे भिक्खू न सिक्खाकामा ते च न सिक्खाय
समादपेति, ये चञ्जे भिक्खू सिक्खाकामा तेस च न वण्ण भणति भूत
तच्छ कालेन, एवरूपस्साह, कस्सप, थेरस्स भिक्खुनो न वण्ण भणामि ।
त किस्स हेतु ? सत्या हिस्स वण्ण भणती ति अञ्जे न भिक्खू भजेय्यु, 10
ये न भजेय्यु त्यास्स दिट्ठानुगति आपज्जेय्यु, य्यास्स दिट्ठानुगति आप-
ज्जेय्यु तेस त अस्स दीघरत्त अहिताय दुक्खाया ति । तस्माह, कस्सप,
एवरूपस्स थेरस्स भिक्खुनो न वण्ण भणामि ।

“मज्झिमो चे पि, कस्सप, भिक्खु होति पे० नवो चे पि,
कस्सप, भिक्खु होति न सिक्खाकामो न सिक्खासमादानस्स वण्णवादी, 15
ये चञ्जे भिक्खू न सिक्खाकामा ते च न सिक्खाय समादपेति, ये चञ्जे
भिक्खू सिक्खाकामा तेस च न वण्ण भणति भूत तच्छ कालेन, एवरूप-
स्साह, कस्सप, नवस्स भिक्खुनो न वण्ण भणामि । त किस्स हेतु ?
सत्या हिस्म वण्ण भणती ति अञ्जे न भिक्खू भजेय्यु, ये न भजेय्यु 20
त्यास्स दिट्ठानुगति आपज्जेय्यु, य्यास्स दिट्ठानुगति आपज्जेय्यु तेस त
अस्स दीघरत्त अहिताय दुक्खाया ति । तस्माह, कस्सप, एवरूपस्स
नवस्स भिक्खुनो न वण्ण भणामि ।

R 239

B 241

“थेरो चे पि, कस्सप, भिक्खु होति सिक्खाकामो सिक्खासमा-
दानस्स वण्णवादी, ये चञ्जे भिक्खू न सिक्खाकामा ते च सिक्खाय
समादपेति, ये चञ्जे भिक्खू सिक्खाकामा तेस च वण्ण भणति भूत 22
तच्छ कालेन, एवरूपस्साह, कस्सप, थेरस्स भिक्खुनो वण्ण भणामि ।
त किस्स हेतु ? सत्या हिस्स वण्ण भणती ति अञ्जे न भिक्खू भजेय्यु,
ये न भजेय्यु त्यास्स दिट्ठानुगति आपज्जेय्यु, य्यास्स दिट्ठानुगति आप-
ज्जेय्यु तेस त अस्स दीघरत्त हिताय सुक्खाया ति । तस्माह, कस्सप,
एवरूपस्स थेरस्स भिक्खुनो वण्ण भणामि ।

30

“मज्झिमो चे पि, कस्सप, भिक्खु होति सिक्खाकामो पे०
नवो चे पि, कस्सप, भिक्खु होति सिक्खाकामो सिक्खासमादानस्स वण्ण-

- वादी, ये चञ्जे भिक्खू न सिक्खाकामा ते च सिक्खाय समादयेति, ये चञ्जे भिक्खू सिक्खाकामा तेस च वण्ण भणति भूत तच्छ कालेन, एवरूपस्साहु, कस्सप, नवस्स भिक्खुनो वण्ण भणामि । त किस्स हेतु ? सत्था हिस्स वण्ण भणती ति अञ्जे न भिक्खू भजेय्यु, ये न भजेय्यु ५ त्यास्स दिट्ठानुगति आपज्जेय्यु, य्यास्स दिट्ठानुगति आपज्जेय्यु तेस त अस्स दीधरत्त हिताय सुखाया ति । तस्माहु, कस्सप, एवरूपस्स नवस्स भिक्खुनो वण्ण भणामो” ति ।

समणवग्गो नवमो ।

तत्सुद्धानं

रामणो गद्वभो खेत्त, बज्जिपुत्तो च सेक्कक ।
तथो च सिक्खना वुत्ता, द्वे सिक्खा सङ्ख्वाय चा ति ॥

१०. लोणकपल्लवग्गो

- 10 १ अच्चायिकमुत्त । “तीणिमानि, भिक्खवे, वस्सकस्स गह-
पतिस्स अच्चायिकानि करणीयानि । वतमानि तीणि ? इध, भिक्खवे,
वस्सग्गो गहपति सोध सोध खेत्त सुवट्ठ करोति सुमतिवत्त । सोध
B 247 सोध खेत्त सुवट्ठ करित्वा सुमतिवत्त सोध सोध वीजानि पतिट्ठापेति ।
R 249 सोध सोध वीजानि पतिट्ठापेत्या सोध सोध उदक् अभिनेति पि अपनेति
15 पि । इमानि ग्गो, भिक्खवे, तीणि वस्सवस्स गहपतिस्स अच्चायिकानि
परणीयानि । तस्म ग्गो त, भिक्खवे, वस्सवस्म गहपतिस्स नत्थि सा
इदि वा आनुभावो वा — ‘अज्जेव मे घज्जानि जायन्तु, स्वैध गम्भीनि
होन्तु, उत्तरस्वैध पच्चन्तु’ ति । अथ सो, भिक्खवे, होति सो ममयो य
तस्स वस्सवस्म गहपतिस्म तानि घज्जानि उत्तुपरिणामीनि’ जादन्ति
20 पि गम्भीनि’ पि होन्ति पच्चन्ति पि ।

- “एवमेव सो, भिक्खवे, तीणिमानि भिक्खुस्स अच्चायिकानि
परणीयानि । वामानि तीणि ? अधिसीलमिक्खत्तागमादान, अधि-
नित्तमिक्खत्ताममादान, अधिपज्जासिक्खत्ताममादान — इमानि सो,
भिक्खवे, तीणि भिक्खुस्म अच्चायिकानि परणीयानि । तस्म सो त,
25 भिक्खवे, भिक्खुनो नत्थि सा इदि वा आनुभावो वा — ‘अज्जेव मे धनु-

पादाय आसवेहि चित्त विमुच्चतु स्वे वा उत्तरस्वे वा' ति । अथ खो, भिक्खवे, होति सो समयो य तस्स भिक्खुनो अधिसील पि सिक्खतो अविचित्त पि सिक्खतो अधिपज्ज पि सिक्खतो अनुपादाय आसवेहि चित्त विमुच्चति ।

“तस्मातिह, भिक्खवे, एव सिन्धितत्त्व - 'तिब्बो नो छन्दो 5 भविस्सति अधिमीलसिक्खासमादाने, तिब्बो छन्दो भविस्सति अधिचित्तसिक्खासमादाने, तिब्बो छन्दो भविस्सति अधिपज्जासिक्खासमादाने' ति । एव हि वो, भिक्खवे, सिक्खितत्त्व” ति ।

२ पवित्रेकमुत्त । तीणिमानि, भिक्खवे, अज्जतित्थिया परिव्वाजका पवित्रेकानि पज्जापेन्ति । कतमानि तीणि ? चीवर- 10 पवित्रेक, पिण्डपातपवित्रेक, सेनासनपवित्रेक ।

“तन्निद, भिक्खवे, अज्जतित्थिया परिव्वाजका चीवरपवित्रेकस्मि पज्जापेन्ति, साणानि पि धारेन्ति, मसाणानि पि धारेन्ति, छवदुस्तानि पि धारेन्ति, पमुकूलानि पि धारेन्ति, तिरीटानि^१ पि धारेन्ति, अजिन^२ पि धारेन्ति, अजिनक्खिप पि धारेन्ति, कुसचीर पि धारेन्ति, 15 वाकचीर पि धारेन्ति, फन्नकचीर पि धारेन्ति, केसकम्बल पि धारेन्ति, वाळकम्बल पि धारेन्ति, उलूकपक्खिक्क पि धारेन्ति । इद खो, भिक्खवे, अज्जतित्थिया परिव्वाजका चीवरपवित्रेकस्मि पज्जापेन्ति ।

D 243,
E 241

“तन्निद, भिक्खवे, अज्जतित्थिया परिव्वाजका पिण्डपात-पवित्रेकस्मि पज्जापेन्ति । साकभक्खा पि होन्ति, सामाकभक्खा पि 20 होन्ति, नीवारभक्खा पि होन्ति, ददुलभक्खा पि होन्ति, हटभक्खा पि होन्ति, कणभक्खा पि होन्ति, आचामभक्खा पि होन्ति, पिज्जाकभक्खा पि होन्ति, तिण्णभक्खा पि होन्ति, गोमयभक्खा पि होन्ति, वनमूलाफला-हारा यापेन्ति पवत्तफलभोजी । इद खो, भिक्खवे, अज्जतित्थिया परिव्वाजका पिण्डपातपवित्रेकस्मि पज्जापेन्ति । 25

“तन्निद, भिक्खवे, अज्जतित्थिया परिव्वाजका सेनासन-पवित्रेकस्मि पज्जापेन्ति अरज्ज रुत्तमूल सुसान वनपत्थ अम्भोवास पलालपुज्ज भुसागर । इद खो, भिक्खवे, अज्जतित्थिया परिव्वाजका सेनासनपवित्रेकस्मि पज्जापेन्ति । इमानि खो, भिक्खवे, तीणि अज्ज-नित्थिया परिव्वाजका पवित्रेकानि पज्जापेन्ति । 30

१ तिरीटरानि - खो०, रो० । २ अजिनानि - खो०, रो० । ३ धावरम्भ - खो०, रो० ।

“तीणि खो पनिमानि, भिक्खवे, इमस्मिं धम्मविनये भिक्खुनो
 पविदेकानि । कतमानि तीणि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीसवा च
 होति, दुस्सील्य चस्स पहीन होति, तेन च विवित्तो होति, सम्मादिट्ठिको
 च होति, मिच्छादिट्ठि चस्स पहीना होति, ताय च विवित्तो होति, खीणा-
 5 रावो च होति, आसवा चस्स पहीना होन्ति, तेहि च विवित्तो होति ।
 यतो खो, भिक्खवे, भिक्खु सीसवा होति, दुस्सील्य चस्स पहीन होति,
 तेन च विवित्तो होति, सम्मादिट्ठिको च होति, मिच्छादिट्ठि चस्स
 पहीना होति, ताय च विवित्तो होति, खीणासवो च होति, आसवा
 चस्स पहीना होन्ति, तेहि च विवित्तो होति । अयं युच्चति, भिक्खवे,
 10 ‘भिक्खु अगणत्तो सारणत्तो सुद्धो सारे पतिट्ठितो’ ।

“सैय्यथापि, भिक्खवे, कस्सकस्स गृहपतिस्स सम्पन्न सालिक्खेत्त ।
 तमेन कस्सको गृहपति सीध सीध लवापेय्ये’ । सीध सीध लवापेत्वा
 D 214 सीध सीध सद्धरापेय्य । सीध सीध सद्धरापेत्वा सीध सीध उब्बहापेय्य ।
 U 242 सीध सीध उब्बहापेत्वा सीध सीध पुज्ज कारापेय्य । सीध सीध पुज्ज
 15 कारापेत्वा सीध सीध मदापेय्य । सीध सीध मदापेत्वा सीध सीध
 पलात्तानि उद्धरापेय्य । सीध सीध पलात्तानि उद्धरापेत्वा सीध सीध
 भुसिक उद्धरापेय्य । सीध सीध भुसिक उद्धरापेत्वा सीध सीध ओपुना-
 पेय्य । सीध सीध ओपुनापेत्वा सीध सीध अतिहरापेय्य । सीध सीध
 अतिहरापेत्वा सीध सीध कोट्ठापेय्य । सीध सीध कोट्ठापेत्वा सीध सीध
 20 धुसानि उद्धरापेय्य । एवमस्सु तानि, भिक्खवे, कस्सकस्स गृहपतिस्स
 पज्जानि’ अगणत्तानि सारणत्तानि सुद्धानि सारे पतिट्ठितानि ।

“एकमेव खो, भिक्खवे, यतो भिक्खु सीसवा च होति, दुस्सील्य
 चस्स पहीन होति, तेन च विवित्तो होति, सम्मादिट्ठिको च होति, मिच्छा-
 दिट्ठि चस्स पहीना होति, ताय च विवित्तो होति, खीणासवो च होति,
 25 आसवा चस्स पहीना होन्ति, तेहि च विवित्तो होति । अयं युच्चति, भिक्खवे
 ‘भिक्खु अगणत्तो सारणत्तो सत्तो सारे पतिट्ठितो’” इति

दस्तनुष्पादा, भिक्षवे, अरियसावकस्स तीणि सयोजनानि पहीयन्ति -
नक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छा, सोलब्धतपराभासो ।

“अथापर द्वीहि धम्मोहि नित्याति अभिज्झाय च व्यापादेन च ।
सो विविच्चेव कामेहि विविच्च अबुसलेहि धम्मोहि सवितक्क सविचार
विवेक्क पीतिसुख पठम ज्ञान उपसम्पज्ज विहरन्ति । तस्मिं चे, भिक्षवे, 5
समये अरियसावको काल करेय्य, नत्थि त सयोजन येन सयोजनेन
समुत्तो अरियसावको पुन इम लोके आगच्छेय्या” ति ।

A 245

४ परिसानुत्तं । “तिस्सो इमा, भिक्षवे, परिसा । कत्तमा
तिस्सो ? अग्गवती परिसा, वग्गा परिसा, समग्गा परिसा ।

“कत्तमा च, भिक्षवे, अग्गवती परिसा ? इध, भिक्षवे, यस्स 10 R 243
परिसाय थेरा भिक्षू न वाहुलिका होन्ति न सायलिका, ओक्कमने
निकित्तघुरा पविचेके पुव्वज्जमा, विरिय आरभन्ति अप्पत्तस्स पत्तिया
अनविगतस्स अधिगमाय असच्छिक्तस्स सच्छिकिरियाय, तेस पच्छिमा
जनता विट्ठानुगतिं आपज्जति । सा पि होति न वाहुलिका न सायलिका
ओक्कमने निकित्तघुरा पविचेके पुव्वज्जमा, विरिय आरभति अप्पत्तस्स 11
पत्तिया अनविगतस्स अधिगमाय असच्छिक्तस्स सच्छिकिरियाय ।
अय वुच्चति, भिक्षवे, अग्गवती परिसा ।

“कत्तमा च, भिक्षवे, वग्गा परिसा ? इध, भिक्षवे, यस्स
परिसाय भिक्षू भण्डनजाता कलहजाता विवादापन्ना अञ्जमञ्ज
मुखसत्तीहि वितुदन्ता विहरन्ति, अय वुच्चति, भिक्षवे, वग्गा परिसा । 20

“कत्तमा च, भिक्षवे, समग्गा परिसा ? इध, भिक्षवे, यस्स
परिसाय भिक्षू समग्गा सम्मोदमाना अविदमाना खीरोदकीभूता
अञ्जमञ्ज पियचक्खूहि सम्पस्सन्ता विहरन्ति, अय वुच्चति, भिक्षवे,
समग्गा परिसा ।

“यस्मिं, भिक्षवे, समये भिक्षू समग्गा सम्मोदमाना अविद- 21
माना खीरोदकीभूता अञ्जमञ्ज पियचक्खूहि सम्पस्सन्ता विहरन्ति,
बहु, भिक्षवे, भिक्षू तस्मिं समये पुञ्ज पसवन्ति । ब्रह्म, भिक्षवे,
विहार तस्मिं समये भिक्षू विहरन्ति, यदिद मुदिताय चेतोविमुत्तिया ।
पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स काया पस्सन्ति, पस्सद्वायो
सुख वेदियति, सुम्भिनो चित्त समाधियति । 30

“संय्यापि, भिक्षवे, उपरिपट्ठते वुल्लफुसितके देवे वस्सन्ते
त उदक यथानि पवत्तमान पव्वतचन्द्रपदरसाखा परिपूरेति, पव्वत-

“तीणि खो पनिमानि, भिक्खवे, इमस्मि घम्मविनये भिक्खुनो
 पविदेकानि । कतमानि तीणि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा च
 होति, दुस्सील्य चस्स पहीन होति, तेन च विवित्तो होति, सम्मादिट्ठिको
 च होति, भिच्छादिट्ठि चस्स पहीना होति, ताय च विवित्तो होति, खीणा
 5 सवो च होति, आसवा चस्स पहीना होन्ति, तेहि च विवित्तो होति
 यतो खो, भिक्खवे, भिक्खु सीलवा होति, दुस्सील्य चस्स पहीन होति
 तेन च विवित्तो होति, सम्मादिट्ठिको च होति, भिच्छादिट्ठि चस्स
 पहीना होति, ताय च विवित्तो होति, खीणासवो च होति, आस
 चस्स पहीना होन्ति, तेहि च विवित्तो होति । अयं वुच्चति, भिक्खो
 10 ‘भिक्खु अग्गप्पत्तो सारप्पत्तो सुद्धो सारे पतिट्ठितो’ ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, कस्सकस्स गहपतिस्स सम्पन्न सालिक्खेत
 तमेन कस्सको गहपति सीघ सीघ लवापेय्य’ । सीघ सीघ लवापेत
 सीघ सीघ राद्धरापेय्य । सीघ सीघ सद्धरापेत्वा सीघ सीघ उद्धरापेय्य
 सीघ सीघ उब्बहापेत्वा सीघ सीघ पुञ्ज कारापेय्य । सीघ सीघ पुञ्
 15 कारापेत्वा सीघ सीघ मद्दापेय्य । सीघ सीघ मद्दापेत्वा सीघ स
 पलालानि उद्धरापेय्य । सीघ सीघ पलालानि उद्धरापेत्वा सीघ स
 भुसिक उद्धरापेय्य । सीघ सीघ भुसिक उद्धरापेत्वा सीघ सीघ ओपु
 पेय्य । सीघ सीघ ओपुतापेत्वा सीघ सीघ अतिहरापेय्य । सीघ स
 अतिहरापेत्वा सीघ सीघ कोट्टापेय्य । सीघ सीघ कोट्टापेत्वा सीघ स
 20 पुसानि उद्धरापेय्य । एवमस्सु तानि, भिक्खवे, कस्सकस्स गहपति
 घञ्जानि’ अग्गप्पत्तानि सारप्पत्तानि सुद्धानि सारे पतिट्ठितानि ।

“एवमेव खो, भिक्खवे, यतो भिक्खु सीलवा च होति, दुस्सी
 चस्स पहीन होति, तेन च विवित्तो होति, सम्मादिट्ठिको च होति, भि
 दिट्ठि चस्स पहीना होति, ताय च विवित्तो होति, खीणासवो च हो
 25 आसवा चस्स पहीना होन्ति, तेहि च विवित्तो होति । अयं वुच्चति, भिक्
 ‘भिक्खु अग्गप्पत्तो सारप्पत्तो सुद्धो सारे पतिट्ठितो’” ति ।

दस्तनुष्पादा, भिक्खवे, अरियसावकस्स तीणि सयोजनानि पहीयन्ति —
नक्कायदिट्ठि, विचिकिच्छा, सीलव्वतपरमासो ।

“अथापर द्वीहि धम्मेहि निव्याति अभिज्झाय च व्यापादेन च ।
सो विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवित्तक सविचार
विवेकज पीतिमुख पठग ज्ञान उपसम्पज्ज विहरति । तस्मिं चे, भिक्खवे, ५
नमये अरियसावको काल करेय्य, नत्थि त सयोजन येन सयोजनेन
सद्युतो अरियसावको पुन इम लोक आगच्छेय्या” ति ।

B 245

४ परिसानुत्त । “तिस्सो इमा, भिक्खवे, परिसा । कतमा
तिस्सो ? अग्गवती परिसा, वग्गा परिसा, समग्गा परिसा ।

“कतमा च, भिक्खवे, अग्गवती परिसा ? इध, भिक्खवे, यस्स 10 R 243
परिसाय थेरा भिक्खू न बाहुलिका होन्ति न सायलिका, ओवकमने
निकित्तधुरा पविवेके पुव्वज्झमा, विरिय आरभन्ति अण्णत्तस्स पत्तिया
अनधिगतस्स अधिगमाय असच्छिक्तस्स सच्छिक्किरियाय, तेस पच्छिमा
जनता दिट्ठानुगतिं आपज्जति । सा पि होति न बाहुलिका न सायलिका
ओवकमने निकित्तधुरा पविवेके पुव्वज्झमा, विरिय आरभति अण्णत्तस्स 15
पत्तिया अनधिगतस्स अधिगमाय अराच्छिक्तस्स सच्छिक्किरियाय ।
नय वुच्चति, भिक्खवे, अग्गवती परिसा ।

“कतमा च, भिक्खवे, वग्गा परिसा ? इध, भिक्खवे, यस्स
परिसाय भिक्खू भण्डनजाता कलहजाता विवादापन्ना अञ्जमञ्ज
मुखसत्तीहि वितुदन्ता विहरन्ति, अय वुच्चति, भिक्खवे, वग्गा परिसा । 20

“कतमा च, भिक्खवे, समग्गा परिसा ? इध, भिक्खवे, यस्स
परिसाय भिक्खू समग्गा सम्मोदमाना अविदमाना खीरोदकीभूता
अञ्जमञ्ज पियचक्खूहि सम्पस्सन्ता विहरन्ति, अय वुच्चति, भिक्खवे,
समग्गा परिसा ।

“यस्मिं, भिक्खवे, समये भिक्खू समग्गा सम्मोदमाना अविद- 25
माना खीरोदकीभूता अञ्जमञ्ज पियचक्खूहि सम्पस्सन्ता विहरन्ति,
वहु, भिक्खवे, भिक्खू तस्मिं समये पुञ्ज पसवन्ति । ब्रह्म, भिक्खवे,
विहार तस्मिं समये भिक्खू विहरन्ति, यदिद मुदिताय चेतोविमुत्तिया ।
पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सद्वयायो
सुप वेदियति, सुज्झिनो चित्त समाचियति । 30

“सेय्यथापि, भिक्खवे, उपरिपव्वते शुल्लफुल्लित्ते देवे वस्सन्ते
त उदक यथानिश्च पवत्तमान पव्वतवन्दरपदरसासा परिपूरेति, पव्वत-

कन्दरपदरसास्त्रा परिपूरा कुसोब्धे' परिपूरेन्ति, कुसोब्धा परिपूरा महा-
सोब्धे परिपूरेन्ति, महासोब्धा परिपूरा कुञ्जदियो परिपूरेन्ति, कुञ्जदियो
परिपूरा महानदियो परिपूरेन्ति, महानदियो परिपूरा समुद्रं परिपूरेन्ति;
एवमेव खो, भिक्षवे, यस्मिं समये भिक्षू समगा सम्मोदमाना अबिवद-

B. 244

3 माना खीरोदकीभूता अञ्जमञ्जं पियचवखूहि सम्पत्सन्ता विहरन्ति,
वहुं, भिक्षवे, भिक्षू तस्मिं समये पुञ्जं पसवन्ति । ब्रह्मां, भिक्षवे,
विहारं तस्मिं समये भिक्षू विहरन्ति, यदिदं मुदिताय चेतोविमुत्तिया ।
पमुदितस्स पीति जायति, पीतिमनस्स कायो पस्सम्भति, पस्सदकायो
सुखं वेदियति, सुखिनो चित्तं समाधियति । इमा खो, भिक्षवे,
10 तिस्सो परिसा" ति ।

५. पठमआजानीयसुत्तं । "तीहि, भिक्षवे, अङ्गेहि समन्नागतो
रज्जो भद्रो' अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोगो, रज्जो
अङ्गं' तेव' सत्त्वधं' गच्छति । कतमेहि तीहि ? इध, भिक्षवे, रज्जो
भद्रो अस्साजानीयो वण्णसम्पन्नो च होति वलसम्पन्नो च जवसम्पन्नो च ।
15 इमेहि खो, भिक्षवे, तीहि अङ्गेहि समन्नागतो रज्जो भद्रो अस्सा-
जानीयो राजारहो होति राजभोगो, रज्जो अङ्गं' तेव' सत्त्वधं' गच्छति ।
एवमेव खो, भिक्षवे, तीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु पाहुनेय्यो होति
पाहुनेय्यो दक्खिण्यो अञ्जसिकरणीयो अनुत्तरं पुञ्जदलेत्तं लोकस्स ।
कतमेहि तीहि ? इध, भिक्षवे, भिक्षु वण्णसम्पन्नो च होति वल-
20 सम्पन्नो च जवसम्पन्नो च ।

"कयं च, भिक्षवे, भिक्षु वण्णसम्पन्नो होति ? इध, भिक्षवे,
भिक्षु सीलवा होति, पातिभोक्खसंवत्संबुतो विहरति आचारगोचर-
सम्पन्नो अणुमत्तेगु वज्जेसु भयदत्तावी, समादाय सिक्खति सिक्खा-
पदेगु । एवं खो, भिक्षवे, भिक्षु वण्णसम्पन्नो होति ।

18 "कयं च, भिक्षवे, भिक्षु वलसम्पन्नो होति ? इध, भिक्षवे,
भिक्षु आरद्धविरियो विहरति अकुसलानं धम्मानं पहाणाय पुत्ता-
धम्मानं उपगम्पदाय यामवा दब्धपरवक्कमो अनिक्खित्तपुरो पुत्त-
धम्मेगु । एवं खो, भिक्षवे, भिक्षु वलसम्पन्नो होति ।

B. 247

30 "कयं च, भिक्षवे, भिक्षु जवसम्पन्नो होति ? इध, भिक्षवे,
भिक्षु 'इदं दुक्क' ति यथाभूतं गजानाति; 'अयं दुक्कगमुदयो' ति यथाभूतं

पजानाति; 'अयं दुक्खनिरोधो' ति यथामूतं पजानाति, 'अयं दुक्खनिरोध-
गामिनी पटिपदा' ति यथामूतं पजानाति । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु
जवसम्पन्नो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्मोहि समन्नागतो
भिक्खु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिण्यो अञ्जलिकरणीयो
अनुत्तरं पुञ्जवस्सेत्तं लोकस्सा" ति ।

5

६. दुतियआजानीयसुत्तं । "तीहि, भिक्खवे, अञ्जेहि समन्ना-
गतो रञ्जो भद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्जो
अञ्जं तेव सङ्गघं गच्छति । कत्तमेहि तीहि ? इध, भिक्खवे, रञ्जो
भद्रो अस्साजानीयो वण्णसम्पन्नो च होति बलसम्पन्नो च जवसम्पन्नो च ।
इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि अञ्जेहि समन्नागतो रञ्जो भद्रो अस्सा- 10
जानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्जो अञ्जं तेव सङ्गघं गच्छति ।
एवमेव खो, भिक्खवे, तीहि धम्मोहि समन्नागतो भिक्खु आहुनेय्यो होति
.. पे०... अनुत्तरं पुञ्जवस्सेत्तं लोकस्स । कत्तमेहि तीहि ? इध,
भिक्खवे, भिक्खु वण्णसम्पन्नो च होति बलसम्पन्नो च जवसम्पन्नो च ।

"कथं च, भिक्खवे, भिक्खु वण्णसम्पन्नो होति ? इध, भिक्खवे, 11
भिक्खु सीलवा होति . पे० समादाय सिक्खति सिक्खापदेसु । एव
खो, भिक्खवे, भिक्खु वण्णसम्पन्नो होति ।

"कथं च, भिक्खवे, भिक्खु बलसम्पन्नो होति ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु आरद्धविरियो विहरति अकुसलान धम्मान पद्दानाय कुसलान
धम्मान उपसम्पदाय धामवा दन्हपरक्कमो अनिक्खित्तघुरो दुसलेसु 20
धम्मेषु । एवं खो, भिक्खवे, भिक्खु बलसम्पन्नो होति ।

"कथं च, भिक्खवे, भिक्खु जवसम्पन्नो होति ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु पञ्चन्न ओरम्मागियान समयोजनान परिकखया ओपपातिको होति
तस्य परिनिव्वायी अनावसिधम्मो तस्मा लोक्क । एव खो, भिक्खवे, 25
भिक्खु जवसम्पन्नो होति । इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्मोहि समन्नागतो
भिक्खु आहुनेय्यो होति .. पे० . अनुत्तरं पुञ्जवस्सेत्तं लोकस्सा" ति ।

B 248

25

७ ततियआजानीयसुत्तं । "तीहि, भिक्खवे, अञ्जेहि समन्नागतो
रञ्जो भद्रो अस्साजानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्जो
अञ्जं तेव सङ्गघं गच्छति । कत्तमेहि तीहि ? इध, भिक्खवे, रञ्जो
भद्रो अस्साजानीयो वण्णसम्पन्नो च होति बलसम्पन्नो च जवसम्पन्नो च । 30
इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि अञ्जेहि समन्नागतो रञ्जो भद्रो अस्सा-
जानीयो राजारहो होति राजभोग्गो, रञ्जो अञ्जं तेव सङ्गघं गच्छति ।

R 245

एवमेव खो, भिक्षवे, तीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु आहुनेय्यो होति पाहुनेय्यो दक्खिणेय्यो अञ्जलिकरणीयो अनुत्तर पुञ्जकखेत लोकस्स । कतमेहि तीहि ? इध, भिक्षवे, भिक्षु वणसम्पन्नो च होति बलसम्पन्नो च जवसम्पन्नो च ।

5 "कथं च, भिक्षवे, भिक्षु वणसम्पन्नो होति ? इध, भिक्षवे, भिक्षु सीलवा होति, पातिमोक्खसवरसबुतो विहरति आचारगोचर-सम्पन्नो अणुमत्तेसु वज्जेसु भयदस्सावी, समादाय सिक्खति सिक्ख-पदेसु । एव खो, भिक्षवे, भिक्षु वणसम्पन्नो होति ।

10 "कथं च, भिक्षवे, भिक्षु बलसम्पन्नो होति ? इध, भिक्षवे, भिक्षु आरद्धविरियो विहरति अकुसलान धम्मान पहाणाय कुसलान धम्मान उपसम्पदाय धामवा दब्धपरक्कमो अनिक्खित्तधुरो कुसलेसु धम्मेसु । एव खो, भिक्षवे, भिक्षु बलसम्पन्नो होति ।

15 "कथं च, भिक्षवे, भिक्षु जवसम्पन्नो होति ? इध, भिक्षवे, भिक्षु आसवान खया अनासव चेतोविमुत्ति पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्चिकत्वा उपसम्पज्ज विहरति । एव खो, भिक्षवे, भिक्षु जवसम्पन्नो होति । इमेहि खो, भिक्षवे, तीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु आहुनेय्यो होति पे० अनुत्तर पुञ्जकखेत लोकस्सा" ति ।

D 249

20 "नवो पि, भिक्षवे, पोत्थको दुव्वण्णो च होति दुक्खसम्पत्तो च अप्पग्घो च, मज्झिमो पि, भिक्षवे, पोत्थको दुव्वण्णो च होति दुक्खसम्पत्तो च अप्पग्घो च, जिण्णो पि, भिक्षवे, पोत्थको दुव्वण्णो च होति दुक्खसम्पत्तो च अप्पग्घो च । जिण्ण पि, भिक्षवे, पोत्थक उवसत्तिपरिमज्जन' वा करोन्ति सद्धारयूढे वा न' थट्टेन्ति ।

R 247

25 "एवमेव खो, भिक्षवे, नवो चे पि भिक्षु होति दुस्सीलो पाप-धम्मो । इदमस्स दुव्वण्णताय वदामि । सेय्यथापि सो, भिक्षवे, पोत्थको दुव्वण्णो तथूपमाह, भिक्षवे, इम' पुमाल वदामि । ये सो पनस्म सेवन्ति भजन्ति पयिरूपासन्ति दिट्ठानुगति आपज्जन्ति, तेन त होति दीघरत्त अहिताय दुक्खाय । इदमस्स दुक्खसम्पत्ताय वदामि । 30 सेय्यथापि सो, भिक्षवे, पोत्थको दुक्खसम्पत्तां तथूपमाह, भिक्षवे,

पुगल वदामि । येस खो पन सो पटिग्गहाति चीवरपिण्डपातसेनासन्-
गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खार, तेस त महप्फल होति महानिस्तस ।
इदमस्स महग्घताय वदामि । सेय्यथापि त, भिक्खवे, कासिक वत्थ
महग्घ तथूपमाह, भिक्खवे, इम पुगल वदामि । मज्झिमो चे पि,
भिक्खवे, भिक्खु होति पे० थेरो चे पि, भिक्खवे, भिक्खु होति
पे० पुग्गल वदामि ।

“एवरूपो चाय, भिक्खवे, थेरो भिक्खु सङ्घमज्जे भणति ।
तमेन भिक्खू एवमाहसु — ‘अप्पसद्दा आर्यस्मन्तो होथ, थेरो भिक्खु धम्म
च विनय च भणती’ ति । तस्मात्तिह, भिक्खवे, एव सिक्खितब्ब —
‘कासिकवत्थूपमा भविस्साम, न पोत्थकूपमा’ ति । एव हि वो, भिक्खवे,
सिक्खितब्ब” ति ।

६ लोणकफलसुत्त । “यो, भिक्खवे, एव वदेय्य — ‘यथा
यथाय पुरिसो कम्म करोति तथा तथा त पटिसवेदियती’ ति, एव सन्त,
भिक्खवे, ब्रह्मचरियवासो न होति, ओकासो न पब्बजायति सम्मा
दुक्खस्स अन्तकिरियाय । यो च खो, भिक्खवे, एव वदेय्य — ‘यथा
यथा वेदनीय अय पुरिसो कम्म करोति तथा तथा तस्स विपाक पटि-
सवेदियती’ ति, एव सन्त, भिक्खवे, ब्रह्मचरियवासो होति, ओकासो
पब्बजायति सम्मा दुक्खस्स अन्तकिरियाय । इध, भिक्खवे, एवच्चस्स
पुगलस्स अप्पमत्तक’ पि पापकम्म कत्त तमेन निरय उपनेति । इध
पन, भिक्खवे, एवच्चस्स पुगलस्स तादिसयेव अप्पमत्तक पापकम्म
यत्त दिट्ठधम्मवेदनीय होति, नाणु’ पि’ खायति, किं बह्वदेव ।

“वथरूपस्स, भिक्खवे, पुग्गलस्स अप्पमत्तक’ पि पापकम्म यत्त
तमेन निरय उपनेति ? इध पन, भिक्खवे, एवच्चो पुग्गलो अभावितपायो
होति अभावितसीलो अभावितचित्तो अभावितपञ्चो गरितो अप्पातुमो
धप्पदुवयविहारी । एवरूपस्स, भिक्खवे, पुग्गलस्स अप्पमत्तक’ पि
पापकम्म यत्त तमेन निरय उपनेति ।

“वथरूपस्स, भिक्खवे, पुग्गलस्स तादिसयेव अप्पमत्तक’ पाप-
कम्म यत्त दिट्ठधम्मवेदनीय होति, नाणु पि खायति, किं बह्वदेव ? इध,
भिक्खवे, एवच्चो पुग्गलो भावितपायो होति भावितसीलो भावितचित्तो

भावितापञ्चो अपरित्तो महत्तो^१ अप्पमाणविहारी । एवत्पस्स, भिक्खवे,
पुग्गलस्स तादिसयेव अप्पमत्तक पापकम्म कत्त दिट्ठधम्मवेदनीय होति,
नाणु पि खायति, किं बहुदेव ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो लोणकपल्ल^२ परित्तो उदक-
कपल्लके^३ पक्खिपेय्य । त किं मञ्जय, भिक्खवे, अपि नु त परित्त ५
उदक अमुना लोणकपल्लेन लोण अस्स अपेय्य^४” ति ?

“एव, भन्ते” ।

“त किस्स हेतु” ?

“अदुं हि, भन्ते, परित्त उदककपल्लके उदक, त अमुना लोण-
कपल्लेन लोण अस्स अपेय्य” ति ।

“सेय्यथापि, भिक्खवे, पुरिसो लोणकपल्लक गङ्गाय नदिया
पक्खिपेय्य । त किं मञ्जय, भिक्खवे, अपि नु सा गङ्गा नदी अमुना
लोणकपल्लेन लोणा अस्स अपेय्या^५” ति ?

“नो हेत, भन्ते” ।

“त किस्स हेतु” ?

“अनु हि, भन्ते, गङ्गाय नदिया महा उदकक्खन्वो सो अमुना
लोणकपल्लेन लोणो न अस्स अपेय्यो” ति ।

“एवमेव सो, भिक्खवे, इधेकच्चस्स पुग्गलस्स अप्पमत्तक पि
पापकम्म कत्त तमेन निरय उपनेति । इध, भिक्खवे, एकच्चस्स पुग्गलस्स
तादिसयेव अप्पमत्तक^६ पापकम्म कत्त दिट्ठधम्मवेदनीय होति, नाणु^७ पि^८ २०
खायति, किं बहुदेव ।

“कयरूपस्स, भिक्खवे, पुग्गलस्स अप्पमत्तक पि पापकम्म कत्त
तमेन निरय उपनेति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो अभावितकायो
होति अभावितसीलो अभावितचित्तो अभावितपञ्चो परित्तो अप्पा-
तुमो अप्पदुक्खविहारी । एवत्पस्स, भिक्खवे, पुग्गलस्स अप्पमत्तक २५
पि पापकम्म कत्त तमेन निरय उपनेति ।

“कयरूपस्स, भिक्खवे, पुग्गलस्स तादिसयेव अप्पमत्तक पाप-
कम्म कत्त दिट्ठधम्मवेदनीय होति, नाणु पि खायति, किं बहुदेव ? इध,

१ महत्तो - सी०, गहत्ता - स्था०, रो० । २ लोणक - सी०, स्था०, रो० ।

३ उदककपल्लके - सी०, स्था०, रो० । ४ अपेय्य - सी० । ५ अपेय्या - स्था० ।

६-८ नाणुपि - सी० ।

भिक्षुवे, एकच्चो पुगलो भावितकायो होति भावितसीलो भावितचित्तो भावितपञ्चो अपरित्तो महत्तो' अप्यमाणविहारी । एवरूपस्स, भिक्षुवे, पुगलस्स तादिसयेव अप्यमतक पापकम्म कत दिट्ठधम्मवेदनीय होति, नाणु पि खायति, किं बहुदेव ।

५ “इध, भिक्षुवे, एकच्चो अट्ठकहापणेन' पि बन्धन निगच्छति, कहापणेन पि बन्धन निगच्छति, कहापणसतेन' पि बन्धन निगच्छति । इध, भिक्षुवे, एकच्चो अट्ठकहापणेन पि न बन्धन निगच्छति, कहापणेन पि न बन्धन निगच्छति, कहापणसतेन पि न बन्धन निगच्छति ।

“कथरूपो, भिक्षुवे, अट्ठकहापणेन पि बन्धन निगच्छति, कहापणेन पि बन्धन निगच्छति, कहापणसतेन पि बन्धन निगच्छति ? इध, भिक्षुवे, एकच्चो दलित्तो' होति अप्यस्सको अप्यभोगो । एवरूपो, भिक्षुवे, अट्ठकहापणेन पि बन्धन निगच्छति, कहापणेन पि बन्धन निगच्छति, कहापणसतेन पि बन्धन निगच्छति ।

“कथरूपो, भिक्षुवे, अट्ठकहापणेन पि न बन्धन निगच्छति, कहापणेन पि न बन्धन निगच्छति, कहापणसतेन पि न बन्धन निगच्छति ? इध, भिक्षुवे, एकच्चो अट्ठो होति महद्दनो महाभोगो । एवरूपो, भिक्षुवे, अट्ठकहापणेन पि न बन्धन निगच्छति, कहापणेन पि न बन्धन निगच्छति, कहापणसतेन पि न बन्धन निगच्छति । एयमेव खो, भिक्षुवे, इधेकच्चस्स पुगलस्स अप्यमतक पापकम्म कत । तमेन

८ २५३ २० निरय उपनेति । इध, भिक्षुवे, एकच्चस्स पुगलस्स तादिसयेव अप्यमतक पापकम्म कत दिट्ठधम्मवेदनीय होति, नाणु पि खायति, किं बहुदेव ।

“कथरूपस्स, भिक्षुवे, पुगलस्स अप्यमतक पापकम्म कत, तमेन निरय उपनेति ? इध, भिक्षुवे, एकच्चो पुगलो अभावितकायो होति अभावितसीलो अभावितचित्तो अभावितपञ्चो परित्तो अप्पातुमो अप्यदुक्खविहारी । एवरूपस्स, भिक्षुवे, पुगलस्स तादिसयेव अप्यमतक पापकम्म कत तमेन निरय उपनेति ।

“वयरूपस्स, भिक्षुवे, पुगलस्स तादिसयेव अप्यमतक पापकम्म कत दिट्ठधम्मवेदनीय होति, नाणु पि खायति, किं बहुदेव ? इध,

भिक्षवे, एकच्चो पुगलो भावितकायो होति भावितसीलो भावितचित्तो भावितपञ्जो अपरित्तो महत्तो अप्पमाणविहारी । एवरपस्स, भिक्षवे, पुगलस्स तादिसंयेव अप्पमत्तकं पापकम्म क्तं दिट्ठधम्मवेदनीयं होति, नाणु पि खायति, किं बहुदेव ।

“इध, भिक्षवे, एकच्चो पुगलो भावितकायो होति भावित- 5
सीलो भावितचित्तो भावितपञ्जो अपरित्तो महत्तो अप्पमाणविहारी ।
एवरपस्स, भिक्षवे, पुगलस्स तादिसंयेव अप्पमत्तक पापकम्म क्त
दिट्ठधम्मवेदनीयं होति, नाणु पि खायति, किं बहुदेव । सेय्यथापि,
भिक्षवे, ओरब्भिको वा उरब्भघातको वा अप्पेक्कच्च उरब्भ अदिद्व १०
आदियमानं प्होति हन्तुं वा वन्धितुं वा जापेतुं वा यथापच्चय वा कातुं,
अप्पेक्कच्चं उरब्भं अदिद्व आदियमानं नप्पहोति हन्तुं वा वन्धितुं वा
जापेतुं वा यथापच्चयं वा कातुं ।

R 252

“कयरूप, भिक्षवे, ओरब्भिको वा उरब्भघातको वा उरब्भ
अदिद्व आदियमानं प्होति हन्तुं वा वन्धितुं वा जापेतुं वा यथापच्चय
वा कातुं ? इध भिक्षवे, एकच्चो दलिहो होति अप्पस्सको अप्पभोगो । 15
एवरूपं, भिक्षवे, ओरब्भिको वा उरब्भघातको वा उरब्भ अदिद्व
आदियमानं प्होति हन्तुं वा वन्धितुं वा जापेतुं वा यथापच्चय वा कातुं ।

“कयरूपं, भिक्षवे, ओरब्भिको वा उरब्भघातको वा उरब्भ
अदिद्व आदियमानं नप्पहोति हन्तुं वा वन्धितुं वा जापेतुं वा यथा-
पच्चय वा कातुं । इध, भिक्षवे, एकच्चो अट्ठो होति महद्धनो महा- 20 B 254
भोगो राजा वा राजमहामत्तो वा । एवरूप, भिक्षवे, ओरब्भिको वा
उरब्भघातको वा उरब्भ अदिद्व आदियमानं नप्पहोति हन्तुं वा वन्धितुं
वा जापेतुं वा यथापच्चयं वा कातुं । अञ्जदत्थुं पञ्जसिक्को न याचति —
‘देहि मे, मारिस्स, उरब्भं वा उरब्भघनं वा’ ति । एवमेव खो, भिक्षवे,
इधेक्कच्चस्स पुगलस्स तादिसंयेव अप्पमत्तकं पि पापकम्म क्तं तमेन 25
निरय उपनेति । इध पन, भिक्षवे, एकच्चस्स पुगलस्स तादिसंयेव
अप्पमत्तक पापकम्मं क्तं दिट्ठधम्मवेदनीयं होति, नाणु पि खायति, किं
बहुदेव ।

“कयरूपस्स, भिक्षवे, पुगलस्स अप्पमत्तकं पि पापकम्मं क्तं
तमेनं निरय उपनेति ? इध, भिक्षवे, एकच्चो पुगलो अभावितकायो 30

होति अभावितसीलो अभावितचित्तो अभावितपञ्चो परित्तो अप्पा-
तुमो अप्पदुक्खविहारी । एवरूपस्स, भिक्खवे, पुग्गलस्स अप्पमत्तक
पि पापकम्म कत्त तमेन निरय उपनेति ।

“कथरूपस्स, भिक्खवे, पुग्गलस्स तादिसयेव अप्पमत्तक पाप-
5 कम्म कत्त दिट्ठधम्मवेदनीय होति, नाणु पि खायति, कि बहुदेव ? इध,
भिक्खवे, एकञ्चो पुग्गलो भावितकायो होति भावितसीलो भावितचित्तो
भावितपञ्चो अपरित्तो महत्तो अप्पमाणविहारी । एवरूपस्स, भिक्खवे,
पुग्गलस्स तादिसयेव अप्पमत्तक पापकम्म कत्त दिट्ठधम्मवेदनीय होति,
नाणु पि खायति, कि बहुदेव ।

10 “यो भिक्खवे, एव वदेय्य — ‘यथा यथाय पुरिसो कम्म करोति
तथा तथा त’ पटिसवेदेती’ ति, एव सन्त, भिक्खवे, ब्रह्मचरियवासो न
होति, ओकासो न पञ्जायति सम्मा दुक्खस्स अन्तकिरियाय । यो ष
खो, भिक्खवे, एव वदेय्य — ‘यथा यथा वेदनीय अय पुरिसो कम्म करोति
तथा तथा तस्स विपाक पटिसवेदेती’ ति, एव सन्त, भिक्खवे, ब्रह्मचरिय-
15 वासो होति, ओकासो पञ्जायति सम्मा दुक्खस्स अन्तकिरियाया” ति ।

D 255 १० पसुधोवकमुत्तं । “सन्ति, भिक्खवे, जातरूपस्स ओळा-
रिका’ उपविकलेसा पसुवालुका’ सक्खरकठसा । तमेन पसुधोवको वा
पसुधोवकन्तेवासी या दोणिय आकिरित्वा धोवति सन्धोवति निद्धोवति ।
तस्मिं पहीने तस्मिं व्यन्ती कृते सन्ति जातरूपस्स मज्झिमसहगता उपविकलेसा
20 सुखुमसक्खरा धूलवालुका । तमेन पसुधोवको वा पसुधोवकन्तेवासी
वा धोवति सन्धोवति निद्धोवति । तस्मिं पहीने तस्मिं व्यन्ती कृते सन्ति
जातरूपस्स मुमुमसहगता उपविकलेसा सुसुधवालुका काळजल्लिका’ ।
तमेन पसुधोवको वा पसुधोवकन्तेवासी वा धोवति सन्धोवति निद्धो-
वति । तस्मिं पहीने तस्मिं व्यन्ती कृते अथापर सुवण्णसिन्तावसिस्सन्ति ।
25 तमेन सुवण्णनारो वा सुवण्णकारन्तेवासी वा जातरूप मूसाय पवित्र-
पित्तो घमति सन्धमति निद्धमति । त होति जातरूप घन्त सन्धन्त
निद्धन्त’ अनिद्धन्तवभाव’, न चैव मुद्दु’ होति न च कम्मनिय,’ न च
पमस्सर पमद्दु च, न च सम्मा उपेति वग्गाय । होति सो, भिक्खवे,

R 251

१ न - रो० । २ भावितका - सी० । ३ पसुवालुका - सी०, स्वा०, रो० ।
४ काळजल्लिका - सी०, रो० । ५-६ अनिद्धन्त अनिद्धि अनिद्धित्तवभाव - सी०,
धट्टिण धट्टिण अनिद्धित्तवभाव - स्वा०, र० । ७ मुद्दु - म० । ८ वग्गाय - रो० ।

समयो य मुवण्णकारो वा सुवण्णकारन्तेवासी वा त जातरूप धमति
सन्धमति निद्धमति । त होति जातरूप धन्त सन्धन्त निद्धन्त निद्धन्त-
कमाव, मुदु च होति कम्मनिय च पभस्सर च, न च पभङ्ग, सम्मा उपेति
कम्माय । यस्मा यस्मा च पित्तन्वननिवत्तिया आकङ्क्षति — यदि पट्टि-
काय, यदि कुण्डलाय, यदि गीवेय्यकेन, यदि सुवण्णमालाय — त चस्स 5
अस्य अनुभोति ।

“एवमेव सो, भिक्षव, सन्ति अधिचित्तमनुयुत्तस्स भिक्षुनो
ओल्लारिका उपक्खिलेसा कायदुच्चरित वचीदुच्चरित मनोदुच्चरित,
तमेन सचेतसो भिक्षु दब्बजातिको पजहति विनोदेति व्यन्तीकरोति
अनभाव गमेति । तस्मिं पहीने तस्मिं व्यन्तीकते सन्ति अधिचित्तमनु- 10
युत्तस्स भिक्षुनो मज्झिमसहगता उपक्खिलेसा कामवितवको व्यापाद-
वितवको विहिंसावितवको, तमेन सचेतसो भिक्षु दब्बजातिको पजहति
विनोदेति व्यन्तीकरोति अनभाव गमेति । तस्मिं पहीने तस्मिं व्यन्तीकते
सन्ति अधिचित्तमनुयुत्तस्स भिक्षुनो सुखमसहगता उपक्खिलेसा जाति-
वितवको जनपदवितवको अनवज्जातिपटिसयुत्तो वितवको, तमेन 15
सचेतसो भिक्षु दब्बजातिको पजहति विनोदेति व्यन्तीकरोति अनभाव
गमेति । तस्मिं पहीने तस्मिं व्यन्तीकते अयापर धम्मवितवको वसिस्सति ।
सो होति समाधि न चैव सन्तो न च पणीतो नप्पटिप्पस्मद्विलद्धो
न एकोदिभावाधिगतो ससङ्खारनिगमहवारितगतो होति । सो, भिक्षव,
समयो य त चित्त अज्झत्तयेव सन्तिद्वुति सन्निसीदति एकोदि होति 20
समाधियति । सो होति समाधि सन्तो पणीतो पटिप्पस्सद्विलद्धो
एकोदिभावाधिगतो न ससङ्खारनिगमहवारितगतो । यस्स यस्स च
अभिज्जासच्छिक्करणीयस्स धम्मस्स चित्त अभिनिष्ठामेति अभिसज्जा-
सच्छिक्किरियाय तत्र तत्रेव सखिभब्वत पापुणाति सति सतिआयतने ।

B 256

R 259

“सो सचे आकङ्क्षति — अनेकविहित इद्विविध पच्चनुमवेय्य — 25

एको पि हुत्वा बहुवा अस्स, बहुवा पि हुत्वा एको अस्स, आविभाव,
तिरोभाव, तिरोकुट्टं तिरोपाकार तिरोपव्वत असज्जमानो गच्छेय्य,
सेय्यथापि आकासे, पयविया पि सम्मुज्जनिमुज्ज करेय्य, सेय्यथापि

१ पट्टाय — सो । २ जाति — रो । ३ धम्मवितवको वसिस्सति — सो,
स्या, रो । ४ नप्पटिप्पस्मद्विलद्धो — सो, रो । ५ वतो — सो, स्या, रो ।
६-६ एकोदिभाव गच्छति — सो, एकोदिभावो होति — स्या । ७ तिरोकुट्ट — न ।
८ पयविया — सो, रो ।

उदके, उदकेऽपि शमिज्जमानो' गच्छेय्य, सेय्यथापि पथविय, आकासेऽपि पल्लवेन कमेय्य, सेय्यथापि पवस्वी सकुणो, इमेऽपि चन्दिमसुरिये' एवमहिद्विके एवमहानुभावे पाणिना परिमसेय्य परिमज्जेय्य, याव ब्रह्मलोकाऽपि कायेन वस वतेय्य' ति, तत्र तत्रैव सक्खिभवत पापुणाति सति सतिआयतने ।

"सो सचे आकल्लति - 'दिव्वाय सोतधातुया विसुद्धाय अतिवकन्तमानुसिकाय उभो सद्दे सुणेय्य दिव्वे च मानुसे च ये दूरे सन्तिके चा' ति, तत्र तत्रैव सक्खिभवत पापुणाति सति सतिआयतने ।

B 257 "सो सचे आकल्लति - 'परसत्तान परपुग्गलान चेतसा चेतो परिच्च पजानेय्य - सराग वा चित्त सराग चित्त ति पजानेय्य, वीतराग वा चित्त वीतराग चित्त ति पजानेय्य, सदोस वा चित्त सदोस चित्त ति पजानेय्य, वीतदोस वा चित्त वीतदोस चित्त ति पजानेय्य, समोह वा चित्त समोह चित्त ति पजानेय्य, वीतमोह वा चित्त वीतमोह चित्त ति पजानेय्य, सद्धित्त वा चित्त सद्धित्त चित्त ति पजानेय्य, विक्खित्त वा चित्त विक्खित्त चित्त ति पजानेय्य, महग्गत वा चित्त महग्गत चित्त ति पजानेय्य, अमहग्गत वा चित्त अमहग्गत चित्त ति पजानेय्य, सउत्तर वा चित्त सउत्तर चित्त ति पजानेय्य, अनुत्तर वा चित्त अनुत्तर चित्त ति पजानेय्य, समाहित वा चित्त समाहित चित्त ति पजानेय्य, असमाहित वा चित्त असमाहित चित्त ति पजानेय्य, विमुत्त वा चित्त विमुत्त चित्त ति पजानेय्य, अविमुत्त वा चित्त अविमुत्त चित्त ति पजानेय्य' ति, तत्र तत्रैव सक्खिभवत पापुणाति सति सतिआयतने ।

"सो सचे आकल्लति - 'अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुत्तरेय्य, सेय्यदीद' - एक पि जाति द्वे पि जातियो तिस्रो पि जातियो चत्तरसो पि जातियो पञ्च पि जातियो दस पि जातियो बीस पि जातियो तिस्र पि जातियो चत्तालीस पि जातियो पञ्चास पि जातियो जातिसत्त पि जातिसत्तस्य पि जातिमतसहस्स पि अनेके पि सवट्ठवप्पे अनेके पि विवट्ठवप्पे अनेके पि सवट्ठविट्ठवप्पे - अमुयासि एवनामो एवगोत्तो एववण्णो एवमाहारो एवमुग्गदुक्कम्पटिसवेदी एवमायुपरियन्तो, सो ततो चुनो अमुभ उदपादि", तथापासि एवनामो एवगोत्तो एववण्णो एवमाहारो

एवमुक्तदुक्खप्पटिसवेदी' एवमायुपगम्यन्तो, सो ततो चृतो इधूपपन्नो ति,
इति साकार सज्जेस अनेकविहित पुब्बेनिवास अनुस्सरेय्य' ति, तत्र तनेव
सक्खिभवत्त पापुणाति सति सतिआयतने ।

“सो सचे आकल्लति — ‘दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्त-
मानुसकेन सत्ते पस्सेय्य चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे दुव्वण्णे,
सुगते दुग्गते यथाकम्मूपणे सत्ते पज्जानेय्य — इमे वत्त भोन्तो सत्ता काय-
दुच्चरितेन समन्नागता वचीदुच्चरितेन समन्नागता मनोदुच्चरितेन समन्ना-
गता अरियाण उपवादका मिच्छादिट्ठिका मिच्छादिट्ठिकम्मसमादाना,
ते कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपन्ना,
इमे वा पन भोन्तो सत्ता कायसुचरितेन समन्नागता वचीसुचरितेन
समन्नागता मनोसुचरितेन समन्नागता अरियाण अनुपवादका सम्मा-
दिट्ठिका सम्मादिट्ठिकम्मसमादाना, ते कायस्स भेदा पर मरणा सुगति
सग्ग लोक उपपन्ना ति, इति दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्त-
मानुसकेन सत्ते पस्सेय्य चवमाने उपपज्जमाने हीने पणीते सुवण्णे
दुव्वण्णे, सुगते दुग्गते यथाकम्मूपणे सत्ते पज्जानेय्य’ ति, तत्र तनेव
सक्खिभवत्त पापुणाति सति सतिआयतने ।

“सो सचे आकल्लति — ‘आसवान खया अनाराव चेतोविमुत्ति
पञ्जाविमुत्ति दिट्ठेय धम्मे सय अभिञ्झा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज
विहरेय्य’ ति, तत्र तनेव सक्खिभवत्त पापुणाति मति सतिआयतने’ ति ।

११ निमित्तमुत्त । “अधिचित्तमनुयुत्तेन, भिक्खवे, भिक्खुना
तीणि निमित्तानि कालेन काल मनसि कातव्वानि — कालेन काल समाधि-
निमित्त मनसि कातव्व, कालेन काल पग्गहनिमित्त मनसि कातव्व,
कालेन काल उपेक्खानिमित्त मनसि कातव्व । सचे, भिक्खवे, अधि-
चित्तमनुयुत्तो भिक्खु एकन्त समाधिनिमित्तयेव मनसि करेय्य, ठान त
चित्त कोसज्जाय सक्त्तेय्य । सचे, भिक्खवे, अधिचित्तमनुयुत्तो भिक्खु
एकन्त पग्गहनिमित्तयेव मनसि करेय्य, ठान त चित्त उद्धच्चाय सक्त्तेय्य ।
सचे, भिक्खवे, अधिचित्तमनुयुत्तो भिक्खु एकन्त उपेक्खानिमित्तयेव
मनसि करेय्य, ठान त चित्त न सम्मा समाधियेय्य आसवान खयाय ।
यतो च खो, भिक्खवे, अधिचित्तमनुयुत्तो भिक्खु कालेन काल समाधि-

निमित्त मनसि करोति, कालेन काल पद्महनिमित्त मनसि करोति, कालेन काल उपेक्षानिमित्त मनसि करोति, त होति चित्त मुदु च कम्मनियं च पभस्सर च, न च पद्मद्गु, सम्मा समाधियति आसवान सयाय ।

- “सैय्यथापि, भिक्खवे, सुवण्णकारो वा सुवण्णकारन्तेवासी वा उक्क वन्धेय्य^१, उक्क वन्धित्वा उक्कामुख आलिम्पेय्य^२, उक्कामुख आलिम्पेत्वा सण्डासेन जातरूप गहेत्वा उक्कामुखे पवित्रपेय्य, उक्कामुखे पक्खित्वा कालेन काल अभिधमति, कालेन काल उदकेन परिष्फोसेति, कालेन काल अज्झुपेक्खति । सचे, भिक्खवे, सुवण्णकारो वा सुवण्णकारन्तेवासी वा त जातरूप एकन्त अभिधमेय्य, ठान त जातरूप उहेय्य । सचे, भिक्खवे, सुवण्णकारो वा सुवण्णकारन्तेवासी वा त जातरूप एकन्त उदकेन परिष्फोसेय्य, ठान त जातरूप निव्वापेय्य^३ । सचे, भिक्खवे, सुवण्णकारो वा सुवण्णकारन्तेवासी वा त जातरूप एकन्त अज्झुपेक्खेय्य, ठान त जातरूप न सम्मा परिपाक गच्छेय्य । दत्तो व खो, भिक्खवे, सुवण्णकारो वा सुवण्णकारन्तेवासी वा त जातरूप कालेन काल अभिधमति, कालेन काल उदकेन परिष्फोसेति, कालेन काल अज्झुपेक्खति, त होति जातरूप मुदु च कम्मनियं च पभस्सर च, न च पद्मद्गु, सम्मा उपेति कम्माय । यस्सा यस्सा च पिलद्धनविक्रितिया आकल्लति – यदि पट्टिकाय^४, यदि कुण्डलाय, यदि गीवेय्यवेन, यदि सुवण्णमालाय – त चस्स अत्थ अनुभोति ।

- “एवमेव खो, भिक्खवे, अधिचित्तमनुयुत्तेन भिक्खुना तीणि निमित्तानि कालेन काल मनसि वातव्यानि – कालेन काल समाधि-निमित्त मनसि कातव्य, कालेन काल पद्महनिमित्त^५ मनसि कातव्य, कालेन काल उपेक्षानिमित्त मनसि कातव्य । सचे, भिक्खवे, अधिचित्तमनुयुत्तो भिक्खु एवन्त समाधिनिमित्तयेव मनसि वरेय्य, ठान ॥ चित्त कोमज्जाय सवत्तेय्य । सचे, भिक्खवे, अधिचित्तमनुयुत्तो भिक्खु एवन्त पद्महनिमित्तयेव मनसि वरेय्य, ठान त चित्त उद्धच्चाय सवत्तेय्य । सचे, भिक्खवे, अधिचित्तमनुयुत्तो भिक्खु एवन्त उपेक्षानिमित्तयेव मनसि वरेय्य, ठान त चित्त न सम्मा समाधियेय्य आसवान सयाय । यतो च गो, भिक्खवे, अधिचित्तमनुयुत्तो भिक्खु कालेन काल समाधिनिमित्त

१ कम्मनिय - २०० । २ वन्धित्वा - १०० । ३ पवित्रपेय्य - १०० । ४ पट्टिकाय - २०० । ५ पद्महनिमित्त - २०० ।

मनसि करोति, कालेन काल पग्महनिमित्तं मनसि करोति, कालेन काल उपेखानिमित्तं मनसि करोति, त्र होति चित्तं मुदु च कम्मनिय च पमस्सर च, न च पमद्गु, सम्मा सभावियति आसवान सयाय । यस्स यस्स च अभिज्जासच्चिदकरणीयस्स धम्मस्स चित्तं अभिनिघ्मावेति अभिज्जासच्चिदकिरियाय, तत्र तनेव सक्खिभवत् पापुणाति सति सतिआयतने । 5

“सो सचे आकल्लति — ‘अनेकविहित इट्ठिमिध पच्चनुभवेय्य

D 260

पे० (छ अभिज्जा वित्त्यारेतध्वा) आसवान सया पे० सच्चि-
कत्वा उपसम्पज्ज विहरेय्य’ ति, तत्र तनेव सक्खिभवत् पापुणाति सति
सतिआयतने” ति ।

लोणकपल्लवगो वसमा ।

तस्सुद्दम

अच्चायिक पविवेक, सरदो^१ परिसा तयो^२ । 10

नाजानीया^३ पोत्थको च, लोण बोवति निमित्तानी ति^४ ।।

दुतियो पण्णासको समत्तो ।

११. सम्बोधवगो

१ पुब्बेयसम्बोधुत्त । “पुब्बेय मे, भिक्खवे, सम्बोधा अनभि-
सम्बुद्धस्स बोधिसत्तस्सेव सतो एतदहोसि — ‘को नु खो लोके अस्सादो,
को आदीनवो, किं निस्सरण’ ति ? तस्स मय्ह, भिक्खवे, एतदहोसि —
‘य एतो लोक’ पटिच्च उप्पज्जति सुख सोमनस्स, अय लोके अस्सादो । 15
य लोको’ अनिच्चो दुक्खो विपरिणामधम्मो, अय लोके आदीनवो । एतो
लोके छन्दरागविनयो छन्दरागप्पहान, इद लोके निस्सरण’ ति । याव-
कीवञ्चाह, भिक्खवे, एव लोकस्स अस्माद च अस्सादतो आदीनव च
आदीनवतो निस्सरण च निस्सरणतो यथाभूत नावमज्जामि, नेव
तावाह, भिक्खवे, सदेवके लोके समारके सत्तहके सस्समण्णाहणिया 20
पजाय सदेवमनुस्साय ‘अनुत्तर सम्मासम्बोधि अनिसम्बुद्धो’ ति पच्च-
ज्जासि । यतो च न्हाह^१, भिक्खवे, एव लोभस्स अस्माद च अस्सादतो

D 261

D 259

१ सरदा — स्या० । २ तिस्रो — स्या० । ३-३ तया प्रायश्चित्ता ये, ‘प्राय-
श्चित्तानुग्राह’ नि — स्या० । ४ लोके — लो०, स्या०, रो० । ५ लोके — लो०, स्या०, रो० ।
६ सो प्रह — लो०, रो०, योद्ध — स्या० ।

आदीनव च आदीनवतो निस्सरण च निस्सरणतो यथाभूत अव्यञ्जासि,
अथाह, भिक्खवे, सदेवके लोके समारके सग्रहाके सस्समणग्गाहणिया
पजाय सदेवमनुस्साय 'अनुत्तर सम्मासम्बोधि अभिसम्बुद्धो' ति पच्च-
ञ्जासि । जाण च पन मे दस्सन उदपादि - 'अकुप्पा मे विमुत्ति',

५ अयमन्तिमा जाति, नत्थि दानि पुनवभवो" ति ।

२ पठमअस्सादसुत्तं । "लोकस्साह, भिक्खवे, अस्सादपरि-
येसन अर्चरि^१ । यो लोके अस्सादो तदज्झगम । यावतको लोके अस्सादो,
पञ्जाय मे सो सुदिट्ठो । लोकस्साह, भिक्खवे, आदीनवपरियेसन
अर्चरि । यो लोके आदीनवो तदज्झगम । यावतको लोके आदीनवो,
१० पञ्जाय मे सो सुदिट्ठो । लोकस्साह, भिक्खवे, निस्सरणपरियेसन
अर्चरि । य लोके निस्सरण तदज्झगम । यावतको लोके निस्सरण,
पञ्जाय मे त सुदिट्ठ । यावकीवज्जाह, भिक्खवे, लोकस्स अस्साद च
अस्सादतो आदीनव च आदीनवतो निस्सरण च निस्सरणतो यथाभूत
नाव्यञ्जासि, नेय तावाह, भिक्खवे, सदेवके लोके समारके सग्रहाके
१५ सस्समणग्गाहणिया पजाय सदेवमनुस्साय 'अनुत्तर सम्मासम्बोधि अभि-
सम्बुद्धो' ति पच्चञ्जासि । यतो च एवाह, भिक्खवे, लोकस्स अस्साद
च अस्सादतो आदीनव च आदीनवतो निस्सरण च निस्सरणतो यथाभूत
अव्यञ्जासि, अथाह, भिक्खवे, सदेवके लोके समारके सग्रहाके
सस्समणग्गाहणिया पजाय सदेवमनुस्साय 'अनुत्तर सम्मासम्बोधि
२० अभिसम्बुद्धो' ति पच्चञ्जासि । जाण च पन मे दस्सन उदपादि -
'अकुप्पा मे विमुत्ति, अयमन्तिमा जाति, नत्थि दानि पुनवभवो" ति ।

R 260

३ त्रुत्थियअस्सादसुत्तं । "नो चेद^१, भिक्खवे, लोके अस्सादो
अभविस्स, नयिद सत्ता लोके सारज्जेय्यु । यस्मा च लो, भिक्खवे,
अत्थि लोके अस्सादो, तस्मा सत्ता लोके सारज्जन्ति । नो चेद, भिक्खवे,
२५ लोके आदीनवो अभविस्स, नयिद सत्ता लोके निच्चिन्देय्यु । यस्मा च
लो, भिक्खवे, अत्थि लोके आदीनवो, तस्मा सत्ता लोके निच्चिन्दन्ति ।
नो चेद, भिक्खवे, लोके^२ निम्नरण अभविस्स, नयिद सत्ता लोके^३
निन्नरेय्यु । यस्मा च लो, भिक्खवे, अत्थि लोके निस्सरण, तस्मा सत्ता

१ चेदविमुत्ति - सी०, रो० । २ आर्चरि - रत्ता०, रो० । ३ एउ - रत्ता०, रो० ।

४ लोके - रो० ।

लोकम्हा निस्तग्नि । यावकीवञ्च, भिक्खवे, सत्ता लोकस्स अत्ताद
 च अत्तादतो आदीनव च आदीनवतो निस्सरण च निस्सरणतो
 ययाभूत नाञ्ज्जासु, नेव ताव, भिक्खवे, सत्ता सदेवका लोका
 समारका मग्गहाका सत्तमणवाहाणिया पजाय सदेवमनुस्साय
 निम्मटा विसयुत्ता विप्पमुत्ता विमरियादीकत्तेन^१ चेतसा विह- 5
 र्मु । यतो च खो, भिक्खवे, सत्ता लोकस्स अत्ताद च अत्ता-
 दतो आदीनव च आदीनवतो निस्सरण च निस्सरणतो ययाभूत
 अञ्ज्जासु, अय, भिक्खवे, सत्ता सदेवका लोका समारका मग्गहाका
 सत्तमणवाहाणिया पजाय सदेवमनुस्साय निम्मटा विसयुत्ता विप्पमुत्ता
 विमरियादीकत्तेन चेतसा विहरन्ती^२ ति ।

B. 26J

10

४ समणवाहाणसुसं । “ये” केचि, भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा
 वा लोकस्स अत्ताद च अत्तादतो आदीनव च आदीनवतो निस्सरण
 च निस्सरणतो ययाभूत नप्यजानन्ति, न मे ते, भिक्खवे, समणा वा
 ब्राह्मणा वा समणेषु वा समणसम्मता ब्राह्मणेषु वा ब्राह्मणसम्मता, न
 च पन ते आयस्मन्तो सामञ्जत्थ वा ब्रह्मञ्जत्थ वा दिट्ठेव धम्मे 15
 सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ति । ये च खो केचि,
 भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा लोकस्स अत्ताद च अत्तादतो आदीनव
 च आदीनवतो निस्सरण च निस्सरणतो ययाभूत पजानन्ति, ते खो,
 भिक्खवे, समणा वा ब्राह्मणा वा समणेषु वा समणसम्मता ब्राह्मणेषु वा
 ब्राह्मणसम्मता, ते च पनायस्मन्तो सामञ्जत्थ च ब्रह्मञ्जत्थे^३ च 20
 दिट्ठेव धम्मे सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहरन्ती^४ ति ।

R. 26J

५ ण्णसुत्त । “ण्णमिद, भिक्खवे, अरियस्स विनये यदिव
 गीत । उम्मत्तकमिद, भिक्खवे, अरियस्स विनये यदिद नच्च । कोमा-
 रकमिद, भिक्खवे, अरियस्स विनये यदिद अतिवेल दन्तविदसकहसित^५ ।
 तस्मातिह, भिक्खवे, सेतुधातो गोते, सेतुधातो नञ्चे, अल वो धम्मप्प- 25
 मोदितान^६ सत सित सितमत्ताया^७ ति ।

६ अतित्तिसुत्त । “तिण्ण”, भिक्खवे, पटिसेवनाय नत्थि तित्ति ।
 कतमेस तिण्ण ? सोप्पस्स, भिक्खवे, पटिसेवनाय नत्थि तित्ति ।

१ विमरियादिक्तेन - सी० रो० । २ ये हि - सी० रो० । ३ ब्राह्मञ्जत्थ -
 रो० । ४ विहृत्तिस्सणी - सी०, रो० । ५ दन्तविदसक हित - सी० दन्तविदसक
 हसित - रो० । ६ धम्मप्पमोदितान - सी०, स्वा०, रो० । ७ तिप्प - सी० ।

सुरामेख्यपानस्स, भिक्खवे, पटिसेवनाय नत्थि तित्ति । मेथुनधम्म समापत्तिथा, भिक्खवे, पटिमेवनाय नत्थि तित्ति । इमेस, भिक्खवे, तिण्ण पटिसेवनाय नत्थि तित्ती” ति ।

- ७ अरक्खितसुत्त । अथ खो अनाथपिण्डिको गहपति येन भगवा तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा भगवन्त अभिवादेत्वा एवमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्न खो अनाथपिण्डिक गहपति भगवा एतदवोच - “चित्ते, गहपति, अरक्खिते कायकम्म पि अरक्खित होति, वचीकम्म पि अरक्खित होति, मनोकम्म पि अरक्खित होति । तस्स अरक्खितकाय कम्मन्तस्स अरक्खितवचीकम्मन्तस्स अरक्खितमनोकम्मन्तस्स काय कम्म पि अवस्सुत्त होति, वचीकम्म पि अवस्सुत्त होति, मनोकम्म पि अवस्सुत्त होति । तस्स अवस्सुत्तकायकम्मन्तस्स अवस्सुत्तवचीकम्मन्तस्स अवस्सुत्तमनोकम्मन्तस्स कायकम्म पि पूतिक होति, वचीकम्म पि पूतिक होति, मनोकम्म पि पूतिक होति । तस्स पूतिकायकम्मन्तस्स पूतिवची कम्मन्तस्स पूतिमनोकम्मन्तस्स न भद्दक मरण होति, न भद्दिका काल द्विरिया” ।

- “सेय्यथापि, गहपति, कूटागारे दुच्छन्ने कूट पि अरक्खित होति, गोपानसियो’ पि अरक्खिता होन्ति, भित्ति पि अरक्खिता होति, वूट पि अवस्सुत्त होति, गोपानसियो पि अवस्सुत्ता होन्ति, भित्ति पि अवस्सुत्ता होति, कूट पि पूतिक होति, गोपानसियो पि पूतिका होन्ति, भित्ति पि पूतिका होति । एवमेव खो, गहपति, चित्ते अरक्खिते कायकम्म पि अरक्खित होति, वचीकम्म पि अरक्खित होति, मनोकम्म पि अरक्खित होति । तस्स अरक्खितकायकम्मन्तस्स अरक्खितवचीकम्मन्तस्स अरक्खितमनोकम्मन्तस्स कायकम्म पि अवस्सुत्त होति, वचीकम्म पि अवस्सुत्त होति, मनोकम्म पि अवस्सुत्त होति । तस्स अवस्सुत्तकाय कम्मन्तस्स अवस्सुत्तवचीकम्मन्तस्स अवस्सुत्तमनोकम्मन्तस्स कायकम्म पि पूतिक हाति, वचीकम्म पि पूतिक होति, मनोकम्म पि पूतिक हाति । तस्स पूतिकायकम्मन्तस्स पूतिवचीकम्मन्तस्स पूतिमनोकम्मन्तस्स न भद्दक मरण होति, न भद्दिका कालद्विरिया ।

- ३० “चित्ते, गहपति, रक्खिते कायकम्म पि रक्खित होति, वचीकम्म पि रक्खित हाति, मनोकम्म पि रक्खित होति । तस्म रक्खितकाय

कम्मन्तस्स रक्खितवचीकम्मन्तस्स रक्खितमनोकम्मन्तस्स कायकम्म पि
 अनवस्सुत होति, वचीकम्म पि अनवस्सुत होति, मनोकम्म पि अनवस्सुत
 होति । तस्स अनवस्सुतकायकम्मन्तस्स अनवस्सुतवचीकम्मन्तस्स अन-
 वस्सुतमनोकम्मन्तस्स कायकम्म पि अपूतिक होति, वचीकम्म पि अपूतिक
 होति, मनोकम्म पि अपूतिक होति । तस्स अपूतिकायकम्मन्तस्स ३
 अपूतिवचीकम्मन्तस्स अपूतिमनोकम्मन्तस्स भद्दक मरण होति, भद्दिका
 कालङ्कुरिया ।

“सेव्यथापि, गहपति, कूटागारे मुच्छन्ने कूट पि रक्खित होति,
 गोपानसियो पि रक्खिता होन्ति, भित्ति पि रक्खिता होति, कूट पि
 अनवस्सुत होति, गोपानसियो पि अनवस्सुता होन्ति, भित्ति पि अन- १०
 वस्सुता होति, कूट पि अपूतिक होति, गोपानसियो पि अपूतिका होन्ति,
 भित्ति पि अपूतिका होति । एवमेव खो, गहपति, चित्ते रक्खिते कायकम्म
 पि रक्खित होति, वचीकम्म पि रक्खित होति, मनोकम्म पि रक्खित
 होति । तस्स रक्खितकायकम्मन्तस्स रक्खितवचीकम्मन्तस्स रक्खित-
 मनोकम्मन्तस्स कायकम्म पि अनवस्सुत होति, वचीकम्म पि अनवस्सुत १५
 होति, मनोकम्म पि अनवस्सुत होति । तस्स अनवस्सुतकायकम्मन्तस्स
 अनवस्सुतवचीकम्मन्तस्स अनवस्सुतमनोकम्मन्तस्स कायकम्म पि अपू-
 तिक होति, वचीकम्म पि अपूतिक होति, मनोकम्म पि अपूतिक होति ।
 तस्स अपूतिकायकम्मन्तस्स अपूतिवचीकम्मन्तस्स अपूतिमनोकम्मन्तस्स
 भद्दक मरण होति, भद्दिका कालङ्कुरिया” ति । २०

८ व्यापन्नमुत्तं । एकमन्त निसिन्न खो अनाथपिण्डिक गहपति
 भगवा एतदवोच — “चित्ते, गहपति, व्यापन्ने कायकम्म पि व्यापन्न
 होति, वचीकम्म पि व्यापन्न होति, मनोकम्म पि व्यापन्न होति । तस्स
 व्यापन्नकायकम्मन्तस्स व्यापन्नवचीकम्मन्तस्स व्यापन्नमनोकम्मन्तस्स
 न भद्दक मरण होति, न भद्दिका कालङ्कुरिया । सेव्यथापि, गहपति, २५
 कूटागारे मुच्छन्ने कूट पि व्यापन्न होति, गोपानसियो पि व्यापन्ना होन्ति,
 भित्ति पि व्यापन्ना होति, एवमेव खो, गहपति, चित्ते व्यापन्ने कायकम्म
 पि व्यापन्न होति, वचीकम्म पि व्यापन्न होति, मनोकम्म पि व्यापन्न
 होति । तस्स व्यापन्नकायकम्मन्तस्स व्यापन्नवचीकम्मन्तस्स व्यापन्न-
 मनोकम्मन्तस्स न भद्दक मरण होति, न भद्दिका कालङ्कुरिया । ३०

R 263

B 266

“चित्ते, गहपति, अब्यापन्ने कायकम्मं पि अब्यापन्नं होति, वचीकम्मं पि अब्यापन्नं होति, मनोकम्मं पि अब्यापन्नं होति । तस्स अब्यापन्नकायकम्मन्तस्स अब्यापन्नवचीकम्मन्तस्स अब्यापन्नमनोकम्मन्तस्स भट्ठकं मरणं होति, भट्ठिका कालङ्कुरिया । सेय्यथापि, गहपति, कूटागारे सुब्बन्ने कूटं पि अब्यापन्नं होति, गोपानसियो पि अब्यापन्ना होन्ति, भित्ति पि अब्यापन्ना होति, एवमेव खो, गहपति, चित्ते अब्यापन्ने कायकम्मं पि अब्यापन्नं होति, वचीकम्मं पि अब्यापन्नं होति, मनोकम्मं पि अब्यापन्नं होति । तस्स अब्यापन्नकायकम्मन्तस्स ... पे०... अब्यापन्नमनोकम्मन्तस्स भट्ठकं मरणं होति, भट्ठिका कालङ्कुरिया” ति ।

- 10 ६. पठमनिदानमुत्तं । “तीणिमानि, भिक्खवे, निदानानि कम्मानं समुदयाय । क्तगानि तीणि ? लोभो निदानं कम्मानं समुदयाय, दोसो निदानं कम्मानं समुदयाय, मोहो निदानं कम्मानं समुदयाय । यं, भिक्खवे, लोभपकतं कम्मं लोभजं लोभनिदानं लोभसमुदयं, तं कम्मं अकुसलं तं कम्मं सावज्जं तं कम्मं दुक्खविपाकं, तं कम्मं कम्मसमुदयाय संबत्तति, न तं कम्मं कम्मनिरोधाय संबत्तति । यं, भिक्खवे, दोसपकतं कम्मं दोसजं दोसनिदानं दोससमुदयं, तं कम्मं अकुसलं तं कम्मं सावज्जं तं कम्मं दुक्खविपाकं, तं कम्मं कम्मसमुदयाय संबत्तति, न तं कम्मं कम्मनिरोधाय संबत्तति । यं, भिक्खवे, मोहपकतं कम्मं मोहजं मोहनिदानं मोहसमुदयं, तं कम्मं अकुसलं तं कम्मं सावज्जं तं कम्मं दुक्खविपाकं, तं कम्मं कम्मसमुदयाय संबत्तति, न तं कम्मं कम्मनिरोधाय संबत्तति । इमानि खो, भिक्खवे, तीणि निदानानि कम्मानं समुदयाय ।

- “तीणिमानि, भिक्खवे, निदानानि कम्मानं समुदयाय । क्तगानि तीणि ? अलोभो निदानं कम्मानं समुदयाय, अदोसो निदानं कम्मानं समुदयाय, अमोहो निदानं कम्मानं समुदयाय । यं, भिक्खवे, अलोभपकतं कम्मं अलोभजं अलोभनिदानं अलोभसमुदयं, तं कम्मं अकुसलं तं कम्मं अनवज्जं तं कम्मं सुक्खविपाकं, तं कम्मं कम्मनिरोधाय संबत्तति, न तं कम्मं कम्मसमुदयाय संबत्तति । यं, भिक्खवे, अदोसपकतं कम्मं अदोसजं अदोसनिदानं अदोससमुदयं, तं कम्मं अकुसलं तं कम्मं अनवज्जं तं कम्मं सुक्खविपाकं, तं कम्मं कम्मनिरोधाय संबत्तति, न तं कम्मं कम्मसमुदयाय संबत्तति । यं, भिक्खवे, अमोहपकतं कम्मं अमोहजं अमोहनिदानं अमोहसमुदयं, तं कम्मं अकुसलं तं कम्मं अनवज्जं तं कम्मं सुक्खविपाकं, तं कम्मं कम्मनिरोधाय संबत्तति, न तं कम्मं कम्मसमुदयाय संबत्तति ।

कम्म कम्मसमुदयाय सवत्तति । य, भिक्खवे, अमोहपकत कम्म अमोहज
अमोहनिदान अमोहसमुदय, त कम्म कुसल त कम्म अनवज्ज त कम्म
सुखविपाक, त कम्म कम्मनिरोधाय सवत्तति, न त कम्म कम्म-
समुदयाय सवत्तति । इमानि खो, भिक्खवे, तीणि निदानानि कम्मान
समुदयाया" ति ।

5

१० इतिथ्यनिदानसुत्त । "तीणिमानि, भिक्खवे, निदानानि
कम्मान समुदयाय । कतमानि तीणि ? अतीते, भिक्खवे, छन्दरागद्वानि-
निये धम्मे आरब्भ छन्दो जायति, अनागते, भिक्खवे, छन्दरागद्वानिये
धम्मे आरब्भ छन्दो जायति, पञ्चुप्पन्ने, भिक्खवे, छन्दरागद्वानिये धम्मे
आरब्भ छन्दो जायति । कथं च, भिक्खवे, अतीते छन्दरागद्वानिये धम्मे 10
आरब्भ छन्दो जायति ? अतीते, भिक्खवे, छन्दरागद्वानिये धम्मे आरब्भ
चेतसा अनुवितक्केति अनुविचारेति । तस्स अतीते छन्दरागद्वानिये
धम्मे आरब्भ चेतसा अनुवितक्कयतो अनुविचारयतो छन्दो जायति ।
छन्दजातो तेहि धम्मेहि सयुत्तो होति । एतमह', भिक्खवे, सयोजन
वदामि यो चेतसो सारागो । एव खो, भिक्खवे, अतीते छन्दरागद्वानिये 15
धम्मे आरब्भ छन्दो जायति ।

"कथं च, भिक्खवे, अनागते छन्दरागद्वानिये धम्मे आरब्भ
छन्दो जायति ? अनागते, भिक्खवे, छन्दरागद्वानिये धम्मे आरब्भ
चेतसा अनुवितक्केति अनुविचारेति । तस्स अनागते छन्दरागद्वानिये
धम्मे आरब्भ चेतसा अनुवितक्कयतो अनुविचारयतो छन्दो जायति । 20
छन्दजातो तेहि धम्मेहि सयुत्तो होति । एतमह, भिक्खवे, सयोजन
वदामि यो चेतसो सारागो । एव खो, भिक्खवे, अनागते छन्दरागद्वानिये
धम्मे आरब्भ छन्दो जायति ।

"कथं च, भिक्खवे, पञ्चुप्पन्ने छन्दरागद्वानिये धम्मे आरब्भ
छन्दो जायति ? पञ्चुप्पन्ने, भिक्खवे, छन्दरागद्वानिये धम्मे आरब्भ 25
चेतसा अनुवितक्केति अनुविचारेति । तस्स पञ्चुप्पन्ने छन्दरागद्वानिये
धम्मे आरब्भ चेतसा अनुवितक्कयतो अनुविचारयतो छन्दो जायति ।
छन्दरागतो तेहि धम्मेहि सयुत्तो होति । एतमह, भिक्खवे, सयोजन
वदामि यो चेतसो सारागो । एव खो, भिक्खवे, पञ्चुप्पन्ने छन्दरागद्वानिये

D 263

धम्मो आरब्भ छन्दो जायति । इमानि खो, भिक्खवे, तीणि निदानानि कम्मानं समुदयाय ।

R. 265

- “तीणिमानि, भिक्खवे, निदानानि कम्मानं समुदयाय । कत-
मानि तीणि ? अतीते, भिक्खवे, छन्दरागट्टानिये धम्मो आरब्भ छन्दो
5 न जायति, अनागते भिक्खवे, छन्दरागट्टानिये धम्मो आरब्भ छन्दो न
जायति, पच्चुप्पन्ने, भिक्खवे, छन्दरागट्टानिये धम्मो आरब्भ छन्दो न
जायति । कथं च, भिक्खवे, अतीते छन्दरागट्टानिये धम्मो आरब्भ छन्दो
न जायति ? अतीतानं, भिक्खवे, छन्दरागट्टानियानं धम्मानं आर्याति
विपाकं पजानाति । आर्याति विपाकं विदित्वा तदभिनिवत्तेति^१ । तद-
10 भिनिवत्तेत्वा^२ चेतसा अभिनिविज्झित्वा पञ्जाय अतिविज्झ पस्सति ।
एवं खो, भिक्खवे, अतीते छन्दरागट्टानिये धम्मो आरब्भ छन्दो न जायति ।

- “कथं च, भिक्खवे, अनागते छन्दरागट्टानिये धम्मो आरब्भ
छन्दो न जायति ? अनागतानं, भिक्खवे, छन्दरागट्टानियानं धम्मानं
आर्याति विपाकं पजानाति । आर्याति विपाकं विदित्वा तदभिनिवत्तेति ।
15 तदभिनिवत्तेत्वा चेतसा अभिनिविज्झित्वा पञ्जाय अतिविज्झ पस्सति ।
एवं खो, भिक्खवे, अनागते छन्दरागट्टानिये धम्मो आरब्भ छन्दो न
जायति ।

- “कथं च, भिक्खवे, पच्चुप्पन्ने छन्दरागट्टानिये धम्मो आरब्भ
छन्दो न जायति ? पच्चुप्पन्नानं, भिक्खवे, छन्दरागट्टानियानं धम्मानं
20 आर्याति विपाकं पजानाति, आर्याति विपाकं विदित्वा तदभिनिवत्तेति,
तदभिनिवत्तेत्वा चेतसा अभिनिविज्झित्वा पञ्जाय अतिविज्झ
पस्सति । एवं खो, भिक्खवे, पच्चुप्पन्ने छन्दरागट्टानिये धम्मो आरब्भ
छन्दो न जायति । इमानि खो भिक्खवे, तीणि निदानानि कम्मानं
समुदयाया” ति ।

सम्बोधवणो एवादसणो ।

तत्सुदानं

B. 269 25

पुब्बेव^१ दुवे^२ अस्सादा^३, समणो रुण्णपञ्चमं ।

अतिति^४ द्वे च वुत्तानि^५, निदानानि अपरे दुवे ति ॥

— ० —

१-१ तदभिनिवत्तेति, तदभिनिवत्तेत्वा - गी०, १५०; तदभिनिवत्तेति, तदभिनिवत्तेत्वा - २. पुब्बे - १५० । २-२. वुत्तानि - १५० । ३. अतिति - १५० । ४. वुत्तानि - १५० । ५. वुत्तानि - १५० ।

१२. आपायिकवग्गो

१ आपायिकनुत्तं । “तयोमे, भिक्खवे, आपायिका नेरयिका इदमप्पहाय । कतमे तयो ? यो च अन्नहाचारी ब्रह्मचारिपटिञ्जो, यो च सुद्ध ब्रह्मचरिय चरन्त अमूलकेन अन्नहाचरियेन अनुदनेति, यो चाय एववादी एवदिट्ठि - ‘नेत्थि कामेसु दोसो’ ति, सो’ ताय कामेसु’ पातव्यत्त’ आपज्जति । इमे सो, भिक्खवे, तयो आपायिका नेरयिका 5 इदमप्पहाया” ति ।

R 266

२ दुल्लभसुत्तं । “तिण्ण, भिक्खवे, पातुभावो दुल्लभो लोकास्मि । कतमे तयो ? तयागतस्स, भिक्खवे, अरहतो नम्मा-मम्बुदस्स पातुभावो दुल्लभो लोकास्मि, तयागतप्पवेदितस्स धम्मविन-यस्स देसेत्ता पुग्गलो दुल्लभो लोकास्मि, कत्तञ्जू कत्तवेदो पुग्गलो दुल्लभो 10 लोकास्मि । इमेस सो, भिक्खवे, तिण्ण पातुभावो दुल्लभो लोकास्मि” ति ।

३. अप्पमेय्यसुत्तं । “तयोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्ज-माना लोकास्मि । कतमे तयो ? सुप्पमेय्यो, दुप्पमेय्यो, अप्पमेय्यो । कतमो च, भिक्खवे, पुग्गलो सुप्पमेय्यो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो उदतो होति उन्नलो’ चपलो मुखरो विकिण्णवाचो भुट्टस्सति 15 अमम्पजानो अममाहितो विग्गन्तचित्तो पाकतिन्द्रियो । अय बुच्चति, भिक्खवे, पुग्गलो सुप्पमेय्यो ।

“कतमो च, भिक्खवे, पुग्गलो दुप्पमेय्यो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो अनूदतो होति अनुन्नलो अक्खपलो अमुखरो अकिण्ण-वाचो उपट्ठितस्सति सम्पजानो समाहितो एकगचित्तो सबूतिन्द्रियो । 20 अय बुच्चति, भिक्खवे, पुग्गलो दुप्पमेय्यो ।

■ 270

“कतमो च भिक्खवे, पुग्गलो अप्पमेय्यो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु अरह होति सीषासवो । अय बुच्चति, भिक्खवे, पुग्गलो अप्पमेय्यो । इमे सो, भिक्खवे, तयो पुग्गला सन्तो सविज्जमाना लोकास्मि” ति । 25

४ सानेज्जसुत्तं । “तयोमे, भिक्खवे, पुग्गला सन्तो सविज्ज-माना लोकास्मि । कतमे तयो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुग्गलो सव्वरो 30

■ 271

रूपसञ्ज्ञान समतिक्कमा पटिघसञ्ज्ञान अत्यङ्गमा^१ नान्तसञ्ज्ञान
 अमनसिकारा 'अनन्तो आकासो' ति आकासानञ्चायतन उपसम्पज्ज
 विहरति । सो तदस्सादेति त निकामेति तेन च वित्ति आपज्जति,
 तत्र ठितो तदधिमुत्तो तव्वहुलविहारी अपरिहीनो काल कुरमानो आका
 ५ सानञ्चायतनूपगान देवान सहव्यत उपपज्जति । आकासानञ्चाय
 तनूपगान, भिक्खवे, देवान वीसति^२ कप्पसहस्सानि आयुप्पमाण । तत्थ^३
 पुयुज्जनो यावतायुक् ठत्वा यावत्तक तेस देवान आयुप्पमाण त सव्व
 खेपेत्वा निरय पि गच्छति तिरच्छानयोनिं पि गच्छति पेत्तिविसय पि
 गच्छति । भगवतो पन सावको तत्थ यावतायुक् ठत्वा यावत्तक तेस
 १० देवान आयुप्पमाण त सव्व खेपेत्वा तस्मिंयेव भवे परिनिव्वायति ।
 अय खो, भिक्खवे, विसेसो अय अधिप्पयासो^४ इद नानाकरण सुतवतो
 अरियसावकस्स अस्सुतवता पुयुज्जनेन, यदिद गतिया उपपत्तिया^५ ।

"पुन च पर, भिक्खवे, इधेक्कचो पुगलो सव्वसो आकासा
 नञ्चायतन समतिक्कम्म 'अनन्त विञ्ज्ञाण' ति विञ्ज्ञाणञ्चायतन
 १५ उपसम्पज्ज विहरति । सो तदस्सादेति त निकामेति तेन च वित्ति
 आपज्जति, तत्र ठितो तदधिमुत्तो तव्वहुलविहारी अपरिहीनो काल
 कुरमानो विञ्ज्ञाणञ्चायतनूपगान देवान सहव्यत उपपज्जति^६ ।
 विञ्ज्ञाणञ्चायतनूपगान, भिक्खवे, देवान चत्तारीस कप्पसहस्सानि
 आयुप्पमाण । तत्थ पुयुज्जनो यावतायुक् ठत्वा यावत्तक तेस देवान
 २० आयुप्पमाण त सव्व खेपेत्वा निरय पि गच्छति तिरच्छानयोनिं पि
 गच्छति पेत्तिविसय पि गच्छति । भगवतो पन सावको तत्थ यावतायुक्
 ठत्वा यावत्तक तेस देवान आयुप्पमाण त सव्व खेपेत्वा तस्मिंयेव भवे
 परिनिव्वायति । अय खो, भिक्खवे, विसेसो अय अधिप्पयासो इद
 २५ नानाकरण सुतवतो अरियसावकस्स अस्सुतवता पुयुज्जनेन, यदिद
 गतिया उपपत्तिया ।

"पुन च पर, भिक्खवे, इधेक्कचो पुगलो सव्वसो विञ्ज्ञान-
 ञ्चायतन समतिक्कम्म 'नित्य विञ्ची' ति आविञ्जन्नायतन उप-
 सम्पज्ज विहरति । सो तदस्सादेति त निकामेति तेन च वित्ति आप-

१ अत्यङ्गमा - २० । २ वीसति - २४० । ३ तत्थ - सो० रो० । ४ अधिप्पयासो - १०० । ५ उपपत्तिया गति - सो० रो० । ६ उपपज्जति - १०० रो० ।

ज्जति, तत्र ठितो तदधिमुत्तो तव्वहुसविहारी अपरिहीनो कालं कुरुमानो
 आकिञ्चञ्जायतनूपगानं देवानं सहव्यतं उपपज्जति । आकिञ्चञ्जा-
 यतनूपगानं, भिक्खवे, देवानं सट्ठि' कप्पसहस्सानि आयुष्माणं । तत्थ
 पुयुज्जनो यावतायुकं ठत्वा यावतकं तेसं देवानं आयुष्माणं तं सव्वं
 खेपेत्वा निरयं पि गच्छति तिरच्छानयोनिं पि गच्छति पेत्तिविसयं पि 5
 गच्छति । भगवतो पन सावको तत्थ यावतायुकं ठत्वा यावतकं तेसं
 देवानं आयुष्माणं तं सव्वं खेपेत्वा तस्मिंयेव भवे परिनिब्बायति ।
 अयं लो, भिक्खवे, विसेसो, अयं अधिप्पयासो इदं नानाकरणं सुतवतो
 अरियसायकस्स अस्सुतवता पुयुज्जनेन, यदिदं गतिया उपपत्तिया ।

“इमे लो, भिक्खवे, तयो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना ॥
 लोकीस्मि” ति ।

५. विपत्तिसम्पदामुत्तं । “तिस्सो इमा, भिक्खवे, विपत्तियो ।
 कतमा तिस्सो ? सीलविपत्ति, चित्तविपत्ति, दिट्ठिविपत्ति । कतमा
 च, भिक्खवे, सीलविपत्ति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाती
 होति, अदिन्नादायी होति, कामेसुमिच्छाचारी होति, मुसावादी होति, 15
 पित्तुणवाचो होति, फरसवाचो होति, सम्फप्पलापी होति । अयं वुच्चति,
 भिक्खवे, सीलविपत्ति ।

“कतमा च, भिक्खवे, चित्तविपत्ति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो
 अभिज्झालु होति व्यापन्नचित्तो । अयं वुच्चति, भिक्खवे, चित्तविपत्ति ।

“कतमा च, भिक्खवे, दिट्ठिविपत्ति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो 20 B. 272
 मिच्छादिट्ठिको होति विपरीतदस्सनो — ‘नत्थि दिञ्चं, नत्थि यिट्ठं, नत्थि
 हुतं, नत्थि सुकतदुक्कटानं’, कम्मनं फलं विपाको, नत्थि अयं लोको, नत्थि 25 R. 269
 परो लोको, नत्थि माता, नत्थि पिता, नत्थि सत्ता ओपपातिका, नत्थि
 लोके समणब्राह्मणा सम्मग्गता^१ सम्मापटिपन्ना ये इमं च लोकं परं च
 लोकं सयं अभिञ्जा सच्चिक्कत्वा पवेदेन्ती’ ति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, 25
 दिट्ठिविपत्ति । सीलविपत्तिहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं
 मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं निरयं उपपज्जन्ति; चित्तविपत्तिहेतु
 वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा परं मरणा अपायं दुग्गतिं विनिपातं
 निरयं उपपज्जन्ति; दिट्ठिविपत्तिहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा

पर मरणा अयाय दुर्गतिं विनिपात निरय उपपज्जन्ति । इमा खो, भिक्खवे, तिस्सो विपत्तियो ति ।

“तिस्सो इमा, भिक्खवे, सम्पदा । कतमा तिस्सो ? सील सम्पदा, चित्तसम्पदा, दिट्ठिसम्पदा । कतमा च, भिक्खवे, सीलसम्पदा ?

5 इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, मुसावादा पटिविरतो होति, पिमुणाय वाचाय पटिविरतो होति, फरुसाय वाचाय पटिविरतो होति, सम्फणलापा पटिविरतो होति । अय वुच्चति, भिक्खवे सीलसम्पदा ।

10 “कतमा च, भिक्खवे, चित्तसम्पदा ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अनभिज्झाणु होति अब्यापन्नचित्तो । अय वुच्चति, भिक्खवे, चित्तसम्पदा ।

“कतमा च, भिक्खवे, दिट्ठिसम्पदा ? इध, भिक्खवे, एकच्चो सम्मादिट्ठिको होति अविपरीतदस्सनो — ‘अत्थि दिन्न, अत्थि पिट्ठ, 15 अत्थि हुत, अत्थि सुकतदुक्कटान कम्मान फल विपाको, अत्थि अय लोको, अत्थि परो लोको, अत्थि माता, अत्थि पिता, अत्थि सत्ता ओप पातिका, अत्थि लोके समणब्राह्मणा सम्मग्गता सम्मापटिपन्ना ये इम च लोक पर च लोक सय अभिज्झा सच्छिक्कत्वा पवेवेन्ती’ ति । अय वुच्चति, भिक्खवे, दिट्ठिसम्पदा । सीलसम्पदाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता 20 कायस्स भेदा पर मरणा सुगतिं सग्ग लोक उपपज्जन्ति, चित्तसम्पदाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा पर मरणा सुगतिं सग्ग लोक उप पज्जन्ति, दिट्ठिसम्पदाहेतु वा, भिक्खवे, सत्ता कायस्स भेदा पर मरणा सुगतिं सग्ग लोक उपपज्जन्ति । इमा खो, भिक्खवे, तिस्सो सम्पदा” ति ।

25 ६ अपण्णकमुत्त । “तिस्सो इमा, भिक्खवे, विपत्तियो । कतमा तिस्सो ? सीलविपत्ति, चित्तविपत्ति, दिट्ठिविपत्ति । कतमा च, भिक्खवे, सीलविपत्ति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाती होति पे० सम्फणलापी होति । अय वुच्चति, भिक्खवे, सीलविपत्ति ।

30 “कतमा च, भिक्खवे, चित्तविपत्ति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो अनभिज्झाणु होति व्यापन्नचित्तो । अय वुच्चति, भिक्खवे, चित्तविपत्ति ।

च, भिक्खवे, कम्मन्तविपत्ति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाता
होति ... पे०... सम्फप्पलापी होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, कम्मन्त-
विपत्ति ।

“कतमा च, भिक्खवे, आजीवविपत्ति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो
5 मिच्छाआजीवो होति, मिच्छाआजीवेन जीविकं कप्पेति । अयं वुच्चति,
भिक्खवे, आजीवविपत्ति ।

R. 271 “कतमा च, भिक्खवे, दिट्ठिविपत्ति ? इध, भिक्खवे, एकच्चो
मिच्छादिट्ठिको होति विपरीतदस्सनो — ‘नत्थि दिट्ठं, नत्थि दिट्ठं ... पे०...
ये इमं च लोकं परं च लोकं सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा पवेदेन्ती’ ति ।
10 अयं वुच्चति, भिक्खवे, दिट्ठिविपत्ति । इमा खो, भिक्खवे, तिस्सो
विपत्तियो ति ।

“तिस्सो इमा, भिक्खवे, सम्पदा । कतमा तिस्सो ? कम्मन्त-
सम्पदा, आजीवसम्पदा, दिट्ठिसम्पदा । कतमा च, भिक्खवे, कम्मन्त-
सम्पदा ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाता पटिविरतो होति
15 ... पे०... सम्फप्पलापा पटिविरतो होति । अयं वुच्चति, भिक्खवे,
कम्मन्तसम्पदा ।

“कतमा च, भिक्खवे, आजीवसम्पदा ? इध, भिक्खवे, एकच्चो
सम्माआजीवो होति, सम्माआजीवेन जीविकं कप्पेति । अयं वुच्चति,
भिक्खवे, आजीवसम्पदा ।

20 “कतमा च, भिक्खवे, दिट्ठिसम्पदा ? इध, भिक्खवे, एकच्चो
सम्मादिट्ठिको होति अविपरीतदस्सनो — ‘अत्थि दिट्ठं, अत्थि दिट्ठं
... पे०... ये इमं च लोकं परं च लोकं सयं अभिञ्जा सच्छिक्त्वा पवे-
देन्ती’ ति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, दिट्ठिसम्पदा । इमा खो, भिक्खवे,
तिस्सो सम्पदा” ति ।

D. 275 25 प. पठमसोचेय्यसुत्तं । “तीणिमानि, भिक्खवे, सोचेय्यानि ।
कतमानि तीणि ? कायसोचेय्यं, वचीसोचेय्यं, मनोसोचेय्यं । कतमं
च, भिक्खवे, कायसोचेय्यं ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पाणातिपाता
पटिविरतो होति, अदिग्धादाना पटिविरतो होति, कामेसुमिच्छाचारा
पटिविरतो होति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, कायसोचेय्यं ।

30 “कतमं च, भिक्खवे, वचीसोचेय्यं ? इध, भिक्खवे, एकच्चो
ममावादा पटिविरतो होति, पिप्पसाय वाचाय पटिविरतो होति, फलसाय

वाचाय पटिविरतो होति, सम्फप्पत्तापा पटिविरतो होति । इदं वुच्चति भिक्खवे, वचीसोचेय्य ।

“कतमं च, भिक्खवे, मनोसोचेय्य ? इध, भिक्खवे, एकच्चो गनभिज्झालु होति अव्यापन्नचित्तो सम्मादिट्ठिको । इदं वुच्चति, भिक्खवे, मनोसोचेय्य । इमानि खो, भिक्खवे, तीणि सोचेय्यानी” ति । ॥

६ दुतियसोचेय्यसुत्त । “तीणिमानि, भिक्खवे, सोचेय्यानि । कतमानि तीणि ? कायसोचेय्य, वचीसोचेय्य, मनोसोचेय्य । कतमं च, भिक्खवे, कायसोचेय्य ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पाणातिपाता पटिविरतो होति, अदिन्नादाना पटिविरतो होति, अश्रृणुचरिया पटिविरतो होति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, कायसोचेय्य । ॥

“कतमं च, भिक्खवे, वचीसोचेय्य ? इध, भिक्खवे, भिक्खु मुसावादा पटिविरतो होति, पिमुणाय वाचाय पटिविरतो होति, कत्ताय वाचाय पटिविरतो होति, सम्फप्पत्तापा पटिविरतो होति । इदं वुच्चति, भिक्खवे, वचीसोचेय्य ।

“कतमं च, भिक्खवे, मनोसोचेय्य ? इध, भिक्खवे, भिक्खु सन्त वा अज्झत्त कामच्छन्द—‘अत्थि मे अज्झत्त कामच्छन्दो’ ति पजानाति, असन्त वा अज्झत्त कामच्छन्द—‘नत्थि मे अज्झत्त कामच्छन्दो’ ति पजानाति, यथा च अनुप्पन्नस्स कामच्छन्दस्स उप्पादो होति, त च पजानाति, यथा च उप्पन्नस्स कामच्छन्दस्स पहान होति, त च पजानाति, यथा च पहीनस्स कामच्छन्दस्स आयति अनुप्पादो होति, २० त च पजानाति, सन्त वा अज्झत्त व्यापाद—‘अत्थि मे अज्झत्त व्यापादो’ ति पजानाति, असन्त वा अज्झत्त व्यापाद—‘नत्थि मे अज्झत्त व्यापादो’ ति पजानाति, यथा च अनुप्पन्नस्स व्यापादस्स उप्पादो होति, त च पजानाति, यथा च उप्पन्नस्स व्यापादस्स पहान होति, त च पजानाति, यथा च पहीनस्स व्यापादस्स आयति अनुप्पादो होति, त च पजानाति, ३॥ सन्त वा अज्झत्त धीनमिदं—‘अत्थि मे अज्झत्त धीनमिदं’ ति पजानाति, असन्त वा अज्झत्त धीनमिदं—‘नत्थि मे अज्झत्त धीनमिदं’ ति पजानाति, यथा च अनुप्पन्नस्स धीनमिदस्स उप्पादो होति, त च पजानाति, यथा च उप्पन्नस्स धीनमिदस्स पहान होति, त च पजानाति, यथा च पहीनस्स

धीनमिदस्स आर्याति अनुप्पादो होति, त च पजानाति, सन्त वा अज्झत्त उद्वच्चकुक्कुच्च — 'अस्थि मे अज्झत्त उद्वच्चकुक्कुच्च' ति पजानाति, असन्त वा अज्झत्त उद्वच्चकुक्कुच्च — 'नस्थि मे अज्झत्त उद्वच्चकुक्कुच्च' ति पजानाति, यथा च अनुप्पन्नस्स उद्वच्चकुक्कुच्चस्स उप्पादो होति, त च पजानाति, यथा च उप्पन्नस्स उद्वच्चकुक्कुच्चस्स पहान होति, त च पजानाति, यथा च पहीनस्स उद्वच्चकुक्कुच्चस्स आर्याति अनुप्पादो होति, त च पजानाति, सन्त वा अज्झत्त विचिकिच्छ — 'अस्थि मे अज्झत्त विचिकिच्छ' ति पजानाति, असन्त वा अज्झत्त विचिकिच्छ — 'नस्थि मे अज्झत्त विचिकिच्छ' ति पजानाति, यथा च अनुप्पन्नाय विचिकिच्छाय उप्पादो होति, त च पजानाति, यथा च उप्पन्नाय विचिकिच्छाय पहान होति, त च पजानाति, यथा च पहीनाय विचिकिच्छाय आर्याति अनुप्पादो होति, त च पजानाति । इद वुच्चति, भिक्खवे, मनोसोचेय्य । इमानि खो, भिक्खवे, तीणि सोचेय्यानी ति ।

"कायसुचि वचीसुचि", चेतोसुचि अनासव ।

सुचि सोचेय्यसम्पन्न, आहु निन्हातपापक" ति ॥

१० मोनेय्यसुत्त । "तीणिमानि, भिक्खवे, मोनेय्यानि ।

कतमानि तीणि ? कायमोनेय्य, वचीमोनेय्य, मनोमोनेय्य । कतम

च, भिक्खवे, कायमोनेय्य ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पाणातिपाता

पटिविरतो होति, अदिग्गदाणा पटिविरतो होति, अग्रहाचरिया पटि-

विरतो होति । इद वुच्चति, भिक्खवे, कायमोनेय्य ।

"कतम च, भिक्खवे, वचीमोनेय्य ? इध, भिक्खवे, भिक्खु

मुसायादा पटिविरतो होति, पिसुणाय वाक्काय पटिविरतो होति, फरसाय

वाक्काय पटिविरतो होति, सम्पप्पलापा पटिविरतो होति । इद वुच्चति,

भिक्खवे, वचीमोनेय्य ।

"कतम च, भिक्खवे, मनोमोनेय्य ? इध, भिक्खवे, भिक्खु

आरावान सया अनामय चेतोविमुत्ति पज्जाविमुत्ति दिट्ठेव घम्मे सय

अभिज्जा सच्चिद्वत्त्वा उपसम्पज्ज विहरति । इद वुच्चति, भिक्खवे,

मनोमोनेय्य । इमानि खो, भिक्खवे, तीणि मोनेय्यानी नि ।

“कायमुनिं वचीमुनिं, चेतोमुनिं अनासवं ।

मुनिं मोनेय्यसम्पन्नं, आहु सव्वप्पहायिनं” ति ॥

आपायिकवग्गो द्वादसमो ।

तत्सुद्धानं

आपायिको दुल्लभो अप्पमेय्यं, आनेज्जविपत्तिसम्पदा ।

अपण्णको च कम्मन्तो, द्वे सोचेय्यानि मोनेय्यं ति ॥

— ० —

१३. कुसिनारवग्गो

१. कुसिनारसुत्तं । एवं समयं भगवा कुसिनाराय विहरति 5 R. 274
 तहरणे वनसण्डे । तत्र खो भगवा भिक्षू आमन्तेसि — “भिक्षवो”
 । “भदन्ते” ति ते भिक्षू भगवतो पञ्चस्सोसु । भगवा एतदवोच —
 “इध, भिक्षवे, भिक्षु अज्जातरं गामं वा निगम वा उप-
 त्ताय विहरति । तमेनं गहपति वा गहपतिपुत्तो वा उपसङ्कमित्वा
 तनाय भत्तेन निमन्तेति । आकह्णमानो, भिक्षवे, भिक्षु अधि- 10 L. 278
 तेति । सो तस्सा रत्तिया अच्चयेन पुव्वण्हसमयं निवासेत्वा
 चीवरमादाय येन तस्स गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा निवेसन
 नसङ्कमति; उपसङ्कमित्वा पञ्चते आसने निसीदति । तमेन सो
 रति वा गहपतिपुत्तो वा पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्वा
 ण्पेति सम्मवारेति । तस्स एवं होति — ‘साधु वत म्माय’ गहपति 15
 गहपतिपुत्तो वा पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्वा सन्तप्पेति
 वारेतो’ ति । एवं पिस्स होति — ‘अहो वत म्माय गहपति वा
 तिपुत्तो वा आर्याति पि एवरूपेन पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन
 वा सन्तप्पेय्य सम्मवारेय्या’ ति ! सो तं पिण्डपातं गथितो मुच्छित्तो
 उपसो अनादीनवदस्सावी अनिस्सरणपञ्चो परिभुज्जति । सो तत्थ 20
 वित्तक्कं पि वित्तक्केति, व्यापादवित्तक्कं पि वित्तक्केति, विहिंसा-
 क्कं पि वित्तक्केति । एवरूपस्साहं, भिक्षवे, भिक्षुनो दिशं न सह-
 ति वदामि । तं किस्स हेतु ? पमत्तो हि, भिक्षवे, भिक्षु विहरति ।

{-१. अपण्णकम्मन्तो — स्वा० । २. आय — सी०, रो० । ३-३. खादनीयेन
 येन — रो० । ४. गथितो — स्वा०

- “इष पन, भिक्खवे, भिक्खु अञ्जतर गाम वा निगम वा उपनिस्साय विहरति । तमेन गहपति वा गहपतिपुत्तो वा उपसङ्गमित्वा स्वातन्त्र्याय भत्तेन निमन्तेति । आकङ्क्षमानो, भिक्खवे, भिक्खु अघि- वासेति । सो तस्सा रत्तिया अञ्चयेन पुब्बण्हसमय निवासेत्वा पत्त-
 5 चीवरमादाय येन तस्स गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा निवेसन तेनुप- लङ्घमति, उपसङ्गमित्वा पञ्चास्ते आसने निसीदति । तमेन सो गहपति वा गहपतिपुत्तो वा पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्वा सन्तप्येति सम्पवारेति । तस्स न एव होति — ‘साधु वत म्याय गहपति
 R 275 वा गहपतिपुत्तो वा पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्वा सन्तप्येति सम्पवारेती’ ति । एव विस्स न होति — ‘अहो वत म्याय गहपति वा गहपतिपुत्तो वा आर्याति पि एवरूपेन पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्वा सन्तप्येय्य सम्पवारेय्या’ ति । सो त पिण्डपात अगघितो अमु- च्छित्तो अनज्जोपन्नो’ आदीनवदस्सावी निस्सरणपञ्चो परिभुञ्जति ।
 D 279 सो तत्थ नेवजम्मवित्तवक्क पि वित्तव्वेति, अव्यापादवित्तवक्क पि वित्तव्वेति, अविहिमावित्तवक्क पि वित्तव्वेति । एयरपस्साह, भिक्खवे, भिक्खुने दिन्न महफल ति यदामि । त विस्स हेतु ? अप्पमत्तो हि, भिक्खवे विम्म विहरती’ ति ।
 15

“यस्स पन, भिक्खवे, दिसाय भिक्खू समग्गा सम्भोदमाना
अविवदमाना खीरोदकीभूता अञ्जमञ्ज पियचक्खूहि^१ सम्पस्सन्ता
विहरन्ति, गन्तु पि मे एसा, भिक्खवे, दिसा फासु होति, पगेव मनसि
कातु । निट्ठमेत्थ गच्छामि — ‘अद्वा ते आयस्मन्तो तयो’ धम्मे पजहिंसु,
तयो धम्मे बहुलमकसु । कत्तमे तयो धम्मे पजहिंसु ? कामवितक्क, 5 R 276
व्यापादवितक्क, विहिंसावितक्क — इमे तयो धम्मे पजहिंसु । कत्तमे
तयो धम्मे बहुलमकसु ? नेदस्सम्मवितक्क, अध्यापादवितक्क, अविहिंसा-
वितक्क — इमे तयो धम्मे बहुलमकसु’ । यस्स, भिक्खवे, दिसाय भिक्खू
समग्गा सम्भोदमाना अविवदमाना खीरोदकीभूता अञ्जमञ्ज पिय
चक्खूहि सम्पस्सन्ता विहरन्ति, गन्तु पि मे एसा, भिक्खवे, दिसा फासु 10
होति, पगेव मनसि कातु । निट्ठमेत्थ गच्छामि — ‘अद्वा ते आयस्मन्तो
इमे तयो धम्मे पजहिंसु, इमे तयो धम्मे बहुलमकसू’ ति ।

३ गोतमकचेतियसुत्त । एक समय भगवा वेसासिय विह- B. 260
रति गोतमके चेतिये । तत्र सो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “भिक्खवो’
ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पण्वस्सोसु । भगवा एतदवोच —
“अभिञ्जायाह, भिक्खवे, धम्म देसेमि, नो अनभिञ्जाय । सनिदानाह,
भिक्खवे, धम्म देसेमि, नो अनिदान । सप्पाटिहारियाह, भिक्खवे,
धम्म देसेमि, नो अप्पाटिहारिय । तस्स मग्ग, भिक्खवे, अभिञ्जाय
धम्म देसयतो नो अनभिञ्जाय, सनिदान धम्म देसयतो नो अनिदान,
सप्पाटिहारिय धम्म देसयतो नो अप्पाटिहारिय, करणीयो ओवादो, 20
करणीया अनुसासनी । अल च पन यो, भिक्खवे, तुट्ठिया, अल अत्त-
मनत्ताय, अल सोमनस्साय — ‘सम्मासम्बुद्धो भगवा, स्वावखातो धम्मो,
सुप्पटिपन्नो सङ्घो’ ति ।

इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासित अभि-
नन्दु ति । इमस्मि च पन वेय्याकरणरिं भञ्जमाने सहस्सी लोकधातु 25
अकम्पित्या ति ।

४ भरण्डुकालामसुत्त । एक समय भगवा कोसलेसु चारिक
चरमानो येन कपिलवत्यु तदवसरि । अस्सोसि सो महानामो सबको
— “भगवा किर कपिनवत्यु अनुपत्तो’ ति । अथ सो महानामो सबको

“इध पन, भिक्खवे, भिक्खु अञ्जतर गाम वा निगम वा
उपनिस्साय विहरति । तमेन गहपति वा गहपतिपुत्तो वा उपसङ्कमित्रा
स्वातनाय भत्तेन निमन्तेति । आबह्ममानो, भिक्खवे, भिक्खु अधि
यासेति । सो तस्सा रत्तिया अच्चयेन पुब्बप्पसमय निवासेत्वा पत्त
5 चीवरमादाय येन तस्स गहपतिस्स वा गहपतिपुत्तस्स वा निवेसन तेनुप
सङ्कमति, उपसङ्कमित्रा पञ्जत्ते आसने निसीदति । तमेन सो
गहपति वा गहपतिपुत्तो वा पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्था
सन्तप्पेति सम्पवारेति । तस्स न एव होति — ‘साधु वत् म्याय गहपति
R 275 वा गहपतिपुत्तो वा पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन सहत्था सन्तप्पेति
10 सम्पवारेती’ ति । एव पित्थ न होति — ‘अहो वत् म्याय गहपति वा
गहपतिपुत्तो वा आर्याति पि एवरूपेन पणीतेन खादनीयेन भोजनीयेन
सहत्था सन्तप्पेय्य सम्पवारेय्या’ ति । सो त पिण्डपात अगधितो अमु
च्छित्तो अनज्झोपत्तो’ आदीनवदस्सावी निस्सरणपञ्जो परिभुञ्जति ।
J 275 सो तत्थ नेक्खम्मवितक्क पि वितक्केति, अव्यापादवितक्क पि वितक्केति,
15 अविहिंसावितक्क पि वितक्केति । एवस्सप्पसाह, भिक्खवे, भिक्खुनो
दिन महफल ति वदामि । त किस्स हेतु ? अप्पमतो हि, भिक्खवे,
भिक्खु विहरती” ति ।

२ भण्डनसुत्त । “यस्स, भिक्खवे, दिसाय भिक्खू भण्डनजाता
वत्तहजाता विवादापत्ता अञ्जमञ्ज मुखसत्तीहि वितुदन्ता विहरन्ति,
20 मनसि यातु पि मे एसा, भिक्खवे, दिसा न फामु होति, पगेव गन्तु ।
निट्ठमेत्थ गच्छामि — ‘अद्दा ते आयस्सन्तो तयो धम्मे पजहिंसु, तया
धम्मे वट्ठलमवसु’ । कतमे तयो धम्मे पजहिंसु ? नेक्खम्मवितक्क,
अव्यापादवितक्क, अविहिंसावितक्क — इमे तयो धम्मे पजहिंसु । कतमे
तयो धम्मे वट्ठलमवसु ? कामवितक्क, व्यापादवितक्क, विहिंसावितक्क
25 — इमे तयो धम्मे वट्ठलमवसु’ । यस्स, भिक्खवे, दिसाय भिक्खू भण्डन
जाता वत्तहजाता विवादापत्ता अञ्जमञ्ज मुखसत्तीहि वितुदन्ता
विहरन्ति, मनसि यातु पि मे एसा, भिक्खवे, दिसा न फामु होति, पगेव
गन्तु । निट्ठमेत्थ गच्छामि — ‘अद्दा ते आयस्सन्तो इमे तयो धम्मे पज
हिंसु, इमे तयो धम्मे वट्ठलमवसु’ ।

“यस्त पन, भिक्खवे, दिसाय भिक्खू समग्गा सम्मोदमाना अविचदमाना खीरोदकीभूता अञ्जमञ्ज पियचक्खूहि सम्पस्सन्ता विहरन्ति, गन्तु पि मे एसा, भिक्खवे, दिसा फासु होति, पगेव मनसि फातु । निट्ठमेत्थ गच्छामि — ‘अट्ठा ते आयस्सन्तो तयो’ धम्मे पजहिंसु, तयो धम्मे बहुलमकसु । कतमे तयो धम्मे पजहिंसु ? कामवितक्क, व्यापादवितक्क, विहिंसावितक्क — इमे तयो धम्मे पजहिंसु । कतमे तयो धम्मे बहुलमकसु ? नेदसम्पवितक्क, अव्यापादवितक्क, अविहिंसावितक्क — इमे तयो धम्मे बहुलमकसु’ । यस्त, भिक्खवे, दिसाय भिक्खू समग्गा सम्मोदमाना अविचदमाना खीरोदकीभूता अञ्जमञ्ज पियचक्खूहि सम्पस्सन्ता विहरन्ति, गन्तु पि मे एसा, भिक्खवे, दिसा फासु होति, पगेव मनसि फातु । निट्ठमेत्थ गच्छामि — ‘अट्ठा ते आयस्सन्तो इमे तयो धम्मे पजहिंसु, इमे तयो धम्मे बहुलमकसु’” ति ।

३ गोतमकचेतियसुत्त । एक समय भगवा वेसासिय विहरति गोतमके चेतिये । सन खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि — “भिक्खवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्खू भगवतो पञ्चस्सोसु । भगवा एतदवोच — “अभिञ्जामाह, भिक्खवे, धम्म देसेमि, नो अनभिञ्जाय । सनिदानाह, भिक्खवे, धम्म देसेमि, नो अनिदान । सप्पाटिहारियाह, भिक्खवे, धम्म देसेमि, नो अप्पाटिहारिय । तस्स मय्ह, भिक्खवे, अभिञ्जाय धम्म देसयतो नो अनभिञ्जाय, सनिदान धम्म देसयतो नो अनिदान, सप्पाटिहारिय धम्म देसयतो नो अप्पाटिहारिय, करणीयो ओवादो, करणीया अनुसारणी । अल च पन वो, भिक्खवे, तुट्ठिया, अल अत्तमनताय, अल सोमनस्साय — ‘सग्गासम्बुद्धो भगवा, स्वाक्खातो धम्मो, सुप्पटिपन्नो सङ्गो’ ति ।

इदमवोच भगवा । अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासित अभि-
नन्दु ति । इमस्मिं च पन वेय्याकरणास्मि भञ्जमाने सहस्सी लोकधानु
अकम्पित्था ति ।

४ भरण्डुकात्तामसुत्त । एक समय भगवा कोसलेसु चारिक चरमानो येन कपिलवत्थु तदवसरि । अस्सोसि खो महानामो सक्को — “भगवा किर कपिलवत्थु अनुप्यत्तो” ति । अथ खो महानामो सक्को

येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं
अट्ठासि । एकमन्तं ठित खो महानामं सक्कं भगवा एतदवोच -

“गच्छ, महानाम, कपिलवत्थुस्मि, तथारूपं आवसथं जान
यत्थज्ज मयं एकरत्तिं विहरेय्यामा” ति । “एवं, भन्ते” ति खो महा-
नामो सक्को भगवतो पटिस्सुत्वा कपिलवत्थुं पविसित्वा केवलकर्णं कपिल-
वत्थुं अन्वाहिण्डन्तो नाहस कपिलवत्थुस्मि तथारूपं आवसथं यत्थज्ज
भगवा एकरत्तिं विहरेय्य । अथ खो महानामो सक्को येन भगवा तेनुप-
सङ्गमि; उपसङ्गमित्वा भगवन्तं एतदवोच - “नत्थि, भन्ते, कपिल-
वत्थुस्मि तथारूपो आवसथो यत्थज्ज भगवा एकरत्तिं विहरेय्य । अयं,
भन्ते, भरण्डु कालामो भगवतो पुराणसन्नह्यचारी । तस्सज्ज भगवा
अस्समे एकरत्तिं विहरतू” ति ।

“गच्छ, महानाम, सन्यरं पञ्जापेही” ति ।

“एवं, भन्ते” ति खो महानामो सक्को भगवतो पटिस्सुत्वा
येन भरण्डुस्स कालामस्स अस्समो तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा सन्यरं
पञ्जापेत्वा उदकं ठपेत्वा पादानं धोवनाय येन भगवा तेनुपसङ्गमि;
उपसङ्गमित्वा भगवन्तं एतदवोच - “सन्यतो, भन्ते, सन्यारो, उदकं
ठपितं पादानं धोवनाय । यस्सदानि, भन्ते, भगवा कालं मञ्जाती” ति ।

अथ खो भगवा येन भरण्डुस्स कालामस्स अस्समो तेनुपसङ्गमि;
उपसङ्गमित्वा पञ्जात्ते आसने निसीदि । निसज्ज खो भगवा पादे
पक्खालेसि । अथ खो महानामस्स सक्कस्स एतदवोच - “अकालो
खो अज्ज भगवन्तं पयिरपासितुं । किलन्तो भगवा । स्वे दानाहं भगवन्तं
पयिरपासिस्सामी” ति भगवन्तं अभिवादेत्वा पदविल्लणं कृत्वा
पवकासि ।

अथ खो महानामो सक्को तस्सा रत्थिया अच्चयेन येन भगवा
तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिपे
खो महानाम सक्कं भगवा एतदवोच - “तयो खोमे, महानाम, सत्थारो
मन्तो संविज्जमाना लोकस्मि । कतमे तयो ? इध, महानाम, एकच्चो
सत्था पणमानं परिज्जं पञ्जापेति; न रूपानं परिज्जं पञ्जापेति,
न वेदनानं परिज्जं पञ्जापेति । इध पण, महानाम, एकच्चो नत्था
पणमानं परिज्जं पञ्जापेति, रूपानं परिज्जं पञ्जापेति; न वेदनानं

परिञ्ज पञ्जापेति । इयं मन, महानाम, एकच्चो सत्या कामान
परिञ्ज पञ्जापेति, स्थान परिञ्ज पञ्जापेति, वेदनान परिञ्ज
पञ्जापेति । इमे खो, महानाम, तयो सत्यारो सन्तो सविज्जमाना
लोकस्मि ।

“इमेस, महानाम, तिण्ण सत्यारान एका निट्ठा उदाहु पुथु ५
निट्ठा” ति ? एव युत्ते भरण्डु कालामो महानाम सक्क एतदवोच —
“एका ति, महानाम, वदेही” ति । एव युत्ते भगवा महानाम सक्क
एतदवोच — “नाना ति, महानाम, वदेही” ति । दुत्तिय पि खो भरण्डु
कालामो महानाम सक्क एतदवोच — “एका ति, महानाम, वदेही” ति ।
दुत्तिय पि खो भगवा महानाम सक्क एतदवोच — “नाना ति, महानाम, 10
वदेही” ति । तत्तिय पि खो भरण्डु कालामो महानाम सक्क एतदवोच —
“एका ति, महानाम, वदेही” ति । तत्तिय पि खो भगवा महानाम
सक्क एतदवोच — “नाना ति, महानाम, वदेही” ति ।

B 202

अथ खो भरण्डुकालामस्स एतदहोसि — “महेसक्खस्स वतम्हि
महानामस्स सक्कस्स सम्मुखा समणेन गोतमेन यावत्ततिय अपसादितो । 15
यधूनाह कपिलवत्थुम्हा पक्कमेय्य” ति । अथ खो भरण्डु कालामो
कपिलवत्थुम्हा पक्कामि । य कपिलवत्थुम्हा पक्कामि तथा पक्कन्तो व
अहोसि न पुन पच्चागच्छी” ति ।

५ हत्थकसुत्त । एक समय भगवा सावत्थिय विहरति जेत-
वने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो हत्थको देवपुत्तो अभिवक्- 20
न्ताय रत्तिया अभिवक्कन्तवण्णो^१ केवलकप्प जेतवन ओभासेत्वा येन
भगवा तेनुपसङ्कमि, उपसङ्कमित्वा — “भगवतो पुरतो ठस्सामी” ति
ओसीदतिमेव^२ ससीदतिमेव^३, न सक्कोति सण्ठातु । सेय्यथापि नाम
सप्पि वा तेल वा बालुकाय^४ आसित्त ओसीदतिमेव^५ ससीदतिमेव^६, न
सण्ठासि, एवमेव हत्थको देवपुत्तो — “भगवतो पुरतो ठस्सामी” ति 25
ओसीदतिमेव ससीदतिमेव, न सक्कोति सण्ठातु ।

अथ खो भगवा हत्थक देवपुत्त एतदवोच — “ओळारिक^७,
हत्थक, अरत्तभाव अमिनिम्भिनाही” ति । “एव, भन्ते” ति, खो हत्थको

R 279

१ पच्चागच्छी — सी० पच्चागच्छी — रो० पच्चागच्छी — स्वा० । २ अभिवक्कन्त-
वण्णा — सी० रो० । ३ चेय — सी० रो०, ओसीदति — स्वा० । ४ चेय — सी०,
रो० ससीदति — स्वा० । ५ बालिकाय — रो० । ६ ओसीदति ससीदति — सी०, रो० ।
७ ओळारिक — सी० ।

देवपुत्रो भगवतो पटिस्सुत्वा ओळारिक अत्तभाव अभिनिम्मित्वा
भगवन्त अभिवादेत्वा एकमन्त अट्ठासि । एकमन्त टित खो हत्थक
देवपुत्र भगवा एतदवोच —

“ये ते, हत्थक, धम्मा पुब्बे मनुस्सभूतस्स पवत्तिनो अहेसु, अपि
५ नु ते ते धम्मा एतरहि पवत्तिनो” ति ?

“ये च मे, भन्ते, धम्मा पुब्बे मनुस्सभूतस्स पवत्तिनो अहेसु,
ते च मे धम्मा एतरहि पवत्तिनो, ये च मे, भन्ते, धम्मा पुब्बे मनुस्स-
भूतस्स नप्पवत्तिनो अहेसु, ते च मे धम्मा एतरहि पवत्तिनो । सेव्यथापि,
भन्ते, भगवा एतरहि आकिण्णो विहरति भिक्खूहि भिक्खुनीहि उपास-
॥ २०३ ॥ केहि उपासिकाहि राजूहि^१ राजमहागत्तेहि तित्थियेहि तित्थिय-
सावकेहि, एवमेव खो अह, भन्ते, आकिण्णो विहरामि देवपुत्तेहि ।
दूरतो पि, भन्ते, देवपुत्ता आगच्छन्ति हत्थकस्स देवपुत्तस्स सन्तिके
'धम्म सोस्सामा' ति । तिण्णाह, भन्ते, धम्मान अतित्तो अप्पट्ठिवानो
कालङ्कतो^२ । कतमेस तिण्ण ? भगवतो अह, भन्ते, दस्सनस्स^३ अतित्तो
१५ अप्पट्ठिवानो कालङ्कतो, सद्धम्मसवनस्साह, भन्ते, अतित्तो अप्पट्ठिवानो
कालङ्कतो, सद्धस्साह, भन्ते, उपट्ठानस्स अतित्तो अप्पट्ठिवानो काल-
ङ्कतो । इमेस खो अह, भन्ते, तिण्ण धम्मान अतित्तो अप्पट्ठिवानो
कालङ्कतो ति ।

“नाह भगवतो दस्सनस्सा, तित्तिमज्झगा^४ कुदाचन ।
२० सद्धस्स उपट्ठानस्स, सद्धम्मसवनस्स च ॥

“अधिराल^५ सिक्खमानो, सद्धम्मसवने रतो ।
तिण्ण धम्मान अतित्तो, हत्थको अविह गता” ति ॥

६ फट्ठवियसुत्तं । एक समय भगवा चारारणसिय विहरति
इसिपत्तने भिगदाये । अथ खो भगवा पुव्वण्हसमय निवासेत्वा पत्तचीवर-
॥ २१० ॥ मादाय चारारणसि पिण्डाय पाविसि । अद्दसा खो भगवा गोयोग-
पिलक्कस्मि पिण्डाय चरमानो अज्जन्तर भिक्खु रित्तस्साद^६ वाहिरस्साद
भट्ठुम्सति^७ असम्पजान असमाहित विट्मन्तचित्त पावतिन्द्रिय । दिस्वा त
भिव^८ एतदवोच —

१. ५ - नी० । २. राजूहि - नी०, रज्जाहि - रा० । ३. वातरथा - रो० ।
४. दम्पनाय - रो० । ५. तित्ति अट्ठा - म्या०, तित्ति अट्ठा - रा० । ६. अधिपत्ते - नी०,
रा० । ७. रित्ताय - नी० । ८. मग्गुदुस्सति - रा० ।

B 285

एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा अनुरुद्धो भगवन्त एतदवोच - “इधाह, भन्ते, दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन येभ्य्येन पस्सामि मातुगाम कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जमान । कत्तिहि नु खो, भन्ते, धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जती” ति ?

“तीहि खो, अनुरुद्ध, धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जति । कतमेहि तीहि ? इध, अनुरुद्ध, मातुगामो पुक्खण्हसमय मच्छेरमलपरियुद्धितेन चेतसा अगार अज्झावसति, मज्झन्हिकसमय^१ इस्सापरियुद्धितेन चेतसा अगार अज्झावसति, सायन्हसमय^२ कामरागपरियुद्धितेन चेतसा अगार अज्झावसति । इमेहि खो, अनुरुद्ध, तीहि धम्मेहि समन्नागतो मातुगामो कायस्स भेदा पर मरणा अपाय दुग्गति विनिपात निरय उपपज्जती” ति ।

॥ दुत्तियअनुरुद्धसुत्त । अथ खो आयस्मा अनुरुद्धो येनायस्मा

R 282

१५ सारिपुत्तो तेनुपसङ्कुमि, उपसङ्कुमित्वा आयस्मत्ता सारिपुत्तेन सद्धि सम्मोदि । सम्मोदनीय कथ सारणीय^३ वीतिसारेत्वा एकमन्त निसीदि । एकमन्त निसिन्नो खो आयस्मा अनुरुद्धो आयस्मन्त सारिपुत्त एतदवोच - “इधाह, आवुसो सारिपुत्त, दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सहस्स लोक ओलोकेमि । आरद्ध खो पन मे विरिय असत्त्वीन, उपद्धिता सति असम्मूढा, पस्सद्धो कायो असारद्धो, समाहित चित्त एवणा । अथ च पन मे नानुपादाय आसवेहि चित्त विमुच्चती” ति ।

“य खो ते, आवुमो अनुरुद्ध, एव होति - ‘अहं दिव्वेन चक्खुना विसुद्धेन अतिक्कन्तमानुसकेन सहस्स लोक ओलोकेमी’ ति, इदं ते मानस्मि । य पि ते, आवुसो अनुरुद्ध, एव होति - ‘आरद्ध खो पन मे विरिय असत्त्वीन, उपद्धिता सति असम्मूढा, पस्सद्धो कायो असारद्धो समाहित चित्त एवणा’ ति, इदं ते उद्धच्चस्मि । य पि ते, आवुसो अनुरुद्ध, एव होति - ‘अथ च पन मे नानुपादाय आसवेहि चित्त विमुच्चती’ ति, इदं ते कुपपुच्चस्मि । साधु वतायम्मा अनुरुद्धो इमे

D 284

तयो धम्मं पहाय, इमे तयो धम्मं अमनसिकरित्वा अमताय घातुया चित्त उपसहरतू" ति ।

अथ सो आयस्मा अनुद्धो अपरेन समयेन इमे तयो धम्मं पहाय, इमे तयो धम्मं अमनसिकरित्वा अमताय घातुया चित्त उपसहरि^१ । अथ खो आयस्मा अनुद्धो एको वूपकट्ठो^२ अप्पमत्तो आतापी 5 पहित्तो विहरन्तो नचिरस्सेव — यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अमारस्मा अममारिय पच्चजन्ति, तदनुत्तर — ब्रह्मचरियपरियोमान दिट्ठेव धम्मं सय अभिञ्जा सच्छिक्त्वा उपसम्पज्ज विहासि । "खीणा जाति, वुत्ति ब्रह्मचरिय, क्त करणीय, नापर इत्यत्ताया" ति अन्मञ्जासि । अञ्जातरो च पनायस्मा अनुद्धो अरहत अहोसी ति । 10

६ पटिच्छन्नसुत्तं । "तीणिमानि, भिक्खवे, पटिच्छन्नानि आवहन्ति^३, नो विवटानि । क्तमानि तीणि ? मातुगामो, भिक्खवे, पटिच्छन्नो आवहति, नो विवटो, ब्राह्मणान, भिक्खवे, मन्ता पटिच्छन्ना आवहन्ति, नो विवटा, मिच्छादिट्ठि, भिक्खवे, पटिच्छन्ना आवहति, नो विवटा । इमानि खो, भिक्खवे, तीणि पटिच्छन्नानि आवहन्ति, नो 15 विवटानि ।

"तीणिमानि, भिक्खवे, विवटानि विरोचन्ति, नो पटिच्छन्नानि । क्तमानि तीणि ? चन्दमण्डल, भिक्खवे, विवट विरोचति, नो पटिच्छन्न, सुरियमण्डल, भिक्खवे, विवट विरोचति, नो पटिच्छन्न, स्यागत्तप्पवेदितो धम्मविनयो, भिक्खवे, विवटो विरोचति, नो पटिच्छन्नो । 20 इमानि खो, भिक्खवे, तीणि विवटानि विरोचन्ति, नो पटिच्छन्नानि" ति ।

१० लेखसुत्तं । "तयोमे, भिक्खवे, पुगला सन्तो सविज्ज-नाना लोकस्मि । क्तमे तयो ? पासाणलेखूपमो पुगलो, पयवि-लेखूपमो^४ पुगलो, उदकलेखूपमो पुगलो । क्तमो च, भिक्खवे, पासाणलेखूपमो पुगलो ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुगलो अभिण्ह 25 कुज्झति । सो च स्वस्स कोधो दीघरत्त अनुसेति । सेय्ययापि, भिक्खवे, पासाणे लेखा न खिण्ण सुज्झति वातेन वा उदकेन वा, चिरट्ठितिका होति, एवमेव खो, भिक्खवे, इधेकच्चो पुगलो अभिण्ह कुज्झति ।

१ उपसहरति — स्था०, रो० । २ वूपकट्ठो — रो० । ३ बहन्ति — ती०, स्या०, रो० । ४ पयवि — सी०, रो० ।

सो च स्वस्स कोधो दीघरत्तं अनुसेति । अयं बुच्चति, भिक्खवे, पासाण-
लेखूपमो पुग्गलो ।

“कतमो च, भिक्खवे, पथविलेखूपमो पुग्गलो ? इध, भिक्खवे,
एकच्चो पुग्गलो अभिण्हं कुज्झति । सो च स्वस्स कोधो न दीघरत्तं
■ अनुसेति । सेय्यथापि, भिक्खवे, पथविया लेखा खिप्पं लुज्जति वातेन
वा उदकेन वा, न चिरट्टितिका होति; एवमेव खो, भिक्खवे, इधेकच्चो
पुग्गलो अभिण्हं कुज्झति । सो च स्वस्स कोधो न दीघरत्तं अनुसेति ।
अयं बुच्चति, भिक्खवे, पथविलेखूपमो पुग्गलो ।

R 284 10 “कतमो च, भिक्खवे, उदकलेखूपमो पुग्गलो ? इध, भिक्खवे,
एकच्चो पुग्गलो आगान्हेन पि बुच्चमानो फरुसेन पि बुच्चमानो
अमनापेन पि बुच्चमानो सन्धियतिमेव^१ संसन्दतिमेव सम्मोदतिमेव ।
सेय्यथापि, भिक्खवे, उदके लेखा खिप्पंयेव पटिविगच्छति^२, न चिरट्टितिका
होति; एवमेव खो, भिक्खवे, इधेकच्चो पुग्गलो आगान्हेन पि बुच्चमानो
फरुसेन पि बुच्चमानो अमनापेन पि बुच्चमानो सन्धियतिमेव संसन्दति-
15 मेव सम्मोदतिमेव । अयं बुच्चति, भिक्खवे, उदकलेखूपमो पुग्गलो ।
इमे खो, भिक्खवे, तयो पुग्गला सन्तो संविज्जमाना लोकास्मि” ति ।
कुसिनारवमो तेरसमो ।

तस्मुद्धानं

कुसिनारभण्डना चेव, गोतमभरण्डुहृत्यको ।
कटुवियं द्वे अनुसुद्धा, पटिच्छन्नं सेत्तेन ते दत्ता ति ॥

१४. योधाजीववग्गो

१. योधाजीवमुत्तं । “तीहि, भिक्खवे, अज्जेहि समन्नागतो
■ योधाजीवो राजारुहो होति राजभोग्गो, रज्जो अज्झं तेव उद्दणं
N 285 गच्छति । यतमेहि तीहि ? इध, भिक्खवे, योधाजीवो दूरे पातो च
होति धरुणणवेधो च महत्तो च वायस्म पदासेता । इमेहि, एतो, भिक्खवे,
तीहि अज्जेहि समन्नागतो योधाजीवो राजारुहो होति राजभोग्गो, रज्जो
अज्झं तेव उद्दणं गच्छति । एवमेव ग्यो, भिक्खवे, तीहि अज्जेहि समन्ना-

गतो भिक्खु आहुनेय्यो होति पे० अनुत्तर पुञ्जवसेत्त लोकरस ।
कतमेहि तोहि ? इध, भिक्खवे, भिक्खु दूरे पाती च होति अवलणवेधी
च महतो च कायस्स पदालेता ।

“कथं च, भिक्खवे, भिक्खु दूरे पाती होति ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु य किञ्चि रूप अतीतानागतपच्चुप्पन्ना अज्झत्ता वा वहिद्धा वा ५
ओल्लारिका वा सुखुमा वा हीन वा पणीत्ता वा य दूरे सन्तिके वा, सव्व
रूप — ‘नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति एवमेत यथाभूत सम्मप्प-
ज्जाय पस्सति । या काचि वेदना अतीतानागतपच्चुप्पन्ना अज्झत्ता वा
वहिद्धा वा ओल्लारिका वा सुखुमा वा हीना वा पणीता वा या दूरे सन्तिके
वा, सव्व वेदन — ‘नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति एवमेत १० ॥ २०५
यथाभूत सम्मप्पज्जाय पस्सति । या काचि सज्जा अतीतानागतपच्चु-
प्पन्ना अज्झत्ता वा वहिद्धा वा ओल्लारिका वा सुखुमा वा हीना वा
पणीता वा या दूरे सन्तिके वा, सज्ज सज्ज — ‘नेत मम, नेसोहमस्मि,
न मेसो अत्ता’ ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पज्जाय पस्सति । ये केचि
सह्वारा अतीतानागतपच्चुप्पन्ना अज्झत्ता वा वहिद्धा वा ओल्लारिका वा १५
सुखुमा वा हीना वा पणीता वा ये दूरे सन्तिके वा, सव्वे सह्वारे — ‘नेत
मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति एवमेत यथाभूत सम्मप्पज्जाय
पस्सति । य किञ्चि विज्जाण अतीतानागतपच्चुप्पन्ना अज्झत्ता वा
वहिद्धा वा ओल्लारिका वा सुखुमा वा हीन वा पणीत्ता वा य दूरे सन्तिके
वा, सव्व विज्जाण — ‘नेत मम, नेसोहमस्मि, न मेसो अत्ता’ ति एवमेत २०
यथाभूत सम्मप्पज्जाय पस्सति । एव एवो, भिक्खवे, भिक्खु दूरे पाती
होति ।

“कथं च, भिक्खवे, भिक्खु अवलणवेधी होति ? इध, भिक्खवे,
भिक्खु ‘इदं दुक्खं’ ति यथाभूत पजानाति, ‘अयं दुक्खसमुदयो’ ति
यथाभूत पजानाति, ‘अयं दुक्खनिरोधो’ ति यथाभूत पजानाति, ‘अयं २५
दुक्खानिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूत पजानाति । एव एवो,
भिक्खवे, भिक्खु अवलणवेधी होति ।

“कथं च, भिक्खवे, भिक्खु महतो कायस्स पदालेता होति ?
इध, भिक्खवे, भिक्खु महन्त अविज्जावाग्य पदालेति । एव एवो,

१ दूरे वा — २० : १ पज्जत — सी०, रो० : २ पज्जति — सी० : ४ प —
सी० : ५-५ यथा पज्जा — सी०, प्या०, रो० ।

भिवस्त्रवे, भिवसु महतो कायस्स पदालेता होति । इमेहि खो, भिवस्त्रवे, तीहि घम्मेहि समन्नागतो भिवसु आहुनेय्यो होति ... पे० - अनुत्तरं पुञ्जक्खत्तं लोकस्सा” ति ।

२. परिस्सामुत्तं । “तिस्सो इमा, भिवस्त्रवे, परिस्सा । कतमा
५ तिस्सो ? उक्काचितविनीता परिस्सा, पट्टिपुच्छाविनीता परिस्सा, यावता-
विनीता परिस्सा - इमा खो, भिवस्त्रवे, तिस्सो परिस्सा” ति ।

३. मित्तसुत्तं । “तीहि, भिवस्त्रवे, अङ्गेहि समन्नागतो मित्तो
मेवित्तव्यो । कतमेहि तीहि ? दुद्दं ददाति, दुक्करं करोति, दुक्खमं
लमति - इमेहि खो, भिवस्त्रवे, तीहि अङ्गेहि समन्नागतो मित्तो सेवि-
१० तव्वो” ति ।

४. उप्पादासुत्तं । “उप्पादा वा, भिवस्त्रवे, तथागतानं अनु-
प्पादा वा तथागतानं, ठिता व सा धातु धम्मट्ठितता धम्मनियामता ।
सव्वे सङ्खारा अग्निच्चा । तं तथागतो अभिसम्बुज्झति अभिसमेति ।
अभिसम्बुज्झित्वा अभिसमेत्वा आचिक्खति देसेति पञ्जापेति पट्टपेति
१५ विवरति विभजति उत्तानीकरोति - ‘सव्वे सङ्खारा अग्निच्चा’ ति ।
उप्पादा वा, भिवस्त्रवे, तथागतानं अनुप्पादा वा तथागतानं ठिता व सा
धातु धम्मट्ठितता धम्मनियामता । सव्वे सङ्खारा दुक्खा । तं तथागतो
अभिसम्बुज्झति अभिसमेति । अभिसम्बुज्झित्वा अभिसमेत्वा आचि-
क्खति देसेति पञ्जापेति पट्टपेति विवरति विभजति उत्तानीकरोति -
२० ‘सव्वे सङ्खारा दुक्खा’ ति । उप्पादा वा, भिवस्त्रवे, तथागतानं अनुप्पादा
वा तथागतानं ठिता व सा धातु धम्मट्ठितता धम्मनियामता । सव्वे
धम्मा अनत्ता । तं तथागतो अभिसम्बुज्झति अभिसमेति । अभिसम्बु-
ज्झित्वा अभिसमेत्वा आचिक्खति देसेति पञ्जापेति पट्टपेति विवरति
विभजति उत्तानीकरोति - ‘सव्वे धम्मा अनत्ता’ ति ।

२५ ५. केसकम्बलसुत्तं । “सेय्यथापि, भिवस्त्रवे, यानि कानिचि
तन्तावृत्तानं वत्थानं, केसकम्बलो तेरा पट्टिविट्ठो अवत्तायति । केस-
कम्बलो, भिवस्त्रवे, सीते सीतो, उण्हे उण्हो, दुव्वण्णो, दुग्गण्णो, दुवस-
सम्पत्सो । एवमेव यो, भिवस्त्रवे, यानि कानिचि पुयुनमणव्राह्मणवादानं

१. परिपुष्ठा ० - रो० । २. यावताविनीता - सी०, रो० । ३. इय मित्तो
भिवसु दुद्दं - रो० । ४. नय यावताविनीता - सी० । ५. पुयुनमणव्राह्मणवादानं - सी०, रो०, रो०

मक्खलिवादो तेम पटिकिट्ठो अक्खायति । मक्खलि, भिक्खवे, मोघ-
पुरिसो एववादी एवदिट्ठि — ‘नत्थि कम्म, नत्थि किरिय, नत्थि विरिय’
ति । ये पि ते, भिक्खवे, अहेसु अतीतमद्धान अरहन्तो सम्मासम्बुद्धा,
ते पि भगवन्तो कम्मवादा चेव अहेसु किरियवादा च विरियवादा च ।
ते पि, भिक्खवे, मक्खलि मोघपुरिसो पटिवाहति — ‘नत्थि कम्म, नत्थि
किरिय, नत्थि विरिय’ ति । ये पि ते, भिक्खवे, भविस्सन्ति अनागत-
मद्धान अरहन्तो सम्मासम्बुद्धा, ते पि भगवन्तो कम्मवादा चेव भवि-
स्सन्ति किरियवादा च विरियवादा च । ते पि, भिक्खवे, मक्खलि
मोघपुरिसो पटिवाहति — ‘नत्थि कम्म, नत्थि किरिय, नत्थि विरिय’
ति । अहं पि, भिक्खवे, एतरहि अरहं सम्मासम्बुद्धो कम्मवादो चेव
किरियवादो च विरियवादो च । मं पि, भिक्खवे, मक्खलि मोघपुरिसो
पटिवाहति — ‘नत्थि कम्म, नत्थि किरिय, नत्थि विरिय’ ति ।

R 287

“सेट्थयापि, भिक्खवे, नदीमुत्ते खिण्ण उट्ठेय्य^१ बहून^२ मच्छान
अहिताय दुक्खाय अनयाय व्यसनाय, एवमेव खो, भिक्खवे, मक्खलि
मोघपुरिसो मनुस्मखिण्ण मज्जे लोके उप्पन्नो बहून सत्तान अहिताय
दुक्खाय अनयाय व्यमनाया” ति ।

६ सम्पदासुत्त । “तिस्सो इमा, भिक्खवे, सम्पदा । कतमा
तिस्सो ? सद्धासम्पदा, सीलसम्पदा, पञ्ञासम्पदा — इमा खो,
भिक्खवे, तिस्सो सम्पदा” ति ।

D 291

७ बुद्धिसुत्त । “तिस्सो इमा, भिक्खवे, बुद्धियो । कतमा
तिस्सो ? सद्धाबुद्धि, सीलबुद्धि, पञ्ञाबुद्धि — इमा खो, भिक्खवे,
तिस्सो बुद्धियो” ति ।

८ अस्तसल्लुङ्गसुत्त । “तयो च, भिक्खवे, अस्तसल्लुङ्गे देसे-
स्सामि तयो च पुग्गिसल्लुङ्गे^३ । त गुणाय, साधुक मनसि वरोध,
भासिस्सामी” ति । “एव, भन्ते” ति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चम्मोसु ।
भगवा एतदवोच —

“कतमे च, भिक्खवे, तयो अस्तसल्लुङ्गा ? इय, भिक्खवे,
एकच्चो अस्मवल्लुङ्को जवसम्पत्तो होति, न वण्णमम्पत्तो, न आरोह-
परिणाहमम्पत्तो । इय पन, भिक्खवे, एवच्चो अन्नवल्लुङ्को जवनम्पत्तो

R 293

१ पारिय — म० । २ उट्ठेय्य — जी० । ३ बहू — मा०, म्या०, सं० ।

४ पुग्गिसल्लुङ्गो — हा०, पुग्गिसल्लुङ्गो देवेष्वानि — रो० ।

च होति वण्णसम्पन्नो च, न आरोहपरिणाहसम्पन्नो । इध पन भिक्खवे, एकच्चो अस्सखल्लुङ्को जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च । इमे खो, भिक्खवे, तयो अस्सखल्लुङ्का ।

“कतमे च, भिक्खवे, तयो पुरिसखल्लुङ्का ? इध, भिक्खवे, एकच्चो पुरिसखल्लुङ्को जवसम्पन्नो होति, न वण्णसम्पन्नो, न आरोहपरिणाहसम्पन्नो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुरिसखल्लुङ्को जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च, न आरोहपरिणाहसम्पन्नो । इध पन, भिक्खवे, एकच्चो पुरिसखल्लुङ्को जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च ।

“कथं च, भिक्खवे, पुरिसखल्लुङ्को जवसम्पन्नो होति, न वण्णसम्पन्नो न आरोहपरिणाहसम्पन्नो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु ‘इदं दुक्खं’ ति यथाभूतं पजानाति पे० ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानाति । इदमस्स जयस्मिं वदामि । अभिधम्मो खो पन अभिविनये पञ्हु पुट्ठो ससादेति, नो विस्सज्जेति । इदमस्स न वण्णस्मिं वदामि । न खो पन लाभो होति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारान । इदमस्स न आरोहपरिणाहस्मिं वदामि । एव खो, भिक्खवे, पुरिसखल्लुङ्को जवसम्पन्नो होति, न वण्णसम्पन्नो, न आरोहपरिणाहसम्पन्नो ।

“कथं च, भिक्खवे, पुरिसखल्लुङ्को जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च, न आरोहपरिणाहसम्पन्नो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु ‘इदं दुक्खं’ ति यथाभूतं पजानाति पे० ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ ति यथाभूतं पजानाति । इदमस्स जयस्मिं वदामि । अभिधम्मो खो पन अभिविनये पञ्हु पुट्ठो विस्सज्जेति, नो ससादेति । इदमस्स वण्णस्मिं वदामि । न पन लाभो होति चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारान । इदमस्स न आरोहपरिणाहस्मिं वदामि । एव खो, भिक्खवे, पुरिसखल्लुङ्को जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च, न आरोहपरिणाहसम्पन्नो ।

“वथं च, भिक्खवे, पुरिसखल्लुङ्को जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च ? इध, भिक्खवे, भिक्खु ‘इदं

दुस्त्व' इति यदानीत् पञ्चानाति — पे० — 'अन दुस्त्वनिरोधरातिनी पटि-
पदा' इति यदानीत् पञ्चानाति । इदमन्त्रं जवस्मि' वदामि । अग्निधम्मे
नो पन अभिविनिये पञ्ह पृष्ठो विस्तज्जेति, नो ससादेति । इदमस्त
वज्जालि वदामि । नानी नो पन होति चौरपिप्पाननेनासुनमित्तान-
प्यज्जवनेपज्जपरित्वारात्त । इदमन्त्रं आरोहपरिणाहस्मि वदामि । ३
एवं खो, भिक्षवे, पुरिमवट्टुओ जवत्तम्पन्नो न होति वण्णत्तम्पन्नो च
आरोहपरिणाहत्तम्पन्नो च । इमे खो, भिक्षवे, तयो पुरिमवट्टुओ" इति ।

६. अस्मपरस्तनुत्तं । "तयो च, भिक्षवे, अस्तपरत्ता' देते-
स्मामि' तयो च पुरिसपरत्ते' । त नृणाय, सायुक मनस्ति करोप,
नामिस्सानी" इति । "एव, भन्ते" इति खो ते भिक्षु भगवतो पञ्च- १०
स्सामुं । भगवा एतद्वोच —

"कतमे च, भिक्षवे, तयो अस्तपरत्ता ? इध, भिक्षवे, ३.२५
एकच्चो अस्तपरत्तो जवत्तम्पन्नो होति, न वण्णत्तम्पन्नो न आरोह-
परिणाहत्तम्पन्नो । इध पन, भिक्षवे, एकच्चो अस्तपरत्तो जवत्तम्पन्नो
होति वण्णत्तम्पन्नो च, न आरोहपरिणाहत्तम्पन्नो । इध पन, भिक्षवे, १३
एकच्चो अस्तपरत्तो जवत्तम्पन्नो च होति वण्णत्तम्पन्नो च आरोह-
परिणाहत्तम्पन्नो च । इमे खो, भिक्षवे, तयो अस्तपरत्ता ।

"कतमे च, भिक्षवे, तयो पुरिसपरत्ता ? इध, भिक्षवे,
एकच्चो पुरिसपरत्तो जवत्तम्पन्नो होति, न वण्णत्तम्पन्नो न आरोह-
परिणाहत्तम्पन्नो । इध पन, भिक्षवे, एकच्चो पुरिसपरत्तो जवत्तम्पन्नो २०
च होति वण्णत्तम्पन्नो च, न आरोहपरिणाहत्तम्पन्नो । इध पन, भिक्षवे,
एकच्चो पुरिसपरत्तो जवत्तम्पन्नो च होति वण्णत्तम्पन्नो च आरोह-
परिणाहत्तम्पन्नो च ।

"कथं च, भिक्षवे, पुरिसपरत्तो जवत्तम्पन्नो होति, न वण्ण- ३.२०
त्तम्पन्नो, न आरोहपरिणाहत्तम्पन्नो ? इध, भिक्षवे, भिक्षु पञ्चत्त २०
ओरम्भागियान सयोजनान परित्तया ओपपात्तिको होति तत्प परि-
निव्वायी अनावत्तिधम्मो तस्मा सोका । इदमस्त जवस्मि वदामि ।
अभिधम्मे खो पन अभिविनिये पञ्ह पृष्ठो ससादेति, नो विस्तज्जेति ।

इदमस्स न वण्णस्मि वदामि । न खो पन लाम्भी होति चीवरपिण्डपात-
सेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारान । इदमस्स न आरोहपरि-
णाहस्मि वदामि । एव खो भिक्खवे, पुरिसपरस्सो जवसम्पन्नो होति,
न वण्णसम्पन्नो, न आरोहपरिणाहसम्पन्नो ।

- 5 “कथं च, भिक्खवे, पुरिसपरस्सो जवसम्पन्नो च होति वण्ण-
सम्पन्नो च, न आरोहपरिणाहसम्पन्नो ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चन्न
ओरम्भागियान सयोजनान परिक्खया ओपपातिको होति तत्थ परि-
निब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । इदमस्स जवस्मि वदामि ।
अभिधम्मे खो पन अभिविनये पञ्हु पुट्ठो विस्सज्जेति, नो ससादेति ।
10 इदमस्स वण्णस्मि वदामि । न खो पन लाम्भी होति चीवरपिण्डपात-
सेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारान । इदमस्स न आरोहपरिणा-
हस्मि वदामि । एव खो, भिक्खवे, पुरिसपरस्सो जवसम्पन्नो च होति
वण्णसम्पन्नो च, न आरोहपरिणाहसम्पन्नो ।

- B 291 “कथं च, भिक्खवे, पुरिसपरस्सो जवसम्पन्नो च होति वण्ण-
15 सम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च ? इध, भिक्खवे, भिक्खु पञ्चन्न
ओरम्भागियान सयोजनान परिक्खया ओपपातिको होति तत्थ परि-
निब्बायी अनावत्तिधम्मो तस्मा लोका । इदमस्स जवस्मि वदामि ।
अभिधम्मे खो पन अभिविनये पञ्हु पुट्ठो विस्सज्जेति, नो ससादेति ।
इदमस्स वण्णस्मि वदामि । लाम्भी खो पन होति चीवरपिण्डपात-
20 सेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारान । इदमस्स आरोहपरिणाहस्मि
वदामि । एव खो, भिक्खवे, पुरिसपरस्सो जवसम्पन्नो च होति वण्ण-
सम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च । इमे खो, भिक्खवे, तयो पुरिस-
परस्सा” ति ।

- १० अस्साजानीयनुत्तं । “तयो च, भिक्खवे, भद्रे” अस्साजानीये
25 देगेग्गामि’ तयो च भद्रे पुरिसाजानीये । त सुणाथ, साधुण मनसि
परोय, मासिस्सामी” ति । “एव, भन्ते” ति खो ते भियगू भगवतो
पच्चस्सोमु । भगवा एतद्वोच —

- R 291 “यत्तमे च, भिक्खवे, तयो भद्रा अस्साजानीया ? इध, भिक्खवे,
एयच्चो भद्रो अस्साजानीयो पे० जवसम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो

च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च । इमे खो, भिक्षवे, तयो भद्रा अस्ता-
जानीया ।

“कतमे च भिक्षवे, तयो भद्रा पुरिसाजानीया ? इध,
भिक्षवे, एकच्चो भद्रो पुरिसाजानीयो .. पे० . जवसम्पन्नो च होति
वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च ।

5

“कथं च, भिक्षवे, भद्रो पुरिसाजानीयो .. पे०... जवसम्पन्नो
च होति वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च ? इध, भिक्षवे,
भिक्षु आसवानं खया अनासवं चेतोविमूर्ति पञ्जाविमूर्ति दिट्ठेय धम्मे
सयं अभिञ्जा सच्छिद्यत्वा उपसम्पज्ज विहरति । इदमस्स जयस्मि
वदामि । अभिधम्मे खो पन अभिविनये पड्हं पुट्ठो विस्सज्जेति, नो
संसादेति । इदमस्स वण्णस्मि वदामि । साभी खो पन होति धीवर-
पिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयमेसज्जपरिवत्तारानं । इदमस्स आरोह-
परिणाहस्मि वदामि । एवं खो, भिक्षवे, भद्रो पुरिसाजानीयो जव-
सम्पन्नो च होति वण्णसम्पन्नो च आरोहपरिणाहसम्पन्नो च । इमे खो,
भिक्षवे, तयो भद्रा पुरिसाजानीया” ति ।

B 295

15

११. पठममोरनिवापसुत्तं । एफं समयं भगवा राजगहे विह-
रति मोरनिवापे परिव्राजकारामे । तत्र खो भगवा भिक्षू आमन्तेसि —
“भिक्षवो” ति । “भदन्ते” ति ते भिक्षू भगवतो पच्चरसोत्तुं । भगवा
एतदवोच —

“तीहि, भिक्षवे, धम्मेहि समग्रागतो भिक्खु अच्चन्तनिट्ठो
होति अच्चन्तयोगस्सेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्तपरियोमानो नेट्ठो
देवमनुग्गानं । वतमेहि तीहि ? अणेग्गेने^१ नीलकण्ठेन, अणेग्गेने
समाधिकण्ठेन, अणेग्गेने पञ्जाकण्ठेन । इमेहि गो, भिक्षवे,
तीहि धम्मेहि समग्रागतो भिक्खु अच्चन्तनिट्ठो होति अच्चन्त-
योगस्सेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्तपरियोमानो नेट्ठो देवमनुग्गानं” ति ।

25

१२. दुत्तियमोरनिवापसुत्तं । “तीहि, भिक्षवे, धम्मेहि समग्रा-
गतो भिक्खु अच्चन्तनिट्ठो होति अच्चन्तयोगस्सेमी अच्चन्तब्रह्मचारी
अच्चन्तपरियोमानो नेट्ठो देवमनुग्गानं । वतमेहि तीहि ? उट्ठि-
पाटिहारियेन, घादेनपाटिहारियेन, धनुग्गामनीपाटिहारियेन — इमेहि

खो, भिक्षवे, तीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु अच्चन्तनिट्ठो होति
अच्चन्तयोगवस्सेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्तपरियोसानो सेट्ठो देव
मनुस्सान" ति ।

- १३ तत्तियमोरनिवागसुत्तं । "तीहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्ना-
गतो भिक्षु अच्चन्तनिट्ठो होति अच्चन्तयोगवस्सेमी अच्चन्तब्रह्मचारी
अच्चन्तपरियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सान । कतमेहि तीहि ? सम्मा
दिट्ठिया, सम्माजाणेन, सम्माविमुत्तिथा - इमेहि खो, भिक्षवे, तीहि
धम्मेहि समन्नागतो भिक्षु अच्चन्तनिट्ठो होति अच्चन्तयोगवस्सेमी
अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्तपरियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सान" ति ।

योधाजीववग्गो चुइत्तमो ।

तस्सुदावं

- १० योवो परिसमित्तं च, उप्पादा केसवम्बलो ।
सम्पदा वुडि तयो, अस्सा तयो मोरनिवापिनो ति ॥

— ३ —

१५. मङ्गलवग्गो

१. अकुसलसुत्तं । "तीहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो यथा-
भत निक्खित्तो एवं निरमे । कतमेहि तीहि ? अकुसलेन कायकम्मेन,
अकुसलेन वचीकम्मेन, अकुसलेन मनोकम्मेन - इमेहि खो, भिक्षवे,
१५ तीहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभत निक्खित्तो एवं निरमे ।
"तीहि, भिक्षवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं
सग्गे । कतमेहि तीहि ? कुसलेन कायकम्मेन, कुसलेन वचीकम्मेन,
कुसलेन मनोकम्मेन - इमेहि भिक्षवे, तीहि समन्नागतो
यथाभत निक्खित्तो एवं सग्गे ।

वचीकम्मेन, अनवज्जेन मनोकम्मेन — इमेहि खो, भिक्खवे पे०
एव समे" ति ।

३ विसमसुत्तं । "तीहि, भिक्खवे पे० विसमेन कायकम्मेन,
विसमेन वचीकम्मेन, विसमेन मनोकम्मेन — इमेहि खो पे०
एव निरये ।

B 297,
R 293

"तीहि, भिक्खवे, धम्मेहि पे० समेन कायकम्मेन, समेन
वचीकम्मेन, समेन मनोकम्मेन — इमेहि खो पे० एव समे" ति ।

5

४ असुचिसुत्तं । "तीहि, भिक्खवे पे० असुचिना काय-
कम्मेन, असुचिना वचीकम्मेन, असुचिना मनोकम्मेन — इमेहि खो
पे० एव निरये ।

10

"तीहि, भिक्खवे पे० सुचिना कायकम्मेन, सुचिना वची-
कम्मेन, सुचिना मनोकम्मेन — इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्मेहि
समन्नागतो यथाभत निविसत्तो एव समे" ति ।

५ पठमपत्तसुत्तं । "तीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो बालो
अन्यत्तो असप्पुरिसो खत उपहत अत्तान परिहरति, सावज्जो च होति 15
सानुवज्जो च विञ्जून, बहु च अपुञ्ज पसवति । कतमेहि तीहि ?
अकुसलेन कायकम्मेन, अकुसलेन वचीकम्मेन, अकुसलेन मनोकम्मेन —
इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्मेहि समन्नागतो बालो अन्यत्तो असप्पुरिसो
खत उपहत अत्तान परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो च विञ्जून,
बहु च अपुञ्ज पसवति ।

20

"तीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो पण्डितो विद्यतो सप्पु-
रिसो अक्खत अनुपहत अत्तान परिहरति, अनवज्जो च होति, अननुवज्जो
च विञ्जून, बहु च पुञ्ज पसवति । कतमेहि तीहि ? कुसलेन
कायकम्मेन, कुसलेन वचीकम्मेन, कुसलेन मनोकम्मेन पे० बहु च
पुञ्ज पसवती" ति ।

25

६ दुत्तिपल्लतसुत्तं । तीहि, भिक्खवे पे० सावज्जेन काय-
कम्मेन, सावज्जेन वचीकम्मेन, सावज्जेन मनोकम्मेन पे० ।

तीहि, भिक्खवे पे० अनवज्जेन कायकम्मेन, अनवज्जेन
वचीकम्मेन, अनवज्जेन मनोकम्मेन पे० ।

B 290

खो, भिक्खवे, तीहि धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अच्चन्तनिट्ठो होति अच्चन्तयोगक्खेमी अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्तपरियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सानं” ति ।

१३. ततियमोरनिवापसुत्तं । “तीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्ना-
गतो भिक्खु अच्चन्तनिट्ठो होति अच्चन्तयोगक्खेमी अच्चन्तब्रह्मचारी
अच्चन्तपरियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सानं । कतमेहि तीहि ? सम्मा-
दिट्ठिया, सम्माज्जाणेन, सम्माविमुत्तिया – इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि
धम्मेहि समन्नागतो भिक्खु अच्चन्तनिट्ठो होति अच्चन्तयोगक्खेमी
अच्चन्तब्रह्मचारी अच्चन्तपरियोसानो सेट्ठो देवमनुस्सानं” ति ।
योधोजीयवग्गो चुइसग्गो ।

तत्सुद्धानं

- १० योधो परिसमित्तं च, उप्पादा केसकम्बलो ।
सम्पदा षुद्धि तयो, अस्सा तयो मोरनिवापिनो ति ॥

— ५ —

१५. मङ्गलवग्गो

१. अकुसलसुत्तं । “तीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथा-
भतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि तीहि ? अकुसलेन कायकम्मेन,
अकुसलेन वचीकम्मेन, अकुसलेन मनोकम्मेन – इमेहि खो, भिक्खवे,
१५ तीहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

“तीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं
सग्गे । कतमेहि तीहि ? कुसलेन कायकम्मेन, कुसलेन वचीकम्मेन,
कुसलेन मनोकम्मेन – इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्मेहि समन्नागतो
यथाभतं निक्खित्तो एवं सग्गे” ति ।

२. सावज्जसुत्तं । “तीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथा-
भतं निक्खित्तो एवं निरये । कतमेहि तीहि ? सावज्जेन कायकम्मेन,
सावज्जेन वचीकम्मेन, सावज्जेन मनोकम्मेन – इमेहि खो, भिक्खवे,
२० तीहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो एवं निरये ।

“तीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो यथाभतं निक्खित्तो
२५ एवं सग्गे । कतमेहि तीहि ? अनवज्जेन कायकम्मेन, अनवज्जेन

वचीकम्मेन, अनवज्जेन मनोकम्मेन - इमेहि खो, भिक्खवे पे० एव सग्गे" ति ।

३ विसमसुत्त । "तीहि, भिक्खवे पे० विसमेन कायकम्मेन, विसमेन वचीकम्मेन, विसमेन मनोकम्मेन - इमेहि खो पे० एव निरये ।

B 297

R 293

5

"तीहि, भिक्खवे, धम्मेहि पे० समेन कायकम्मेन, समेन वचीकम्मेन, समेन मनोकम्मेन - इमेहि खो पे० एव सग्गे" ति ।

४ असुचिसुत्त । "तीहि, भिक्खवे पे० असुचिना कायकम्मेन, असुचिना वचीकम्मेन, असुचिना मनोकम्मेन - इमेहि खो पे० एव निरये ।

10

"तीहि, भिक्खवे पे० सुचिना कायकम्मेन, सुचिना वचीकम्मेन, सुचिना मनोकम्मेन - इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्मेहि समन्नागतो यथाभत निक्खित्तो एव सग्गे" ति ।

५ पठमज्जतसुत्त । "तीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो बालो अव्यक्तो असप्पुरिसो खत उपहृत अत्तान परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो च विञ्चून, बहु च अपुञ्ज पसवति । कतमेहि तीहि ? अकुसलेन कायकम्मेन, अकुसलेन वचीकम्मेन, अकुसलेन मनोकम्मेन - इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्मेहि समन्नागतो बालो अव्यक्तो असप्पुरिसो खत उपहृत अत्तान परिहरति, सावज्जो च होति सानुवज्जो च विञ्चून, बहु च अपुञ्ज पसवति ।

20

"तीहि, भिक्खवे, धम्मेहि समन्नागतो दण्डितो द्विगतो सप्पुरिसो अक्खत अनुपहृत अत्तान परिहरति, अनवज्जो च होति अननुवज्जो च विञ्चून, बहु च पुञ्ज पसवति । कतमेहि तीहि ? कुसलेन कायकम्मेन, कुसलेन वचीकम्मेन, कुसलेन मनोकम्मेन पे० बहु च पुञ्ज पसवती" ति ।

25

६ दुत्तिमज्जतसुत्त । तीहि, भिक्खवे पे० सावज्जेन कायकम्मेन, सावज्जेन वचीकम्मेन, सावज्जेन मनोकम्मेन - पे० ।

तीहि, भिक्खवे पे० अनवज्जेन कायकम्मेन, अनवज्जेन वचीकम्मेन, अनवज्जेन मनोकम्मेन पे० ।

B 298

७ ततियस्यतसुत्तं । तीहि, भिक्खवे पे० विसमेन काय-
कम्मेन, विसमेन वचीकम्मेन, विसमेन मनोकम्मेन पे० ।

तीहि, भिक्खवे पे० समेन कायकम्मेन, समेन वचीकम्मेन,
समेन मनोकम्मेन पे० ।

८ चतुत्थस्यतसुत्तं । "तीहि, भिक्खवे पे० असुचिना काय-
कम्मेन, असुचिना वचीकम्मेन, असुचिना मनोकम्मेन पे० ।

"तीहि, भिक्खवे पे० सुचिना कायकम्मेन, सुचिना वची-
कम्मेन, सुचिना मनोकम्मेन - इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्मेहि
समन्नागतो पण्डितो वियत्तो सप्पुरिसो अक्खत्त अनुपहत अत्तान परिहरति,
१० अनवज्जो च होति अननुवज्जो च विज्जून, वहु च पुब्बं पसवती" ति ।

९ वन्दनासुत्तं । "तिस्सो इमा, भिक्खवे, वन्दना । यतमा
तिस्सो ? कायेन, वाचाय, मनसा - इमा खो, भिक्खवे, तिस्सो
वन्दना" ति ।

१० पुव्वण्हसुत्तं । "ये, भिक्खवे, सत्ता पुव्वण्हसमय कायेन
१५ सुचरित चरन्ति, वाचाय सुचरित चरन्ति, मनसा सुचरित चरन्ति,
सुपुव्वण्हो, भिक्खवे, तेस सत्तान ।

"ये, भिक्खवे, सत्ता मज्झन्हिक्कसमय कायेन सुचरित चरन्ति,
वाचाय सुचरित चरन्ति, मनसा सुचरित चरन्ति, सुमज्झन्हिक्को,
भिक्खवे, तेस सत्तान ।

"ये, भिक्खवे, सत्ता सायन्हसमय कायेन सुचरित चरन्ति,
वाचाय सुचरित चरन्ति, मनसा सुचरित चरन्ति, सुसायन्हो, भिक्खवे,
तेस सत्तान ति ।

"सुनक्खत्त सुमङ्गल, मुण्णभात सुहुट्ठित" ।

सुखणो सुमुहुत्तो च, मुयिट्ठ ब्रह्माचारिसु ॥

२५ "पदक्खिण कायवम्म, वाचावम्म पदक्खिण ।

पदक्खिण मनोवम्म, णीधि ते पदक्खिणे ।

पदक्खिणानि रत्तान, लभन्तत्ये पदक्खिणे ॥

१ अष्टावृत्तसमय - गी०, अष्टावृत्तसमय - २१० । २ भावद्वयसमय - गी०,
२१० । ३ सुपायसमय - गी०, २१० । ४ सुपायसमय - गी० । ५ सुपायसमय - गी०, २१० ।
६-७ पण्डितो वियत्तो - गी०, पण्डितो वियत्तो - गी० । पण्डितो वियत्तो - गी० ।

“ते अत्यलद्धा सुखिता, विस्ब्हा बुद्धसासने ।
अरोगा सुखिता होय, सह सच्चवेहि आतिभो” ति ॥

मङ्गलवग्गो पचरसमो ।

तस्सुद्धानं

अहुसलं च गावज्जं, विसमासुचिना सह ।

चतुरो^१ सत्ता^२ वन्दना, पुच्चव्हेन^३ च^४ ते दसा ति ॥

सतियो पण्णासरो समत्तो ।

१६. अचेलकवग्गो

१-७ “तिस्रो इमा, भिक्खवे, पटिपदा । कतमा तिस्रो ? ५

L. 300,
R. 293

आगाब्हा पटिपदा, निज्झामा पटिपदा, मज्झिमा पटिपदा । कतमा
च, भिक्खवे, आगाब्हा पटिपदा ? इध, भिक्खवे, एकच्चो एववादी
होति एवंदिट्ठि — ‘नत्थि कामेसु दोसो’ ति । सो कामेसु पातव्यत
आपज्जति । अयं दुच्चति, भिक्खवे, आगाब्हा पटिपदा ।

“कतमा च, भिक्खवे, निज्झामा पटिपदा ? इध, भिक्खवे, 10

एकच्चो अचेलको होति मुत्ताचारो, हत्यापलेरानो^१, न एहिभदन्तिको, न
तिट्ठभदन्तिको, नाभिहटं न उट्ठिस्सकत्त न निमन्तन सादियति । नो
न कुम्भिमुत्ता पटिगण्हाति, न कल्लोपिमुत्ता^२ पटिगण्हाति न एट्ठव-
मन्तरं^३ न दण्डमन्तर न मुमलमन्तर न द्विभ भुज्जमानान न गन्धिनिया
न पायमानाय न पुरिमन्तग्गताय न सच्चित्तीगु न मत्थ गा उपट्ठितो होति 15
न यत्थ मक्खिका सण्डसण्डचारिनी न मच्छ न मंस न मुर न भेरयं, न
युसोदकं पियति । गो एकागारिको वा होति एकालोपिको, द्वागारिको
वा होति द्वालोपिको सत्तागारिको वा होति सत्तालोपिको, एस्मिमा
पि दत्तिया यापेति, डीहि पि दत्तीहि यापेति . . सत्तहि पि दत्तोहि यापेति;
एकाहिकं पि आहार आहारेति, द्वाहिकं^४ पि आहार आहारेति ... सत्ताहि^५ 20
पि आहारं आहारेति — इति एवम्पं अट्ठमामिकं^६ पि पग्गियावभत्तमोज-
नानुयोगमनुयुत्तो विहरति । नो साकन्नसरो पि होति, गामावन्नवग्गो

१-१ धुत्तगाय - स्या० । २-२ मुत्तवरेन - स्या० । ३ इत्थवरेनरो -
स्या०, रो० । ४ सत्तोपिमुत्ता - मी०; सत्तोपिमुत्ता - स्या० । ५ एतन्नरं - मी० ।
६ डीहि - रो० । ७ धुत्तापि - रो० ।

पि होति, नीवारभक्खो पि होति, ददुलभक्खो पि होति, हटभक्खो पि होति, कण्हभक्खो पि होति, आचामभक्खो पि होति, पिञ्जाकभक्खो पि होति, तिणभक्खो पि होति, गोमयभक्खो पि होति, वनमूलफलाहारो यापेति पवत्तफलभोजी । सो साणानि पि धारेति, मसाणानि पि धारेति, छवदुस्सानि पि धारेति, पंसुकूलानि पि धारेति, तिरीटानि पि धारेति, अजिन^१ पि धारेति, अजिनक्खिपं पि धारेति, कुसचीरं पि धारेति, वाक्कीरं पि धारेति, फलक्कीरं पि धारेति, केसकम्बलं पि धारेति, वाळकम्बलं^२ पि धारेति, उलूकपक्खिकं पि धारेति, केसमस्सुलोचको^३ पि होति^४ केसमस्सुलोचनानुयोगमनुयुत्तो, उब्भट्टको पि होति आसन-
 १० पटिक्खित्तो, उक्कुटिको पि होति उक्कुटिकप्पधानमनुयुत्तो, कण्ठका-
 पस्समिको पि होति कण्ठकापस्सये सेय्यं कप्पेति, सायत्तित्तिकं^५ पि उदकोरोहनानुयोगमनुयुत्तो विहरति — इति एवरूपं अनेकविहितं कायस्स आत्तापनपरितापनानुयोगमनुयुत्तो विहरति । अयं वुच्चति, भिक्खवे, निज्झामा पटिपदा ।

१५ “कतमा च, भिक्खवे, मज्झिमा पटिपदा ? इध, भिक्खवे, भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सत्तिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं; वेदनासु ... पे०... चित्ते ... पे०... धम्मेषु धम्मामुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सत्तिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्स । अयं वुच्चति, भिक्खवे, मज्झिमा पटिपदा । इमा
 २० खो, भिक्खवे, तित्तो पटिपदा ति ।

“तित्तो इमा, भिक्खवे, पटिपदा । कतमा तित्तो ? आगान्हा पटिपदा, निज्झामा पटिपदा, मज्झिमा पटिपदा । कतमा च, भिक्खवे, आगान्हा पटिपदा ... पे०... अयं वुच्चति, भिक्खवे, आगान्हा पटिपदा ।

“कतमा च, भिक्खवे, निज्झामा पटिपदा ... पे०... अयं वुच्चति, भिक्खवे, निज्झामा पटिपदा ।

“कतमा च, भिक्खवे, मज्झिमा पटिपदा ? इध, भिक्खवे, भिक्खु धनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मामं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गप्हाति पदहति; उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मामं पद्धानाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं

१. अजिनानि — खी०, रो० । २. वाळकम्बल — खी०, रो० । ३-४. वेगमस्सुलोचनी-
 रो० । ५. सायत्तित्तिक — रो० ।

पग्गण्हाति पदहति, अनुप्पत्तान कुमलान धम्मान उप्पादाय छन्द जनेति वायमति विरिय आरभति चित्त पग्गण्हाति पदहति, उप्पत्तान कुसलान धम्मान ठितिया असम्मोसाय भिय्योभावाय वेपुल्लाय भावनाय पारि-
पूरिया छन्द जनेति वायमति विरिय आरभति चित्त पग्गण्हाति पदहति । १ २७

“छन्दसमाधिपधानसङ्खारसमन्नागत इद्धिपाद भावेति विरिय- ५
समाधि पे० चित्तसमाधि पे० बीमसासमाधिपधानसङ्खार-
समन्नागत इद्धिपाद भावेति पे० ।

“सद्धिन्द्रिय भावेति विरियिन्द्रिय भावेति सतिन्द्रिय
भावेति समाधिन्द्रिय भावेति पञ्चान्द्रिय भावेति ।

“सद्भावल भावेति विरियवल भावेति सतिवल भावेति १०
समाधिवल भावेति पञ्चावल भावेति ।

“सतिसम्बोज्झङ्ग भावेति धम्मविचयसम्बोज्झङ्ग भावेति ॥ ३११
विरियसम्बोज्झङ्ग भावेति पीतिसम्बोज्झङ्ग भावेति पस्सद्वि-
सम्बोज्झङ्ग भावेति समाधिसम्बोज्झङ्ग भावेति उपेक्तासम्बोज्झङ्ग
भावेति । १५

“सम्मादिट्ठि भावेति सम्मासङ्कप्प भावेति सम्मावाच
भावेति सम्माकम्मन्त भावेति सम्माआजीव भावेति सम्मा-
वायान भावेति सम्मासर्ति भावेति सम्मासमाधि भावेति ।
अयं युच्चति, भिक्खवे, मज्झिमा पटिपदा । इमा एते, भिक्खवे, तिस्सो
पटिपदा” ति । २०

अथेतक्कवणो सोट्ठमो ।

तत्सुदाग

सतिपट्टान सम्मप्पधान, इद्धिपादिन्द्रियेन च ।

यल योज्झङ्गो मग्गो च, पटिपदाय योजये ति ॥

—०—

१७. कम्मपथपेय्यालं

१-२० “तीहि, भिक्खवे, धम्मोहि ममश्नातो यमाभ
निचिन्तो एव निरये । नतमेहि सीहि ? अत्ता न पाप्पनिपातो
होति, पर च पाप्पतिपाते समादपेति, पाप्पतिपाते च ममनुब्भो होति ।

इमेहि खो, भिक्खवे, तीहि धम्मोहि समन्नागतो यथाभत निव्विखत्तो एव निरये ।

“तीहि, भिक्खवे, धम्मोहि समन्नागतो यथाभत निव्विखत्तो एव सग्गे । कत्तमेहि तीहि ? अत्तना च पाणातिपाता पटिविरतो होति, पर
5 च पाणातिपाता वेरमणिया समादपेति, पाणातिपाता वेरमणिया च समनुज्जो होति एव सग्गे ।

“अत्तना च अदिन्नादायी होति, पर च अदिन्नादाने समादपेति, अदिन्नादाने च समनुज्जो होति एव निरये ।

“अत्तना च अदिन्नादाना पटिविरतो होति, पर च अदिन्नादाना
10 वेरमणिया समादपेति, अदिन्नादाना वेरमणिया च समनुज्जो होति एव सग्गे ।

“अत्तना च कामेसुमिच्छाचारी होति, पर च कामेसुमिच्छा-
चारे समादपेति, कामेसुमिच्छाचारे च समनुज्जो होति एव निरये ।

“अत्तना च कामेसुमिच्छाचारा पटिविरतो होति, पर च कामेसु-
15 मिच्छाचारा वेरमणिया समादपेति, कामेसुमिच्छाचारा वेरमणिया च समनुज्जो होति एव सग्गे ।

“अत्तना च मुसावादी होति, पर च मुसावादे समादपेति, मुसावादे च समनुज्जो होति एव निरये ।

“अत्तना च मुसावादा पटिविरतो होति, पर च मुसावादा
20 वेरमणिया समादपेति, मुसावादा वेरमणिया च समनुज्जो होति एव सग्गे ।

“अत्तना च पिसुणवाचो होति, पर च पिसुणाय वाचाय समादपेति, पिसुणाय वाचाय च समनुज्जो होति एव निरये ।

“अत्तना च पिसुणाय वाचाय पटिविरतो होति, पर च पिसु-
णाय वाचाय वेरमणिया समादपेति, पिसुणाय वाचाय वेरमणिया च समनुज्जो होति एव सग्गे ।

“अत्तना च परसवाचो होति, पर च परमाय वाचाय समादपेति, परमाय वाचाय च समनुज्जो होति एव निरये ।

“अतना च फरसाय वाचाय पटिविस्तो होति, परं च फरसाय वाचाय वेरमणिया ममादपेति, फरसाय वाचाय वेरमणिया च समनुज्जो होति ... एवं सग्ये ।

“अतना च सम्फप्पलापी होति, परं च सम्फप्पलापे ममादपेति, सम्फप्पलापे च समनुज्जो होति ... एवं निरये ।

“अतना च सम्फप्पलापा पटिविस्तो होति, परं च सम्फप्पलापा वेरमणिया ममादपेति, सम्फप्पलापा वेरमणिया च समनुज्जो होति ... एवं सग्ये ।

“अतना च अभिज्झालु होति, परं च अभिज्झाय ममादपेति, अभिज्झाय च समनुज्जो होति ... एवं निरये ।

“अतना च अनभिज्झालु होति, परं च अनभिज्झाय ममादपेति, अनभिज्झाय च समनुज्जो होति ... एवं सग्ये ।

“अतना च व्यापन्नचित्तो होति, परं च व्यापादे ममादपेति, व्यापादे च समनुज्जो होति ... एवं निरये ।

“अतना च अव्यापन्नचित्तो होति, परं च अव्यापादे ममादपेति, अव्यापादे च समनुज्जो होति ... एवं सग्ये ।

“अतना च मिच्छादिट्ठिको होति, परं च मिच्छादिट्ठिया ममादपेति, मिच्छादिट्ठिया च समनुज्जो होति ... एवं निरये ।

“अतना च सम्मादिट्ठिको होति, परं च सम्मादिट्ठिया ममादपेति, सम्मादिट्ठिया च समनुज्जो होति । इमेहि ग्यो, भिक्खवे, तोहि धम्मोहि समगगतो यथान्तं निक्खित्तो एव सग्ये” ति ।

कम्मपयोय्यार तिष्ठि ।

तस्सुदानं

पाण अदिगमिच्छा च, मुमावादी च पिनुपा ।

फरसा सम्फप्पलापी च, अभिज्झा व्यापादिट्ठि च ।

कम्मपयेनु पेय्यामं, निक्खेन निगोजये नि ॥

१८. रागपेय्यालं

१-१७ “रागस्य, निरुद्धे, अभिज्झाय नयो धम्मा भावेतज्जा ।

कनने तयो ? सुज्जतो ममाधि, अनिमित्तो ममाधि, अजगित्तो

ममाधि - रागस्य, निरुद्धे, अभिज्झाय इमे नयो धम्मा भावेतज्जा ।

“रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय तयो धम्मा भावेत्तब्बा ।
 क्तमे तयो ? सवितक्कसविचारो समाधि, अवितक्कविचारमत्तो
 समाधि, अवितक्कविचारो समाधि – रागस्स, भिक्खवे, अभिञ्जाय
 इमे तयो धम्मा भावेत्तब्बा ।

B 305 5

“रागस्स, भिक्खवे, परिञ्जाय पे० परिकखयाय
 पहानाय खयाय वयाय विरागाय निरोधाय चागाय
 पटिनिस्सग्गाय इमे तयो धम्मा भावेत्तब्बा ।

“दोसस्स मोहस्स कोधस्स उपपाहस्स मक्खस्स
 पलासस्स’ इस्साय मच्छरियस्स मायाय साठेय्यस्स
 10 धम्मस्स सारम्मस्स मानस्स अतिमानस्स मदस्स पमा-
 दस्स अभिञ्जाय परिञ्जाय परिकखयाय पहानाय खयाय
 वयाय विरागाय निरोधाय चागाय पटिनिस्सग्गाय इमे तयो
 धम्मा भावेत्तब्बा” ति ।

इदमबोच भगवा । अत्तमत्ता ते भिक्खू भगवतो भासित
 15 अभिनन्दु ति ।

रागपेय्याल निद्धित ।

तत्सुद्धान

राग दोस च मोह च, कोधूपपाहपञ्चम ।
 मक्खपलासइस्सा च, मच्छरिमायासाठेय्या ॥
 धम्मसारम्ममान च, अतिमानमदस्स च ।
 पमादा सत्तरस बुत्ता, रागपेय्यालनिस्सिता ॥
 20 एते ओपम्मयुत्तेन, आपादेन अभिञ्जाय ।
 परिञ्जाय परिकखया, पहानक्खयच्चयेन ।
 विरागातिरोधचाग, पटिनिस्सग्गे इमे दस ।
 सुञ्जतो अनिमित्तो च, अण्णणिहितो च तयो ।
 समाधिमूलका पेय्यालेसु पि ववत्थिता चा ति ॥

तिक्कनिपातो निद्धितो ।

वित्तोत्पदान

अनुवकमणिका

अ		अनुवयोऽ, अनुत्तान वम्मान	१३, १४, १७
अवनिद्वगामी	०१७	अनववासा, अट्टानमेउ	०७-२०
अवाजवादी, पुगलो	१८०	अवायपिम्बिन्न् आरामे, सेउवने	१, ६०, ६३, १६६
अट्टसत्तमूलानि, तीणि	१८६	अवायपिम्बिन्को, ग्हाडि	२६, ६०, ०४२, २४१
अट्टसत्तमूल, योयो	१८६	अवायपि आरामि	२०
— सोहो	१८६	अनिन्वसुज्जा	४१
— लोनी	१८६	अनिमिन्ना, अमायि	२७६
अट्टसत्ता वम्मा, सत्त्वसारम्माना	७७	अनुदम्मा, डे	६२
— अनिशाना	७६	अनुगहा, डे	६५
— अनिमित्ता	७६	अनुपाइवम्मी	१७०
— अण्णवपा	७६	अनुत्ताना, अनुत्तान वम्मान	१७
— अस्सा	७६	— अनुत्तान वम्मान	१३, १४
— अविज्जाणा	७६	अनुच्छा, आरामा	२३, २६१, २६३
— अवेरना	७६	अनुत्ताननीसट्टिहारि	१५७, १२८, २७१
— असज्जा	७६	अनात्तम्	७७
— सहेनुत्ता	७६	अन्तरापटिनिम्बानी	२१६, २१७
अङ्गान	१६७	अन्तरामररा, विन्ना	१४८
अञ्जापिकानि करणीयानि, तीणि	२२२	अन्ना, पुगन्ना	११८
अञ्जत्तययोन्नतो, पुगन्ना	६१	अररावापानान	२११
अञ्जापिकोञ्जो	२३	अपानिहिता, अमायि	२७६
अट्टिङ्गको मणी, मरियो	२०१	अप्यमादा	११, १२, १७
अट्टानमेउ, अनववादी	२७-३०	अप्यमेम्मा, पुम्पता	०४७
अट्टिवसज्जा	४१	अप्यावापडा	१८
अट्टवनीया वम्मा, डे	४८	अपिच्छता	१२, १६, २८
अत्तापिपउत्तम्	१३६	अप्यावाडवित्तम्मा	२५६, ६५७
अदोयो, निदान वम्मान अनुदयाय	२४४	अमना, तिच्छवि	००४
अवम्मावादी, पुगलो	१८७	अमिन्ना, कटुवि	०६१
अपिचित्तिकत्ता	२१३, २१४, २१६-२१६	अमिन्नु, तिन्निन्ना आरामा	२१०
अपिचित्तयिक्तासमादान	२१२, २२२	अनूतवादी, पुगन्ना	१८७
अपिपञ्जापिकत्ता	२१३, २१४, २१६-२१६	अमात्तापुत्तवानि अञ्जवि, तीणि	१६६
अपिपञ्जापिकत्तासमादान	२१२, २२२	अमाहो, निदान वम्मान अनुदयाय	२४४
अपिचित्तिकत्ता	२१३, २१४, २१६-२१६	अपानिन्नामन्ना-हारो २, १०, १४, १६, ८०, १८२	४
अपिचित्तिकत्तासमादान	२१२, २२२	अरति	
अनत्तमञ्जा	४१	अरिपञ्चानि, अणारि	१६२, १६३

मरिचसम्ब, दुबसनिरोध्यामिनी पटिपदा	१६४	भाकिञ्चञ्जापतन	४१
— दुबसनिरोध	१६४	भागाब्धा, पटिपदा	२७४, २७६
— दुबससमुदय	१६४	भाजीबविपत्ति	२५१, २५२
— दुबस	१६४	भाजीयसम्पदा	२५२
मरिचपोषयो	१६०, १६१	भातिथेय्यानि, द्वे	८६
मरिचो, मरुङ्गिको मरयो	२०१	भादीननपरिचयान	२४०
मरुकूपमचित्तो, पुष्पलो	११३, ११४	भादेसनापाटिहारि	१४७, २७१
मर्जोमो, निदान कम्मान समुदयाय	२४४	भाधिपथेय्यानि, तीणि	१३६
मरुकुञ्जपञ्जो, पुष्पलो	११६, १२०	भानन्दो, भायस्मा २५, ५५, १२२, १५६, १६६-२०१	
मरुन्दीन	१६७	भानापानस्सति	४१
मरिचसंघो	७७	भापत्ति, भदुदुल्ला	८१
मरिचप्रवादी, पुष्पलो	१८७	— भननसेसा	८१
मरिचिसावित्तको	२५६, २५७	— मध्वग	२१, ८१
मरुपसमो, वेतसो	३	भापत्ति, दुदुल्ला	८१
मरुद्वतस्स मरुद्वतलनलगानि, तीणि	१४०	— लह्वग	२१, ८१
मरुद्वारपरिनिष्वायो	२१६, २१७	— सावसेसा	८१
मरुनिपा कवन्तिपा न सन्तणन्ति, द्वे	७२	भापत्तिकुसलया	७७
मरुपुङ्गिता	१२, १६	भापत्तिपो, द्वे	८१
मरुपुत्तिसूनि	५६	भापत्तिपुद्गलकुसलता	७७
मरुपपगञ्ज	१३, १६	भापत्ति भनापत्ति	२१
मरुपनिमित्त	५, १८६	भापापिका, तयो	२४७
मरुपसम्पन्ना	४१	भापोवसिण	४१
मरुत्तान	१६७	भापोयानु	१६२
मरुत्तपट्टा	२६७	भायगण्यो	२६१
मरुत्तपरस्ता, तयो	२६६	भामिसचायो	८४
मरुत्तानानीया	७२	भामिसदान	८४
मरुत्तपरिचयान	२४०	भामिसपटिसन्धारी	८४
मरुत्तलो, मरुत्तया	१७८	भामिसपरिचचायो	८४
— उत्तयो	१७८	भामिसपरिसेट्टि	८४
— दुत्तयो	१७८	भामिसपरिसेसना	८४
— पठमा	१७८	भामिसपूना	८४
मरुत्तिर	७७	भामिसयोगो	८४
मरुत्तपण्यपदा	१६०	भामिसयायो	८६
		भामिगरत्तन	८६
		भामिगबुद्धि	८६
		भामिगवेपुन्	८६
		भामिगवृद्धा	८६
		भामिगमन्धारा	८६
		भामिगमन्धारा	८६
भारण्यमरुत्त	३८		
भारण्यमरुत्त	४१		
भारण्यमरुत्त	१६२		
भारण्यमरुत्त	४१		

आमिससम्भोगो	८४	इद्विपाद, छन्दसमाधिपधानतद्द्वारसमन्तगत	३६,
आमिससविभागो	८४		२७७
आमिससतिथेयम्	८६	— विरिषसमाधिपधानतद्द्वारसमन्तगत	३६,
आमिसानुक्रम्या	८५		२७७
आमिसानुगहो	८५	— बीमनासमाधिपधानतद्द्वारसमन्तगत	३६,
आमिसिद्धि	८६		२७७
आमिसेसमा	८५	इद्विपो, द्वे	८६
आयस्मा, अलुण्डो	२६१-२६३	इन्द्रियेषु युक्तद्रो, मिक्तु	१०४
— आनन्दो	२५, २५, १२२, १२६,	इतिपत्तने, मिगदावे	१०२, २६०
	१६६-२०१, २०४	इत्तरनिम्मानहेतु	१६०, १६१
— उवापी	२११		
— मन्दको	१७६		
— महादम्भानो	६२, ६४	उक्तापितविनीता, परिष्ठा	२६६
— महाबौद्धको	१०८-११०	उम्माडो, गहपति	२६
— समिद्धो	१०८-११०	उम्मा, गहपति	२६
— सारिपुत्तो	६०-६२, १०८-११०,	उक्तापयनमहासयन, अविनयवेणी	१६५
	१२३, २६२	— अरिम	१६८
आरञ्जिकस	३८	— अस्सत्थर	१६८
आरम्भपातु	५	— आरम्भ	१६८
आरम्भदण्डो, आह्वणो	६३	— उद्दोमी	१६८
आरोग्यमदो	१३५	— उम्मावीहिउक्तापयन	१६८
आसवनिरोधगामिनी, पटिपदा	१५२	— एवन्ततोमी	१६८
आसवनिरोधो	१५२	— इन्द्रिया	१६८
आसवसमुत्थो	१५२	— इन्द्रिनिगपवरणस्वत्परा	१६८
आसया	१५२	— इन्द्र	१६८
आसवान् सयज्जान	१५४	— इन्द्रो	१६८
आसा, द्वे	८०	— इन्द्रो	१६८
आससो, पुगलो	६६, १००	— इन्द्रो	१६८
आहारे पटिबलसम्भ्या	४१	— इन्द्रो	१६८
		— इन्द्रो	१६८
इतिगन्धो	३	— इन्द्रो	१६८
इतिफोडुब्धो	३	— इन्द्रो	१६८
इतिरसो	३	— इन्द्रो	१६८
इतिरूप	३	— इन्द्रो	१६८
इतिगहो	३	— इन्द्रो	१६८
इद्विपादित्वादि	१५७, २०१	— इन्द्रो	१६८
इद्विपाद, विषयसमाधिपधानतद्द्वारसमन्तगत	३६,	— इन्द्रो	१६८
	२७७	उम्माद्विपादो, पुम्मा	११२, १२०

उत्तरी, नन्दमाता	२७	शोरभागियानि सयोजनानि, पञ्च	२१५-२१७
उदय लेखूपमो, पुण्यलो	२६३	मोविगल्ले	१४८
उदायी, ध्यायस्मा	२११		
उदुमातकसञ्ज्ञा	४१	क	
उदसौतो	२१६, २१७	कह्लारेवतो	२४
उपसमानस्सति	४१	कच्चानो	६५
उपह्वपरिनिव्यापी	२१६, २१७	कण्हा धम्मा, द्वे	४६
उपेक्खानिमित्त	२३७	कपावत्थुनि, तीणि	१८२
उपेक्खासम्भोज्ञज्ञ	४०, २७७	कन्दरायनो, ब्राह्मणी	६४, ६५
उपोसया, तपो	१६०	कपिलवरु	२५७
उपोसयो	१६६	कम्बोज्ञान	१६७
उप्यवदण्णा	२५, ८१	कम्मन्तविषत्ति	२५१, २५२
उपेक्खेत्तवत्सापो	२५	कम्मन्तसम्पदा	२५२
		कल्याणमिरादा	११, १६, ७७
ए		कल्याणमित्तो, पुण्यतो	११७
एवञ्चनु, पुण्यलो	११८	कल्याणवाक्करणता	१८
एवधम्मो	३०-३२, ४२-४४	कल्याणसम्पवद्दो, पुण्यतो	११७
- भानापागस्सति	३१	कल्याणसहायो, पुण्यतो	११७
- उपसमानुस्सति	३१	कस्तपयोत्तो, भिक्खु	२१६
- वायगतासति	३१	कल्लपणिक	४६
- पागानुस्सति	३१	कात्तिपानी	२७
- देवतानुस्सति	३१	कामधनो	२०७
- धम्मनानुस्सति	३१	कामवितक्को	२५६, २५७
- बुद्धानुस्सति	३०	कामासया	१५२
- मरुत्तस्सति	३१	कामपतासति	४१
- निष्ठादिद्वि	३१, ३२	कामवस्ति, पुण्यलो	१०६
- सद्धानुस्सति	३१	कामसौनेय्य	२५२-२५४
- सम्मादिद्वि	३१, ३२	कामवादी, पुण्यलो	१८६
- सीनानुस्सति	३१	कामीन्	१६७
			२४

॥		विष्णु, सम्मुखीभावा	१३८
ज्ञान, चतुर्थ	१५१	वित्तो	८०
- तत्त्व	१५१	वित्यायतनानि, तीर्थ	१६०
- दुर्ग	१५०	वित्तो, निष्पत्ति विमुक्तिदो	२०५, २०५
- गुरु	१५०	- पटिपदा	२७५, २७६
॥		- परिष्ठा	२२५
आतिपरिहानि	१५	- वन्दना	२७४
आतिपुष्टि	१५	- विपत्तिदो	२४६-२४६
॥		- पुष्टिदो	२६७
आनेहि, तीर्थ	१३८-१४०	- सम्पदा	२५०, २५१, २६७
॥		- सिध्दा	२१५-२१८
तत्त्व, ज्ञान	१५१	तीर्थ, यक्षजनमूलानि	१८६
तत्त्व, देवा	१६५, १६५	- भ्रष्टाधिकानि करणीयानि	२२२
तत्त्वतो व अरु सम्मासम्बुद्धो, पुण्यो	७२	- भ्रमातापुत्तिकानि भयानि	१६६
तत्त्वतो भ्रष्टाधिकानि, द्वे	५७	- भ्रष्टावृत्तयः भ्रष्टावृत्तयस्त्वानि	१४०
तत्त्वतो भाव्याधिकानि, द्वे	५७	- माधिरपेय्यानि	१३६
तत्त्व	४	- कथानत्वानि	१८२
तत्त्वतो घम्मा, द्वे	४८	- कस्तकस्त पुण्ये करणीयानि	२१३
तत्त्वतो भस्त्रिका, माणिजा	२६	- कुसलमूलानि	१८८
तत्त्वतो	८०	- गन्धजातानि	२०६
तत्त्वो, अत्यवसे	१३६	- तिर्याक्यगानि	१९०
- भस्त्रपरस्ता	२६६	- पिदागानि	४४
- प्रापायिका	२४७	- निमित्तानि	२१७
- उपोसथा	१६०	- पटिभ्रष्टानि	२६३
- घम्मा	१०५, १०५, १०५	- पण्डितपञ्चस्तानि सप्पुरितपञ्चस्तानि	११६
- पुण्यला	६६, २४६	- पाटिहारियाणि	१५७
- पुरितपरस्ता	२६६	- विषयानि	२६३
- मद्रा भस्त्राजानीया	२७०	- सङ्कलपस्त सङ्कलनस्तगानि	११६
- मद्रा पुरितजानीया	२७१	- समणकरणीयानि	२१२
- मद्रा	१३५	- समातापुत्तिकानि भयानि	१६५, १६५
तात्त्विकतु	२०२	- तीर्थेय्यानि	२५२-२५५
तात्त्विकता, देवा	१६५, १६५, २११	- समीजनानि	२१५, २१६, २१८
तिष्ठन्तो, ब्राह्मणो	१५०	सुसिता, देवा	१६५, २११
तिष्ठन्तो, भस्त्रापयन्तो	१४८	तेजीयविक्रत	३८
- पातुभायो दुर्लभो लोकस्मि	२४७	तेजोविक्रत	४१
- पारिपन्थिको	१४८	तेजोविक्रत	१६२
		तेजोविक्रतो, पारिपन्थिको	१५३, १५५
		- ब्राह्मणान	१५३, १५५
		- ब्राह्मणो	१५०

थ

धावरेव्यं	३८
गुणारहा, द्वे	७२

द

दम्बो, मत्स्यपुतो	२४
दानानि, द्वे	८४
दायवीरियो	२४
विद्वषम्मवेदनीय	२३०
विद्वषम्मिकं, चञ्जं	४६
विद्विष्यतो, पुण्यलो	१०६
विद्विष्यपति	२४६-२६१
विद्विष्यम्पवा	२३०, २३१
दुस्तनिरोपगामिनी, पटिपदा	१५२
दुस्तनिरोपी	१५२
दुस्तसञ्ज्ञा	४१
दुस्तसमुदयो	१३२
दुस्तं	१३२
दुतिपञ्चानसङ्गत	४२
दुतिय, ज्ञान	१५०
दुत्तप्पया, पुण्यला	८०
दुत्तप्पेम्भो, पुण्यलो	२४७
दुत्तत्तावत्ता, धम्मस्त	३४
द्वेषतानुस्सति	४१
द्वेषुतो, हृत्पको	२३६
द्वेषा, धानुमहायजिना	१६४, १६५
- सप्तुत्तरि	१६४, १६५
- सावेदिता	१६४, १६५
- सुसिद्धा	१६४
- निम्मानरतिनी	१६४
- परनिम्मितवस्यपत्तिनो	१६४
- ब्रह्मकामिना	१६४
- धामा	१६४
दोनपत्तला	७७
दोसो निदान, कम्भानं समुदयाव	२४४
द्विषकसु, पुण्यलो	११८
द्विष, न मुत्पतिवारं	३६
द्वे, धनुवम्मा	८३
- धनुग्गहा	८३

द्वे, असनिधा फन्नन्दिम्य न सन्तसन्ति

- प्रातिपेम्पानि	७२
- प्रापत्तियो	८६
- प्राया	८०
- इद्वियो	८६
- एसना	८५
- चाया	८४
- सयोगतस्त धम्मवेसना	५२
- सयोगत धम्मभाषितान्ति	५७
- नाट्याविसत्तान्ति	५७
- धूपारहा	७२
- दानानि	८४
- धम्मा	४६, ७७, ८३, ८६
- अटुत्तला	८६
- धनवज्जा	८६
- धम्मवज्जा	६०
- कण्हा	४६
- कुसला	८६
- सपनीया	४६
- दुत्तत्तियावत्ता	६०
- दुत्तत्तिया	६०
- विज्जासायिषा	५८
- सुत्तावज्जा	६०
- सावज्जा	८६
- सुवरा	४६
- सुवविपारा	६०
- सुवद्वया	६०
- पञ्चुया	८१
- परिपदा	२८
- पटिपम्पारा	८५
- पण्डिता	१७, ७८
- पचानानि	४७
- परिच्चाया	८४
- परिपेट्टियो	८३
- परिदेवना	८३
- पत्तिता	११, १७
- पुण्यता	७१
- पुत्रा	८३
- बानानि	२०

हे, वासा	३७, ७८	धम्मा, अनुसत्ता	८६, १७४
- बुद्धा	७२	- अतप्पनीया, हे	४८
- भोगा	८४	- अनवन्ना, हे	८६, १८२
- यागा	८४	- अव्यावज्झा, हे	६०
- रत्नानि	८६	- भुसत्ता, हे	८६, १८२
- लोने इतिलनेय्या	६०	धम्मा, तपो	१०५, १८४, १८५
- सज्जानि	४६	धम्मा, दुक्खविपासा, हे	६०
- वसूपनपिका	५०	- दुक्खदया, हे	६०
- बुद्धियो	८६	- हे	४६, ७७, ८२, ८६
- वेपुल्लानि	८६	- विज्जुगरहिता	१७४
- सङ्गहा	८५	- विज्जुप्पसत्था	१८२
- सम्भारा	८५	- सम्भावज्झा	६०
- सत्तिवया	८६	- समत्ता	१७४
- सम्मोहा	८४	- सावज्जा, हे	८६, १७४
- सुत्तानि	७४	- सुत्तविपासा, हे	६०
- सविभागा	८४	- सुत्तदया, हे	६०
		धम्मसिमेय्य	८६
धम्मकथिकत्ता	३८	धम्माधिपत्तेय्य	१२६, १९७
धम्मचागो	८४	धम्मानुवम्मा	८५
धम्मदान	८४	धम्मानुगहो	८५
धम्मदिग्धा	२६	धम्मानुत्तसि	४१
धम्मपटिरम्भारी	८५	धम्मिहि	८५
धम्मपरिक्खागो	८४	धम्मोत्तमा	८८
धम्मपरिस्मिद्धि	८५	धम्मी, धक्कोवो	८६
धम्मपरिस्सेना	८५	- धम्मव	८८
धम्मपूजा	८५	- धनिस्सा	८८
धम्मनीगी	८४	- धनुपनाहो	८८
धम्मयागो	८४	- धपत्तालो	८८
धम्मरत्न	८६	- धप्पटिवानिता	८७
धम्मदादी, पुणली	१८६	- धमनलो	८८
धम्मविषयसम्बोद्धञ्ज	२७७	- धमच्छरिथ	८८
धम्मबुद्धि	८६	- धमाया	८७
धम्मवेगुल्ल	८६	- धसन्तुद्धिता	८७
धम्मसङ्गहो	८५	- धसम्पबज्झ	८८
धम्मसम्भारो	८५	- धराठेय्य	८७
धम्मसत्तिवयो	८६	- धहिंसा	८७
धम्मसम्भोगो	८४	- इन्द्रियेषु धमुत्तदारत्ता	८७
धम्मसविभागी	८४	- गुत्तदायता	८८
		- दत्ता	८८

धम्मो, उपनाहविनयो	८४	न	
- उपनाहो	८४, ८८	ननुनपिणा, गृहपति	२६
- प्रोत्तप्य	८८	ननुसमाता, गृहपानी	२७
- बोधविनयो	८४	नन्दरा, आयस्सा	२४, १७६
- कोयो	८४, ८८	नन्दमाता, उपासिका	८१
- तानि	८६	नन्दा	२६
- दिट्ठिविपत्ति	८७	नन्दो	२४
- दिट्ठिविसुद्धि	८७	नाय	४७
- दिट्ठिसम्पदा	८७	निक्कमपात्तु	४
- पटिगृह्णानवस	८७	निक्कमुत्तयो	१६०, १६१
- पटिसम्पदा	८७	निक्कयो, माटमुत्तो	२०४
- पलासो	८८	निचोबारामा, वपितवत्पुस्सि	२०३
- नावनावल	८७	निस्साया, पटिपदा	२७४, २७६
- भागने अनत्तज्जुना	८७	निदानानि, तोनि	२४४
- मतञ्जुता	८७	नित्रान, सन्निट्ठिक	१४६
- मक्करो	८८	निमित्तानि, पीणि	२३७
- मच्छरिय	८८	निम्मानरुत्तनो, देवा	१६४, २११
- महव	८६	निरासो, पुम्पता	६६, १००
- माया	८८	निम्मसम्पत्तो, पपणिया	१०७, ११७
- मुट्ठगुक्क	८७	निस्सरणपरिप्रेयान	२४०
- मयादिट्ठित्त पपाज	८७	नीलरसिण	४१
- विपस्सना	८७	नेक्कम्मवितक्को	२४६, २४७
- सवि	८८	नेक्कसञ्जानासञ्जयायदान	४१
- सन्धिद्विपो	१४४, १४६		
- समयो	८७		
- सनापिवल	८७	पण्यहनिमित्त	२३७
- सनापसिद्धसलता	८६	पमाहा	७७
- सनापसिद्धुत्तनुत्तमता	८६	पण्यया, द्वे	४०, ८१
- सम्मज्ज	८८	पण्येक्कवृद्धो	७२
- सारत्थ	८७	पण्य, धारम्माणिमाणि सत्तावनानि	२१४-२१७
- साठेय्य	८८	पण्यवज्जविम्बहीनो	१४६
- सीलविपत्ति	८७	पण्यवज्जसामतायसो	१४६
- सीलविसुद्धि	८७	पण्यवादान	१६७
- सीलसम्पदा	८७	पण्यवापरिद्धानि	१४
- सोवेय्य	८७	पण्यवावल	४०, ४२, २७७
- सीरल्ल	८६	पण्यवाविमुत्ति	७७
- हिरि	८८	पण्यवावुद्धि	१४, १५, २६७
पातुसलता	७७	पण्यवासम्पदा	२६७
पातुयो, ध	१६२	पण्यज्जिन्द्रिय	१६, ४२, २७७

पटाचारा	२५	परिचयना, द्वे	५१
पटिमाहा, द्वे	३८	परिवारसम्पदा	३८
पटिपनिमित्त	८०, १८५	परिसा, अग्नवती	६७, २२१
पटिच्छनानि, त्रीणि	२६३	— अथम्मवादिनी	७०
पटिपदा, आगच्छा	२७५, २७६	— अथम्मिका	७०
— शिस्तो	२७५, २७६	— अनमवती	६७, २२१
— आसवनिरोधमादिनी	१५२	— अनरिखा	६७
— दुक्कनिरोधमादिनी	१५२	— अरिया	६८
— निष्पत्ता	२७५, २७६	— आमिसमह	६६
— मणिमदा	२७५, २७६	— उक्कनाधितविनीता	२६६
पटिसङ्ख्यानस	५०	— उक्ताना	६६
पटिसम्पारा, द्वे	८५	— ओवकाधितविनीता	६६
पठन, ज्ञान	१५०	— गम्भीरा	६६
पण्डितकुमारको, लिच्छवि	२०४, २०५	— विस्वो	२२५
पण्डितपञ्चसत्तानि, त्रीणि	१३६	— द्वे	६६, ६७
पण्डिता, द्वे	५७, ५८	— अम्मवादिनी	७०, ७१
पण्डितो, अकण्ठिये अकण्ठियसञ्जो	७८	— पटिपुच्छविनीता	६६, २६६
— अथम्मे अथम्मासञ्जो	७८	— वायसाविनीता	२६६
— अनापत्तिवा अनापत्तिशञ्जो	७८	— अगा	६६, २२५
— अविनये अविनयसञ्जो	७८	— विरामा	७०
— आपत्तिवा आपत्तिसञ्जो	७८	— उद्धम्मवध	६६
— कण्ठिये कण्ठियसञ्जो	७८	— समग्गा	६७, २२५
— अथम्मे अथम्मासञ्जो	७८	— रागा	७०
— विनये विनयसञ्जो	७८	परिसाकसदो	६८
पयविलेखूपमो, दुग्गला	२६३, २६४	परिसापण्डो	४९
पयवीकक्षिण	४१	पलासपीठक	४६
पयवीधानु	१६२	पल्लवपरिचितक	४६
पयानानि, द्वे	४७	पस्सद्विसम्भोगसञ्ज	४०, २७७
पम्भतो, मिम्भकूटो	१७१, २२०	पाटिह्वाश्रयानि, त्रीणि	१५७
पमादो	११, १५, १७	पापशिक्षु, बहन्निस्सितो	१४२
पसतो मीसो	८०	— वसवनिस्सितो	१४२
परानिम्मतयसवत्तिमो, देवा	१६४, २११	— विद्यपनिस्सितो	१४२
परिच्यसागा, द्वे	८४	पापमिसला	१३, १६, ७७
परिच्यारकारो, मोरनिवाये	२७१	पारामये, उद्वपण्हे	१२४
— सिपिनिक्का तीरे	१७१, १७३	— पुण्णकपण्हे	१२१
परिच्यारको, छत्रो	१६६, २००	पारिपन्थिको	१४८
— बन्धनोतो	१४८	पासाणसेसूपमो	२६३, २६४
— सत्तो	१७१, १७२	पिण्डपातपविनेर	२२३
परिच्येद्वियो, द्वे	८५	पिण्डपातित्त	१८

विण्डीलभारद्वाजो	२३	षण्णो, मन्त्राणिमुत्तो	२४
विनिन्दवच्छो	२४	पुण्यपञ्चो, पुण्यलो	११८-१२१
वीतयसिण	४१	पुष्कमाणी, पुण्यलो	११७
पीतिसम्बोज्झङ्ग	४०, २७७	पुष्काराभ, मिगारमाकुपासदे	६०, ६२ १७६
पुग्गला, तयो	६६, २४६	पुण्येनतहेतु	१६०
- दुत्तप्यया	८०	पुण्येनिवासानुस्सतिज्जाण	१४१, १४३
- द्वे	७१	पुरिषल्लुङ्ग	२६८
- सुत्तप्यया	८०	पुरिषण्वो	४
पुग्गलो, अकच्छो	१८३	पुरिषपरत्ता, तयो	२६६
- अण्वो	११८	पुरिषफोदुब्बो	४
- अण्वेय्यो	२४७	पुरिषरत्तो	४
- अरूक्कमचित्तो	११३, ११४	पुरिषस्स	३
- अरूक्कमचित्तो	११६, १२०	पुरिषसदो	४
- आससो	६६, १००	पुच्छकसञ्ज्या	४१
- उज्झक्कपञ्चो	११६, १२०	पूजा, द्वे	८५
- उद्वल्लोपमो	२६३	पसुगुलिकुत्त	३८
- एकचकलु	११८		
- कञ्चो	१८३	फ	
- कल्लायणित्तो	११७	फल्हायवनाणि, द्वे	१६३
- कायसचित्त	१०६	व	
- गृधमाणी	११७		
- तपागतो सम्मासम्बुद्धो	७२	बकुला	२६
- विट्ठियसो	१०६	वनननिस्सित्तो, पापभिक्षु	१४२
- दुप्पमेय्यो	२४७	- महचोरो	१४१
- द्विषक्कु	११८	बलानि, द्वे	५०
- निरातो	६६, १००	बलिहरणे, वनसण्डे	२४५
- पथविल्लूपमो	२६३, २६४	बहिदासपीजवी, पुग्गलो	९१
- पासाणल्लोपमो	२६३, २६४	आराणसिंघ विहरति, भयवा	१०२, २६०
- पुण्यपञ्चो	११६, १२१	बाला, द्वे	५७, ५८
- पुष्कमाणी	११७	बालो, अरूक्किये कणियसञ्जो	७८
- गृधमाणी	११८	- अण्वो अण्वसञ्जो	७८
- राजा अरूक्कसो	७२	- अण्वसिंघा अण्वसिंघो	७८
- अण्वसिंघो	११३, ११४	- अण्वसिंघो अण्वसिंघो	७८
- विगतातो	६६, १००	- अण्वसिंघो अण्वसिंघो	७८
- विज्जुपमचित्तो	११३, ११४	- अण्वो अण्वसिंघो	७८
- सदापिमुत्तो	१०६	- विज्जो अण्वसिंघो	७८
- गृधमेय्यो	२४७	बहुसञ्च	३८
पुञ्जपट्टिपदा, अनेवसारीरिका	१४२	बुद्धा, द्वे	७७
- एकसारीरिका	१४३	बुद्धानुराधि	४१

व्याधिमय	१६६	मन्त्रान	१६७
व्यापारवित्तको	२२६	मन्त्रिमा, पटिफदा	२७५, २७६
ब्रह्मवर्धिका, देवा	१२४, १६५	मदा, तयो	१३३
ब्रह्मचरियवानो	२३०	मधुधानी, पुगलो	११८
ब्राह्मणपरिव्राजको	१४३	मधुराम विहरति, महाकन्यानो	६४
ब्राह्मणे, भारामदण्डो	६३	मनविहारकुसलता	७७
— कन्दरायनी	६४, ६५	मनोपविचारा, श्रद्धारस	१६९
— जाणुस्तोणि	५४, १४६, १५३	मनोतोनेय्य	२५२-२५४
— तिरण्णो	१३०	मरणकथ	१६६
— तेलिज्जो	१५०	मरणराज्या	४१
— चङ्गाखो	१५५	मरणस्थिति	४१
भ		महाकन्यानो, धायस्मा	६२, ६४
भक्तसम्भवो	४	महाकपिनी, धायस्मा	२५
भक्तवन्धाना	२६	महाकन्यानो, धायस्मा	२६
भक्तवर्धिका	६२	महाकौटिली, धायस्मा	२५, १०८, ११०
भद्रा, कापिलानी	२६	महाचोरो, महानिस्सितो	१४१
भद्रियो, बालिगोपाय पुत्ता	२३	— बलवनिस्सितो	१४१
भद्रा भस्माजानीया, तयो	२७०	— बिधमनिस्सितो	१४१
भरण्ण, बालानी	२५८, २६६	महानायो, सक्रो	२६, २०६, २५७, २५८
भवविद्धि	७७	महापयापती, गीतमी	२५
भवासमा	१५२	महापन्थको	२४
भावमादल	५०	महापरिवारता	१८
भिवत्तु, प्रवसणवेधो	२६५	महामोणस्त्वानो, धायस्मा	११
— जवसम्पन्नो	२२६	महावने, कूटायारवासाय	२०४, २११
— हूरे पाटी	२६५	महिच्छता	१२, १३
— महती वामस्स पदावेत्ता	२६५	मिगदाये, इतिगतने	१०२
— वणवसम्पन्नो	२२६	मिगारमातुगसादे	१०, १२, १०६
भूतवादी, पुगला	१८६	मिच्छादिद्धि	१४
भौगपरिहानि	१४	मैतावेत्ताविपुत्ति	४, १०६
भाणवुद्धि	१५	मेवुनसमापत्तिया, पटिसेवनाय गरिय त्रिति	२४२
भोगा, वे	८४	मोपयन्ता	२६
भोजने भत्ताज्जु, भिवत्तु	१०४	मोरेनिवाये, परिन्वावरराये	२७६
भोजनं, वाजज	१३४	पक्षी, निदानं सम्मान समुदयाय	२४४
— विवङ्गदुत्तिप	१३४	य	
— गानिमोन्तो	१३४	ययोपरिद्धानि	१५
भ		ययावुद्धि	१५
भक्तानि, भाषणितो	३४, ३६७	यया, वे	८४
भक्तानं	१६७	यया, देवा	१६४, २११
		ययाविनीय, परिता	२६६

सनरायदिष्टि	२२५	सम्पादिष्टि	४०, १६४, २७७
सन्नेसु विहरति, भगवा	२०३	सम्पावाचा	४०, १६४, २७७
सन्को, महानामो	२५७, २५८	सम्पावाचाभो	४०, १६४, २७७
सद्गुण, कोसलाल निगधी	२१६	सम्पाउद्धुम्भो	४०, १६४, २७७
सद्गतलक्षणाणि, तीर्णि	१३६	सम्पासति	४०, १६४, २७७
सद्गुणमुद्रक	४६	सम्पासमापि	४०, १६४, २७७
सङ्गहा द्वे	८५	सम्पुलीमावा, तिष्ण	१३८
सङ्गारवो, ब्राह्मणो	११६	सरणी, परिष्ठाजको	१७१, १७२
सङ्गानुसृति	४१	सद्यद्वापरिनिम्बावी	२१६, २१७
सन्निवोदान	८३	सहस्रम्मिको, ततिवी	१६२
सन्निवो, राजा	१०२	— दुतिवी	१६१
सन्निद्रिय	२७७	— पठमी	१६१
सन्निवत	४०, ४२, २७७	सागतो	२५
सन्निवोदनाङ्ग	४०, २७७	समापती	२७
सन्निवतुपरनी	२१८	सारिपुतमोगत्स्नाना	८१
सदायल	४०, ४२, २७७	सारिपुतो, आयस्मा	६०-६२, १०८, ११०, १२१, २६२
सदायिमुचो, पुगलो	१०६	सावको अभिभू, सिक्खि	२१०
सदायुद्धि	२६७	सावत्थि, नमर	६९
सदायुग्मा	२६७	सावत्थिय विहरति, नन्दको	१७६
सार्द्धिन्द्रिय	३६, ४१, २७७	— भगवा	१, ४६, ६०, ६३, १०८, १६०, १६६, २५६
सन्तुष्टि	१२, १६	सान्दी, भियाररा	१७६-१८१
सन्वार, द्वे	८५	सिक्खा, तिस्सो	२१५, २१८
सन्निवया, द्वे	८६	तिष्णिनिवातीरे, परिष्ठाजवाचमी	१७१, १७३
सन्पुरिसभूमि	५६	सीसव्यतपरामासी	२२५
सन्मलोवे, भनभिरतितञ्जा	४१	सीतनिर्वाति	२४६, २४७
सन्मज्जणीयानि, तीर्णि	२१२	सीत्तवृद्धि	४१
समापि, अवितररापरिचारी	२८०	सीलानुसृति	२५०, २५१, २६५
— अवितररखिनीवी	२८०	सीतसम्पदा	७२
समापिन्द्रिय	३६, ४१, २७७	सीहो, भियारा	४६
समापिद्वर्त	४०, ४२, २७७	सुता यम्मा, द्वे	७४
समापियम्भोजाङ्ग	४०, २७७	सुतानि, द्वे	७५
समातापुत्तिवनि भयानि, तीर्णि	१६४, १६५	मुप, सन्निव	७५
समिद्धो, भावस्मा	१०८, ११०	— अरि	७५
सम्पदञ्जो	१३, १६	— अरुत्तरमार्ग	७५
सम्परा, तिगो	२५०, २५१, २६७	— समप्रापि	७५
सम्पराविह, बज्ज	४६, ४७	मुप, उपधि	७५
सम्भोगा, द्वे	८५	— उपेयता	७५
सम्पापारीवी	४०, १६४, २७७		
सम्पापमातो	४०, १६४, २७७		

गुरु, उपासकम्भ

- बायं

- बायि

- बायि

- निगीतिवारम्भ

- निगीति

- निगीति

- निगीति

- निगीति

- निगीति

- निगीति

- निगीति

- निगीति

- निगीति

- निगीति

- निगीति

गुरुता, निगीति

गुरुता, निगीति

गुरुता, निगीति

गुरुता, निगीति

गुरुता, निगीति

गुरुता, निगीति

गुरुता, निगीति

गुरुता, निगीति

गुरुता, निगीति

७५ | गुरुमेरुमानम्भ पटिमेरुनाय नयि तिति २४

७६ | गुरुमेरुनाय १६

७७ | गुरुता, वज्रता २०

७८ | गुरुता, गुरुता २०

७९ | गुरुता, गुरुता २०

८० | गुरुता, गुरुता २४

८१ | - गुरुता २४

८२ | गुरुता, गुरुता २४

८३ | गुरुता, गुरुता २४

८४ | गुरुता, गुरुता २४

८५ | गुरुता, गुरुता २४

८६ | - गुरुता १७६

८७ | गुरुता, गुरुता २४

८८ | गुरुता, गुरुता २४

८९ | गुरुता, गुरुता ७७

९० | गुरुता, गुरुता २१५, २१६, २१७

९१ | गुरुता, गुरुता ८४

९२ | गुरुता, गुरुता १४

९३ |

२४७

२४८

२४९

२५०

२५१

२५२

२५३

२५४

२५५

२५६

२५७

२५८

२५९

२६०

२६१

२६२

२६३

२६४

२६५

२६६

२६७

२६८

२६९

२७०

२७१

२७२

२७३

२७४

२७५

२७६

२७७

२७८

२७९

२८०

२८१

२८२

२८३

२८४

२८५

२८६

२८७

२८८

२८९

२९०

२९१

२९२

२९३

२९४

२९५

२९६

२९७

२९८

२९९

३००

३०१

३०२

३०३

३०४

३०५

३०६

३०७

३०८

३०९

३१०

३११

३१२

३१३

३१४

३१५

३१६

३१७

३१८

३१९

३२०

३२१

३२२

३२३

३२४

३२५

३२६

३२७

३२८

३२९

३३०

३३१

३३२

३३३

३३४

३३५

३३६

३३७

३३८

३३९

३४०

३४१

३४२

३४३

३४४

३४५

३४६

३४७

३४८

३४९

३५०

३५१

३५२

३५३

३५४

३५५

३५६

३५७

३५८

३५९

३६०

३६१

३६२

३६३

३६४

३६५

३६६

३६७

३६८

३६९

३७०

३७१

३७२

३७३

३७४

३७५

३७६

३७७

३७८

३७९

३८०

३८१

३८२

३८३

३८४

३८५

३८६

३८७

३८८

३८९

३९०

३९१

३९२

३९३

३९४

३९५

३९६

३९७

३९८

३९९

४००

४०१

४०२

४०३

४०४

४०५

४०६

४०७

४०८

४०९

४१०

४११

४१२

४१३

४१४

४१५

४१६

४१७

४१८

४१९

४२०

४२१

४२२

४२३

४२४

४२५

४२६

४२७

४२८

४२९

४३०

४३१

४३२

४३३

४३४

४३५

४३६

४३७

४३८

४३९

४४०

४४१

४४२

४४३

४४४

४४५

४४६

४४७

४४८

४४९

४५०

४५१

४५२

४५३

४५४

४५५

४५६

४५७

४५८

४५९

४६०

४६१

४६२

४६३

४६४

४६५

४६६

४६७

४६८

४६९

४७०

४७१

४७२

४७३

४७४

४७५

४७६

४७७

४७८

४७९

४८०

४८१

४८२

४८३

४८४

४८५

४८६

४८७

४८८

४८९

४९०

४९१

४९२

४९३

४९४

४९५

४९६

४९७

४९८

४९९

५००

५०१

५०२

५०३

५०४

५०५

५०६

५०७

५०८

५०९

५१०

५११

५१२

५१३

५१४

५१५

५१६

५१७

५१८

५१९

५२०

५२१

५२२

५२३

५२४

५२५

५२६

५२७

५२८

५२९

५३०

५३१

५३२

एवमेव मनुस्सेसु	१४६	नाह मन्वो एतर्हि	१३५
एव आदित्तो सौ लोको	१४४	निहीर्यति पुरितो निहीनसेवी	११५, ११७
कटुवियकतो मिक्खु	२६१	पदविस्मण कायकम्म	२७४
कल्याण बत भो सक्खि	१३७	पस्सन्ति देवा च सधागता च	१३७
कायमुनिं वचीमुनिं	२३५	पहाम कामसज्जान	१२४
कायमुनिं वचीमुनिं	२३४	पहीनजातिमरथो	१४६
गाभे वा यदि वारब्जे	२६१	गाणं न हज्जे न वदिद्यमादिपे	१६८
चतुक्कणो पतुद्धारो	१३१	पारणु सम्मपमान	१४६
पारो च मुरियो च उभो मुवस्सता	१६६	मुगुपज्जो चपु रितो	१२१
पावुद्धिं पञ्चदसि	१३३	पुब्बेनिवाह गो वेदी	१४५, १४५
चोविता देवदूतेहि	१३१	माता च अविजानन्ता	१४६
ततो ब्रह्मजातिमुत्तस्त	२१४	व्याधिधम्मा बराधम्मा	१३५
तयेव सीलराम्यम	१४०	बह्मा हि मातापितरो	१२२
तमाहु शेख पटिपद	२१६	मास न धारे न च कन्धमाचरे	१६६
तस्मा लोभं च दोता च	१२६	गया दिवा तथा रत्तं	२१६
तस्मा हि नारी च नरो च सीलवा	१६६	गया पि पन्नतो सेली	१४०
तस्मा हि ने नमस्सेव्य	१२२	यका पुरे तथा पञ्चा	२१६
तस्मा अमोमया भूमि	१३१	यागु कामुचि एतागु	१४६
ताम न पारिचरियाय	१२२	ये च सो देवदूतेहि	१३१
तीहि विषवाहि सम्पन्न	१४२	ये च सन्ते उपासन्ति	१४०
ते अत्यलद्धा सुखिता	२७५	ये च सीसेव सम्पत्ता	२११
ते अल्पमत्ता सुखिनी	१३१	ये विषद्धा सत्तपन्ति	१८४
ते उज्जुनूता कायेन	६०	यीष कायेन सपपो	१४३, १४४
त कथं वगये धीरो	१८४	यी सीलव्यवसम्पत्तो	१५४
त वे समीनुद वीर	१५२	लीमज दोसज वेव	१२६
स्वास्स सीलवतो सील	१४०	विज्जाणरस निरोधेन	२१६
येम्येन कूटकम्मेन	११६	सङ्गाग लोकस्मिं परोपराणि	१२३
ददाति सेट्ठसङ्कप्पो	११६	सपे वस्स कथाकामो	१८४
दस्सककामो सीलवत्त	१३८	सत एताणि ठानाणि	१३६
दुग्धासितं निजलक्षितं	१८४	सम्बदा वे सुल सेवि	१२८
देवदोसं च ते मग्गि	१५०	सम्मा आसत्तिपो सेत्वा	१२८
द्विचक्खु पन दक्खत्ती	११६	सम्मे मदे पविमोस्मि	१३५
धम्माधिपो च धनुपम्मचारी	१३८	सन्धि दान उपज्जन्त	११६
पारेति सेट्ठसङ्कप्पो	१२१	सुगक्खत्तं सुमङ्गल	२७४
न चेव भोगा सयाकपा	११६	सेसस्स सिक्खयानस्स	२१४
मत्ति लोभे रहो नाम	१३७	सेखो मसेखो च इमस्मिं लोने	६०
न पुण्णगण्यो पटिवातमेति	११६	सोह एव विहरेय्य	१३५
नाह भगवतो दस्सतस्स	२६०		

सपमायो

सेम्ययापि धञ्जेत सिकृन्तु	२१०
सेम्ययापि प्राकसि	१५७, २३५
सेम्ययापि, आबुसो सरम, धन्वुसञ्जरी 'गुरित्तञ्जित रविस्वामी' ति	१७३
सेम्ययापि, आबुसो सरम, उद्यमो मुञ्जनाय गोतायाय गम्भीर नदितत्र मञ्जति	१७३
सेम्ययापि, आबुसो सरम, बोहारञ्जे जरतिङ्गावो 'सीहनाद वदिस्वामी' ति	१७३
सेम्ययापि उदके	१५७, २३५
सेम्ययापि, गह्वरति, कूटागारे दुञ्जने कूट पि धरतिष्ठति हाति	२४२
सेम्ययापि, गह्वरति, कूटागारे दुञ्जने कूट पि व्यापन हाति	२४३
सेम्ययापि, गह्वरति, कूटागारे मुञ्जने कूट पि धनान्न हाति	२४४
सेम्ययापि, गह्वरति, कूटागारे मुञ्जने कूट पि रक्तिष्ठति हाति	२४३
सेम्ययापि गुन	१०३, १०४
सेम्ययापि त चक्रं दहि दिवसेहि निष्ठित	२३०
सेम्ययापि त, भिन्नवे, कासिक तत्र महान् तपुपनाह भिन्नवे, दम पुण्य बरानि	२२६
सेम्ययापि त, भिन्नवे, कासिक तत्र वणास्त तपुपनाह, भिन्नवे, दम पुण्य बरानि	२२६
सेम्ययापि त, भिन्नवे, कासिक तत्र मुलमन्त्रस्त तपुपनाह भिन्नवे, दम पुण्य बरानि	११२
सेम्ययापि देवा मुमक्षिहा	६२
सेम्ययापि नाम दलवा पुरितो तन्निज्जिन वा बाह पकारेय	२५६
सेम्ययापि नाम अग्नि वा तेल वा वापुकाय मासित प्राचीदतिनेव वहीदतिनेव	१५७, २३६
सेम्ययापि पत्नी सकुपो	१५७, २३६
सेम्ययापि पयसिप	२०३
सेम्ययापि, मत्ते, निष्कुञ्जित वा उक्कुञ्जेय	२६०
सेम्ययापि, मत्ते, मगवा एतर्हि प्राणिनी विहरति निष्कुञ्जित निष्कुञ्जित	१५६
सेम्ययापि भव गोतयो नव कामन्दो	३५
सेम्ययापि, भिन्नवे, धम्ममत्तको पि लेखो दुग्गयो होति	३५
सेम्ययापि, भिन्नवे, धम्ममत्तको पि मूयो दुग्गयो होति	३५
सेम्ययापि, भिन्नवे, धम्ममत्तको पि पुष्पा दुग्गयो होति	३५, ३७
सेम्ययापि, भिन्नवे, धम्ममत्तको इतिमि बन्धुदीये भारामपयसेय्यक	३५
सेम्ययापि, भिन्नवे, धम्ममत्तको पि मुत्त दुग्गयो हाति	३५
सेम्ययापि, भिन्नवे, धम्ममत्तको पि तोहि दुग्गयो हाति	११६
सेम्ययापि, भिन्नवे, अदि मूयायो निष्कापि न वसति	३३
सेम्ययापि भिन्नवे, उक्कुञ्जित वा सातिवीन वा मुत्तिकावीन वा धन्वाय पयसिमा निष्ठित	६
सेम्ययापि, भिन्नवे, उदकच्छदो धान्तो निष्कापि धनान्तो	६
सेम्ययापि, भिन्नवे, उदकच्छदो धान्तो नुत्तिजो नवतीमूयो	
सेम्ययापि, भिन्नवे, उदके लेखा तिप्पनेव पत्तिपियन्ति	
सेम्ययापि, भिन्नवे, उपरिपञ्चो मुत्तकुञ्जितकेदेवे बन्धने त उदक यवानि	
सेम्ययापि, भिन्नवे, कुप्पो उक्कुञ्जो तत्र उदक मासित सञ्जाति	

सेय्ययापि, भिक्षवे, कस्तकस्त गृहपतिस्त सम्पन्न साविस्लेष्ट	२२४
सेय्ययापि, भिक्षवे, गदमो योग्यं पिठ्ठित्थं पिठ्ठित्थं अनुवन्तो होति...	२२२
सेय्ययापि, भिक्षवे, गृध्रकूपो कट्ठेन वा कठलाय वा घट्ठित्थं भिज्जोसोपत्ताय दुग्गन्धो होति...	११६
सेय्ययापि, भिक्षवे, चनलुभा पुरिखो रत्तन्वकारतिमिखाय...	११४
सेय्ययापि, भिक्षवे, दुट्ठकूको कट्ठेन वा कठलाय वा घट्ठित्थं भिज्जोसोपत्ताय प्राप्तव देति...	११४ ११६
सेय्ययापि, भिक्षवे, नदीमुखे सिप्य उट्ठेय्य बहून मन्थान् बहिताय...	३४, १६७
सेय्ययापि, भिक्षवे, नडागारा वा तिणागारा वा अग्निमुत्तो कूटागरानि पि ब्रूहि...	६३
सेय्ययापि, भिक्षवे, निम्बबीज वा कोसातकिम्बीज वा तित्तकताबुबीज वा यस्माय पययिषा निम्बित	३२
सेय्ययापि, भिक्षवे, पययिषा लेखा सिप्य लुज्जति यातेन वा उदकेन वा...	२६४
सेय्ययापि, भिक्षवे, पाप्पाणे लेखा न सिप्य लुज्जति यातेन वा उदकेन वा...	२६३
सेय्ययापि, भिक्षवे, पुरिस्स उच्चङ्गे नानासज्जकानि आकिण्णानि...	१२०
सेय्ययापि, भिक्षवे, पुरिखो लोणकपल्लक गङ्गाय नदिषा पविस्सपेय्य	२३१
सेय्ययापि, भिक्षवे, पुरिखो लोणकपल्लं परित्ते उदकपल्लके पविस्सपेय्य	२३१
सेय्ययापि, भिक्षवे, बीजानि अलण्डानि अपूतीनि अवातातपह्णानि सारादानि...	१२४, १२६
सेय्ययापि, भिक्षवे, यानि कामिनि तन्तावृत्तान् बत्थान्, केसकम्बलो तेस पटिकिठ्ठो अक्कापति...	२६६
सेय्ययापि, भिक्षवे, यानि कामिनि वस्त्रजातान् कन्दो तेस अणमक्कापति...	१०
सेय्ययापि, भिक्षवे, वजिरस्त नदिष किञ्चि अघेज्जं भणि वा...	११४
सेय्ययापि, भिक्षवे, सरदसमये पिठ्ठे विगतवत्ताहके देवे आदिक्को नम अण्णुस्सकमानो...	२२४
सेय्ययापि, भिक्षवे, चात्तिसूक वा यवसूक वा मिच्छापणिहित हत्थेन वा पादेन वा अक्कत्त...	८
सेय्ययापि, भिक्षवे, चात्तिसूक वा यवसूक वा सम्भापणिहित हत्थेन वा पादेन वा अक्कत्त	८
सेय्ययापि, भिक्षवे, सालो वा यवो वा कन्दो वा तीहि मालुवानताहि उट्ठस्सो...	१०८, १८६
सेय्ययापि, भिक्षवे, सुवण्णकारी वा सुवण्णकारुतेवासी वा उक्क बन्धेय्य...	२१०
सेय्ययापि, भो गौतम, निक्कज्जित वा उक्कज्जेय्य पटिच्छत्त वा विवरेय्य...	४४, ६४, १४४, १४६, १७०
सेय्ययापि, भो गौतम, नेक्क जम्बीनद एक्ककम्मारपुत्तमुपरिकम्मकत्त उक्कामुत्ते...	१६०
सेय्ययापि, भो गौतम, सारय वदरपम्भु परिसुद्ध होति परिसोदात्त...	१६७
सेय्ययापि अनुस्सा, एकच्चे अ देवा एकच्चे अ विविपातिका...	११३
सेय्ययापि, विस्साले, उपक्कित्तिट्ठस्स आदासस्स उपक्कमेन परिपोदपना होति	१६४
सेय्ययापि, विस्साले, उपक्कित्तिट्ठस्स कायस्स उपक्कमेन परिपोदपना होति	१६४
सेय्ययापि, विस्साले, उपक्कित्तिट्ठस्स जातरूपस्स उपक्कमेन परिपोदपना होति	१६४
सेय्ययापि, विस्साले, उपक्कित्तिट्ठस्स मत्तस्स उपक्कमेन परिपोदपना होति	१६३
सेय्ययापि, विस्साले, उपक्कित्तिट्ठस्स सीतस्स उपक्कमेन परिपोदपना होति...	१६१
सेय्ययापि, विस्साले, योगासको सायन्हुबभये सामिकान् गानो विज्जातेत्वा...	१६०
सेय्ययापि, विस्साले, यी एसेस सोट्ठच्च भद्धान्नपदान पट्टवरत्तन्नान इत्तरियाविषयं रज्ज करेय्य...	१६७
सेय्ययापि सत्ता नेरमिका...	११२
सेय्ययापि सरमो परिन्नाजको	१७१
सेय्ययापि सो, भिक्षवे, पोत्थको अण्णयो तप्पमाहं, भिक्षवे, दम पुण्णं यदामि	२२६
सेय्ययापि सो, भिक्षवे, पोत्थको दुब्बन्धो तप्पमाहं, भिक्षवे, दम पुण्णं यदामि	२२८, २२६

सुद्धिपणं

विष्टे	पन्तिपं	असुद्धपाठो	सुद्धपाठो	विष्टे	पन्तिपं	असुद्धपाठो	सुद्धपाठो
१५	६	पतिकिंकिट्ट	पतिकिंकिट्ट	११५	२६	इन्वाय	इन्वाय
२१	२०	त	ते	१६३	१४	दिस्व	दिस्वा
२४ (अपो)	०	कुयनान	० कुयनान	१७२	१२	पय	भय
३६	८	चेतो	चेतो-	१८१	१८	सा हा	साब्हा
४१	१०	तेजो०	तेजो०	१८८	१८	प्रतोभ०	प्रलोभ०
४३	३	भावित	भाविते	१६१	२२	ह	ते
४६	२	जेतवने	जेतवने	२६०	२२	गता	गतो
४६	१८	अनोत्तप	अनोत्तप	२६१	२३	वीसन	वीनेन
७२	१४	इ	हे	२६१	२५	पञ्जापुपराभेरता	०समे रता
८६ (सिरो)		समासत्तणो	समासत्तियणो	२६१	२६	तेनु०	तेनु०
६५	१२	वेदितव्यो	वेदितव्यो	२६२	४	कतिहि	कतीहि
१०८	२२	कतम	कतमे	२६४	२३	राजभोषो	राजभोषो
१२२	११	दस्सेतारो	दस्सेतारो	२७७	१४	उपेखासम्बोजाङ्ग	उपेखासम्बोजाङ्ग
१४६	१७	गोरम्हो	गोरम्हो	२७८	२०	वरमणिपा	वरमणिपा

प्रकाशक—भिक्षु जगदीश काश्यप, मन्त्री, पालि प्रकाशन मण्डल,
बिहार, नासन्दा (पटना)
मुद्रक—श्रीकृष्णचन्द्र बेरी, विद्यामन्दिर प्रेस (प्राइवेट) लिमिटेड,
बो० १५।२४, मानमन्दिर, बाराभसी-१